

Jaarstukken 2022 (PS 05/23)

Provincie Noord-Brabant

Jaarstukken 2022 (PS 05/23)

Inhoud

Leeswijzer.....	2
Inleiding.....	3
Programmaverantwoording.....	12
Programma 1 Bestuur en veiligheid.....	12
Programma 2 Ruimte en wonen.....	20
Programma 3 Water en bodem	27
Programma 4 Natuur en milieu	37
Programma 5 Economie, kennis en talentontwikkeling.....	48
Programma 6 Energie	58
Programma 7 Landbouw en voedsel.....	65
Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit	81
Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling.....	90
Programma 10 Vrijetijd, Cultuur, Sport en Erfgoed	97
Algemeen Financieel Beleid.....	105
Paragrafen.....	109
Paragraaf 1 Bedrijfsvoering	109
Paragraaf 2 Provinciale heffingen.....	116
Paragraaf 3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	125
Paragraaf 4 Onderhoud kapitaalgoederen	129
Paragraaf 5 Treasury	135
Paragraaf 6 Verbonden partijen.....	143
Paragraaf 7 Ontwikkelbedrijf en grondbeleid	155
Paragraaf 8 Europese programma's	163
Jaarrekening.....	170
Overzicht van lasten en baten met toelichting	170
Balans met toelichting	176
Schatkistbankieren	200
Wet normering Topinkomens (WNT)	201
Overzicht beleidskaders en uitvoeringsagenda's	203
Overige verplichte bijlagen	205

[\[Link naar Jaarstukken – Bijlagenbundel*\]](#)

*De bijlagenbundel bij deze jaarstukken 2022 is onderdeel van de jaarstukken en bevat naast een aantal specificaties op de balans ook de door het Rijk voorgeschreven bijlagen.

Leeswijzer

Programmaverantwoording

In de programma's zijn de doelen, prestaties en middelen van de provincie opgenomen:

- Wat willen we bereiken? Dit zijn de doelstellingen die de provincie op lange termijn wil bereiken en, onze koers 2030. Doelstellingen worden uitgedrukt in outcome indicatoren
- Wat gaan we daarvoor doen? Dit zijn prestaties en concrete acties die de provincie op korte termijn onderneemt om onze doelstellingen te realiseren. Prestaties zijn uitgedrukt in output indicatoren
- Wat mag dit kosten? Dit is de weergave van middelen die met de realisatie van onze doelstellingen en prestaties zijn gemoeid.

Paragrafen

In de paragrafen wordt het beleid op een aantal specifieke onderdelen uiteengezet. De paragrafen geven daarmee een dwarsdoorsnede van de programma's op deze onderdelen.

Op grond van het BBV zijn zeven paragrafen voorgeschreven. Naast de verplichte paragrafen zijn ook de paragrafen "Investeringsagenda" en "Europese programma's" opgenomen.

Weergave van bedragen

Anders dan tot nu toe gebruikelijk zijn de cijfers in de programmaverantwoording en op enkele andere plaatsen in de jaarstukken voorzien van een aanduiding "V" of "N". Daarbij dient "V" gelezen te worden als "Voordelig" en "N" als "Nadelig".

Deze aanpassing is doorgevoerd omdat het correct interpreteren van negatieve en positieve cijfers vaak tot verwarring leidt. Zo zijn lasten nu herkenbaar als "Nadelig" en baten dus als "Voordelig".

Bedragen zijn veelal weergegeven in hoeveelheden van € 1.000. Bij de optelling van bedragen lijken soms verschillen te bestaan. Zo lijkt het voorbeeld hieronder te laten zien dat 3 keer € 1.000 optelt tot € 4.000, maar in werkelijkheid gaat het om afgeronde bedragen én dus ook om afgeronde totalen:

	Bedragen waarmee gerekend wordt	Gepresenteerde bedragen x € 1.000
	1.400,00	1
	1.400,00	1
	1.400,00	1
Totaal	4.200,00	4

Snel navigeren in de jaarstukken met bijlagebundel

Vanuit de inhoudsopgave met een muisklik naar het gekozen onderwerp.

Onderaan iedere pagina mogelijkheid om terug te keren naar de inhoudsopgave via muisklik op "blz." of op tekst linksonder: "Provincie Noord-Brabant - Jaarstukken.."

De Jaarstukken met bijlagebundel bestaan uit 2 delen met ieder een eigen inhoudsopgave:

Deel 1. Jaarstukken

Deel 2. Bijlagebundel

Onderaan de inhoudsopgave van beide delen staat een link waarmee het andere deel geactiveerd kan worden.

Inleiding

In 2022 is er veel gebeurd en veranderd. In het begin van het jaar verloor de Coronapandemie langzaam zijn greep op de samenleving. Dat was fijn want we konden elkaar weer ontmoeten, grote evenementen organiseren – zoals de Ronde van Spanje – en zonder beperkingen naar school en aan het werk. Tegelijkertijd viel begin van het jaar Rusland binnen in Oekraïne en verschoof de aandacht naar de oorlog en bijhorende gevolgen. Brabant liet zich van haar humane kant zien en nam verantwoordelijkheid voor de opvang van vluchtelingen. Maar er werd nog meer gevraagd van de Brabander. Er was veel onzekerheid rondom de stikstof problematiek. Allereerst voor de agrarische sector, maar ook voor de bouw en industrie. Bovendien werd het leven in 2022 een stuk duurder, met name door de stijgende prijzen van energie. De inflatie raakte iedere Brabander in de portemonnee. En ook als provincie hebben we door al deze ontwikkelingen te kampen gehad met de oplopende kosten en stagnatie in de uitvoering van projecten.

In deze dynamiek hebben we echter ook een veerkrachtig en slagvaardig Brabant gezien. Samen met onze partners zijn we erin geslaagd verder te bouwen aan de Brabantse opgaven zoals deze in [Omgevingsvisie 'Kwaliteit voor Brabant'](#), het [bestuursakkoord 2020-2023](#) en het [Addendum op het Bestuursakkoord 2020-2023](#) zijn vastgelegd.

Vanuit deze richtinggevende documenten is het gelukt om op veel fronten beleid te ontwikkelen en is via uitvoeringsagenda's de uitvoering in gang gezet. Voorbeelden zijn de beleidskaders Natuur, Milieu, Landbouw & Voedsel en de Uitvoeringsagenda's Gezondheid, Mest, Natuur en Brede Welvaart. Hiermee hebben we een grote stap voorwaarts gezet naar het bereiken van onze overkoepelende ambitie: een Brabant waar het fijn, veilig en gezond leven is en een mooier Brabant dat concurrerend, ondernemend en levendig is.

Rijksopdrachten

In 2022 hebben we als provincie een aantal omvangrijke opdrachten vanuit het Rijk ontvangen. Opdrachten waarin veel opgaven en uitdagingen samen komen. Allereerst is ons verzocht per 1 juli 2023 tot een Brabants Programma Landelijk Gebied (BPLG) te komen waarin de provinciale doelen op natuur, water, stikstof en klimaat bijeengebracht worden. Dit BPLG maakt vervolgens weer onderdeel uit van een andere opdracht. Namelijk om per 1 oktober 2023 tot een ruimtelijk voorstel te komen waarin de perspectieven op verstedelijking, mobiliteit, energie en klimaat en het landelijk gebied integraal worden uitgewerkt. Voor de aanpak van beide opdrachten is in 2022 een stevige basis gelegd. In deze [Statenmededeling](#) is PS hierover nader geïnformeerd.

In dit algemeen inleidend hoofdstuk van de jaarstukken 2022 gaan we nu verder in op de realisatie van de geplande uitvoering op hoofdlijnen, de ontwikkelingen van de organisatie en bedrijfsvoering, en de impact van de energiecrisis en inflatie en het financieel totaalbeeld.

Realisatie op hoofdlijnen

We constateren dat de geplande realisatie van ambitie en doelstellingen grotendeels zijn gerealiseerd. Desalniettemin hebben nagenoeg alle programma's te maken gehad met de vertragende effecten van de maatschappelijk-economische dynamiek in 2022, zoals inflatie, de energiecrisis, en distributieproblematiek. Prestaties die niet volledig zijn gerealiseerd worden naar verwachting in 2023 afgerond. Voor gedetailleerdere informatie verwijzen we naar de verantwoording in de diverse programma's.

Programma 1: Bestuur en Veiligheid

Het afgelopen jaar is er veel aandacht besteed aan de ontwikkeling van het beleidskader Toekomstbestendig Bestuur, waarbij gesprekken zijn gevoerd met medeoverheden, maatschappelijke partners en het bedrijfsleven. In november 2022 en januari 2023 zijn gesprekken gevoerd met gemeentesecretarissen, strategen, burgemeesters, wethouders, regiobestuurders, vertegenwoordigers van Brabantstad en waterschapbestuurders om het beleidskader te bespreken. Het beleidskader, inclusief het nieuwe provinciale participatiebeleid en de participatieverordening, zal ter besluitvorming voorliggen in Provinciale Staten in 2023. Verder is er langs drie actielijnen gewerkt aan de uitvoering van de bestuursopdracht Veilig en weerbaar Brabant, waarbij onder andere een tv-serie over ondermijning is gepresenteerd en een Brabantse norm weerbare overheid is ontwikkeld om een gezamenlijk basisniveau in de aanpak van ondermijning te stimuleren. Ook is er een reflectief onderzoek uitgevoerd naar de provinciale bijdrage aan de aanpak van ondermijning in Noord-Brabant, dat vergezeld ging van suggesties voor het vervolg en is aangeboden aan de gedeputeerde.

Programma 2: Ruimte en Wonen

In 2022 zijn het Beleidskader Leefomgeving en Beleidskader Wonen en Werken opgesteld en aangeboden aan PS om in het tweede kwartaal van 2023 te worden vastgesteld. De uitvoering van de Aanpak Stikstof en de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof 1.0 is voortgezet met de focus op natuurherstel, verlaging van stikstofdepositie en maatschappelijke economische ontwikkeling, ondanks onzekerheden als gevolg van landelijke beleidsontwikkeling en juridische ontwikkelingen. Het Brabants overzicht [stikstofdata](#) heeft bijgedragen aan het verzamelen van informatie over stikstofemissies en -deposities, en het Stikstofloket heeft ongeveer 50 casussen geadviseerd en ondersteund. In totaal is er een reductie van 46.000 kg ammoniakemissie en wordt 46.000 m² stallen geminderd. In 2022 is er hard gewerkt aan de versnelling van de woningbouwopgave. Dit heeft geresulteerd in een topscore van 13.250 extra woningen. Verder is er in 2022 een verstedelijkingsstrategie opgesteld in samenwerking met het Rijk en de regio's. Provincies moeten voor oktober 2023 Ruimtelijk voorstel opstellen. Het startpakket is in december 2022 ontvangen.

Programma 3: Water en Bodem

Het programma Water en Bodem is voortvarend aan de slag gegaan met de uitvoering van het Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027 (RWP). In 2022 lag de aandacht bij de urgentie om op korte termijn (2027) te voldoen aan wettelijke eisen voor waterkwaliteit, waterbeschikbaarheid en natuur. Zo is met de waterschappen verder gewerkt aan onder meer beek-en kreekherstel en maatregelen om verdroging tegen te gaan. Tevens is met partners een doorstart gemaakt met bodemvitaliteitsmaatregelen via het traject BodemUP 2.0, zijn projecten rondom rivierverruiming verder opgepakt, en is gewerkt aan klimaatadaptatie in stedelijk gebied. De droge zomer van 2022 maakte eens te meer duidelijk hoe belangrijk de provinciale inzet voor een klimaatrobuust water- en bodemsysteem is. Op basis van het in 2022 uitgebrachte Droogte-advies voor Brabant, van de onafhankelijke Adviescommissie Droogte, en het in 2022 gepresenteerde rijksbeleid 'Water en Bodem Sturend' is geconstateerd dat aanpassing van het RWP mogelijk noodzakelijk is mede in het licht van uitvoerings-risico's.

Programma 4: Natuur en Milieu

Het [Beleidskader Natuur](#) is voor de periode 2023-2030 in oktober 2022 vastgesteld. Dit jaar is het natuurbeleid in Noord-Brabant in circa 150 gebieden in samenhang met andere opgaven zoals water, bodem, stikstof, klimaat en landbouw opgepakt. In 17 van deze gebieden komen veel opgaven nauw samen, namelijk 14 stikstofgevoelige Natura2000-gebieden en 3 gebieden met een grote klimaatopgave. Eind 2022 is vanuit de groenblauwe gebiedsgerichte aanpak in 7 gebieden een verkenning uitgevoerd, in 7 andere gewerkt aan het uitwerken van een gebiedsvisie en in 3 aan planuitwerking. Via Statenmededelingen is geïnformeerd over de voortgang.

Het beleidskader Milieu 2030 "Een gezond milieu voor een gezonder leven" is in november 2022 vastgesteld. Het geeft invulling aan de Brabantse Omgevingsvisie met extra aandacht voor Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS) en lichthinder. Het doel "van norm naar continue verbetering" sluit aan bij de ambitie om in 2050 op alle aspecten beter te presteren dan de wettelijke minimale norm. De verbeterfilosofie sluit aan bij de kernwaarden van de Omgevingsvisie en bij de opzet van de uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord. Bij het uitwerken van onze opgaven kijken we altijd naar mogelijkheden om tegelijkertijd de luchtkwaliteit te verbeteren. Op basis van het beleidskader is eind 2022, de [Uitvoeringsagenda Milieu 2023](#) vastgesteld.

Programma 5: Economie, Kennis en Talentontwikkeling

In 2022 lag de focus bij het programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling op uitvoering, in een jaar van herstel na de coronacrisis en nieuwe onzekerheden door de oorlog in Oekraïne en inflatie. Alle uitvoeringsagenda's onder het [Beleidskader Economie 2030](#) zijn vastgesteld. In 2022 zijn onder andere 8 innovatiecoalities opgestart rondom maatschappelijke opgaven en sleuteltechnologieën, is er een kennispact afgesloten met alle Brabantse hoger onderwijsinstellingen en zijn datacoaches opgeleid om mkb bedrijven verder te helpen. In Breda is gestart met een campus en ecosysteem rondom de gamingsector. Ook is er een eerste stap gezet met betrekking tot de mainportstatus van de Brainportregio, met een omvangrijk pakket aan afspraken en investeringen tussen de provincie en het Rijk. Zo komt de groeimotor van Nederland niet stil te staan.

Programma 6: Energie

In 2022 ontstond naast transportschaarste lokaal ook afnameschaarste voor bedrijven. Brabant heeft actief bijgedragen aan het Landelijk Actieprogramma Netschaarste en is via de Taskforce Transportschaarste de samenwerking met netbeheerders en gemeenten gestart. De provincie heeft samen met de BOM en TNO (partner in Solliance) een samenwerkingsovereenkomst getekend om in de komende 3 jaar een nieuwe innovatieve productielijn te ontwikkelen van een nieuwe generatie flexibele dunne film zonnetechnologie. In de samenwerking met maatschappelijke partners speelden Brabant Geeft Energie (BGE) en het programma Sociale Innovatie Energietransitie (SIE) de hoofdrol. Er werd gestimuleerd om in RES regio's in regionaal verband energiebesparing, en daarmee het structureel aanpakken van energiearmoede, te versnellen

Programma 7: Landbouw en Voedsel

De dynamiek in de landbouwsector is erg groot. Met name veehouderijbedrijven zijn op zoek naar perspectief. Met de maatregelen in het kader van de Routekaart 2024 willen we veehouders ondersteunen. De transitie van het landbouw- en voedselsysteem komt op gang. Het in 2022 vastgestelde beleidskader voor het toekomstperspectief 2030 van het Brabantse landbouw- en voedselsysteem beschrijft de ambitie om een slim, waardevol, circulair en verbonden systeem te creëren.

Daarbij wordt tegelijkertijd bevorderd dat het landbouw- en voedselsysteem zich op een goede wijze tot haar omgeving verhoudt. Met de Uitvoeringsagenda Mest wordt aandacht besteed aan professionele mestbewerking dicht bij de bron, wat cruciaal is voor een kringlooplandbouw die mest als waardevolle grondstof beschouwt en overlast minimaliseert. Bovendien wil Brabant ook op dit punt de innovatie bevorderen en een groene proeftuin zijn. Brabant heeft de meest ambitieuze doelstelling voor biologische productie en vergroot de vraag hiernaar door de inkoop van biologische catering bij overheden en bedrijven. Om vooral jonge boeren te behouden en steunen is een actieplan opgesteld. Deze kent vier hoofdlijnen: beter toegang tot kapitaal en middelen, meer podium voor jonge boeren, innovatie en toegang tot kennis en verbeterde instroom bij agrarisch onderwijs.

Het rijk heeft in het kader van de versnelling NPLG een fiche gehonoreerd waarmee een intensivering kan worden gegeven aan de bevordering van natuur inclusieve landbouw, de biodiversiteitsmonitor melkveehouderij en het real time meten en monitoren. De opening van de Dutch Food Week vond dit jaar in Brabant plaats.

Programma's 8 en 9: Basisinfrastructuur mobiliteit en Mobiliteitsontwikkeling

De uitvoering van het mobiliteitsbeleid stond in 2022 onder zware (financiële) druk door de nasleep van corona, de dynamiek rondom stikstof, vertraging in uitspraken van de Raad van State, teruglopende financiële middelen en de recente prijsstijgingen.

Dit heeft bijvoorbeeld effect op de uitvoering van de basistaak van OV-concessie (programma 08), zowel de lopende als de aanbesteding van nieuwe concessies. De ambities uit de OV-visie passen we toe op het Programma van Eisen voor de aanbesteding West-Brabant en de noodconcessie Oost-Brabant.

Ook de realisatie van projecten uit de ontwikkelagenda mobiliteit (programma 09) werd en wordt hierdoor beïnvloed, met name de uitvoering van een aantal wegenprojecten op korte termijn is onzeker. Om de impact van het aanhouden van deze projecten te beperken is extra inzet gerealiseerd, op onderhoud van onze provinciale wegen en de mobiliteitstransitie in Brabant. Tijdens het BO-MIRT zijn in 2022 over dit laatste punt belangrijke afspraken gemaakt, mede in het licht van o.a. de grote woningbouwopgave.

Programma 10: Vrijetijd, cultuur, sport en erfgoed

We willen dat Brabant aantrekkelijk is voor inwoners, bezoekers en werknemers. Een Brabant dat onderscheidend is, waar tradities en innovatie samengaan. Waar we creativiteit, innovatie, inspiratie en verbeeldingskracht inzetten bij de aanpak van onze maatschappelijke opgaven. Hiertoe is in 2022 het integrale [beleidskader Levendig Brabant 2030](#) voor het provinciale beleid voor Cultuur, Erfgoed, Sport en Vrijetijd vastgesteld. Het kader bevat de beleidsopgaven, ambitie, doelen en aanpak voor de periode 2023-2030, om te zorgen dat cultuur, erfgoed, sport en vrijetijd bijdragen aan een levendig Brabant voor iedereen. In 2022 is het pand naast het Noord-Brabants Museum, waar het Design Museum Den Bosch momenteel is gevestigd, aangekocht. Dit biedt de mogelijkheid om het museum uit te breiden en de omvangrijke topcollectie van JK Art Foundation te tonen, waardoor het museum een van de topmusea van Nederland.

Brede Welvaart

De provincie Brabant staat voor fundamentele transitie op het gebied van energie, wonen, milieu, landbouw en voedsel, stikstof, en gezondheid, die grote impact hebben op het dagelijks leven van de inwoners. Het besef groeit dat er nieuwe wegen moeten worden ingeslagen om in de toekomst een welvarend Brabant te garanderen. Brede welvaart, inclusief gezondheid, staat centraal in het

bestuursakkoord en de provinciale beleidskaders, waarbij de focus ligt op het verstevigen van de brede welvaart voor Brabanders. Met de in 2022 vastgestelde uitvoeringsagenda wil de provincie samen met partners werken aan het verankeren van brede welvaart in al het beleid en het vergroten en monitoren van het inzicht hierin. Een voorbeeld hiervan is het symposium Brede Welvaart dat in 2022 in samenwerking met de VBG is georganiseerd. Tijdens dit symposium is onder andere het landelijk kennisnetwerk Brede Welvaart gelanceerd.

Binnen programma's wordt gewerkt aan Brede Welvaart, zoals met de 'diep, rond, en breed' benadering vanuit [beleidskader Leefomgeving](#). Water en Bodem draagt bij door verbetering van de waterkwaliteit, tegengaan van hittestress in stedelijk gebied, en het zorgen voor voldoende en kwalitatief hoogstaand drink- en zwemwater. Het beleidskader milieu legt de relatie tussen gezondheid en milieuhinder. Indicatoren voor Licht, Lucht en Geluid zijn uitgewerkt in een uitvoeringsagenda. De doelstelling "Steeds Beter" streeft naar 3 gezonde levensjaren extra voor alle Brabanders. Subsidie voor natuur- en landschapsbeheer draagt bij aan de hoeveelheid natuurgebied per inwoner en daarmee aan gezondheid. CO²-reductie en een fossielvrije energievoorziening zijn gericht op klimaatverandering en toekomstbestendigheid, en daarmee gezondheid. Landbouw en Voedsel biedt informatie over en toegankelijkheid tot gezond Brabants voedsel, bijvoorbeeld door hun bijdrage aan Dutch Food Week. Sport, Cultuur en Erfgoed zorgen voor een aantrekkelijke provincie om in te sporten en recreëren, en dragen daarmee bij aan Brede Welvaart.

In 2021 is het [beleidskader Gezondheid \(2021-2030\)](#) vastgesteld. Op grond daarvan is in 2022 de eerste dag van de gezondheid georganiseerd. In de begroting 2023 is per begrotingsprogramma één effectindicator gezondheid opgenomen. Alle programma's moeten bijdragen aan het realiseren van drie gezonde extra levensjaren van de Brabander. Bij de jaarstukken 2023 zal voor het eerst verantwoording worden afgelegd op deze indicatoren. In 2022 is daartoe de voorbereiding voor het Gezondheid Informatie Knooppunt gestart, een informatiesysteem dat de voortgang van gezondheid en de gezondheidsindicatoren monitort.

Digitalisering

Als gevolg van de digitale transformatie digitaliseren en dataficeren zowel onze samenleving als economie in toenemende mate. Ook in onze provincie is de digitale transformatie volop ingezet. In 2022 is aan de hand van de Uitvoeringsagenda Digitale Transformatie het datagedreven werken verder geconcretiseerd. Onder meer door data en beleid sterker te koppelen via het project iCatchers, de sturing op digitalisering te versterken, data te benutten voor het verbeteren van bedrijfsprocessen en door nieuwe instrumenten te ontwikkelen zoals het DataLab en Digital Twinning. Het Datalab heeft zich in 2022 ontwikkeld tot de hub voor datagedreven werken waar programma's terecht kunnen bij datavraagstukken. We zien dat hybride en digitaal werken wordt omarmd, wat een goede basis biedt voor verdere ontwikkelingen. Transparantie in wat we doen en oog houden voor de menselijke maat loopt als een rode lijn door alle activiteiten.

Ook binnen de programma's bleef digitalisering in 2022 een speerpunt. Naar verwachting wordt medio 2023 de wet ingevoerd. Hierbij speelt digitalisering een belangrijke rol middels het 'Digitaal Stelsel Omgevingswet'. Overigens gaat deze ingrijpende, omvangrijke digitalisering niet zonder horten en stoten en lijkt het nog wel een uitdaging om dit tijdig en met de juiste kwaliteit gereed te krijgen. Er is veel aandacht besteedt binnen het programma Water en Bodem voor datagedreven werken. De digitale en interactieve toestandsrapportage 'Brabant InZicht' is geheel geactualiseerd. Beheer en onderhoud van de datastromen zijn geprofessionaliseerd en de achterliggende data zijn voortaan opgeslagen op het provinciale dataplatform. Ook het milieu heeft baat bij digitalisering, de provincie

monitort lucht middels (roulerende) meetsystemen. In 2022 is ook de website [geo-informatie](#) ontwikkeld van het energiesysteem van Noord-Brabant, waarin data (van RES-en) bijeen is gebracht en de Energiemonitor in opgenomen is. In Voedsel en Landbouw is bijgedragen aan digitalisering met projecten als de Boerderij van de toekomst/praktijkcentrum voor de precisielandbouw en de ontwikkeling van onkruidbestrijdende robots.

Organisatie en Bedrijfsvoering

Koers 2030 is onze blauwdruk voor de continue ontwikkeling van onze organisatie en bedrijfsvoering. We werken via drie uitvoeringslijnen: uniforme beleidssturing, duurzaam begroten, en een toekomstbestendige organisatie.

Via een uniform beleidsproces willen we invulling geven aan de opgaven uit de [Omgevingsvisie](#). De invoering van de Omgevingswet geeft een goede aanleiding om deze ambitie kracht bij te zetten. Elk beleidskader met bijbehorende uitvoeringsagenda('s) moet bovendien antwoord geven op welke rol wij in het betreffende beleid innemen binnen het rollenkader van de Omgevingsvisie. In 2022 zijn daartoe vijf beleidskaders vastgesteld (waarvan één in 2023 nog door PS moet worden vastgesteld). Ook zijn er vijf uitvoeringsagenda's vastgesteld.

We begroten duurzaam om financieel gezond blijven en daarmee ook in de toekomst te kunnen bijdragen aan de ontwikkeling van Brabant. In het bestuursakkoord en bij de begroting 2021 is besloten vanaf 2025 in totaal € 29 mln. per jaar te bezuinigen op de structurele lasten en is tevens aangegeven op welk programma voor welk bedrag dient bij te dragen aan deze bezuiniging. De invulling van de bezuinigingstaakstelling van in totaal € 29 mln. is bekend en voor het overgrote deel verwerkt in de meerjarenbegroting. Daarnaast wordt gezocht naar manieren om rendement op ons vermogen te verhogen. Op 16 juli 2021 heeft PS de Verordening Treasury Noord-Brabant goedgekeurd, gevolgd door de Eerste wijziging Verordening op 20 juni 2022 en de vaststelling van het Treasurystatuut Noord-Brabant op 3 oktober 2022, welke op 2 november 2022 in werking is getreden. In het kader van Schoon opleveren is € 25,5 mln. structureel per jaar beschikbaar gesteld om de uitvoering van diverse tot nu toe tijdelijk gefinancierde taken na 2023 structureel voort te zetten.

We investeren in een toekomstbestendige bedrijfsvoering, zodat we ook in de toekomst kunnen meebewegen met de maatschappij. In 2022 heeft de organisatie ingezet op het anders werken, ontmoeten, en reizen. Eind 2022 zijn de verduurzamings- en herinrichtingswerkzaamheden aan de kantoor- en een deel van de vergaderverdiepingen van het Huis van Brabant afgerond. Met oog op de krapte op de arbeidsmarkt, gaat veel aandacht uit naar de Strategische Personeelsplanning en Aantrekkelijk Werkgeverschap, waar we op innovatieve wijze inzetten op het aantrekken en binden van talent aan onze organisatie.

Financieel totaalbeeld

De jaarrekening 2022 laat een bruto positief resultaat zien van € 53,6 mln. Wij stellen voor om in totaal € 9,5 mln. aan prestaties en daaraan gekoppelde middelen over te hevelen van 2022 naar 2023.

Tevens stellen we voor om per saldo een bedrag van € 39,4 mln. aan extra reservemutaties door te voeren. Indien deze voorstellen worden gehonoreerd, resteert een netto batig saldo van € 4,6 mln. Dit resultaat vloeit terug naar de algemene middelen. Het positieve jaarrekeningresultaat gecombineerd met

het feit dat we op koers liggen met betrekking tot de realisatie van de beoogde doelstellingen en effecten stemt tot tevredenheid.

De onderbesteding is in 2022 boven de 10% gekomen, echter is deze lager dan in 2021. Ondanks de extra aandacht voor reëel ramen in het afgelopen jaar ligt de onderbesteding hoger dan onze ambitie. Uit de uitgebreide analyse zijn er 3 categorie verklaringen voor de onderbesteding:

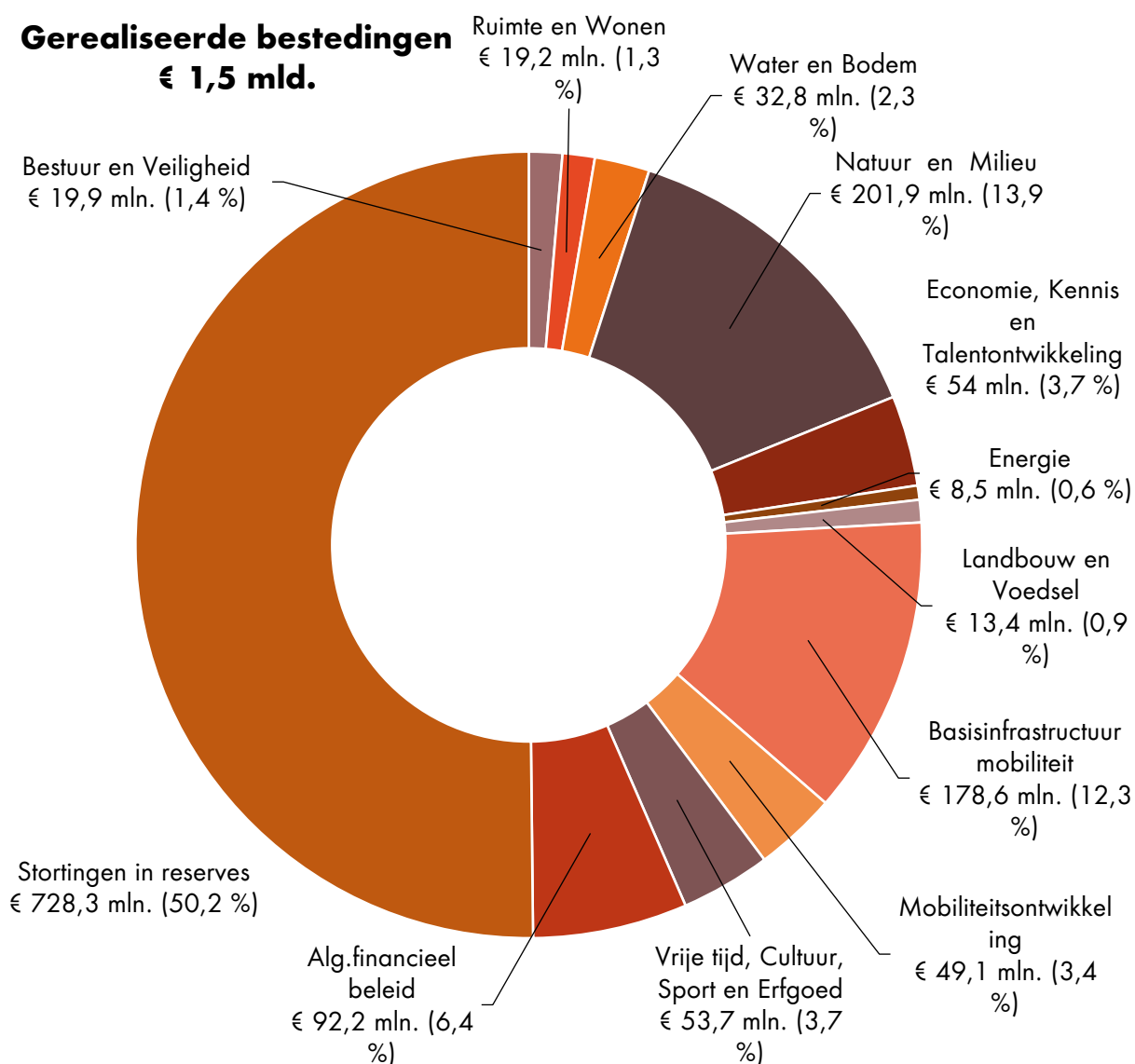
- 1) Niet te voorkomen. Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling Projecten van derden (totaal 21 mln.) van diverse ramingen van projecten van partners is pas na het opstellen van de 2e Bestuursrapportage 2022 informatie ontvangen over bijstellingen van hun ramingen waardoor onze bijdragen ook later tot een last leiden. In de slotwijziging mogen alleen begrotingswijzigingen voorgelegd worden, zonder aankondiging in de 2e Bestuursrapportage 2022, indien het een begrotingsonrechtmatigheid betreft.
- 2) Had voorkomen kunnen worden. Programma 2 Ruimte en Wonen, Opkoopregeling piekbelasters (16,6 mln.); De individuele overeenkomsten met de ondernemers zijn september 2022 getekend. Daarbij is door het programma niet tijdig onderkend dat de financiële afwikkeling gekoppeld is aan de realisatie van de afspraken in deze overeenkomsten en zodoende de gerealiseerde overeenkomsten pas effectief in 2023/2024 tot een last in de jaarrekening kunnen worden verwerkt.
- 3) Voorzichtigheidsonderschrijdingen. Over de gehele jaarrekening zijn kleine onderschrijdingen op specifieke producten. Deels laat zich dit verklaringen door het net niet halen van de ambities en deels is dit het gevolg van voorzichtigheidsbeginsel omdat een overschrijding van lasten een formele begrotingsonrechtmatigheid en dit in beginsel zwaarder weegt dan een onderbesteding.

Als de eerste verklaring (niet te voorkomen) gecorrigeerd wordt op de het percentage onderbesteding zou de onderbesteding uitkomen op 9%. De afwijkingen zijn in de verschillenanalyses per programma gedetailleerder toegelicht.

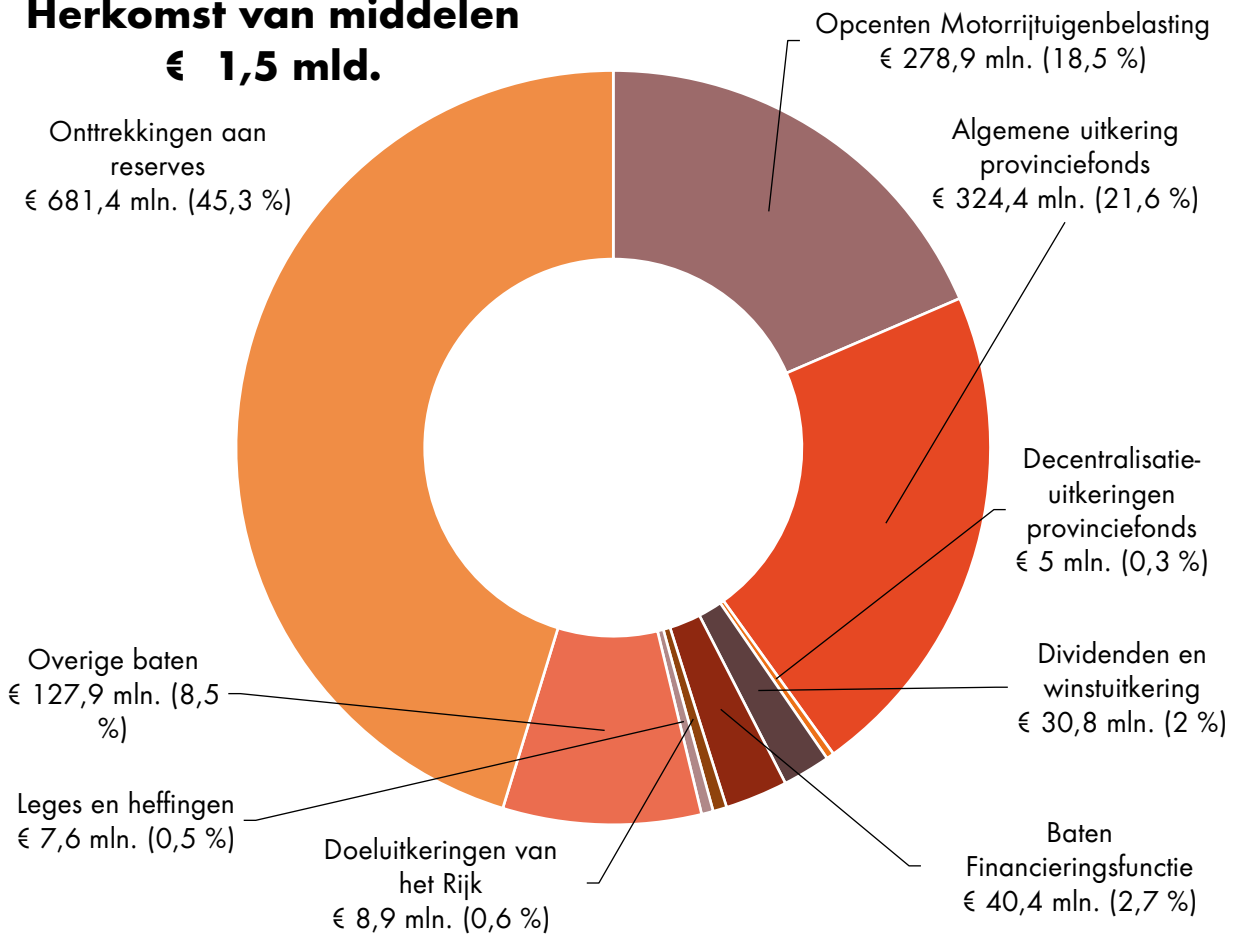
We blijven sturen op beperken van onderbesteding door beter (reëler) te ramen en door in de planning van de realisaties meer rekening te houden met de grote mate van afhankelijkheid van onze samenwerkingspartners.

De verdeling van de lasten over de verschillende programma's en de verdeling van -en herkomst van middelen is in cirkeldiagrammen op de volgende pagina's weergegeven:

**Gerealiseerde bestedingen
€ 1,5 mld.**

Herkomst van middelen € 1,5 mld.

Programmaverantwoording

Programma 1 Bestuur en veiligheid

Inleiding

Met betrekking tot het samenbindend thema Brede Welvaart zijn we in 2022 gestart met een verkenning (intern/extern) om zicht te krijgen op hoe het ervoor staat met brede welvaart in Brabant. In het najaar is de [uitvoeringsagenda 'Samen werken aan brede welvaart'](#) door GS vastgesteld. Met deze uitvoeringsagenda gaan we als provincie samen met het bedrijfsleven, werkgeversorganisaties, gemeenten en kennisinstellingen invulling geven aan 'Samen werken aan brede welvaart'. In 2022 hebben we een aantal stappen genomen: we zijn aangesloten bij de Academische Werkplaats Brede Welvaart van Tilburg University, we zijn gestart met een populatieonderzoek naar de 'ervaren brede welvaart onder 10.000 Brabanders' en hebben we in samenwerking met de Vereniging Brabantse Gemeenten een [symposium 'Samen werken aan brede welvaart'](#) georganiseerd.

Voor de lancering van de nieuwe investeringsronde van het Brabant Outcomes Fund is eind eerste kwartaal 2022 via Europese aanbesteding een fondsmanager aangesteld om het fonds in te richten en het benodigde kapitaal bij institutionele investeerders op te halen. Dit duurt langer dan verwacht.

Voor gezondheid is in de eerste helft van 2022 de [Uitvoeringsagenda Gezondheid 2022-2023](#) opgeleverd. Hierin geven we aan hoe we langs drie sporen werken aan drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander. We zetten daarbij in op: 1) continue verbetering van een gezonde samenleving via het meekoppelen van kansen in de verschillende provinciale programma's; 2) het verbinden van bestaande initiatieven van onze partners zodat zij van elkaar kunnen leren. Hiertoe hebben we de [dag van de gezondheid](#) georganiseerd en zijn we partner van de embassy of health tijdens de Dutch Design Week; En 3) het combineren van data/informatie die zicht geeft op interventies en het effect.

Het afgelopen jaar stond in het teken van de totstandkoming van het beleidskader Toekomstbestendig Bestuur. Als eerste formele stap is de [startnotitie](#) Toekomstbestendig Bestuur op 22 april jl. in Provinciale Staten besproken. Door Provinciale Staten is later besloten om de besluitvorming over het beleidskader te verplaatsen naar de nieuwe bestuursperiode. Op dit moment wordt verder gewerkt aan het beleidskader en de bijbehorende uitvoeringsagenda. In november 2022 zijn over het beleidskader gesprekken gevoerd met gemeentesecretarissen, strategen bij gemeenten en samenwerkingsverbanden en griffiers. Soortgelijke gesprekken zijn gevoerd met burgemeesters, wethouders en waterschapbestuurders in januari 2023. In 2023 wordt het beleidskader ter besluitvorming aangeboden aan Provinciale Staten.

In 2022 werd tevens uitvoering gegeven aan het initiatiefvoorstel Kind en Democratie, door jongeren te betrekken bij de provinciale politiek, beleid en organisatie. Zo werd in november 2022 de tweede Brabantse jongerentop gehouden en vonden weer jongerendebatten in de Statenzaal plaats. Van de activiteiten in 2021 is een [digitaal magazine](#) gepresenteerd.

Langs drie actielijnen is in 2022 gestaag verder gewerkt aan de uitvoering van de bestuursopdracht Veilig en weerbaar Brabant: weerbare overheid en samenleving, veiliger buitengebied en kennis & onderzoek. Als onderdeel van een brede beweging tegen ondermijning is, samen met Taskforce-RIEC Brabant Zeeland, een Brabantse norm weerbare overheid ontwikkeld. Het is een handreiking waarmee

we stimuleren dat gemeenten en provincie komen tot een gezamenlijk basisniveau in de aanpak van ondermijning en daarmee een zogenaamd 'waterbedeffect' voorkomen.

De samenwerking in BrabantStad verband heeft in 2022 veelal in het teken gestaan van de herijking van de Stedelijke Agenda. In 2022 hebben vier BrabantStad dinsdagen plaatsgevonden, evenals het jaarlijks BrabantStad diner met hoog ambtelijk Den Haag. Daarnaast is voor de fractievoorzitters en woordvoerders uit de gemeenteraden van de 5 steden een bijeenkomst georganiseerd om van gedachten te wisselen over BrabantStad.

Met betrekking tot regionale samenwerking hebben in 2022 met de vier regio's gesprekken plaatsgevonden in voorbereiding op het beleidskader toekomstbestendig bestuur. Daarbij is onder andere gesproken over het functioneren van de interbestuurlijke samenwerking in de regio's, en de rol die de provincie daarin neemt.

Vanuit de samenwerkingsagenda met de Vereniging Brabantse Gemeenten is in 2022 samengewerkt op 10 strategische thema's. Als onderdeel daarvan is een onderzoek naar de financiële positie van onze gemeenten gestart. Aanleiding hiervoor is o.a. het signaal dat meer en meer gemeenten moeite hebben om tot een sluitende begroting te komen, en de blijvende onzekerheid vanuit het Rijk over financiering vanuit het gemeentefonds. Het onderzoek wordt in het voorjaar van 2023 gepresenteerd en gaat o.a. in op de gevolgen van blijvende financiële onzekerheid voor de toekomst.

In oktober 2022 vond het IPO Jaarcongres plaats in Tilburg, nadat het evenement twee keer eerder wegens corona werd uitgesteld. Ruim 400 provinciale bestuurders en volksvertegenwoordigers kwamen naar Brabant om te netwerken en voor een inhoudelijk programma met een Brabantse insteek.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Bevorderen van bestuurlijke en maatschappelijke weerbaarheid en integriteit

Indicatoren:

- Door een online social media campagne is de meldingsbereidheid positief beïnvloed.
- Door een risicotaxatietool met indicatoren worden de mogelijkheden vergroot om criminaliteit en ondermijning op bedrijventerreinen tegen te gaan.
- Een zogenaamde Bibob-APK (een periodieke check up) stimuleert het verkrijgen van inzicht in de huidige stand van zaken rond de toepassing van de Wet Bibob door de Brabantse gemeenten.

 De online social media campagne vindt doorlopend plaats. Het genoemde risicotaxatietool is inmiddels beschikbaar gekomen en hierover zal doorlopend met stakeholders worden gecommuniceerd. Ook de Bibob-APK is afgerond. Voor de zomer is een 7-delige tv-reeks rondom ondermijning gepresenteerd op Omroep Brabant. Deze werd eind 2022 bekroond met de Galjaard publieksprijs 2022 voor overheidscommunicatie. Met deze tv-serie, die ook een enorm bereik had in de sociale media, hebben we laten zien hoe ondermijning ons allemaal raakt.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Cursus 'Vergroting weerbaarheid' verzorgen voor provinciale collega's, die nieuw binnenkomen of die waarvoor dat gezien hun taak van belang is

Streefwaarden:

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal provinciale collega's dat de cursus 'Vergroting weerbaarheid' heeft gevolgd	100	100		

 Vrijwel alle nieuwe medewerkers hebben de cursus gevolgd.

Samen met Taskforce-RIEC Brabant Zeeland gesprekken voeren met gemeenten om hun fitheid tegen ondermijning te stimuleren

Onder "gemeenten" worden ook verstaan gesprekken met vertegenwoordigers of groepen van gemeenten.

Streefwaarden:

Indicator	2022	2023	2024	2025
Gemeenten die stappen zetten om fitheid tegen ondermijning te vergroten	15	15		

 De beoogde gesprekken met gemeenten hebben plaatsgevonden, waarbij het accent vanaf medio 2022 steeds meer ligt bij de geïntroduceerde Brabantse norm weerbare overheid. Dit als opvolger van de piramide naar een fitte gemeente.

Uitvoering aanbevelingen uit het Masterplan interne weerbaarheid

 Vrijwel alle aanbevelingen zijn in het afgelopen verslagjaar afgerond of gaan richting afronding. Om de aandacht én onderhoud naar de toekomst vast te houden is eind 2022 een Klankbordgroep Weerbaarheid en Integriteit opgericht. Hierin bespreken actiehouders ontwikkelingen rondom weerbaarheid en integriteit.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Brede Welvaart incl. gezondheid

 In 2022 hebben we een stevige kennis- en uitvoeringsbasis neergelegd om brede welvaart zowel in de organisatie als in de regio verder te versterken. Het heeft geleid tot actielijnen die in 2023 zullen worden uitgevoerd. Voor het beleidskader gezondheid geldt ook dat in 2022 en voor 2023 een stevige uitvoeringsbasis is neergelegd om de ambitie "3 gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander in 2030" te realiseren. Daarnaast zijn de indicatoren die hiertoe bijdrage per beleidsterrein vastgesteld.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Opstellen van uitvoeringsagenda, die invulling geeft aan rolneming van provincie

Indicator	2022	2023	2024	2025
p.m.	p.m.	p.m.		

p.m.: Na vaststelling zullen de indicatoren en de streefwaarden worden verwerkt in de begroting.

- We hebben een uitvoeringsagenda brede welvaart opgesteld. Deze is in het najaar van 2022 door GS vastgesteld. De uitvoeringsagenda geeft invulling aan de rolneming van de provincie. Doelstelling is brede welvaart als samenbindend thema te verankeren in al ons beleid, brede welvaart steviger op de agenda te krijgen en samen met partners aan de slag te gaan en inzicht in brede welvaart te vergroten.

In 2022 lanceren we een tweede ronde van het Brabant Outcomes Fund (BOF2) wat bijdraagt aan het versterken van brede welvaart in Brabant

- Voor de lancering van de nieuwe investeringsronde BOF2 moet een procedure van wensen en bedenkingen worden doorlopen. In 2022 is de aanbesteding van fondsmanager afgerond. In het investeringsklimaat hebben we te maken met diverse ontwikkelingen daardoor de lancering vertraging oploopt.

In de begroting van 2023 worden voor gezondheid indicatoren opgenomen waarover in de S&V documenten wordt gerapporteerd

- In de begroting van 2023 zijn voor gezondheid indicatoren opgenomen waarover in de S&V documenten wordt gerapporteerd.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Een toekomstbestendig openbaar bestuur

Indicatoren:

- Inwoners zijn bij tenminste zes beleids- en uitvoeringsontwikkelingstrajecten betrokken tot en met 2023
- De kwaliteit van het openbaar bestuur bevorderen we via bestuurlijke samenwerking in Brabant
- De startnotitie Toekomstbesteding Bestuur is in Provinciale Staten besproken. Er wordt gewerkt aan het opstellen van het beleidskader en de uitvoeringsagenda Toekomstbestendig Bestuur. Het beleidskader wordt in 2023 in Provinciale Staten ter besluitvorming aangeboden. Uitwerking van het nieuwe provinciale participatiebeleid is onderdeel van het nieuwe beleidskader Toekomstbesteding Bestuur. In 2022 zijn inwoners bij diverse beleids- en uitvoeringstrajecten betrokken. Met het verder uitvoeren van de Samenwerkingsagenda provincie Noord-Brabant en de Vereniging van Brabantse Gemeenten 2021-2023 heeft de bestuurlijke, maar ook ambtelijke, samenwerking een nieuwe impuls gekregen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Burgers zijn meer betrokken bij beleidsontwikkeling en -uitvoering

Indicator: In 2022 voeren we bij geplande beleidsvormingsprocessen tenminste drie experimenten uit met verschillende vormen van participatie.

Streefwaarden:

Indicator	2022	2023	2024	2025
Experimenten met verschillende vormen van participatie bij geplande beleidsvormingsprocessen	3	3		

In 2022 zijn inwoners bij diverse beleids- en uitvoeringsontwikkelingstrajecten betrokken, waaronder het [beleidskader Levendig Brabant](#), de [uitvoeringsagenda Natuur, gebiedsontwikkeling 't Zoet](#) en verschillende [wegenprojecten](#). Ook organiseerden we in november een [jongerentop](#) over wonen, milieu, natuur en participatie.

Opkomst verkiezingen in Noord-Brabant

Verplichte indicator: De opkomstcijfers in Noord-Brabant van verkiezingen voor de Tweede Kamer, Provinciale Staten en gemeenteraden, weergegeven in % kiezers/stemgerechtigden

Afspraak is geen percentage op te nemen, maar achteraf te rapporteren over de opkomst.

De opkomst bij de Gemeenteraadsverkiezingen 16 maart 2022 in Noord-Brabant bedroeg 46,9%.

Organiseren bestuurlijke samenwerking

In 2022 zijn acht regionale ontwikkeldagen georganiseerd, twee in elke regio.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Gemeenten, waterschappen en Gemeenschappelijke Regelingen voeren hun wettelijke taken conform de wet uit

Indicator: Eind 2023 kunnen we minstens 75% van de gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen als 'voldoet' beoordelen en is er geen die een 'voldoet niet' heeft gekregen. (Beoordelingen: voldoet/ voldoet gedeeltelijk/ voldoet niet)

De realisatie van deze indicator is per toezichtgebied divers:
Het toezicht op Informatie- en archiefbeheer, Omgevingsrecht en Financieel laat slechts een beperkt aantal gemeenten zien in de categorie 'voldoet gedeeltelijk' (Informatie- en archiefbeheer: 13, incl. GR'en) Omgevingsrecht: 7 en 1 voldoet niet Financieel: 1).
Het onderdeel toezicht op Huisvesting vergunninghouders laat door alle druk die heerst op de opvang van asielzoekers in 2022 een positief stijgende lijn zien. Over het 1e halfjaar 2022 hebben 36 gemeenten de taakstelling gehaald en 6 gemeenten hebben 'voldoet gedeeltelijk' gekregen. Ondanks dat het toezicht over het tweede halfjaar nog volop bezig is, kunnen we met een licht voorbehoud zien dat het 2e halfjaar van 2022 gaat afsluiten met 40+-gemeenten die de taakstelling hebben gehaald. Ergo, er zijn zelfs 37 gemeenten die overeenkomstig de

wens van het Rijk een voorsprong hebben weten te bereiken op de veel hogere taakstelling over het 1e halfjaar 2023. Het aantal gemeenten in de categorie 'voldoet niet' stijgt echter ook van 9 naar circa 11.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht

Verplichte indicator

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal gemeenten onder preventief financieel toezicht	0	0	0	0

- Voor het begrotingsjaar 2022 is vanwege termijnoverschrijding voor het indienen van de begroting 2022 voor twee gemeenten sprake van preventief financieel toezicht in verband met herindeling. De overige gemeenten vallen onder het gebruikelijke repressieve financiële toezicht. Voor het jaar 2023 zijn er geen gemeenten onder preventief toezicht.

We beoordelen of gemeenten, waterschappen en gemeenschappelijke regelingen hun wettelijke taken uitvoeren conform de wet

Indicator	2022	2023	2024	2025
% toezichtontvangers dat door ons op één of meer toezicht gebieden wordt beoordeeld	100%*	100%*	100%*	100%*

* Aantal toezicht ontvangers op 1-7-2021: 103

- Alle toezichtontvangers (102) zijn in 2022 beoordeeld voor één of meer toezicht gebieden.

We stimuleren dat toezichtontvangers van elkaar leren via toezicht

Toelichting: We voeren thema-onderzoeken uit met betrekking tot actuele risico-thema's. We delen de uitkomsten en aanbevelingen tijdens regio-bijeenkomsten. We willen stimuleren dat toezichtontvangers van elkaar leren en best practices delen.

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal georganiseerde regiobijeenkomsten	4	4	4	4

- We voeren thema-onderzoeken uit met betrekking tot actuele risico-thema's. We delen de uitkomsten en aanbevelingen tijdens regio-bijeenkomsten. We willen stimuleren dat toezichtontvangers van elkaar leren en best practices delen. Vanuit toezichtsgebied Omgevingsrecht zijn twee regiobijeenkomsten Best Practices met gemeenten en waterschappen georganiseerd en een kennisbijeenkomst. Op het gebied van

Informatie en archiefbeheer en Huisvesting vergunninghouders is beide een inhoudelijke kennisbijeenkomst voor alle toezichtsonvangers gehouden.

Samen met de Vereniging Brabantse Gemeenten is medio 2022 gestart met een onderzoek naar de financiële positie van onze gemeenten.

In september 2022 is het Brabantbrede eindrapport 'Klachten en meldingen Wabo-overtredingen' met conclusies en aanbevelingen gepresenteerd.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Interprovinciaal Overleg (IPO)
- INPA Huis van de Nederlandse Provincies
- Zuidelijke Rekenkamer

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

1. Bestuur en veiligheid

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Verschil begroting - realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	17.416 N	17.392 N	12.317 N	5.075 V
Toegerekende organisatiekosten	5.706 N	7.104 N	7.601 N	497 N
Totaal Lasten	23.122 N	24.496 N	19.918 N	4.578 V
<u>Baten</u>				
Programmabaten	2 V	66 V	128 V	62 V
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	307 V	307 V
Totaal Baten	2 V	66 V	435 V	369 V
Saldo van baten en lasten	23.120 N	24.429 N	19.483 N	4.946 V

Toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

1. Bestuur en veiligheid - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000) **4.578 V**

Veiligheid 1.709 V

De realisatie van de bestuursopdracht is achtergebleven ten opzichte van de verwachtingen doordat een aantal activiteiten en initiatieven niet in 2022 gerealiseerd konden worden.

Bestuursopdracht veilig & weerbaar Brabant loopt ook in 2023 nog door.

IPO Kwaliteit openbaar bestuur 665 V

De lasten zijn in 2022 lager uitgevallen door een lagere bijdrage aan IPO vanuit dit programma als gevolg van herijking van de IPO-begroting.

Voorziening Appa 2.128 V

In de voorziening Appa zijn de pensioenverplichtingen van de provinciale bestuurders opgenomen. De jaarlijkse actuariële herberekening van de levenskansen en de rekenrente leidt tot een vrijval uit de voorziening Appa ultimo 2022 van € 2,1 mln. waardoor de lasten lager uitkomen. Deze vrijval houdt verband met de toegenomen rekenrente.

Brabantstad	147 V
-------------	-------

Het samenwerkingsverband Brabantstad heeft de door de partners bij elkaar gebrachte middelen in 2022 niet volledig tot besteding kunnen laten komen met initiatieven en activiteiten. De zes partners hebben deze middelen bij elkaar gebracht om projecten uit de Stedelijke Agenda te realiseren. Het gereserveerde budget is op in de provinciale begroting opgenomen voor de gezamenlijke partners en zullen gedurende komende jaren worden ingezet.

Toegerekende organisatiekosten	497 N
--------------------------------	-------

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	426 V
--	-------

1. Bestuur en veiligheid - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	369 V
--	--------------

Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	307 V
--	-------

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	62 V
---	------

Programma 2 Ruimte en wonen

Inleiding

Het programma heeft in 2022 tal van ontwikkelingen gekend. Zo is in het voorjaar de [Ruimtelijke Ordeningsbrief](#) van Minister de Jonge verschenen waarmee de basis voor de doorontwikkeling van het ruimtelijk beleid is gelegd. Het Rijk verzoekt middels deze brief de 12 provincies om te komen tot een ruimtelijke voorstel (oktober 2023) en ruimtelijke arrangement (eind 2023). 12 oktober j.l. hebben we vervolgens van het Rijk het startpakket ontvangen waarin het Rijk haar keuzes heeft vastgelegd (zie [memo gedeputeerde](#)). Vanuit deze kaders en onze beleidskaders gaan we in 2023 ontwerpend aan de slag om te komen tot een ruimtelijk voorstel, zie ook [statenmededeling](#) hiertoe d.d. 31 jan 2023. Ook zijn het [Beleidskader Leefomgeving](#) en het Beleidskader Wonen en Werken tot stand gekomen welke zijn voorzien om in het voorjaar 2023 vastgesteld te worden. Op basis van deze kaders zullen vervolgens ook de bijbehorende uitvoeringsagenda's worden opgesteld.

Het stedelijk netwerk van Brabant is het 2e grote verstedelijkte gebied van Nederland en staat de komende jaren voor grote uitdagingen. In het BO-Leefomgeving van juni 2022 zijn de ontwikkelprincipes voor een duurzame stedelijke ontwikkeling van stedelijk Brabant met breed draagvlak en complimenten vastgesteld. Tijdens het BO MIRT in november zijn de hoofdkeuzes uit het concept ontwikkelperspectief voor NOVEX-gebied Stedelijk Brabant onderschreven en is afgesproken om op het BO Leefomgeving 2023 tot uitvoeringsafspraken te komen.

Ook op het gebied van gebiedstransformaties zijn stappen gezet. Zo is op basis van opwerking hiertoe in 2022, begin 2023 het besluit genomen om deel te nemen in de entiteit voor de ontwikkeling van Eindhoven XL (Fellenoord), zie [PS voorstel 71/22](#).

In 2022 is met de toevoeging van 13.850 woningen aan de woningvoorraad de hoogste (absolute) groei in 25 jaar bereikt. Desondanks is de woningbouwopgave onverminderd groot. Op 13 oktober zijn hiertoe bestuurlijke afspraken gemaakt tussen Rijk en provincie (zie [Statenmededeling](#)). Deze afspraken worden vervolgens doorvertaald naar regionale woondeals die begin maart 2023 zijn bekrachtigd. Zie verder ook de in juli 2022 aangeboden [Voortgangsrapportage Brabantse Agenda Wonen](#).

We hebben afspraken gemaakt met de regio's over de vestiging van XXL-logistiek binnen onze provincie. Deze afspraken zijn begin 2023 bekrachtigd door PS (zie [PS 09/23](#)). Ook is de regeling Grote Oogst vastgesteld waarmee een impuls wordt gegeven aan de verduurzaming van een 13-tal bedrijventerreinen (zie [statenmededeling](#)).

Bij de uitvoering van de Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat (GOL) is het wachten op een onherroepelijk besluit door de Raad van State (RvS). Op basis van een eerdere uitspraak door RvS is een [gewijzigd Provinciaal Inpassingsplan \(PIP\)](#), PS 32/22 vastgesteld. Eind 2022 is hierover door RvS een (procedurele) tussenuitspraak gedaan.

De uitvoering van programma Aanpak Stikstof en de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof 1.0 (BOS) is in 2022 doorgegaan met de inzet in de drie pijlers (de tandwielen) die onlosmakelijk met elkaar zijn verbonden: versnelling van natuurherstel, verlaging stikstofdepositie en het mogelijk maken van gewenste maatschappelijke economische ontwikkelingen. Daarbij hebben we te maken gehad met een aantal onzekerheden die inherent zijn aan de (landelijke) beleidsontwikkeling, de uitwerking van het Nationaal Programma Landelijk Gebied en de doorwerking daarvan in Brabant als ook de juridische ontwikkelingen. Het Rijk en de provincies zijn van elkaar afhankelijk bij het realiseren van de stikstofaanpak. Onder andere het uitblijven van de criteria van de Rijksregelingen, vertraagde publicatie van NPLG-doelen en het ontbreken van cijfers over de effecten van bronmaatregelen zorgen voor vertraging in het realiseren van de BOS. We hebben – ondanks deze afhankelijkheid – in onze aanpak

voortdurend ingespeeld op ontwikkelingen en hebben daaraan - onder andere - vorm gegeven door de start van de actualisatie van de BOS.

Tot slot is hard gewerkt om ons klaar te maken voor de nieuwe Omgevingswet. De invoering hiervan is inmiddels uitgesteld naar 1 januari 2024.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Verbeteren van omgevingskwaliteit

Indicatoren:

- Werkend stelsel om wettelijke taken, zoals beoordeling van ruimtelijke plannen, onder de Omgevingswet uit te kunnen voeren.
Vanuit een integrale, gebiedsgerichte benadering - 'diep, breed en rond' - participeren we in wisselende rollen ('richting geven', 'beweging stimuleren', 'mogelijk maken') in ruimtelijke ontwikkelingen, zowel binnenstedelijk als in het landelijk gebied en op verschillende schaalniveaus (van lokaal tot Rijk).
- Voortgang in uitvoering van ruimtelijke (gebieds)ontwikkelingen.
Aan het einde van deze bestuursperiode participeren wij in 10 à 12 stedelijke transformaties en in maximaal 3 coalities m.b.t. de aanpak van leegstand in het buitengebied. Hierin zien we voortgang doordat de ontwikkeling steeds een fase dichter bij de uitvoering komen.

Onze regelgeving is op orde en de ruimtelijke plannen zijn tijdig voorzien van passend advies. Hierbij hebben we, vooruitlopend op het nieuwe beleidskader Leefomgeving, gewerkt vanuit een integrale gebiedsgerichte benadering. Ook de participatie in de stedelijke transformaties loopt op koers.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Begeleiden en beoordelen van initiatieven met ruimtelijke impact

Ook in 2022 hebben we geadviseerd in provinciale projecten, zijn planadviezen gegeven en zijn gemeentelijke plannen beoordeeld. Met 80% van de gemeenten wordt omtrent planologische initiatieven structureel vooroverleg gevoerd.

Implementeren van de Omgevingswet

26 januari 2023 is duidelijk geworden dat de invoeringsdatum van de Omgevingswet een verder opgeschoven is van 1 juli 2023 naar 1 januari 2024. Het uitstel is vooral ingegeven door het digitaal systeem achter de wet, het Digitaal Stelsel Omgevingswet (DSO). Het uitstel geeft de ketenpartners de mogelijkheid om de werking van het DSO grondiger te testen.

Participeren in gebiedstransformaties en aanpakken van leegstand

De participatie in 10-12 gebiedstransformaties loopt op koers. Zo zijn belangrijke stappen gezet ten aanzien van gebiedsontwikkeling Fellenoord (Eindhoven). Door het Rijk is in juni 2022 een bijdrage van €75 mln. toegezegd voor deze gebiedsontwikkeling en is het voorstel voor participatie opgewerkt (zie [Wensen en bedenkingen participatie gebiedontwikkeling Fellenoord, PS 71/22](#)). Daarnaast is met Breda op basis van de samenwerkingsagenda m.b.t. gebiedsontwikkeling van 't Zoet' in december het ontwikkelperspectief afgerond (zie [statenmededeling](#)) en is parallel daaraan gewerkt aan de businesscase en diverse onderzoeken zodat in het voorjaar 2023 over het totaal besluitvorming plaats kan vinden.

Voor wat betreft de overige steden zijn intentieovereenkomsten gesloten over de centrumontwikkeling Oosterhout en Stationskwartier Helmond. Verder is uitvoering gegeven aan [VAB impuls](#), waarbij de eigenaren van leegstaande agrarische bedrijven via een voucherregeling worden begeleid in omschakeling, sloop of herbestemming van hun locatie. Ook is in het kader van de leegstands aanpak aan een aantal gebiedsgerichte aanpakken gewerkt.

Tot slot is een kennistraject opgestart voor borging van en inspiratie over gebiedsontwikkelingen in het stedelijke en het buitengebied (zie [nieuwsbericht](#)).

Uitvoeren ontwikkelaanpak stikstof

● Voor de opkoopregeling piekbelasters hebben zich 29 bedrijven aangemeld, waarvan er 18 bedrijven aan de voorwaarden voldeden en een aanbod hebben gehad. Acht bedrijven hebben het aanbod geaccepteerd.

In 2022 heeft het stikstofloket totaal circa 60 transacties ondersteund. Met het ondersteunen van transacties bedoelen wij de ondersteuning van iedereen die (in)direct met stikstof te maken krijgt: inwoners, (agrarische)ondernemers, adviseurs, gemeente, projectontwikkelaars etc.

Hiermee ondersteunt het loket de voortgang van ontwikkelingen in Brabant.

De monitor basisinformatie zal in 2023 verder worden doorontwikkeld. Dan zal ook ontbrekende informatie over bijvoorbeeld de bronmaatregelen beschikbaar zijn.

Afgelopen twee jaar is veel informatie over de stikstofemissies en -deposities voor de actualisatie stikstofanalyses bijeengebracht in het Brabants overzicht stikstofdata: (www.brabant.nl/stikstofdata). Een laatste onderdeel van de stikstofanalyse die wij aan het Brabants overzicht stikstofdata willen toevoegen is de ruimtelijke herkomst van deposities vanuit de verschillende sectoren. Deze informatie maakt onderdeel uit van de nieuwe release van Aerius monitor. Eind 2022 heeft het RIVM de Aerius release uitgesteld naar eind januari 2023. Op basis van de nieuwe release zullen wij de gegevens in het Brabants overzicht stikstofdata actualiseren en aanvullen. Wij verwachten dit in de eerste helft van 2023 te kunnen afronden

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Versnellen van de woningbouw

Indicatoren:

- Groei van woningvoorraad
Om in de behoefte aan nieuwe woonruimte te voorzien, zullen de eerstkomende vier jaar (2022 t/m 2025) ca. 50.000 woningen aan de voorraad moeten worden toegevoegd
- Zorgvuldige inpassing van nieuwe woonruimte
Circa 70% van de jaarlijkse woningbouw (toevoeging aan de woningvoorraad) wordt op binnenstedelijke locaties gerealiseerd

● Er zijn in 2022 13.850 woningen toegevoegd aan de woningvoorraad. De groei van de Brabantse woningvoorraad ligt met deze 'score' op het hoogste niveau in bijna 25 jaar. De voorraadgroei in 2022 is in lijn met de recente afspraken die we hierover met het Rijk hebben gemaakt in oktober 2022. Zie verder de [Voortgangsrapportage Agenda Wonen](#) van 5 juli 2022. We voorzien echter wel een uitdaging in het halen van deze aantallen in de komende

jaren vanwege o.a. stikstofproblematiek, inflatie, renteontwikkelingen, tekorten aan bouwmaterialen en personeel, oplopende bouwprijzen etc.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Actualiseren informatie over bevolking, bouwen en wonen

- Ook in 2022 hebben we ieder kwartaal onze 'Monitor Bevolking en Wonen' en ons ['Kwartaalbeeld Woningmarkt Noord-Brabant'](#) geactualiseerd. Daarnaast hebben we onze monitoringsactiviteiten geïntensiveerd, om nog meer zicht te krijgen op de voortgang van de woningbouw, op geschikte locaties én mate van vraaggerichtheid.

Actualiseren van regionale afspraken over planning, programmering en realisatie

- Op 13 oktober 2022 zijn met het Rijk definitieve afspraken gemaakt over de woningbouwopgave, niet alleen kwantitatief, maar ook kwalitatief. Deze afspraken vinden hun doorvertaling in vier regionale woondeals, die in maart 2023 zijn ondertekend door gemeenten, woningbouwcorporaties, Rijk en provincie. Dit in een nauwe samenhang met het traject van de Regionale perspectieven op bouwen en wonen, waarin de afspraken over de regionale en gemeentelijke woningbouwplanning en -programmering jaarlijks worden geactualiseerd.

Om de woningbouw zoveel mogelijk op peil te houden worden gemeenten ondersteund via de subsidieregeling Flexpool Versnelling Woningbouw, waarmee ze extra financiële middelen krijgen om woningbouwplannen versneld uitvoeringsgereed te krijgen. Eind 2022 is door het Rijk hiertoe ook een 2^e tranche van €5,1 mln. beschikbaar gesteld voor het verlengen van de regeling in 2023 en 2024.

Stimuleren van nieuwe woonvormen

- In januari 2023 is de Regeling Collectieve Wooninitiatieven opengesteld, waarmee de provincie ondersteuning biedt voor de haalbaarheids- en ontwikkelfase van duurzame en betaalbare woningbouwprojecten van collectieve initiatiefnemers en sociale ondernemingen. Met de regeling is tevens invulling gegeven aan de op 13 mei 2022 door uw Staten met grote meerderheid aangenomen motie [M56-2022](#) ['Stimuleren Collectief Particulier Opdrachtgeverschap'](#). Verder richten we ons op het realiseren van (meer) flexwoningen wat de komende jaren zijn beslag zal krijgen (zie hiervoor de memo gedeputeerde) en hebben we volop aandacht voor de huisvesting voor ouderen.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Verbeteren van vitaliteit en toekomstbestendigheid van werklocaties

Indicatoren:

- Ontwikkeling van werklocaties
Vraaggerichte ontwikkeling van vitale en toekomstbestendige werklocaties vanuit de regionale afspraken en samenwerking. Hiertoe maken wij met de vier regio's plannings- en programmeringsafspraken. Voor 2022 agenderen wij nadrukkelijk ook regionale afspraken over detailhandel.
- Verduurzamen van werklocaties
13 bedrijventerreinen, waar maatregelen worden genomen betreffende de energietransitie, circulariteit en klimaatadaptatie (grote "oogst")

- Op basis van de [uitvoeringsagenda Werklocaties 2020-2024](#) is uitvoering gegeven aan realisatie van de doelstellingen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Actualiseren van informatie over werklocaties en detailhandel

- Eens per bestuursperiode stelt de provincie nieuwe prognoses op over de ruimtebehoefte van bedrijventerreinen en kantoren. In oktober 2022 is de rapportage voor deze bestuursperiode vastgesteld. Uit de rapportage komt naar voren dat de verwachte ruimtevraag van bedrijven(terreinen) fors groter is dan bij de vorige prognose. In tegenstelling tot eerdere prognoses wordt ook extra ruimtevraag verwacht na 2030 (zie [statenmededeling](#)).

Actualisering van regionale afspraken over planning, programmering en realisatie

- Voor wat betreft detailhandel zijn we voor de regio's Noordoost Brabant en Zuidoost Brabant de afspraken aan het herijken en actualiseren. In de regio's Midden en West volstaan de bestaande afspraken. Voor wat betreft bedrijventerreinen volstonden de bestaande afspraken, maar willen we op basis van de recente prognoses in 2023 komen tot nieuwe afspraken met de regio's.

Samen met gemeenten voert de provincie een selectief clusteringsbeleid voor de ontwikkeling van grootschalige logistiek in Noord-Brabant, op nieuwe én bestaande terreinen. Hiertoe hebben we in december 2022 afspraken gemaakt met de regio's. De afspraken zijn 1ste kwartaal 2023 door Provinciale Staten met een voorbereidingsbesluit bekrachtigd (zie [Vorbereidingsbesluit grootschalige logistiek, PS 09/23](#)). Het beleid is tevens opgenomen in het (ontwerp) beleidskader Wonen en Werken wat voorzien is in het voor jaar 2023 te worden vastgesteld.

Verduurzamen van werklocaties en versterken van campussen

- In juli 2022 is de subsidieregeling Grote Oogst vastgesteld waarbij € 3,25 mln. beschikbaar is gesteld voor de versnelling van de verduurzaming van 13 bedrijventerreinen. Voor 12 van de 13 terreinen is reeds een plan van aanpak als basis voor de uitvoering ontvangen. Verder hebben we uitvoering gegeven aan de versnellingsmogelijkheden bij campusontwikkelingen. Zo is bij Pivot Park (Oss) gewerkt aan de verdere doorontwikkeling wat mede zichtbaar is aan de nieuwbouw 'Grizzly' die daar verrijst. Ook hebben we in 2022 het campusbeleid geëvalueerd wat voor 2023 leidt tot verdere aanscherpingen van het beleid.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Ontwikkelingsmaatschappij [Ruimte voor Ruimte](#)
- Stichting Brainport Smart Districts

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

2. Ruimte en wonen

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Verschil begroting - realisatie
Lasten				
Programmalasten	23.320 N	27.368 N	8.943 N	18.426 V
Toegerekende organisatiekosten	5.748 N	10.251 N	10.218 N	33 V
Totaal Lasten	29.068 N	37.619 N	19.161 N	18.459 V
Baten				
Programmabaten	0	19.858 V	1.199 V	18.659 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	180 V	180 V
Totaal Baten	0	19.858 V	1.379 V	18.480 N
Saldo van baten en lasten	29.068 N	17.761 N	17.782 N	21 N

Toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

2. Ruimte en wonen - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	18.459 V
Opkoopregeling piekbelasters	16.600 V
In relatie tot de Opkoopregeling piekbelasters zijn voor 8 aankopen de koopovereenkomsten gesloten. Omdat de aktes van levering in 2023 bij de notaris passeren, komen de aankoopkosten ten laste van 2023.	
Specifieke uitkering Nationaal Programma Landelijk Gebied - Uitvoeringskosten	1.023 V
Eind 2022 heeft de provincie de beschikking voor de Specifieke uitkering NPLG-Uitvoeringskosten ontvangen. De activiteiten voor de totstandkoming van het BPLG, die ten laste van deze SPUK gebracht kunnen worden, worden met name in 2023 gerealiseerd.	
Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat	593 N
Vanwege de onzekerheid rondom (het moment van) de uitspraak van RvS is de raming GOL voor 2022 naar beneden bijgesteld. Ondertussen zijn zo veel als mogelijk voorbereidende werkzaamheden uitgevoerd en dit heeft geleid tot hogere uitgaven dan verwacht. De overbesteding 2022 wordt verrekend met de toekomstige budgetten voor GOL op de meerjarige begroting.	
Aanpak Stikstof	658 V
De middelen voor de aanpak stikstof zijn vanwege vertraging bij het rijk niet uitgeput in 2022.	
Regeling Flexwonen	420 V
Betreft de inzet van Rijksmiddelen tbv Flexwonen. Er zijn minder subsidies beschikbaar dan eerder prognostiseerd.	
Ontwikkelbedrijf	323 V
Betreft met name mindere uitgaven ten aanzien van verkenningen.	
Werklocaties	112 V
De uitgaven op een diversiteit aan onderdelen van het uitvoeringsprogramma zijn lager dan eerder prognostiseerd.	

Toegerekende organisatiekosten	33 V
--------------------------------	------

De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	117 N
--	-------

2. Ruimte en wonen - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	18.480 N
--	-----------------

Opkoopregeling piekbelasters	16.600 N
------------------------------	----------

In relatie tot de Opkoopregeling piekbelasters zijn voor 8 aankopen de koopovereenkomsten gesloten. Omdat de aktes van levering in 2023 bij de notaris passeren, komen de aankoopkosten ten laste van 2023.

Regeling Flexwonen	889 N
--------------------	-------

Betreft deels als gevolg van minder uitgaven (0,49 mln.) en deels van een te hoge raming t.a.v. de onttrekking van de Rijksbijdrage (t.o.v. bijdrage PNB).

Specifieke uitkering Nationaal Programma Landelijk Gebied - Uitvoeringskosten	1.023 N
---	---------

Eind 2022 heeft de provincie de beschikking voor de Specifieke uitkering NPLG-Uitvoeringskosten van het Rijk ontvangen. De activiteiten voor de totstandkoming van het BPLG, die ten laste van deze SPUK gebracht kunnen worden, worden met name in 2023 gerealiseerd.

Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	180 V
--	-------

De bijdrage in toegerekende organisatiekosten komt hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	147 N
---	-------

Programma 3 Water en bodem

Inleiding

De provincie werkt aan schoon, voldoende en veilig water, een schone en vitale bodem en klimaatadaptatie. Dit zijn de vijf centrale beleidsopgaven voor een duurzame klimaatbestendige leefomgeving.

Het jaar 2022 was het eerste jaar van voortvarende uitvoering van het [Regionaal Water en Bodem Programma 2022-2027 \(RWP\)](#) en waarin ook een start is gemaakt met uitvoering van de Maatwerkovereenkomsten met de waterschappen (MOKs), het [Bestuursconvenant Grondwater](#) en de [adviezen](#) van de onafhankelijke Adviescommissie Droogte. Daarnaast hebben uw Staten in 2022 besloten tot [verhoging van de grondwaterheffing](#), zodat er meer middelen beschikbaar komen om maatregelen tegen verdroging te treffen. Op het vlak van hoogwaterveiligheid zijn diverse dijkverbeterings- en/of rivierverruimingsprojecten rond de primaire en regionale keringen in voorbereiding (waaronder Meanderende Maas en Cuijk-Ravenstein). Daarnaast is de provincie samen met de waterschappen gestart met het actualiseren van de overstromingsscenario's van de Maas. Ten aanzien van Vitale Bodem is het startschot gegeven voor de uitvoering van het project BodemUp 2.0 - integrale aanpak water en bodem op agrarische gronden - waarvoor aanvullende financiële middelen vanuit het Rijk beschikbaar zijn gesteld. Met het beroepsonderwijs (MBO, HBO) is gewerkt aan onderwijsvernieuwingen om duurzaam bodembeheer een plek te geven in de groene opleidingen. Het project 'Schoon Water voor Brabant' gericht op de bescherming van onze kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden is gecontinueerd, en daarnaast is veel aandacht gegeven aan het terugdringen van medicijnresten en de landsgrensoverschrijdende samenwerking om de waterkwaliteit te verbeteren.

De provincie heeft in 2022 veel geïnvesteerd in de samenwerking met gemeenten en waterschappen als belangrijke samenwerkingspartners in het realiseren van een klimaatbestendig en waterrobuust Brabant. In de Zuidwestelijke Delta, Waterpoort en Geopark Schelde Delta en zijn de volgende projecten uitgevoerd: Voorverkenning gebiedsproces Volkerak-Zoommeer, Water tussen Wal en Schelde, Opstellen Bidbook UNESCO Global Delta status voor het Geopark Schelde Delta, heropening en Inlaat Roode Vaart.

Op het gebied van de provinciebrede Klimaatopgave hebben de programma's Water en Bodem en Milieu en Energie het voortouw genomen om deze hoofdoggave uit de Omgevingsvisie in de andere provinciale programma's te verankeren.

De aanpak van de spoedeisende bodemsaneringen loopt conform planning. Met extra aandacht en tijd voor de aanpak van drie bodemverontreinigingen die ontstaan zijn door illegale lozingen van drugsafval. De provincie pakt deze bodemverontreinigingen aan vanuit haar 'vangnet'-bevoegdheden onder de Wet Bodembescherming. Ten aanzien van het onderwerp diffuse loodverontreinigingen is de verwachtingenkaart opgeleverd en worden er, in samenwerking met 5 Brabantse gemeenten, pilots opgestart voor het uitvoeren van bodemonderzoek.

In 2022 kwam daarnaast aanvullend beleid vanuit het Rijk (NPLG, kamerbrief [Water en Bodem sturend](#)). Hierdoor, en door een verdere duiding van de urgentie van de droogte-problematiek door de Adviescommissie Droogte, bleken de opgaven en benodigde maatregelen omvangrijker dan vastgelegd in het RWP. Dit noodzaakt verdere doorwerking van het principe en Rijksbeleid 'Water en Bodem sturend' in onder meer het ruimtelijk beleid van provincie, waterschappen en gemeenten en een aanvulling dan wel addendum van het RWP. Tevens bleek in 2022 dat door een combinatie van aanvullende opgaven en uitvoeringsrisico's de huidige begroting van het RWP geactualiseerd moet gaan worden.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Voldoende Water. Niet te weinig diep en ondiep grondwater en oppervlaktewater met optimale zoetwaterbeschikbaarheid en waterverdeling in geval van extreme droogte, en niet te veel oppervlaktewater, om ernstige regionale wateroverlast zo veel mogelijk te voorkomen

Indicatoren:

- De grondwatervoorraad is op orde en stabiel op termijn: grondwaterstand en stijghoogte in de grondwaterlichamen voldoet aan de norm (uiterlijk 2027 moeten beide grondwaterlichamen voldoen, 1 voldoet momenteel niet).
- Voldoende grondwater voor de natuur: areaal natte natuurparels dat niet langer verdroogd is (uiterlijk 2027 is 12.000 ha NNP niet langer verdroogd).

 Bovenstaande indicatoren vergen een langetermijnaanpak en medewerking van veel partijen. We moeten meer inzet plegen om bovenstaande indicatoren tijdig te halen. Daarom hebben we in 2021 nadere afspraken gemaakt met onze waterpartners in het Grondwaterconvenant 2022-2027 en de Maatwerkovereenkomsten met de waterschappen (MOKs). Er wordt in afstemming met de Waterschappen en overige uitvoerende partners gewerkt aan een adaptieve programmering en er zijn afspraken gemaakt over het verstevigen van de capaciteit om de inzet op de uitvoering te verstevigen. De eerste aanvragen op basis van de Bijdrageregeling Water en Bodem zijn eind 2022 ontvangen, waarmee middelen naar de waterschappen gaan voor projecten gericht op verdrogingsbestrijding ten behoeve van de natte natuurparels.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Grondwateronttrekkingen

Vanuit het grondwaterconvenant lopen diverse acties met de samenwerkende waterpartners om de onttrekkingen te beperken onder andere door waterbesparing en terugdringen laagwaardig gebruik van drinkwater en bij industrie.

Indicator	2022	2023	2024	2025
Omvang vergunde grondwateronttrekkingen in miljoen kubieke meter	285	(*)	(*)	(*)

(*) afhankelijk van de ontwikkelingen, de streefwaarde geeft nu de totale vergunde omvang aan van drinkwaterbedrijven en industrie weer, van de vergunningen waar de provincie bevoegd gezag voor is.

 Bovenstaande indicator vergt een langetermijnaanpak en medewerking van veel partijen. In 2022 lag de focus op waterbesparing bij de industrie en bij drinkwaterbedrijven door optimalisatie binnen de productieprocessen.

Verdrogingsaanpak natte natuurparels

Indicator	2022	2023	2024	2025
Hectares binnen natte natuurparel waarin maatregelen zijn getroffen (cumulatief)	500	1.500	3.500	6.500
Hectares buiten natte natuurparel waar maatregelen zijn getroffen, inclusief bodemverbeteringsmaatregelen (cumulatief)	1.000	3.000	7.000	13.000

- In 2022 is de Bijdrageregeling Water en Bodem opgesteld. De eerste aanvragen op basis van deze regeling zijn ontvangen, waarmee middelen naar de waterschappen gaan voor projecten gericht op verdrogingsbestrijding ten behoeve van de natte natuurparels. Het afgelopen jaar zijn er 233 hectares gerealiseerd; daarnaast bevinden diverse projecten zich in de planvormingsfase of in uitvoering. Hierdoor blijven de streefwaarden voor het jaar 2022 achter. In 2022 zijn er nog geen maatregelen buiten de natte natuurparels genomen, maar zijn er wel voorbereidingen getroffen. In de eerste helft van 2023 wordt de totale planning tot en met 2027 besproken in GS-Noord-Brabantse Waterschapsbond.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Schoon Water. Schoon grond- en oppervlaktewater voor onze volksgezondheid en natuur, conform de normen van de Kaderrichtlijn Water (KRW); het voorkomen van verontreiniging en het beschermen van diepe grondwatervoorraden

Indicatoren:

- Basis op orde: alle oppervlaktewateren en het grondwater voldoen aan de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water in 2027:
 - Alle fysische, biologische en chemische parameters zijn op orde voor zowel de KRW-oppervlaktewateren als de overige oppervlaktewateren.
 - Het grondwaterlichaam verkeert in een goede chemische (grondwater)toestand;
 - Er vindt geen trendmatige achteruitgang van de (grond)- waterkwaliteit plaats
- Verminderde inbreng stoffen:
De inbreng van antropogene stoffen en stoffen die expliciet in de KRW genoemd zijn wordt voorkomen en beperkt. Dit geldt voor alle gevaarlijke stoffen, ook als er momenteel nog geen waternormen voor zijn, zoals voor PFAS, bestrijdingsmiddelen, medicijnresten en plastics.
- Grondwater voor menselijke consumptie is blijvend beschermd:
Bronnen openbare drinkwaterwinningen zijn op orde.

- De waterkwaliteit voldoet niet overal aan de wettelijke eisen. Dit komt mede doordat het in uitvoering krijgen van oppervlaktewaterprojecten meer tijd vergt dan voorzien, en het effect van maatregelen in grondwaterbeschermingsgebieden door de complexiteit van het bodem- en watersysteem pas met enkele jaren vertraging zichtbaar is.

Als gezondheidsindicator in het kader van 'drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander' hanteren we de indicator Schoon Water "Aantal van de 8 met nitraat meest vervuilde grondwaterbeschermingsgebieden dat voldoet aan de norm (van 50 milligram nitraat/liter) in 2025": schoon drinkwater vormt een essentiële basis voor een gezond leven.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Schoon grondwater

Indicator	2022	2023	2024	2025
Percentage landbouwgrond dat deelneemt aan 7e NAP in de 8 met nitraat meest vervuilde grondwaterbeschermingsgebieden (*)	60%	65%	70%	80%
Aantal van de 8 met nitraat meest vervuilde grondwaterbeschermingsgebieden dat voldoet aan de norm (van 50 milligram nitraat/liter) in 2025	6	6	6	8
Percentage deelnemers aan Schoon Water voor Brabant 2022-2026 in de 11 meest kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden (blijvende inspanning nodig)	80%	80%	80%	80%

(*) Indicator mogelijk aan te passen n.a.v. plan van aanpak 7e NAP en ontwikkelingen overgang van 6e naar 7e NAP medio 2022

- De doelstelling voor het project 7e Actieprogramma Nitraatrichtlijn (NAP) is nog niet helemaal bereikt. Partijen hebben daarom besloten na intensief overleg om dit project door te zetten. Het ministerie van I&W heeft de benodigde financiering voor 2023 beschikbaar gesteld. Daarna moet het project overgaan/ opgenomen worden in het NPLG. Door deze extra inzet kunnen de inspanningen worden geleverd om de doelstelling van het project te behalen.

Schoon oppervlaktewater

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal kilometers (cumulatief) herstelde beken en krekens en Natuurvriendelijke oevers (KRW doelstelling 610 km in 2027)	100	200	300	400
Aantal (cumulatief) opgeloste vismigratieknelpunten (KRW doelstelling 232 stuks in 2027)	50	75	125	150

- In 2022 is de Bijdrageregeling Water en Bodem opgesteld. Het afgelopen jaar zijn er 11,9 kilometer herstelde beken en krekens en Natuurvriendelijke oevers en 30 opgeloste vismigratieknelpunten gerealiseerd; daarnaast bevinden diverse projecten zich in de planvormingsfase of in uitvoering. In de eerste helft van 2023 wordt de totale planning tot en met 2027 besproken in GS-Noord-Brabantse Waterschapsbond.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Veilig Water. Veiligheid tegen hoogwater in het hoofdwatersysteem en het regionaal watersysteem

Indicatoren: Brabant is beschermd tegen overstromingen en biedt ruimte voor de rivier:

- Het percentage rivierenlandschap waar sprake is van sterke dijken in combinatie met een uitbreiding van de afvoercapaciteit;
- De regionale keringen zijn veilig (100% voldoet aan de norm).

- De rivierverruimingsprojecten en de verbetering van de primaire waterkeringen gebeurt door de gezamenlijk partners via een gebiedsgerichte aanpak. De projecten lopen mogelijk enige vertraging op als gevolg van de algemene prijsstijgingen en de stikstof problematiek. We verwachten dat dit in de totaalplanning tot en met 2050 niet tot problemen leidt.

De verbetering van de regionale keringen verloopt volgens planning. In 2022 zijn we gestart met een analyse van de impact van de [Kamerbrief over 'Water en Bodem sturend'](#) en het nieuwe programma Integraal Riviermanagement (IRM) ten aanzien van reservering van zonodig extra ruimte binnen- en buitendijs voor toekomstige rivierverruiming en dijkverbeteringen en mogelijke nieuwe projecten.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen

Indicator	2022	2023	2024	2025
Km te herstellen regionale keringen door het waterschap: l.h.k.v. provinciale toezicht op uitvoering verbeterplannen waterschappen				
Brabantse Delta	15,9	21,4		
Aa en Maas			(*)	
De Dommel			(*)	

(*) nader te bepalen: betreft een doorlopende 12-jaarlijkse toetsing, daarna te actualiseren voor 2024 e.v.

In 2022 zijn voor de te verbeteren keringen langs de Mark, Dintel en Vliet (15,5 km regionale keringen) de procedures doorlopen. In 2022 hebben de projectplannen en bijbehorende omgevingsvergunningen voor alle deelgebieden ter visiegelegen. Er zijn enkele beroepen ingediend bij de Raad van State die in 2023 worden behandeld. In de eerste deelgebieden zijn de werkzaamheden gestart. Naar verwachting is de gehele verbetering eind 2023 conform afspraak afgerond.

Uitvoeren Deltaprogramma Maas

Indicator	2022	2023	2024	2025
Voortgang rivierverruimingsprojecten (MIRT fase)				
Meanderende Maas	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie t/m 2028
Oeffelt	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie t/m 2027
IRM pilot Hoogwater 's-Hertogenbosch/ Crèvecoeur	Onderzoek	Vervolgafspraken		
Verlengde brug Veerweg Alphen		Realisatie		
Voortgang ruimtelijke inbedding en goedkeuringsbevoegdheid GS bij versterking van primaire dijken:				

Ravenstein-Lith (onderdeel Meanderende Maas)	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie	Realisatie t/m 2028
Cuijk-Ravenstein	Verkenning	Planuitwerking	Planuitwerking	Realisatie t/m 2028
Lith-Bokhoven		Verkenning		
Geertruidenberg-Amer-Donge-Wilhelminakanaal	HWBP trajectaanpak	Vervolgafspraken		

-

Eind 2022 is de verkenningfase van dijkversterking Cuijk-Ravenstein afgerond met het bestuurlijk vaststellen van het voorkeursalternatief en het ondertekenen van de samenwerkingsovereenkomst. De provinciale coördinatie-regeling is in 2022 toegepast ten aanzien van het dijktraject Moerdijk-Drimmelen (HWBP-programma) in verband met hoge urgentie vanwege pipinggevaar bij deze primaire kering.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Vitale Bodem. Vergroten van de vitaliteit, sponswerking, resistentie tegen ziekten en natuurlijk productievermogen van de bodem voor duurzame landbouw en biodiversiteit

Indicatoren: In de agrarische beïnvloedingsgebieden rondom de prioritaire N2000 gebieden en natte natuurparels, in de voedingsgebieden voor strategische grondwatervoorraden, grondwaterbeschermingsgebieden en gebieden met verhoogd risico op uitspoeling van nitraat en afspoeling van fosfaat is de bodem vitaal en worden de normen voor de Kaderrichtlijn Water en Nitraatrichtlijn gehaald:

-
 - de sponswerking voor water en voedingsstoffen is op orde: verliezen van voedingsstoffen naar het grond- en oppervlakte-water zijn minimaal en er is geen sprake meer van verdichting, zodat regenwater kan infiltreren;
 - het gehalte aan organische stof is op zodanig niveau dat een gevarieerd bodemleven mogelijk is en meststoffen en water worden gebonden; Streven: 100% van de landbouwbodems in 2050 vitaal, gekoppeld aan klimaat adaptieve inrichting en gebruik.
 - Ecologische principes nemen een centrale plaats in de agrarische bedrijfsvoering in het aantal praktiserende boeren neemt toe.
- Een vitale landbouwbodem verhoogt het natuurlijke productievermogen van de grond en vergroot de weerbaarheid van de gewassen tegen gewasziekten. Een vitale bodem gaat efficiënt om met mineralen en beperkt zo het uitspoelen van nutriënten naar het grond- en oppervlaktewater. Verder bevordert een vitale bodem de biodiversiteit. Hoe meer en soortenrijker het leven onder de grond, hoe meer en gevarieerder het leven boven de grond. De klimaatverandering, met wisselende weersomstandigheden als gevolg, versterkt de urgentie voor een vitale bodem. Hoe vitaler de bodem is, hoe beter de effecten van

klimaatverandering (zoals lange perioden van droogte en extreme regenbuien) opgevangen kunnen worden.

Het besef dat een vitale bodem een oplossing biedt voor de vele opgaven waarvoor we aan de lat staat groeit. Dit blijkt bijvoorbeeld uit de [Kamerbrief “Water en Bodem sturend”](#), waarmee het kabinet water en bodem sturend wil laten zijn bij de ruimtelijke inrichting van ons land. Dit groeiende besef, draagt bij aan het bereiken van onze doelen ten aanzien van een klimaatbestendige vitale bodem. Herstel van de vitaliteit van de bodem vergt meerjarige inzet en effecten zijn pas na enkele jaren merkbaar. Daarom staat deze indicator op oranje.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Met agrarische ondernemers bodemverbeteringsmaatregelen doorvoeren in landbouwgebieden

Een belangrijk instrument om onze doelen voor een vitalere agrarische bodem te realiseren is BodemUP 2.0. Dit project helpt boeren bij het nemen van maatregelen voor een duurzamer bodem- en waterbeheer.

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal hectaren (cumulatief) landbouwareaal binnen BodemUp en/of Natuur-inclusieve landbouw/ biologische landbouw	1.500	3.000	6.000	12.000

In 2022 zijn via BodemUP 1.0, 580 agrariërs in Noord-Brabant begeleid bij het nemen van bodemmaatregelen. Op meer dan 3600 hectare is minimaal 1 maatregel genomen.

Organiseren kennisuitwisseling voor agrariërs

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal deelnemers aan kennisuitwisseling op praktijklocaties	500	500	500	500

Via BodemUP 1.0 en via projecten zoals Leven(de) Bodem, Grondig boeren met mais en Fabulous Farmers zijn verschillende bijeenkomsten (met in totaal meer dan 500 deelnemers) georganiseerd voor agrariërs. Deze bijeenkomsten waren praktisch van aard en richtten zich op verschillende onderwerpen die relevant zijn voor het herstellen van de bodem vitaliteit. Denk bijvoorbeeld aan de beoordeling van een bodem in de praktijk, mogelijkheden om bodemverdichting te voorkomen en het toepassen van groenbemesters.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Klimaatadaptatie. Aanpassen aan klimaatverandering in alle domeinen van het provinciale waterbeleid

Indicator: Brabant heeft in 2050 een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting: Brabant wordt klimaatbestendig en waterrobuust ingericht op basis van de leidende principes uit dit RWP. (100% in 2050).

Een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Brabant vereist een transitie in het stedelijk en landelijk gebied. Waar Brabant nog volledig is ingericht op het zo snel mogelijk

afvoeren van water, moeten we de omslag maken naar het vasthouden en koesteren van water. We staan nog aan het begin van deze transitie.

De komende jaren zullen onder meer de ontwikkelingen in het kader van het Brabants Programma Landelijk Gebied en het leggen van de ruimtelijke puzzel met de regionale uitwerking van de [Kamerbrief 'Water en Bodem sturend'](#) sterk bepalend zijn voor de voortgang op een klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting van Brabant. De gewenste transitie in de omgang met water in het licht van een veranderend klimaat vereist ook een omslag in denken en handelen én samenwerking door alle partijen in Brabant, van burger tot bedrijfsleven. In 2023 verschijnen de nieuwe klimaatscenario's van het KNMI. Onduidelijk is of onze inspanningen voldoende blijken met het oog op de snelheid van klimaatverandering. Daarom is deze indicator op 'oranje' gezet.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bewustwording, samenwerking en verankering 'klimaatbestendig handelen'

De actualisatie van het Uitvoeringsprogramma klimaatadaptatie Zuid-Nederland is in voorbereiding. In oktober vindt een werkconferentie klimaatadaptatie plaats voor onze partners.

Indicator	2022	2023	2024	2025
Een actueel uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland	1	1	1	1
Percentage provinciale programma's waarin klimaatadaptatie wordt verankerd	10%	30%	50%	70%

- Het Uitvoeringsprogramma Klimaatadaptatie Zuid-Nederland is op onderdelen aangevuld en geactualiseerd. Klimaatadaptatie staat steeds meer op de agenda's van de provinciale programma's en wordt op diverse manieren ook onderdeel van de (inzet vanuit de) programma's, zoals Wonen, Werken, Leefomgeving met de Verstedelijkingsstrategie of het programma Multimodale Bereikbaarheid.

Concrete aanpak in projecten en gebieden

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal mede gefinancierde (uitvoerings)projecten gericht op klimaatadaptatie (cumulatief)	5	10	15	20

- In juni 2021 is de Bijdrageregeling Klimaatadaptatieprojecten vastgesteld. De werkregio's hebben echter meer tijd nodig gehad voor het indienen van goede projectaanvragen. De termijn voor aanvragen is daarom verlengd tot december 2022. Dit heeft geleid tot 15 aanvragen vanuit de werkregio's van gemeenten en waterschappen, verdeeld over Noord-Brabant die begin 2023 worden beschikt. Daarom staat deze indicator op oranje.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- GOB BV
- Brabant Water
- Nederlandse Waterschapsbank NV

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

3. Water en Bodem

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Verschil begroting - realisatie
Lasten				
Programmalasten	35.854 N	32.182 N	27.197 N	4.985 V
Toegerekende organisatiekosten	4.509 N	5.831 N	5.604 N	227 V
Totaal Lasten	40.364 N	38.014 N	32.801 N	5.212 V
Baten				
Programmabaten	5.922 V	10.241 V	9.350 V	891 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	843 V	843 V
Totaal Baten	5.922 V	10.241 V	10.193 V	48 N
Saldo van baten en lasten	34.442 N	27.773 N	22.608 N	5.164 V

Toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

3. Water en Bodem - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	5.212 V
Basisopgave Water en Bodem	1.540 V
De onderbesteding wordt met name veroorzaakt doordat de afhandeling van één van de drie subsidieaanvragen met betrekking tot klimaatbestendig robuust watersysteem (POP3) langer duurt dan verwacht, waardoor de subsidie in 2023 kan worden verleend in plaats van in 2022.	
Klimaatadaptatie	718 V
Van de afhandeling van de voor € 2,7 mln binnengekomen subsidieaanvragen uit de bijdrageregeling Klimaatadaptatie projecten Noord-Brabant hadden wij een deel in 2022 verwacht. Deze worden nu in 2023 gerealiseerd.	
Schoon en voldoende water	302 V
De projecten in het kader van de maatwerkovereenkomsten met de waterschappen vergen veel afstemming waardoor de planningen niet altijd gehaald worden. Zo worden de aanvragen op de bijdrageregeling Water en Bodem begin 2023 beschikbaar in plaats van eind 2022. Daarentegen zijn voor het Deltaprogramma Hoge Zandgronden in 2022 meer subsidies verstrekt dan oorspronkelijk verwacht.	
Veilig water	765 V
Eind 2022 heeft de provincie de rijksbijdragen voor de Meanderende Maas via een specifieke uitkering ontvangen. De inkomsten en uitgaven van de SPUK Meanderende Maas lopen niet via de reserve Regionaal Water en Bodemprogramma.	

Vitale Bodem	947 V
De definitieve gunning van de Europese aanbesteding voor BodemUp heeft vertraging opgelopen door een langere doorlooptijd van de totstandkoming van het plan van aanpak. De gunning heeft in januari 2023 plaatsgevonden.	
Venherstel	694 V
Voor de subsidieregeling Natuur, onderdeel Venherstel, zijn minder aanvragen ontvangen dan verwacht. Het restantbudget wordt ingezet bij de openstelling van de regeling in 2023.	
Toegerekende organisatiekosten	227 V
De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit.	
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	19 V
3. Water en Bodem - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	48 N
Veilig water	765 N
Eind 2022 heeft de provincie de rijksbijdragen voor de Meanderende Maas via een specifieke uitkering ontvangen. De inkomsten en uitgaven van de SPUK Meanderende Maas lopen niet via de reserve Regionaal Water en Bodemprogramma.	
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	843 V
De bijdrage in toegerekende organisatiekosten komt hoger uit.	
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	126 N
<hr/>	

Programma 4 Natuur en milieu

Inleiding

De uitvoering van het natuurbeleid is dit jaar steeds meer in samenhang met andere opgaven (water, bodem stikstof, klimaat, landbouw) opgepakt in de groenblauwe gebiedsgerichte aanpak (GGA). In circa 150 gebieden in Noord-Brabant wordt gewerkt aan de groene en blauwe opgaven. In en rondom 14 stikstofgevoelige Natura2000-gebieden en 3 gebieden met een grote klimaatopgave komen veel opgaven nauw samen. Eind 2022 loopt of start in 7 van deze gebieden een verkenning, werken we in 7 gebieden aan het uitwerken van een gebiedsvisie en in 3 gebieden aan planuitwerking. U bent dit jaar meerdere malen via Statenmededelingen geïnformeerd over de voortgang van de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (BOS) en de GGA. 10 juni 2022 heeft de minister de startnotitie Nationaal Programma Landelijk Gebied gepresenteerd. Na de zomer bent u geïnformeerd in een themasessie over het NPLG in samenhang met de BOS en GGA.

Het [Beleidskader Natuur 2030](#) is vastgesteld in oktober 2022. In 2022 is invulling gegeven aan de bezuinigingstaakstelling voor programma natuur van circa €10 mln. vanaf 2024. Daarnaast zijn met de actualisatie van de businesscase Natuurnetwerk Brabant (NNB) de gevolgen van de prijsstijgingen voor de verwerving en inrichting van gronden verwerkt. Als gevolg van de bezuiniging en de prijsstijgingen is het totale tekort op het NNB € 60,5 mln.

De Raad van State heeft een uitspraak gedaan (in de zaak Reuseldal) over de verkleining van het Natuurnetwerk Brabant. De uitspraak leidt ertoe dat het NNB opnieuw begrensd moet worden en opnieuw moet worden vastgesteld in de Omgevingsverordening. Dit gaan we in 2023 doen.

Het Beleidskader Milieu en bijbehorende planMER zijn eind 2022 vastgesteld in PS. De Uitvoeringsagenda 2023 is eveneens vastgesteld door GS. De uitvoering van de eerste [vijf projecten](#) uit de Uitvoeringsagenda Schone Lucht Akkoord (SLA) ligt op koers. Deze projecten gaan over emissieverlaging op bedrijventerreinen en binnen het onderhoudscontract voor provinciale wegen, een pilot voor combiluchtwassers, aanleg van walstroom in de haven van Moerdijk en een bijdrage voor twee roulerende meetpunten. Vanaf juli 2022 staan ze in de Graspeel (gemeente Maashorst) en in Baarle-Nassau. De aanvraag voor 1 nieuw SLA project (rijksbijdrage in 2022) is toegekend.

Het RIVM heeft aangegeven dat zij in januari 2023 starten met metingen op het ankermeetpunt luchtkwaliteit in Nistelrode voor de periode 2022-2026. Er is overeenstemming met de gemeente en de eigenaar, en de meetapparatuur is beschikbaar. Daarnaast zijn de aanschrijvingen voor pre(geluid)sanering bij een aantal provinciale wegen in voorbereiding, vooruitlopend op de (uitgestelde) Omgevingswet.

De dynamiek rondom de Wet natuurbescherming (Wnb) had ook in 2022 grote invloed op het VTH werk. Er is veel inzet gepleegd om de vergunningsaanvragen Wnb zowel voor gebiedsbescherming als soortenbescherming ondanks de diverse rechterlijke uitspraken en wijzigingen in de wettelijke kaders doorgang te laten vinden. De achterstanden m.b.t. de vergunningverlening voor de gebiedsbescherming zijn volledig weggewerkt. De ontheffingverlening voor de soortenbescherming kent nog achterstanden, voor 2023 is een verbeterplan ontwikkeld om deze weg te werken. Door de vele juridische uitspraken wordt de uitvoering van de vergunningverlening gebiedsbescherming steeds verder beperkt. Dit wordt versterkt door de staat van de natuur, de actualisatie van Aerius, het [veegbesluit Natura2000](#) en het uitblijven van de handreiking van het Rijk. Zowel Omgevingsveiligheid als de aanpak van zeer zorgwekkende stoffen zijn opgenomen in het nieuwe beleidskader Milieu en de Uitvoeringsagenda 2023.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Realisatie van een robuust en samenhangend natuurnetwerk

Indicator:

In 2027 is het robuuste en samenhangende natuurnetwerk gerealiseerd.

- We hebben in 2022 samen met team Gebiedsgerichte Aanpak voortgangsgesprekken gevoerd met onze partners. Partners geven opnieuw aan dat grondverwerving op vrijwillige basis niet overal tot de gewenste resultaten zal leiden, zeker nu flexibel begrenzen niet meer mogelijk is. Er is veel progressie geboekt in de realisatie van het provinciaal NNB, het bereiken van ons doel van 3.100 hectare komt in zicht. Voor lopende projecten en aanvragen wordt geprobeerd om alternatieve financiering te vinden, zodat zoveel mogelijk natuurprojecten doorgang kunnen vinden. Verder wordt steeds meer duidelijk dat onze partners niet alle natuurgronden kunnen en willen beheren. Het vinden van voldoende eindbeheerders vraagt ook de komende jaren onze aandacht. Een dossier over eindbeheer volgt in 2023.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: grondverwerving / functieverandering

Indicator	2012 t/m 2027	2022	2023	2024	2025 t/m 2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	9.600	5.700	6.700	7.700	9.600

- Zodra de Voortgangsrapportage Natuur (VRN) over 2022 beschikbaar is, wordt er een statenmededeling opgeleverd met de verworven hectares per 31 december 2022. De cumulatieve realisatie komt naar verwachting iets lager uit rond de 5.600 ha.

Realisatie Natuurnetwerk Brabant: inrichting

Indicator	2012 t/m 2027	2022	2023	2024	2025 t/m 2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	15.200	7.500	9.000	10.500	15.200

- Zodra de Voortgangsrapportage Natuur (VRN) over 2022 beschikbaar is, wordt er een statenmededeling opgeleverd met de ingerichte hectares per 31 december 2022. De cumulatieve realisatie komt naar verwachting uit rond de 6.900 ha. Het inrichten van NNB gronden is vertraagd door prijs- en kostenstijgingen als gevolg van de oorlog in Oekraïne. Op dit dat moment zijn er ongeveer 2.500 ha onderhanden in lopende projecten. Deze hectares worden de komende jaren gerealiseerd.

Realisatie ecologische verbindingzones

Indicator	2012 t/m 2027	2022	2023	2024	2025 t/m 2027
Gerealiseerde ha (cumulatief)	1.150	185	259	333	408

- De cumulatieve realisatie per 31 december 2022 is 152 ha en bij het GOB zijn op dat moment ruim 300 ha onderhanden in lopende projecten. Deze hectares worden de komende jaren gerealiseerd.

Beheer van het Natuurnetwerk Brabant

Indicator	2012 t/m 2027	2022	2023	2024	2025 t/m 2027
Beheerde ha via de Subsiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel natuurbeheer (cumulatief)	90.200	83.000	84.000	85.500	90.200

- Zodra de Voortgangsrapportage Natuur (VRN) over 2022 beschikbaar is, wordt er een statenmededeling opgeleverd met de beheerde hectares via het subsidiestelsel Natuur en Landschap per 31 december 2022. De cumulatieve realisatie komt naar verwachting uit rond de 82.600 ha. Deels ligt de verklaring in de vertraging van de realisatie van het natuurnetwerk (waar beheer altijd volgend op is). Daarnaast komen er niet alleen hectares bij die met subsidie beheerd worden, maar gaan er ook hectares af wanneer deze niet meer voor beheersubsidie in aanmerking komen. Dit laatste is het geval wanneer hectares uit een beschikking zijn gehaald vanwege verkopen aan derden, waarbij wel de kwalitatieve verplichting blijvend is (en de hectares dus natuur blijven binnen het natuurnetwerk) – die balans komt met de VRN beschikbaar.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Herstel van de biodiversiteit

Indicatoren:

- In 2030 is de afname van de biodiversiteit naar een positieve trend omgebogen
- In aanvulling op de realisatie van het natuurnetwerk en de (herstel)maatregelen in de Natura2000-gebieden worden er maatregelen genomen om de biodiversiteit ook in andere gebieden te herstellen. Hoewel die maatregelen lokaal tot verbetering leiden is het voor het duurzaam verbeteren van de biodiversiteit nodig om ook nodig om de omgevingscondities (bodem, water, lucht) op orde te krijgen en dat de samenleving als geheel meer natuurinclusief wordt. Tot die tijd zijn de inspanningen erop gericht om met het agrarisch natuurbeheer, het leefgebiedenbeleid en de bossenstrategie de kwetsbare soorten voor Brabant te behouden. Verwacht mag worden dat met de aanvullende inspanningen zoals die vanuit het Landelijk Programma Natuur en het Nationaal Programma Landelijk Gebied verricht gaan worden, de doelstelling op de lange termijn haalbaar is.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Agrarisch natuur- en landschapsbeheer

In 2023 gaat het nieuwe EU-GLB van start waar het ANLb onderdeel van vormt. De inzet is dat de omvang minimaal gelijk is aan de voorgaande periode.

Indicator	2022	2023	2024	2025
Beheerde ha via de Subsiestelsel Natuur en Landschap – onderdeel agrarisch natuurbeheer	4.252 - 4.252	4.889	4.252 - 4.889	4.252 - 4.889

- Zodra de Voortgangsrapportage Natuur (VRN) over 2022 beschikbaar is, wordt er een statenmededeling opgeleverd met de beheerde hectares via agrarisch natuurbeheer per 31

december 2022. De cumulatieve realisatie komt naar verwachting uit binnen het bereik van 4.254 - 4.889 ha.

De nieuwe regeling voor agrarisch natuur- en landschapsbeheer (onderdeel van het Nationaal Strategisch Plan als uitwerking van het EU gemeenschappelijk landbouwbeleid) is voor de periode 2023-2028 uitgewerkt en opengesteld. In november 2022 is € 37 mln. euro subsidie beschikbaar gesteld voor leefgebieden voor een periode van 6 jaar om de natuur in agrarische gebieden te verbeteren. Het gaat om € 13 mln. provinciale natuurmiddelen, en € 24 mln. Europese cofinanciering. Dit bedrag is hoger dan in de voorgaande GLB-perioden.

Uitvoeren inrichtingsmaatregelen in leefgebieden

Indicator	2022	2023	2024	2025
Gerealiseerde ha (cumulatief)	3.000	4.000	p.m.	p.m.

p.m.: afhankelijk van de invulling van het leefgebiedenbeleid in het nieuwe beleidskader Natuur

 De cumulatieve realisatie per 31 december 2022 komt uit rond de geplande 3.000 ha waar maatregelen zijn genomen.

Meer dan 1.000 planten en dieren in Brabant zijn bedreigd in hun voortbestaan omdat hun leefgebied in kwaliteit en omvang achteruit is gegaan. Een deel van die soorten bevinden zich ook buiten de Natura2000-gebieden zoals in overig natuurnetwerk, en in agrarisch en stedelijk gebied. Daarom neemt de provincie voor het behoud en herstel van de biodiversiteit maatregelen in de leefgebieden van deze bedreigde soorten. Een onderdeel van deze maatregelen is ook het revitaliseren van de natuurbossen wat deels uit deze middelen wordt gefinancierd.

Omdat veel projecten meerjarig zijn is niet exact vast te stellen wat het in 2022 gerealiseerde deel daarvan is. De inschatting is dat dat dicht in de buurt is van ambitie om 1.000 ha per jaar te realiseren. In 2022 is nagenoeg het volledige beschikbare budget voor het leefgebiedenbeleid benut voor het uitvoeren van de maatregelen uit de maatregelenkaart.

Bosuitbreiding en bosvorming

Indicator	2022	2023	2024	2025
In uitvoering genomen ha bosuitbreiding (cumulatief)	1.000	1.500	2.500	3.500

 Medio 2022 is de bossenambitie vertaald naar een actieplan Brabantse Bomen waarin is geconcretiseerd met welke acties de ambities voor extra bos en de revitalisering van de bestaande bossen zal worden aangepakt.

De uitvoering van de bossenstrategie vraagt, naast het vinden van financiële dekking voor de ambities, een aanlooptijd om nieuw bos te realiseren in verband met de nodige voorbereidende handelingen. Omdat de aanplant zich in de herfst en winter concentreert is het nog te vroeg om de exacte gegevens van het areaal aan bosuitbreiding in 2022 te kunnen presenteren maar de verwachting is dat deze enigszins achterblijven bij de planning.

Uitvoeren herstelmaatregelen in N2000-gebieden

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal uitgevoerde maatregelen (cumulatief)	400	*	*	*

* afhankelijk van de invulling van de 2^e fase N2000-herstelmaatregelen

- De cumulatieve realisatie per 31 december 2022 is 394 maatregelen. De uitvoering van een klein aantal herstelmaatregelen in complexe gebiedsprocessen worden in 2023 opgeleverd.

Uitvoeren herstelmaatregelen landelijk Uitvoeringsprogramma Natuur (LPN)

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal uitgevoerde maatregelen (cumulatief)	5	26	56	83

- In 2022 zijn nog geen maatregelen daadwerkelijk uitgevoerd. Er zijn veel aanvragen beschikt en in voorbereiding die naar verwachting zullen optellen naar de totale beschikte som (circa € 80 mln.) voor de eerste tranche LPN.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Versterking van de kwaliteit van het Brabantse landschap

Indicatoren:

- In 2030 zijn de waardevolle cultuurhistorische landschappen in Brabant behouden en waar mogelijk versterkt
- Met de Stimuleringsregeling Landschap en de subsidieregeling voor de aanleg van landschapselementen en het herstel van cultuurhistorische landschapselementen wordt ingezet op de realisatie van nieuwe landschapselementen en behoud van huidige waarden door middel van beheersubsidie. Deze inzet kan niet verhinderen dat de kwaliteit, door de diverse ruimtelijke opgaven, onder druk staat. Onder de paraplu van de Omgevingsvisie wordt daarom gewerkt aan een meer landschapsinclusieve benadering in de verschillende beleidskaders en de omgevingsverordening. Ook onder het nieuwe Beleidskader Natuur krijgt dat zijn invulling om aan de ambities voor 2030 richting 10% groenblauwe dooradering bij te dragen.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Maatregelen die de karakteristieke Brabantse landschappen versterken

Indicator	2022	2023	2024	2025
Gerealiseerde ha via de stimuleringsregeling Landschap en de subsidieregeling voor de aanleg van landschapselementen en het herstel van cultuurhistorische landschapselementen	15 ha	15 ha	15 ha	15 ha
Beheerde ha via de stimuleringsregeling Landschap	450 ha	450 ha	450 ha	450 ha

- In 2022 is ongeveer 50 ha nieuw gerealiseerd en was in totaal 338 ha in beheer. De getallen voor beheer blijven achter op de indicatorwaarde mede als gevolg van achterblijvende aanvragen vanuit agrariërs, die in 2022 in onzekerheid zaten rond de definitieve invulling van het Gemeenschappelijk Landbouwbeleid (GLB). Dat leidt tot uitstel van beheeraanvragen voor landschapselementen omdat deze ook van invloed kan zijn op de omvang van hun GLB-aanvraag die pas in 2023 definitief wordt.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Verankering van de natuur in de samenleving

Indicator:

- In 2022 investeren meer Brabantse burgers en ondernemers in hun groene leefomgeving
- We hebben onverminderd ingezet op vergroening van de leefomgeving. Daarvoor hebben we projecten van relevante netwerken (IVN, buurtnatuur- en waterfonds, etc.) met grote maatschappelijke impact ondersteund.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Maatregelen die de verankering van de natuur in de samenleving versterken

Indicator	2022	2023	2024	2025
Ondernemers en burgers die investeren in hun groene leefomgeving: aantal uitgevoerde maatregelen/initiatieven	35	p.m.	p.m.	p.m.

p.m.: afhankelijk van de invulling van het natuur- en landschapsbeleid in het nieuwe beleidskader Natuur

- In 2022 is invulling gegeven aan 34 groene burgerinitiatieven en 8 groene initiatieven via Crowdfunding voor Natuur. Daarnaast is in 2022 samen met de Waterschappen de regeling Schoolpleinen van de Toekomst eenmalig opnieuw opengesteld wat geleid heeft tot de realisatie van nog eens 50 groene schoolpleinen.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Milieu. Continue verbetering van de luchtkwaliteit en vermindering van de geluid-, geur- en lichthinder

We werken eraan dat luchtkwaliteit, geluid-, en geur- en lichthinder geen overlast veroorzaken bij mens en dier. Een ongezond buitenmilieu veroorzaakt 3,5% van alle ziektelast in Nederland. De wettelijke milieunormen zorgen voor een bepaalde basiskwaliteit. We voldoen hier minimaal aan. Daarnaast is onze ambitie om de ernst en cumulatie van milieubelasting terug te dringen. Hiermee dragen we bij aan de ambities van de provincie om gezondheid, kwaliteit van leven en welzijn te beschermen en te bevorderen.

Indicator:

- In 2030 is de luchtkwaliteit verbeterd en de geluidsoverlast verminderd
- Acties lopen. Voorbereiding presanering en acties uitvoeringsagenda lucht worden uitgevoerd.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Beperken van geluidsoverlast voor Brabanders

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal resterende woningen dat in aanmerking komt voor sanering	5.200	4.800	4.400	4.000

- In verband met een nieuwe rekenmethode die voorgeschreven wordt in de nieuwe Omgevingswet is het op dit moment niet mogelijk om aan te geven of de streefwaarde gehaald is (of in de basis nog juist is). Presanering is nog niet van start kunnen gaan (o.a. door wederom uitstel Omgevingswet), maar is wel in voorbereiding. Eerste conceptsaneringsplannen zijn vrijwel gereed.

Gezondheidswinst door schonere lucht

Met het Schone Lucht Akkoord hebben we afgesproken dat we een passende bijdrage leveren aan de landelijke doelstelling van 50% gezondheidswinst uit binnenlandse bronnen in 2030 ten opzichte van 2016.

Indicator: Uitvoering SLA maatregelen ligt op koers (o.b.v. SLA uitvoeringsagenda Noord-Brabant). Jaarlijks wordt de uitvoeringsagenda geactualiseerd en tweejaarlijks beoordeelt het RIVM of Noord-Brabant nog op koers ligt t.b.v. het landelijk doelbereik in 2030 (RIVM rapport).

- Uitvoeringsplan luchtkwaliteit is in 2022 geactualiseerd, RIVM komt eind 2023 met de tweejaarlijkse doorrekening.

Stevige monitoring kwaliteit van de leefomgeving

Indicator	2022	2023	2024	2025
Rapportage over resultaten	1	1	1	1

- Zie [Statenmededeling over de meetresultaten](#) van 10 okt 2022. Project roulerende meetstations luchtkwaliteit is in 2022 van start gegaan met metingen in Etten-Leur en Rosmalen. Daarna in Baarle-Nassau en de Graspeel (gemeente Maashorst).

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving (VTH) leveren een bijdrage aan een gezonde fysieke leefomgeving en daarmee een bijdrage aan een goed werk- en leefklimaat

Indicator: De uitvoering VTH voldoet aan de beleidskaders uit de opgaven Natuur, Water en Milieu

- De lessen van het project ITV (Intensivering Toezicht Veehouderijen) zijn in 2022 verder doorgevoerd in de reguliere VTH Opdracht. In het kader van het ontwikkelen van adequaat toezicht bij NOx emitterende bedrijven is er nieuw een digitaal toezichtformulier ingezet waarmee analyses gedaan kunnen worden als aanvulling op de reeds beschikbare openbare databestanden.

Ook afgelopen jaar is in samenwerking met de Omgevingsdiensten en andere partners veel geïnvesteerd ter voorbereiding van de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Met name rondom processen en afstemming zijn afspraken gemaakt tussen verschillende partijen.

Door het uitstel naar 2024 is er meer tijd voor de omgevingsdiensten om zich voor te bereiden, met name ook rondom de aansluiting op het DSO (Digitaal Stelsel Omgevingswet).

In IPO verband en samen met de andere partners in het VTH-stelsel is gewerkt aan de opvolging van de aanbevelingen van de Commissie van Aartsen over het VTH-stelsel in het Interbestuurlijk programma Versterking VTH-stelsel. De niet wettelijke taken omgevingsveiligheid hebben een duidelijke plek gekregen in het beleidskader milieu en de uitvoeringsagenda milieu 2023. Met name de Brabantse lobby om te pleiten voor het beperken van het vervoer van gevaarlijke stoffen over de Brabantroute spoor door de Brabantse steden is stevig neergezet. Voor SSiB is er een Visie 2030 opgesteld als onderlegger voor besluitvorming over de provinciale rol en bijdrage aan SSiB vanaf 2024.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

De vergunningverlening, toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit

Prestaties/maatregelen	Indicator	2022	2023	2024	2025
De vergunningverlening voldoet aan de gestelde generieke kwaliteitsdoelstellingen van rechtmatigheid en kwaliteit	Aantal vergunningverleningsprocedures waarin gebruik wordt gemaakt van de Wet dwangsom	<1%	<1%	<1%	<1%
	Aantal van rechtswege verleende vergunningen a.g.v. late of geen reactie bestuursorgaan (lex silencio positivo)	0	0	0	0
	Beschikkingen zijn binnen de wettelijke termijn afgehandeld - norm 90%	90%	90%	90%	90%
Toezicht en handhaving voldoen aan de gestelde generieke kwaliteitseisen	Handhavingsbeschikkingen blijven in stand na gerechtelijke toetsing	90%	90%	90%	90%
	Mate van spontane naleving (na eerste controles)	60%	60%	60%	60%

● Bij de verantwoording van de VTH Opdracht 2022 via een statenmededeling in het voorjaar zullen we nader ingaan op de realisaties en bovenstaande VTH-indicatoren. Dit in verband met de timing van de aanlevering van de termijnrapportages van de Omgevingsdiensten.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- [Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen](#)
- [Groen Ontwikkelfonds Brabant BV](#)
- [Omgevingsdienst Brabant Noord](#)
- [Omgevingsdienst Midden-en West-Brabant](#)
- [Omgevingsdienst Zuidoost Brabant](#)

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

4. Natuur en milieu

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Vershil begroting - realisatie
Lasten				
Programmalasten	132.227 N	202.083 N	188.224 N	13.859 V
Toegerekende organisatiekosten	8.561 N	13.760 N	13.705 N	55 V
Totaal Lasten	140.788 N	215.843 N	201.929 N	13.914 V
Baten				
Programmabaten	6.335 V	27.139 V	22.033 V	5.106 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	933 V	933 V
Totaal Baten	6.335 V	27.139 V	22.967 V	4.173 N
Saldo van baten en lasten	134.453 N	188.704 N	178.963 N	9.741 V

Toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

4. Natuur en milieu - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	13.914 V
Vergunningverlening, toezicht en handhaving	4.004 V
De eindafrekeningen van de omgevingsdiensten vielen lager uit dan de oorspronkelijke VTH-opdracht 2022. Mede als gevolg van de effecten van de stikstofproblematiek op de vergunningverlening.	
Bijdrage natuur aan POP3	1.118 V
Voor bosrevitalisering is een POP-openstelling geweest. Een aantal aanvragen is ingediend in 2022, maar is pas in 2023 beschikbaar. De meerjarenraming wordt hierop aangepast.	
SPUK Provinciale versnellingsvoorstellen kennisontwikkeling gebiedsvisie	2.067 V
Deze Rijksmiddelen zijn eind 2022 beschikbaar gesteld en hierdoor slechts deels gebruikt. Het restantbudget schuift door naar 2023 en wordt benut binnen de gebiedsgerichte aanpak groen/blauw (GGA).	
SPUK Landelijk Programma Natuur (LPN)	2.147 V
In 2022 is nog beperkt gebruik gemaakt door onze partners van de mogelijkheid om subsidie aan te vragen voor capaciteitsinzet voor het Landelijk Programma Natuur. Het budget blijft beschikbaar voor 2023. De regeling wordt aangepast zodat er makkelijker gebruik van kan worden gemaakt.	
Natura 2000-herstelmaatregelen	3.849 N
Eind 2022 is voor de uitvoering van Natura 2000-herstelmaatregelen een subsidiebeschikking voor waterschap de Dommel omgezet naar een opdrachtverstrekking. De administratieve verwerking resulteert in een hogere realisatie in 2022 dan geraamd. In het statenvoorstel bij deze jaarstukken wordt voorgesteld de afwikkelingsverschillen (€ 17 mln. m.b.t. N2000 herstelmaatregelen) beschikbaar te houden voor inzet voor Natuur.	
Natuurnetwerk Brabant Grond	2.953 V
De grondposities (aankoop, verkoop en doorlevering) laten zich moeilijk ramen. In de laatste maanden van 2022 zijn minder subsidies beschikbaar dan voorzien was bij de slotwijziging 2022.	

Biodiversiteit	1.175 V
<p>Voor de subsidieverlening aan gemeente Tilburg voor realisatie van het recroduct Poort van Pauwels was in 2022 vanuit biodiversiteit circa € 1 mln. geraamd. Vanwege de hoogte van het subsidiebedrag is de last echter niet in één jaar genomen, maar wordt deze gelijk aan de besteding van de subsidie genomen, waardoor de last met name in 2023 en 2024 valt in plaats van in 2022.</p>	
Gebiedsimpuls N69	1.406 V
<p>Voor de subsidieregeling Gebiedsimpuls N69 zijn in 2022 diverse aanvragen beschikt. Een aantal aanvragen is eind 2022 binnengekomen en is hierdoor niet meer in 2022 beschikt. Daarnaast vraagt een aantal grotere projecten meer voorbereiding/afstemming.</p>	
Ontsnippingsmaatregelen	1.368 V
<p>Het budget voor 2022 voor ontsnippering was verhoogd door de inzet van bestuursakkoordmiddelen. Het vraagt echter de nodige voorbereidingstijd voordat gemeenten zover zijn om concrete aanvragen voor ontsnipperingsmaatregelen te kunnen doen. Extra complicerend hierbij is dat het onderhoud van wegen deels is stilgevallen vanwege de stikstofproblematiek. De subsidie is opengesteld t/m 2023. Vandaar dat de restantmiddelen worden doorgeschoven naar 2023.</p>	
Overige kleinere afwijkingen	1.263 V
<p>Voor de exotenregeling zijn minder beschikkingen verstrekt dan geraamd (280 V). De regeling wordt in 2023 op aangepaste wijze opnieuw opgesteld. De raming voor de stimuleringsregeling landschap (stila) is in burap-I 2022 reeds met € 2 mln. verlaagd. De uitgaven blijven echter verder achter o.a. als gevolg van het achterblijven van subsidieaanvragen van agrariërs (460 V). Voor de pijler Natuur en Samenleving uit beleidskader Brabant Uitnodigend Groen resteert een deel van het budget (523 V). Eind 2022 zijn nog diverse opdrachten gegeven die doorlopen in 2023. De restantmiddelen worden doorgeschoven naar 2023.</p>	
Toegerekende organisatiekosten	55 V
<p>De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit.</p>	
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	207 V
4. Natuur en milieu - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	4.173 N
Vergunningverlening, toezicht en handhaving	1.545 N
<p>Als gevolg van de stikstofcrisis en de Coronacrisis zijn er in 2022 minder vergunningsaanvragen geweest. Dit leidde tot minder inkomsten.</p>	
Natuurnetwerk Brabant	1.308 V
<p>De grondposities (aankoop, verkoop en doorlevering) laten zich moeilijk ramen. Bij verkoop worden boekwinsten en pachtinkomsten gerealiseerd. In de laatste maanden van 2022 heeft een aantal mutaties plaatsgevonden welke niet voorzien waren bij de slotwijziging 2022.</p>	

Baten specifieke uitkeringen Natuur	4.481 N
-------------------------------------	---------

Doordat de lasten voor de SPUK's van Natuur in 2022 lager zijn uitgevallen dan geraamd (zie toelichting bij lasten), wordt aan de batenzijde een gelijk bedrag minder aan baten gerealiseerd (4.214 N). Ten behoeve van de dekking van organisatiekosten vanuit de SPUK LPN was een baat ter hoogte van € 1,2 mln geraamd. Doordat in 2022 aan organisatiekosten € 933.000 is gerealiseerd, ontstaat binnen de baten een aanvullend nadeel van € 267.000.

Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	933 V
--	-------

De bijdrage in toegerekende organisatiekosten komt hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	388 N
---	-------

Programma 5 Economie, kennis en talentontwikkeling

Inleiding

De economie herstelde zich weliswaar snel na de coronacrisis, maar al gauw kregen we met tal van andere opgaven te maken. Toeleveringsketens waren nog altijd verstoord sinds 2020, wat internationale handel en productie bemoeilijkte, met tekorten en inflatie tot gevolg. De inval van Rusland in Oekraïne verstoorde dit nog verder, in het bijzonder op de energiemarkt. Dichter bij huis blijven bedrijven last ondervinden van netcongestie en de stikstofproblematiek en krapte op de arbeidsmarkt. Al deze trends combineren tot een gecompliceerd beeld: Op macroniveau lijkt het goed te gaan met de economie, maar er zijn ook flinke zorgen. De ingrepen van de (Rijks)overheid in de economie hebben een grote positieve rol gespeeld hetgeen niet vergeten mag worden.

Ondanks stijgende rentes en vrees voor een recessie blijft de arbeidsmarkt oververhit. De coronacrisis en de krappe arbeidsmarkt hebben arbeidsmarktbeleid dan ook hoog op de agenda gezet. We blijven hard werken om talent aan te trekken, te behouden, te ontwikkelen en benutten.

Onze focus op missiegedreven innovatie resulteerde onder andere in het opstarten van acht innovatie-coalities, deze variëren van coalities om met regeneratieve geneeskunde gezonder ouder te worden, tot het stimuleren van het gebruik van data voor mkb. Daarnaast blijven we werken om de financierings- en ondersteuningsketen voor startups en scaleups steeds beter te krijgen. Europese Programma's zijn hier een belangrijk instrument voor. (Zie paragraaf Europese Programma's.) De Brabantse campussen en clusters zijn brandpunten van innovatie en spelen een belangrijke rol in het ecosysteem. Op de onderdelen wonen en bereikbaarheid is in 2022 de Strategische Agenda Mainportstatus Brainport met het Rijk, de regio en het bedrijfsleven afgesloten. Deze agenda moet de schaalprong van de Brainportregio begeleiden en ervoor zorgen dat de brainportregio en Brabant de groeimotor van Nederland blijft. Campussen zijn aantrekkelijk voor bedrijven en dit is te zien in hun groei.

[Het beleidskader Economie 2030](#) noemt digitalisering en circulariteit als versnellingsopgaven, randvoorwaardelijk voor een toekomstbehoudende economie. Hoewel we als Nederland digitaal vooroplopen, moet meer samenhang en samenwerking ertoe leiden dat ondernemers en werknemers verdergaande stappen zetten en investeren in hun datacompetentie. We streven in Brabant (met onze partners) naar een economie die in 2050 verregaand circulair is en afgeleid daarvan naar 50% vermindering van het primaire grondstoffengebruik in 2030 in Brabant. In 2022 werkten we hier onverminderd aan verder, onder andere door goede voorbeelden te etaleren en bedrijventerreinen via het programma Grote Oogst te verduurzamen.

In 2022 was de geopolitiek erg aanwezig in de economie. De oorlog in Oekraïne, maar ook de coronacrisis en de toenemende spanningen tussen de Verenigde Staten en China laten een schaduwzijde zien van de globalisering en toegenomen afhankelijkheid die zo typerend waren in de afgelopen decennia. Vanuit Europa wordt er dan ook gewerkt aan onze strategische autonomie: minder afhankelijkheid van andere werelddelen voor cruciale onderdelen van onze economie en maatschappij. Sleuteltechnologieën en innovaties die uniek zijn in Nederland en Brabant en cruciaal voor ons toekomstig verdienvermogen liggen onder een vergrootglas. Dit kan kansen opleveren voor Brabant om onze positie als innovatieleider in Europa te versterken en verbreden. Een voorbeeld hiervan is de door de EU aangenomen European Chips Act, die van groot belang is voor onze regio. In 2022 hebben we (buiten Europa) weer een inhaalslag kunnen slaan in Israël, de Verenigde Staten en Japan.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Stimuleren van missie-gedreven innovatie door sterke ecosystemen en clusters van bedrijven.

Met ons innovatiebeleid stimuleren we het tot stand komen en op de markt brengen van innovaties die bijdragen aan de verschillende missies en aan de ontwikkeling van sleuteltechnologieën. Om ervoor te zorgen dat wij daarbij op innovatief vlak en in de internationale concurrentie voorop blijven lopen, toetsen we dat via de Regional Innovation Scoreboard (RIS) en de Regional Competitive Index (RCI), twee Europese maatstaven.

Indicatoren:

- Brabantse positie op de (RIS) en (RCI) ranglijsten
- Jaarlijks procentuele toename van het bruto regionaal product (BRP)

Stimuleren van missie-gedreven innovatie krijgt vorm in een breed scala aan nieuwe producten van starters en (samenwerkende) MKB'ers op het gebied van Zorg & Gezondheid, Energie & Circulariteit, Landbouw & Voedsel en Veiligheid. Een aantal ontwikkelingen hebben we ondersteund middels Innovatiecoalities. Onze eerdere inzet rond Fotonica en High Tech kreeg in 2022 een enorme versnelling via goedgekeurde Groeifondsvoorstellen voor PhotonDelta en Nxt Generation High Tech Equipment van samen ruim € 900 mln., die voor een belangrijk deel in Brabant landen. Door voortdurende toetsing aan de indicatoren uit de RIS en de RCI waarborgen we dat onze economie in internationaal verband voldoende innovatief en concurrerend blijft. In de eerste helft van 2023 worden nieuwe publicaties van de RIS en RCI verwacht. Naar aanleiding van de lagere score in 2021 zijn in 2022 onder andere versterkende investeringen gedaan in MBO Data Praktijk Teams en hebben we een bijdrage geleverd aan het oplossen van de grote tekorten op de arbeidsmarkt door het inzetten van een specifieke subsidieregeling (ROA) voor innovatieve projecten. Het BRP is in 2021 toegenomen met 5,5%.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Een impuls aan de circulaire economie/samenleving

Outcome-Indicator	2022	2023	2024	2025
Grondstofverbruik				In 2030 is 50% van ons primaire grondstofverbruik verminderd
Output-Indicator	2022	2023	2024	2025
Vergroten bewustwording binnen het thema maakindustrie	80 bedrijven zijn benaderd om ze te enthousiasmeren	250 bedrijven zijn benaderd		
Binnen het thema Voedsel en het project Agrofoodvoice worden 2 concrete initiatieven uitgevoerd m.b.v. innovatiecontracten en vouchers.	1 project met voucher uitgevoerd	2 projecten met vouchers zijn uitgevoerd.		Reststromen worden beter benut en leidt tot minder voedselverspilling, stimuleert de eiwittransitie.

Optimaliseren biobased ecosysteem	2 onderzoeksopdrachten zijn uitgevoerd		
Aanjagen van circulaire initiatieven binnen het thema bouw	2 projecten zijn gestart	6 projecten zijn gestart	7 projecten gestart

Voor een uitgebreider overzicht van prestaties/resultaten verwijzen we naar het programmeringsdocument EKT 2022

 In 2021 is het Uitvoeringsprogramma Circulaire Economie vastgesteld waar we in 2022 onverminderd aan hebben doorgewerkt. We zetten in op verduurzaming van bedrijventerreinen in het programma Grote Oogst en hebben de plannen van aanpak van 13 bedrijventerreinen (samen met onze partners) opgeleverd. Daarnaast ondersteunen we allerlei projecten zoals o.a. Building Balance waar we op zoek gaan ketensluiting (van teelt bij de agrariër tot aan het gebruik van biobased materialen in de bouw en alle schakels daartussen. We etaleren de goede voorbeelden van bedrijven en initiatieven door elk kwartaal De Gouden Cirkel uit te reiken. Tevens hebben we samen met VNO en de BOM het platform Brabant Onderneemt Circulair opgestart waar we MKB-bedrijven ondersteunen en verbinden met andere partners bij circulaire vraagstukken.

Een impuls in digitalisering

Indicator	2022	2023	2024
Datamaturiteit van het stuwende mkb	750 MKB-bedrijven hebben online datascan gedaan		Stijging naar gemiddeld 3,5 (op schaal van 1 tot 5)
Omvang Brabantse data-economie	2 nieuwe icoonprojecten		Groei van de waarde van de Brabantse data-economie (€) met 20 %
	Programma voor datastarters		Groei van het aantal bedrijven in de Brabantse data-sector met 15%
	2 nieuwe digitale werkplaatsen		Groei van het aantal data-professionals in Brabant met 6 %

Voor een uitgebreider overzicht van prestaties/resultaten verwijzen we naar het programmeringsdocument EKT 2022

 Om de datamaturiteit van het stuwende mkb te vergroten hebben we verschillende instrumenten ingezet. Zo hebben we in elke regio datacoaches gefinancierd en is er een subsidieregeling beschikbaar waarmee onze doelgroep een dataexpert kan inschakelen. Er is verder een online scan beschikbaar om te volgen hoe de datamaturiteit zich ontwikkelt. Het bereiken van het mkb om deze scan in te vullen blijft achter bij onze doelstelling, hier worden aanvullende acties op ingezet. Al met al is het uiteindelijke doel om 850 mkb-bedrijven van

individueel advies te hebben voorzien, dat doel lijkt vooralsnog haalbaar. Inmiddels hebben de datacoaches 300 adviesgesprekken gevoerd. Ook vanuit de digitale werkplaatsen van Avans en Fontys, en andere initiatieven worden mkb'ers geadviseerd.

We versterken het organiserend vermogen in triple helix samenwerkingen op verschillende niveaus: in steden en op regionaal niveau

Indicator	2022
Geharmoniseerde jaarplannen & afsprakenkaders	6 (4 regio's, BOM & Braventure)

In het voorjaar van 2022 heeft het samenwerkingsverband Braventure met haar partners een geharmoniseerd jaarplan en afsprakenkaders voor 2022 ingediend bij de provincie Noord-Brabant in navolging van een verplichting in de subsidieverlening in december 2021.

We zorgen dat rondom sleuteltechnologieën zogenaamde innovatie-coalities tot stand komen

Indicator	2022
Innovatiecoalities	Min. 5

Voor een uitgebreider overzicht van prestaties/resultaten verwijzen we naar het programmeringsdocument EKT 2022

In 2022 zijn een achttal innovatiecoalities opgestart. De in 2022 opgestart innovatiecoalities zijn de volgende: de batterij van en voor de toekomst; AI, data als motor voor het stuwende mkb en startups van morgen; regeneratieve geneeskunde; toekomstbestendig ecosysteem eiwittransitie; solar maakindustrie voor Brabant; Medtech, next level logistics; smart industry 4.0.

We zorgen voor een organisatorisch sluitende keten voor de ondersteuning van innovatieve starters, groeiers en scale-ups

Indicator	2022	2023	2024	2025
Slagingpercentage innovatieve startups in Brabant	*)	*)	*)	10% hoger dan in 2020
Aantal nieuwe snelle groeiers in Brabant	5	5	5	5

Het slagingspercentage is met 3% gestegen en er zijn 5 snelle groeiers. (Bij burap II 2022 oranje, maar we hebben sindsdien betere manieren gevonden om dit te meten en derhalve inzichtelijk te maken. Onder andere door het Brabant Startup Framework)

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Inzetten op talentontwikkeling voor de kenniseconomie van morgen

Indicatoren:

- Spanningsindicator Brabantse arbeidsmarkt
- % bruto arbeidsparticipatie (werkgelegenheid)
- Succes broedplaatsen

Het succes van broedplaatsen wordt gemeten in het aantal broedplaatsen wat versterkt is, door onderwijs en bedrijfsleven beter met elkaar te verbinden en zichtbaar programma's met elkaar in te richten en talent te ontwikkelen.

- De arbeidsmarkt staat erg onder druk. Reguliere middelen om de arbeidsmarkt een impuls te geven werken niet meer. Om te voorkomen dat de arbeidsmarkt nog verder krimpt en de regionale economie niet meer verder kan groeien, is het zaak om een lange termijn strategie te volgen waarbij over meerdere jaren (tot tenminste 2030) meerdere maatregelen tegelijk worden ingezet om het gewenste resultaat te bereiken. Dit betekent dat bij de strategieplanvorming ook gekeken moet worden naar acties die langer duren of later in de tijd zullen worden ingezet om de groei vast te houden.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Aantrekken en behouden van nationaal en internationaal talent

Indicator	2022	2023
Aantrekken van 500 extra talenten en binden aan Brabant via de programma's Talent Attraction Programm en International Student Programm.	250	250
Met het Future Talent Brabant (voorheen genaamd Innovation Makers Programma) creëren we een ecosysteem, waardoor tenminste 3500 talenten de mogelijkheid krijgen om zich beter voor te bereiden en toe te treden tot de Brabantse arbeidsmarkt.	500	3.000
Opzetten en verder uitwerken van broedplaatsen/ hybride leeromgevingen	5	5

- Per 1 september 2022 is de pilot MKB-traineeship opgestart om extra talenten aan te trekken en te binden aan Brabant. Het Expat Center South rolt in 2023 diensten Brabantbreed uitrollen op het gebied van Living In en mkb-accountmanagement, om talent voor te bereiden op toetreding tot de Brabantse arbeidsmarkt. Op inmiddels twaalf plekken in Brabant krijgt Leven Lang Ontwikkelen hybride vorm door samen te werken in fieldlabs of andersoortige broedplaatsen.

Inzicht in de arbeidsmarkt ontwikkelingen t.b.v. maatschappelijke transities

Indicator	2022	2023
Human Capital agenda: in beeld brengen van de toekomstige arbeidsmarktopgaven als gevolg van maatschappelijke transities	50%	100%

De tekorten in de sectoren energie, data en ICT en hightech lopen op. Met het hbo en wo hebben we afspraken gemaakt over versterking van de samenwerking tussen werkgevers in deze transitie sectoren met het onderwijs: met onze ondersteuning zijn inmiddels zogenaamde Expertisecentra opgericht (o.a. FECT) en worden met zogenaamde SPRONG-programma's op het gebied van Biobased en circulaire economie, digitale transformatie en Smart Mobility ondersteund. Met de kennisacties mbo en ho werken we aan een gezamenlijke human capitalagenda.

Leren en ontwikkelen

Indicator	2022	2023
Brabant leert; Minimaal 5000 Brabanders krijgen de mogelijkheid om zich jaarlijks gesubsidieerd om- en bij te scholen richting kansrijke beroepen en t.b.v. krapte- en transitie sectoren	2.500	2.500

Tijdens de coronacrisis is het scholingsplatform BrabantLeert gelanceerd. Het platform geeft direct en onbeperkt toegang tot cursussen, trainingen en opleidingen voor alle inwoners van de provincie Noord-Brabant, waar het gros van het aanbod gratis is met behulp van diverse regelingen zoals NL leert door. Inmiddels is het platform ruim twee jaar actief en zeer succesvol. Eind 2022 waren in totaal 7.738 Brabanders geholpen met om- of bijscholing. Er is in december 2022 een Brabants scholingsfonds opgericht en de inrichting van het platform is omgevormd naar transitie en bijbehorend scholingsaanbod. Hierbij wordt samengewerkt met alle onderwijsaanbieders, de opleidingsfondsen en de overheden in Brabant en het Rijk.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Realiseren van sterkere clusters door Europese en internationale samenwerking

Ondanks de impact van de coronacrisis is in 2022 goede voortgang geboekt bij het versterken van de internationale relaties van Brabantse innovatieve clusters. Bestaande samenwerkingsverbanden zijn onderhouden en zelfs versterkt. Daarnaast zijn internationale relaties aangeknoopt in het verlengde van de geïnitieerde innovatie coalities. De georganiseerde handels-, innovatie- en investeringsmissies hebben hieraan significante bijdragen geleverd.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bouwen en onderhouden van contacten en netwerken voor internationale innovatiesamenwerking

Indicator	2022	2023	2024	2025
Brabant Innovation Days (BID) die leiden tot -nieuwe contacten	2 BID's 320	4 BID's 320	4 BID's 320	4 BID's 320
-contracten kennisinst. en bedrijven	10	10	10	10
Aansluiten bij innovatiecoalities	5	5	5	5

Er zijn in 2022 twee Brabant Innovation Days georganiseerd, in Israël en Japan op het gebied van LSH en mobiliteit. Internationaal reizen kende minder beperkingen, onder andere in Duitsland en België zijn er mooie samenwerkingen gerealiseerd zoals een samenwerking op de innovatiecoalitie batterijen door middel van een Beierse Brabantse fieldlab. Daarnaast is er een start gemaakt met een herijking van de strategie en bijbehorende focuslanden.

Continueren van investeringsbevordering

Indicator	2022	2023	2024	2025
Aantal leads	35	35	35	35
Aantal arbeidsplaatsen	1000	1000	1000	1000

Ondanks de bestaande uitdagingen in het ruimtelijk domein zijn de doelstellingen op investeringsbevordering gehaald. Toelichting op de behaalde resultaten vindt plaats via het jaarverslag van de BOM.

Stimuleren van de internationale handel

Indicator	2022	2023
Aantal handel bevorderende activiteiten	12 handelsmissies 12 informatiebijeenkomsten 90 trade relationsgesprekken	12 handelsmissies 12 informatiebijeenkomsten 90 trade relationsgesprekken
Aantal deelnemende bedrijven/kennisinstellingen	60	60

De doelstellingen ten aanzien van handelsbevordering zijn gehaald en zelfs overtroffen. Toelichting op de behaalde resultaten vinden plaats via het jaarverslag van de BOM.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het versterken van de ruimtelijke-economische structuur

Indicatoren:

- Provincie Noord-Brabant scoort gemiddeld op de Brede Welvaartsindicator
- Groei werkgelegenheid

Met de verschillen regio's werken we aan een concrete strategische agenda om innovatiedistricten en campussen te versterken. Meest in het oog springend is de ontwikkeling van de nieuwe strategische agenda Mainport, met het Rijk en de regio Brainport.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Door)ontwikkelen van stedelijke innovatie districten

Indicator	2022	2023	2024	2025
Verkenning Brabantse steden	2	2	Verkenning Brabantse steden	2
Ondersteuning fieldlabs/faciliteiten	5	3	Ondersteuning fieldlabs/faciliteiten	5

We zijn partner in verscheidene integrale gebiedsontwikkelingen die in potentie uit kunnen groeien tot volwaardige stedelijke innovatiedistricten ingebed in de Brabantse verstedelijkingsstrategie en verstedelijkingsakkoorden met stedelijke regio's. Meerdere kansrijke faciliteiten, fieldlabs en proeftuinen zijn in 2022 ondersteund, zoals een development center op Gate2 en faciliteiten op het gebied van batterijtechnologie.

Bijdragen aan campusontwikkeling

Indicator	2022	2023
Ontwikkelperspectief (roadmaps) campussen	3	3
Opwerken broedplaatsen/hybride leeromgevingen waarbij arbeidsmarkt en bedrijfsleven worden verbonden	10	

Samen met campusorganisaties, eigenaren, bedrijven en kennisinstellingen wordt op de verschillende campussen gekeken naar de kansen en mogelijkheden voor doorontwikkeling van deze belangrijke plekken voor de Brabantse economie. Voorbeelden zijn de uitbreiding van de Brainport Industries Campus en Pivot Park, waar het gebouw Grizzly wordt gebouwd en ze verder kunnen ontwikkelen dankzij het Nationaal Groeifonds. Inmiddels versterken we op twaalf plekken hybride leeromgevingen en broedplaatsen waar Leven Lang Ontwikkelen hybride vorm krijgt, van Meijerijstad, tot Werkendam, tot Breda.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- [BOM Holding BV](#)
- [Meerjarenplan BOM 2021-2024](#)
- [Businesspark Aviolanda \(BPA\)](#)
- [Pivot Park holding](#)
- [Green Chemistry Campus BV](#)
- [Havenbedrijf Moerdijk](#)
- [Stichting Leisure Ontwikkelfonds Noord-Brabant](#)
- [Brabant Startupfonds](#)

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de [paragraaf Verbonden partijen](#).

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

5. Economie

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Vershil begroting - realisatie
Lasten				
Programmalasten	39.669 N	56.112 N	45.630 N	10.482 V
Toegerekende organisatiekosten	6.205 N	6.880 N	8.410 N	1.530 N
Totaal Lasten	45.874 N	62.992 N	54.040 N	8.952 V
Baten				
Programmabaten	578 V	18.530 V	15.199 V	3.331 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	1.024 V	1.024 V
Totaal Baten	578 V	18.530 V	16.223 V	2.307 N
Saldo van baten en lasten	45.296 N	44.462 N	37.817 N	6.645 V

Toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

5. Economie - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	8.952 V
Economie Algemeen / Werkbudget	2.200 V
Er was voor 2022 reeds (deels) rekening gehouden met de risicoafdekking van de lening voor Knoop punt XL, echter deze lening is pas in 2023 verstrekt. Door PS is reeds besloten dat de onderuitputting bij programma Economie aangewend kan worden voor de risicoafdekking en gestort in risicoreserve Ontwikkelbedrijf.	
Specifieke uitkering MIT	3.806 V
Hier is nauwelijks sprake van onderbesteding. Betreft aan de ene kant lagere lasten van provinciale cofinancieringsuitgaven MIT. Dit wordt met name veroorzaakt doordat a) diverse projecten een startdatum m.i.v. 1/1/2023 hebben (op moment van ramen niet bekend), waardoor de lastneming (niet realisatie) doorschuift naar 2023 en b) doordat projecten voordeliger afgewikkeld worden. Aan de andere kant betreft dit uitgaven MIT die door het Rijk gedekt worden. Betreft idem als in 2021 ook rijksuitgaven van prov. Limburg en Zeeland.	
Europese programma's	3.430 V
Het betreft met name Efro-bijdrage OP-Zuid € 2,47 mln.. Dit is budgettair neutraal, zowel aan de lasten- als baten-kant. Verder zijn er diverse projecten voordeliger afgewikkeld en ook zijn de werkelijke uitvoeringskosten lager dan verwacht.	
Diverse uitvoeringsagenda's	245 V
De realisatie van de diverse uitvoeringsagenda's wijkt enigszins af van de raming, per saldo is er € 0,24 mln. minder gerealiseerd ten opzicht van de raming.	
Subsidieregeling haalbaarheidsstudies Noord-Brabant	500 V
De subsidieregeling haalbaarheidsstudies Noord-Brabant is in 2022 afgesloten en hierdoor is een positief afwikkelingsverschil ontstaan van € 0,5 mln. Deze regeling is opgevolgd door de MIT haalbaarheidsprojecten.	
Toegerekende organisatiekosten	1.530 N
De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet hoger uit.	
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	301 V

5. Economie - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	2.307 N
Europese programma's Wordt met name veroorzaakt door lagere Efro-bijdrage OP-Zuid, zie ook afwijking lasten. Verder is er een onttrekking gedekt uit transitoria OP Zuid die niet geraamd was.	1.135 N
Rijksbijdrage Specifieke Uikering MIT Zie ook onder Specifieke Uitkering MIT batenkant. Lagere MIT-uitgaven aan lasten kant leiden ook tot lagere Rijksbijdragen.	2.200 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten De bijdrage in toegerekende organisatiekosten komt hoger uit.	1.024 V
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	4 V

Programma 6 Energie

Inleiding

Het begrotingsprogramma Energie gaat over de energietransitie als onderdeel van de opgave om verdere klimaatverandering te voorkomen door de uitstoot van broeikasgassen terug te dringen (mitigatie).

Op basis van de [Energieagenda 2019-2030](#) en [Uitvoeringsagenda Energie 2022-2023](#) 'Urgent en Kansrijk' werkten we in 2022 verder aan de transitie naar een duurzame en energiezuinige samenleving om onze provincie leefbaar, aantrekkelijk en concurrerend te houden. De energiecrisis die in 2022 ontstond als gevolg van de Russische inval in Oekraïne, benadrukt het belang en de urgentie van energiebesparing en het vinden van alternatieven voor aardgas.

Onze aanpak is in lijn met de nationale insteek, al zijn de provinciale beleidsambities nog niet aangepast naar het (inter)nationaal verhoogde ambitieniveau voor broeikasgasreductie: de nationale beleidsinzet voor 2030 ligt op 60% (wettelijk wordt 55% verankerd) en voor 2050 op 100%.

De energietransitie vraagt om het optimaal benutten en uitbreiden van het brede energiesysteem voor elektriciteit, gassen en warmte. Op de langere termijn zal er een nieuw energiesysteem ontstaan met meer flexibiliteit door opslag en conversie van energie, gevoed door bronnen die in de meeste gevallen tijdelijker en lokaler van aard zijn.

Intussen loopt de transitie tegen de grenzen van het huidige systeem aan. In 2022 ontstond naast transportschaarste lokaal ook afnameschaarste voor bedrijven. Brabant heeft actief bijgedragen aan het Landelijk Actieprogramma Netschaarste en is via de [Taskforce Transportschaarste](#) de samenwerking met netbeheerders en gemeenten gestart voor het vinden van lokale oplossingen en het versnellen van procedures.

Een grens waar we in 2022 ook mee te maken hadden is het gebrek aan arbeidskrachten; op het gebied van beleidsvorming en technologieontwikkeling en in de uitvoering.

Des te belangrijker was (en is) onze samenwerking als overheden via de RES'en en tussen overheden en industrie via de CES'en, de BEL-groep en de Industrietafel Midden en West-Brabant. De provincie heeft samen met de BOM en TNO (partner in solliance) een samenwerkingsovereenkomst getekend om in de komende 3 jaar een nieuwe innovatieve productielijn te ontwikkelen van een nieuwe generatie flexibele dunne film zonnetechnologie waarmee producten op maat en in massaproductie kunnen worden gemaakt.

In de samenwerking met maatschappelijke partners speelden Brabant Geeft Energie (BGE) en het programma [Sociale Innovatie Energietransitie \(SIE\)](#) de hoofdrol.

Verder zijn de [fondsvoorwaarden van het Energiefonds](#) aangepast n.a.v. de evaluatie uit 2021, zodat ook investeringen in pilotprojecten mogelijk worden, zoals energieopslag en slimme netwerken. In 2022 is ook de website [geo-informatie](#) ontwikkeld van het energiesysteem van Noord-Brabant waarin data (van RES-en) bijeen is gebracht en de Energiemonitor in opgenomen is.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Verduurzaming van de energieopwekking

Indicator:

- Totale productie van hernieuwbare energie in petajoule (PJ) (verplichte indicator, bron Klimaatmonitor)
- Opgave opwek hernieuwbare elektriciteit in de RES'en (6,5 TWh in 2030)

● Een deel van de opgave hernieuwbare elektriciteit is gerealiseerd en groot deel zit in de pijplijn en gaat de komende jaren gerealiseerd worden. Echter, inspanning om geplande projecten te realiseren en nieuwe projecten te concretiseren blijft nodig. Gedetailleerde informatie is te vinden in de [Monitor energieagenda 2019-2030](#).

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Afspraak Wind op Land 2020, inclusief techniek neutrale verdubbelingsopgave

Indicator	2022	2023
Opgesteld vermogen		685 MW

● Eind 2021 was in Brabant een opgesteld vermogen van 299 MW aan windenergie operationeel. De verwachting is dat eind 2022/begin 2023 dit gestegen zal zijn naar ca 430 MW. Grotendeels komt dit door de realisatie van het windpark A16. De techniek neutrale verdubbelingsopgave voor alle provincies tezamen is op 31 december 2020 vastgesteld op 1823 MW. Deze komt bovenop de landelijke taakstelling van 6000 MW wind op land en is niet over de provincies verdeeld. Voor Brabant lijkt een bijdrage daarin van 213 MW reëel (470,5 MW - 257,5 MW in 2020). Deze is/wordt ruimschoots gehaald door middel van zonprojecten. De laatst bekende cijfers m.b.t. zonprojecten zijn die over 2020. Toen stond er in Brabant een omgerekend vermogen van ca 1500 MW aan zon op dak (bedrijven en particulieren) en op land.

In 2023 is per RES-regio 1 maatwerkoplossing voor optimaal en efficiënt gebruik van het energienetwerk gerealiseerd

Indicator	2022	2023
Aantal maatwerkoplossingen voor optimaal en efficiënt gebruik energienetwerk		Per RES-regio is 1 maatwerkoplossing opgestart

● In 2021 en 2022 is samen met de RES-regio en netbeheerder onderzocht of maatwerkoplossing voor optimaal en efficiënt gebruik van het energienetwerk mogelijk zou zijn. Technisch, ruimtelijk en financieel bleek de oplossing interessant. Om de oplossing daadwerkelijk mogelijk te maken is echter een andere werkwijze nodig van netbeheerder, gemeente én ontwikkelaars. Mede door de gevolgen van de netcongestie op het net van TenneT in Limburg en Brabant in het najaar van 2022 werd duidelijk dat dit op korte termijn niet mogelijk is. Vanuit de Taskforce Netschaarste zullen we ons nog meer gaan richten op het (mee helpen) realiseren van lokale oplossingen om vraag en aanbod van energie op elkaar af te stemmen.

Opstellen Regionale Energie Strategieën

Indicator	2022	2023	2024	2025
Afsprakenkader over governance en uitvoering RES 1.0	Vastgesteld afsprakenkader			
Aantal RES-en (opgeleverde voortgangsrapportages)		4		4

- De regio's werken nu aan een voortgangsrapportage die voor 1 juli 2023 bij NP RES moet worden ingediend.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Verminderen broeikasgasemissies

Indicatoren:

- (Verplicht) Totale emissie broeikasgassen (uitgedrukt in CO₂-equivalenten) in absolute aantallen (in tonnen uitstoot) (bron Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030 10.7 Mton)
- Emissie gerelateerd aan energie: totale CO₂ - emissie in absolute aantallen (in tonnen uitstoot) (bron Klimaatmonitor) (streefwaarde 2030: 7,6 Mton)
- Verbruikte energie totaal in terajoule (TJ) (bron: Klimaatmonitor)

- Bij minder verbruik van fossiele brandstoffen voor de energievoorziening, door energie besparing of opwek van hernieuwbare energie, neemt de uitstoot van CO₂ af. Er lijkt een dalende trend te zijn ingezet in CO₂ uitstoot sinds 2017. Een deel hiervan is het effect van verminderde activiteit in de coronaperiode. Gedetailleerde informatie is te vinden in de [Monitor energieagenda 2019-2030](#).

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Bevorderen naleving van de wettelijke energiebesparingsverplichtingen bij bedrijven onder provinciaal bevoegd gezag

Via toezicht en handhaving door de omgevingsdiensten wordt erop toegezien dat de energiebesparingsmaatregelen bij bedrijven daadwerkelijk worden gerealiseerd. Hiermee bevorderen we de vermindering van de broeikasgasemissies en bevorderen we tegelijkertijd een gelijk speelveld.

Indicator	2022	2023	2024
Het aandeel van bedrijven dat gecontroleerd is door de omgevingsdiensten	66%	100%	
Aandeel van de bedrijven dat maatregelen treft/voldoet		75%	100%

- Op 1 juli 2023 wordt de bestaande wettelijke energiebesparingsplicht geactualiseerd. Dit was voorzien met de inwerkingtreding van de Omgevingswet. Het huidige toezicht

(energiecontroles) wordt uitgevoerd door de omgevingsdiensten op basis van de vergunningsvoorschriften. Deze vergunningsvoorschriften vervallen van rechtswege bij inwerkingtreding van de nieuwe energieregels. Wat inhoudt dat de kans aanwezig is dat wij de indicator van 100 % uitgevoerde energiecontroles op basis van de huidige wetgeving niet gaan halen. De exacte cijfers met betrekking tot de indicator van de uitgevoerde energiecontroles bij bedrijven onder provinciale bevoegd gezag worden meegenomen in de volgende bestuursrapportage. Ook onder de nieuwe wetgeving gaan wij het toezicht op de energiebesparingsplicht voortzetten.

We ontwikkelen een aanpak voor de verduurzaming van (maatschappelijk) vastgoed

Indicator	2021	2022	2023	2024	2025
Ontzorging maatschappelijk vastgoedeigenaren	20-30	40-55	40-55		
* Aantal deelnemende vastgoedeigenaren					
* Beoogd aantal verduurzaamde vastgoed objecten	0	20-40	30-50	50-70	30-50

Voor 84 vastgoed objecten zijn advies trajecten ingezet waarvan 20 geheel tot en met de uitvoering zijn doorlopen. 17 vastgoedeigenaren hebben inmiddels een intentieovereenkomst ondertekend voor de verduurzaming van hun vastgoed. Doordat het advies ook de uitvoering van het werk beslaat zijn de doorlooptijden van de advies trajecten langer dan beoogd. In het eerste kwartaal van 2023 worden scenario's opgesteld om alsnog aan de doelstelling te voldoen.

Mobiliteit

Zie programma Mobiliteit m.b.t. duurzaam bouwen en beheren van provinciale infrastructuur en 100% elektrische bussen in concessies in Brabant.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Bijdrage leveren aan een toekomstbestendige energie-infrastructuur

Indicator:

- Bijdragen aan de ontwikkeling van oplossingen voor opslag en conversie voor een haalbare en betaalbare energietransitie

Een [memo aan Provinciale Staten](#) van gedeputeerde Spierings is op 20 juni 2022 aangeboden met een stand van zaken en overzicht van de energieopslagtechnologieën

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Ontwikkelen van een aanpak om ontwikkelingen in vraag- en aanbod van energie enerzijds en ontwikkelingen in beschikbare netcapaciteit anderzijds met en tussen diverse partijen op elkaar af te stemmen

In de tweede helft 2022 is door de speciaal coördinator netschaarste Brabant/Limburg een [Landelijk Actieprogramma Netschaarste](#) opgeleverd, gericht op het opheffen en voorkomen van congestie op het elektriciteitsnet voor de kortere termijn. Beide provincies hebben een

belangrijke rol gespeeld in het aanleveren van ervaringen en adviezen voor dit actieprogramma. De opzet voor de provinciale taskforce netschaarste heeft hierin een belangrijke rol gespeeld. Voor de middellange termijn is met de RES-regio's en netbeheerders een proces opgestart voor een provinciaal Meerjarenprogramma Infrastructuur Energie en Klimaat. Insteek van dit programma is om als overheden en netbeheerder meer regie te hebben op opwek en afname van energie en de daarvoor benodigde energie infrastructuur. Medio 2023 moet de eerste pMIEK door de provincie worden opgeleverd. Daarnaast is in 2022 een energiesysteemstudie voor de provincie opgestart, bedoeld om meer inzicht te krijgen in noodzakelijke aanpassingen aan het energiesysteem en op basis daarvan proactief met netbeheerders en RES-regio's te gaan acteren.

Realiseren van een strategisch netwerk van (semi-)publieke laadpunten

Indicator	2022	2023
Verhouding laadpunten/ elektrische personenvoertuigen	Minimaal 1 laadpunt per 5 elektrische personenvoertuigen	Minimaal 1 laadpunt per 5 elektrische personenvoertuigen

- Eind 2022 is er binnen Brabant sprake van een verhouding van 1 laadpunt per 4,7 elektrische personenvoertuigen. De acties die medio 2022 door provincie, gemeenten en contracteigenaar zijn doorgevoerd voor een snellere plaatsing van laadpalen, hebben daarmee hun vruchten afgeworpen.

Stimuleren netwerksamenwerking rond en eerste uitrol van innovaties in de energie-infrastructuur

Indicator	2022	2023
Opslag en conversie voor een haalbare en betaalbare energietransitie		2 pilots gestart
Aantal projecten waarin het mogelijk maken van een grootschalige uitrol van een nieuwe technologie een bijdrage levert aan het eerder en/of tegen geringere kosten behalen van de provinciale energiedoelstellingen		1 project gestart

- 2 pilots Opslag en conversie: (1) Cellcius: waarbij verkend wordt of een mobiele zoutbatterij kan worden ingezet voor de verwarming van een woonwijk in Sint-Oedenrode of Eindhoven. (2) Frankenthalerstraat Breda: gebiedsontwikkeling waarbij toegewerkt wordt naar een open energiesysteem van de toekomst met een belangrijke rol voor zware laadinfrastructuur en opslag van energie.
- 1 project gestart: Kempisch bedrijventerrein als onderdeel van een toekomstige systeemoplossing.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij;
- Energiefonds Brabant;
- Innovatiefonds Brabant;
- Enexis NV/ Enpuls.

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

6. Energie

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Verschil begroting - realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	7.777 N	6.570 N	5.037 N	1.534 V
Toegerekende organisatiekosten	5.119 N	3.611 N	3.475 N	137 V
Totaal Lasten	12.896 N	10.181 N	8.511 N	1.670 V
<u>Baten</u>				
Programmabaten	181 V	1.315 V	1.065 V	250 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	0	0
Totaal Baten	181 V	1.315 V	1.065 V	250 N
Saldo van baten en lasten	12.715 N	8.866 N	7.446 N	1.420 V

Toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

6. Energie - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	1.670 V
Ontwikkeling Energieprojecten	1.243 V
De uitgaven m.b.t. (grote, innovatieve) energieprojecten zijn soms lastig in een bepaald jaar te plannen. Bijvoorbeeld de subsidie voor Sociale Innovatie, deze wordt niet meer in 2022 verleend maar schuift door naar 2023 (€ 1,2 mln.). Een bedrag ad € 690.000 wordt gedekt uit BA-middelen en wordt daarom voorgesteld om over te hevelen.	
SPUK ontzorgingsloket	284 V
Geplande uitgaven m.b.t. SPUK ontzorgingsloket ad € 284.000 zijn niet in 2022 gerealiseerd maar schuiven door naar 2023. Dit bedrag is budgetneutraal, ook aan de batenkant ontstaat een lagere realisatie.	
Toegerekende organisatiekosten	137 V
De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit. De capaciteit m.b.t. transportschaarste was geraamd op 3 fte, maar hiervan is maar 0,8 fte benut kunnen worden. Bij deze jaarrekening 2022 zal daarom worden voorgesteld om 2,2 fte over te hevelen (t.l.v. rekeningresultaat 2022.).	
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	7 V

6. Energie - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	250 N
SPUK ontzorgingsloket	284 N
Zie toelichting lasten	

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	34 V
---	------

Programma 7 Landbouw en voedsel

Inleiding

Ondanks de grote dynamiek in de landbouw is de voorgenomen uitvoering van het programma Landbouw en Voedsel in 2022 vrijwel geheel gerealiseerd.

In 2022 zijn diverse belangrijke mijlpalen gerealiseerd: Het [Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030](#) is door Provinciale Staten vastgesteld, de [Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel 2022-2023](#), de [Uitvoeringsagenda Mest](#) en de [Routekaart Stalaanpassingen 2024](#) zijn door Gedeputeerde Staten vastgesteld. Verder hebben we in het kader van de Versnellingsacties (Nationaal Programma Landelijk Gebied (NPLG) fiches gehonoreerd gekregen, waaronder 45 mln. euro voor het bevorderen van natuurinclusieve landbouw, het uitbreiden van de Biodiversiteitsmonitor melkveehouderij en real time meten en monitoren.

In 2022 zijn we voortvarend gestart met de uitvoering van de [Uitvoeringsagenda Landbouw en Voedsel](#): enkele voorbeelden hiervan zijn: Landbouw Innovatie Brabant (LIB) heeft verschillende bijeenkomsten georganiseerd en innovaties begeleid, we hebben de omschakeling naar natuurinclusief en biologisch ondersteund met coaches en adviesgesprekken. Daarnaast werken we aan de Brabant brede innovatiesamenwerking op het gebied van landbouw en voedsel met de BOM en de triple-helices. De Challenge Innovation Makers is van start gegaan en we hebben geïnvesteerd in de versnelling van de eiwittransitie via het mede-opstellen en ondertekenen van de Green Deal Eiwittransitie ('Bean Deal') met daarin een aantal toonaangevende Brabantse bedrijven en via de innovatiecoalitie 'Toekomstbestendig Ecosysteem Eiwittransitie Brabant'. De provincie Noord-Brabant was in 2022 een belangrijke motor achter de Dutch Food Week en we hebben met Embassy of Food deelgenomen aan de Dutch Design Week. Tevens hebben we in 2022 het actieplan jonge boeren gelanceerd.

In 2022 hebben we vier agrifoodpluimen uitgereikt als dé aanmoedigingsprijs voor ondernemers die een innovatieve bijdrage leveren aan de transitie naar een vitale, duurzame en maatschappelijk gewaardeerde agrifoodsector in Brabant. Als blijk van waardering en om andere bedrijven in de sector te inspireren dit goede voorbeeld te volgen. Het betrof de PeelPioneers uit 's-Hertogenbosch, Onze Zuivel uit de Rips, Van der Avoird Trayplant uit Molenschot en Maatschap Keijzers uit Liessel.

Tegelijkertijd bevond de landbouw- en voedselsector zich in een periode met grote dynamiek en onzekerheid. De brieven van ministers Staghouwer en Van der Wal van [10 juni](#) en [25 november](#) jl. hebben voor soms heftige reacties gezorgd binnen de sector én in het land. We hebben de routekaart 2024 uitgebracht met als doel veehouders te ondersteunen in het tijdig kunnen voldoen aan de stikstofreductie eisen in de Interim Omgevingsverordening. De vergunningverlening in de veehouderij is tot nader order stilgelegd. De verwachting is dat deze in de 2e helft van 2023 weer op gang gaat komen.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Meest duurzaam en circulair in Europa

We streven er naar dat in Brabant de meest duurzame landbouw- en voedselproductie plaatsvindt in Europa, mede doordat er sprake is van gesloten mineralenkringlopen (in plantaardige en dierlijke ketens), en zoveel mogelijk emissie-loze landbouw naar water, bodem en lucht en de klimaatdoelstellingen worden gerealiseerd.

De voedselketens produceren gezond voedsel en landbouwbedrijven dragen bij aan een gezonde leefomgeving. Hiermee dragen de landbouw- en voedselketens bij aan het [Brabants Beleidskader Gezondheid](#) met drie gezonde levensjaren erbij voor elke Brabander in 2030. Dit blijkt uit de hoofddoelstellingen van de uitvoeringsagenda landbouw en voedsel met name op het gebied van meest duurzame circulaire landbouw- en voedselproductie in Europa. Hierbij zijn indicatoren als een dalende trend in fijnstof emissie vanuit de veehouderij opgenomen in relatie tot de gezonde leefomgeving en het verminderen van emissies uit de landbouw. Maar ook het stimuleren van real-time monitoring van emissies en de maatregelen vanuit het Schone lucht akkoord dragen bij aan de gezonde levensjaren van de Brabander.

Indicatoren:

- Verhouding tussen de bewerkte mest en de gewasbehoefte in Nederland

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023	2030
Verhouding naar waarde	(1,09) 2020	-	-	Verhouding lager dan 1

- Stikstof- en fijnstof emissie veehouderij in Brabant

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023
Kton fijnstof per jaar	1,7 kton (2021)	Dalend	Dalend
Kton stikstof per jaar	17 kton (2019)	Dalend	Dalend

- Areal landbouwgrond (ha) met een positieve bijdrage aan de kwantiteit en kwaliteit van het water- en bodemsysteem.

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023	2030
Areal landbouwgrond in ha	14.000 (2021)	15.500	18.500	50.000

- Ons doel is mineralen kringlopen sluiten op nationaal niveau. (doel UA Mest).
Niet meer bewerkte mest produceren dan nodig voor vitale bodem en gezonde plantaardige teelten. Dit betekent dat er op Nederlandse schaal niet meer bewerkte dierlijke mest wordt geproduceerd dan de plaatsingsruimte op de akkers (en weilanden) op basis van de gewasbehoefte.

In 2022 is het getal kleiner dan 1.

Er is op dit moment nog veel drijfmest. Volume bewerkte mest is relatief laag. Het aandeel bewerkte mest ligt beneden de 50% in Brabant. Veel bewerkte pluimvee mest en beetje bewerkte varkensmest.

Er zijn geen precieze cijfers als het gaat om het jaarlijkse volume bewerkte dierlijke mest in Brabant.

De vergunde mestbewerkingscapaciteit wordt wel bijgehouden maar een deel van de vergunde capaciteit is nog niet gerealiseerd.

Getal boven de streep zal groeien in de komende jaren, omdat er meer mestbewerking gaat plaatsvinden. De KPI wordt groter maar blijft onder de 1.

Getal blijft onder de 1 omdat we op termijn een tekort aan mineralen uit dierlijke mest verwachten (om de gewas behoefte te kunnen dekken)

- Voor fijnstof is de vergunde emissie (bron: Kern Registratie Dierenverblijven KRK) op peildatum 1 juni 2022 1,58 kton per jaar. Dit is een afname ten opzichte van de nulmeting in 2021.
- Voor stikstof zijn de laatste cijfers van 2020 bekend dit is 14,61 kton (bron: Brabants overzicht stikstofdata), deze laten ook een afname zien ten opzichte van de nulmeting uit 2019.
- Tot heden is er ongeveer 15.500 ha gerealiseerd aan landbouwgrond welke een positieve bijdrage leveren aan de kwantiteit en kwaliteit van het water- en bodemsysteem. Als provincie stimuleren we dit via het project Natuurinclusieve Landbouw, de Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij en Bodem Up. Het aantal deelnemers Natuurinclusieve Landbouw en aan de Biodiversiteitsmonitor Veehouderij is gegroeid in 2022, hier komt de stijging in het areaal vandaan. Er zit veel overlap tussen de deelnemers aan deze trajecten. Het totale areaal van de deelnemers aan beide trajecten is in beeld gebracht en vervolgens is de overlap geraamd. Op alle deelnemende bedrijven worden maatregelen genomen die leiden tot bodemverbetering. De berekening is gebaseerd op de deelname (in ha's) aan de bovengenoemde provinciale initiatieven (mede) gericht op de stimulering van het water- en bodemsysteem.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Opstellen en realiseren uitvoeringsagenda mest

In 2022 is de [Uitvoeringsagenda Mest](#) vastgesteld door Gedeputeerde Staten. Het uitgangspunt van de Uitvoeringsagenda is kringlopen met meer waarde en minder overlast. Dierlijke mest, gebruikt op een manier die goed is voor boer, milieu en omgeving, moet een belangrijke plaats krijgen in de kringlooplandbouw. Met de uitvoeringsagenda Mest worden de komende jaren drie sporen gevolgd:

- Uutfaseren drijfmest: en het tegelijk invoeren van een kringloop gedreven systeem.
- Mestbewerking bij de bron: of zoveel verder weg als nodig, in gespecialiseerde mestbewerkingsinstallaties. Dit voorkomt verlies van nutriënten en vermindert het vervoer van drijfmest. Bovendien vermindert dit overlast en emissies.
- Stimuleren innovatie: op het gebied van mest kan en wil Brabant een grote, groene proeftuin zijn.

- 100% versie van de Uitvoeringsagenda Mest is in Q4 vastgesteld.

Ondersteunen veehouders bij het investeren in innovatieve brongerichte stalsystemen

Verouderde stalsystemen met relatief hoge emissies moeten voldoen aan de in de Interim Omgevingsverordening (IOV) gestelde eisen. De stallen moeten op 1 juli 2024 zijn aangepast. We blijven onze First Movers-regeling inzetten om veehouders die als eersten investeren in een innovatief brongericht stalsysteem financieel te ondersteunen. We proberen de financiële middelen van het Rijk versneld beschikbaar te krijgen om alle Brabantse veehouders, die in een brongericht systeem willen investeren, te ondersteunen. We streven ernaar dat vóór eind 2023 25 Brabantse veehouders subsidie krijgen via de landelijke SBV-regeling (Subsidiemodules brongerichte verduurzaming stal- en managementmaatregelen) voor de ontwikkeling van een brongericht stalsysteem. Waar nodig leveren we maatwerk om aan de provinciale regelgeving te voldoen.

Streefwaarden	2022	2023
Aantal veehouders financieel ondersteund die als eersten investeren in een innovatief bron gericht stalsysteem met de First Movers-subsidie	12	13

- Vorig jaar is een openstelling van de First Movers regeling geweest, deze liep tot en met 28 januari 2022. Hierin zijn 6 aanvragen goedgekeurd. Hiernaast was er de 3^e openstelling van de landelijke SBV-regeling, van de 12 goedgekeurde projecten zijn er 7 uit Noord- Brabant. In de 3 openstellingen samen zijn er ruim 30 projecten in Noord-Brabant goedgekeurd.

Opstellen Routekaart stalaanpassingen 2024

Op basis van de meest recente inzichten moeten van de ongeveer 4.400 locaties waar bedrijfsmatig in Noord-Brabant vee wordt gehouden op ongeveer de helft van deze locaties één of meer stallen worden aangepast per 1 juli 2024, waarbij veehouders een vergunning moet hebben aangevraagd voor 1 oktober 2023. De verwachting is dat ongeveer een derde van de locaties zal worden beëindigd voor of op 1 juli 2027. Met de Routekaart Stalaanpassingen 2024, zoals vastgesteld door GS op 19 juli jl. wordt een coherent geheel van acties aangegeven om de keuzes die ondernemers op afzienbare termijn moeten maken te faciliteren waar nodig en gewenst. De Routekaart geeft opnieuw impulsen om als overheid maximaal mogelijk te maken dat de betreffende veehouderijbedrijven op de afgesproken datum hun verouderde stalsystemen hebben aangepast, dan wel dat de veehouderij op die locatie is beëindigd of is omgeschakeld naar natuurinclusieve landbouw. Inmiddels is de vergunningverlening volledig tot stilstand gekomen. Naar verwachting komt deze in de tweede helft van 2023 weer op gang.

- GS hebben de Routekaart op 19 juli 2022 vastgesteld. Vervolgens is actief gecommuniceerd richting agrarische adviseurs. Naar aanleiding van de uitspraken van de Raad van State in september 2022 is dit on hold gezet. Na de brieven van het kabinet (november 2022) en het statendebat op 16 december is herziening van de Routekaart nodig, dit gebeurt in 2023. De bijdrage van het Rijk vanuit het Transitiefonds Landelijk Gebied wordt als volgt. €22.5 mln. is

beschikbaar om gronden voor graasdierhouderij te behouden, €13.5 mln. om het project met de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij door Bodem-up te kunnen uitbreiden en verlengen en € 9 mln. voor het uitvoeren van real time metingen.

Bereiken van implementerende en zoekende veehouders

Voor veel sectoren zijn inmiddels stalsystemen beschikbaar die aan onze emissie-eisen voldoen. Voor varkens, vleeskalveren en geiten zijn dat vooral stalsystemen die met luchtwassers werken. Om veehouders keuzevrijheid te bieden en om nog betere stalsystemen beschikbaar te krijgen voor de periode na 2024, blijven we ons samen met het Rijk en andere provincies inspannen om meer brongerichte en integrale systemen beschikbaar te krijgen. Ook de inzet van voer- en managementmaatregelen als onderdeel van het streven naar vergaande emissiereductie krijgt onverminderd aandacht en toepassing maken we – waar nodig in of met regels – mogelijk. De bijeenkomsten van de Taskforce Toekomstbestendige Stalsystemen, gericht op het bevorderen van de implementatie van stalsystemen zijn einde Q3 stilgelegd, omdat de vergunningverlening is stilgelegd.

Het streefgetal voor 2022 is niettemin gerealiseerd.

Streefwaarden	2022	2023
Implementerende en zoekende veehouders bereiken via het netwerk van de Taskforce, via bijeenkomsten, 'Tour de Boer'-demonstraties, diverse schriftelijke en digitale communicatiekanalen en voorlichtingsactiviteiten	425	425

- In 2022 zijn er door de Taskforce 572 veehouders bereikt via diverse bijeenkomsten, dit zijn er meer dan er voor 2022 waren beoogd.

Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw en Veehouderij

Door het testen en toepassen van de biodiversiteitsmonitoren akkerbouw en veehouderij wordt positief bijgedragen aan de kwantiteit en kwaliteit van het water- en bodemsysteem

Indicator:

- Testen Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw (BMA) bij akkerbouwbedrijven
- Toepassen (eenvoudige natuurinclusieve maatregelen) bij Biodiversiteitsmonitor veehouderij

Streefwaarden	Nulmeting	2022	2023
Testen Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw	n.v.t.	50	50
Toepassen Biodiversiteitsmonitor veehouderij	190 (2021)	150	500

- In 2022 hebben 30 akkerbouwbedrijven de Biodiversiteitsmonitor Akkerbouw getest, de ambitie van 2023 is dat er eind 2023 100 akkerbouwbedrijven de Biodiversiteitsmonitor testen.
- Er zijn in 2022 in totaal 154 nieuwe deelnemers bijgekomen in de Biodiversiteitsmonitor veehouderij. Dat brengt het totaal op 245. De eerste evaluatie is gemaakt en hier is een positieve ontwikkeling in de scores te zien. Minstens zo belangrijk is dat de boeren enthousiast zijn en de Biodiversiteitsmonitor zien als managementtool.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Economisch toonaangevend zijn binnen Europa

Het Brabantse landbouw- en voedselsysteem is in 2030 een vooraanstaande Europese speler: zeer innovatief en met een sterke concurrentiepositie. De sector rendeert door (nieuwe) economische en maatschappelijke verdienmodellen in grote internationale en kleine regionale ketens. Bovendien zijn nieuwe (biobased) bedrijfstakken tot ontwikkeling gekomen op het snijvlak van landbouw en voedsel en respectievelijk hightech, biobased bouwen, ICT, chemie en gezondheid.

We willen het innovatieve ecosysteem van landbouw- en voedselsector in Brabant blijven ondersteunen. Een belangrijk onderdeel daarvan is de ontwikkeling van (kennisintensieve) startups. Deze beginnende ondernemers dragen in belangrijke mate bij aan de ontwikkeling van nieuwe producten, diensten en kennis. Ze spelen een belangrijke rol in innovatie en dragen bij aan vernieuwende oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen van vandaag en in de toekomst. In samenwerking met het programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling, Braventure, Brabant Startup Fonds en de Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij wordt er hard gewerkt om ten behoeve van onze ambitie meer agrifood startups te ondersteunen.

Via een aantal trajecten, consortia en strategische samenwerkingsverbanden geven we, samen met Brabantse partners uit de gehele landbouw- en voedselketen, de innovatie vorm: Landbouw Innovatie Brabant (Provincie Noord-Brabant en ZLTO), de Innovatiecoalitie 'Toekomstbestendig Ecosysteem Eiwittransitie Brabant', strategische samenwerking tussen de diverse Brabantse proeftuinen en de Innovatiealliantie Landbouw en Voedsel Brabant (Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij, REWIN, AgriFood Capital, Brainport Development).

Indicatoren:

- Aantal startups in landbouw en voedsel en op cross-overs met high tech

Streefwaarden	Nulmeting	2022	2023
aantal	5 à 7 (2021)	15	25

- Vestiging nieuwe bedrijven en/of bovengemiddelde groei van bestaande bedrijvigheid in de high tech agrofoodsector / aantal toonaangevende bedrijven

Streefwaarden	Nulmeting	2022	2023
aantal	2 à 5 (2021)	Substantiële groei	Substantiële groei

- Instroom jongeren in agrifood onderwijs (relatieve toename instroom)

Streefwaarden	Nulmeting	2022	2023
Relatieve toename instroom	4.300 (2020-2021)	Substantiële groei	Substantiële groei

- Ontwikkeling van bedrijvigheid in nieuwe eiwitten in aantallen bedrijven en werknemers (5% groei per jaar)

Streefwaarden	Nulmeting	2022	2023
Groei per jaar	45 (2022)	5%	5%

- In 2022 zijn in ieder geval minimaal 15 start-ups gestart, hiernaast hebben een aantal bestaande bedrijven zich in Brabant gevestigd.
- Om de instroom in het Groene Onderwijs te bevorderen, werken wij samen met de Groene Onderwijsinstellingen aan de ontwikkeling van het Curriculum biologisch onderwijs MBO, HBO en leveren wij bijdragen aan onderwijsmodules.

Het afgelopen jaar hebben wij een bijdrage geleverd aan de ontwikkeling van het practoraat Duurzaam Bodembeheer bij Yuverta. Daarnaast hebben wij diverse Toekomstgesprekken gevoerd voor jonge agrariërs op HAS green academy, Yuvertya en Curio. Tenslotte hebben wij diverse gastcolleges gegeven en diverse studentenprojecten vanuit de provincie begeleid. Hiermee willen wij de substantiële groei in het groene onderwijs bevorderen.

Voor biologische landbouw hebben we de ontwikkeling van een onderwijsmodule bij Yuverta ondersteund. Daarnaast is samen met HAS green academy, Yuverta en Curio een start gemaakt met de ontwikkeling van een Masterclass biologische landbouw.

- In 2022 is Beet! van start gegaan. Dit is een initiatief van Kennispact MBO Brabant in samenwerking met vier mbo-instellingen (Yuverta, Curio, Koning Willem I College en Summa College), 50 bedrijven, vijf samenwerkingsorganisatie in de agrifood sector, drie hbo-instellingen (HAS Green Academy, AVANS hogeschool, Fontys hogeschool) en de provincie Noord-Brabant. Deze partijen willen samen nieuwe kennis ontwikkelen en studenten opleiden voor nieuwe beroepen in een duurzame voedselketen.
- Er zijn in ieder geval 2 bedrijven bij gekomen, waaronder het Israëliëse bedrijf Redefine Meat, welke zich in Best heeft gevestigd.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Organiseren van Challenge Innovation Makers Agrifood en Data Driven AgriFood Future

Voor innovatieve bedrijven in Brabant is een goede kennis- en onderwijsinfrastructuur van groot belang. We willen werk maken van het ontwikkelen van kennis en het opleiden van toekomstige professionals, maar ook van het koppelen van maatschappelijke en ondernemersvraagstukken aan onderwijsinstellingen. Dit draagt bij aan het ontwikkelen van nieuwe innovatieve oplossingen en een beter kennisecosysteem – en tegelijkertijd zorgt het ervoor dat studenten een betere opleiding krijgen. We doen dit door het organiseren van onder andere de Challenge Innovation Makers Agrifood (IMA), waarin studenten worden uitgedaagd om oplossingen te bedenken voor vragen uit het bedrijfsleven op het gebied van agrofood en hightech. We doen het ook met het project Beet! (Brabant Eet) waarbij wij samen met KennisPact, MBO Brabant, ZLTO en HAS samenwerken aan oplossingen voor de agrofoodbranche in Brabant. Juni 2022 heeft het ministerie van OCW twee miljoen euro subsidie toegekend uit het Regionaal Investeringsfonds MBO aan dit project.

Met Data Driven AgriFood Future (DDAFF) zetten we in op het gezamenlijk delen, verbinden en delen van praktijkcases op het gebied van datatoepassing in de landbouw- en voedselsector. Zo dragen we bij aan een meer succesvolle innovatie en daarmee aan het versnellen van de ontwikkeling en toepassing van datagedreven innovaties in de agrifood waardeketen. Om meer inzicht te krijgen in wat er aan projecten en initiatieven speelt gaan we vanuit een digitaal platform hier meer structuur in aanbrengen en

netwerken bij elkaar brengen. Dit doen we onder andere door het organiseren van zowel gespecialiseerde als generieke agrifoodtech & data symposia. Een eerste bijeenkomst in dit kader is het minisymposium "Internet of Food" tijdens de Dutch Food Week in oktober 2022.

Onze ambitie is om een (inter)nationale alliantie te creëren van ondernemers, wetenschappers en vertegenwoordigers van regionale en lokale overheden om datagedreven innovatie binnen de voedselwaardeketen mogelijk te maken, gericht op leren, inspireren, delen van kennis en inzichten.

Indicator:

- Organiseren van Innovation Makers Agrifood en Data Driven AgriFood Future (1 x IMA en 1 x DDAFF per jaar).

In januari 2023 is het slotevent van de Innovation Makers Agrifood. Er zijn 10 initiatieven ingediend en er wordt gekeken naar een vervolg hierop.

Door AgrifoodCapital is de Dutch Data Week georganiseerd op het gebied van Datagedreven werken, waaronder ook binnen de landbouw- en Voedselsector. AFC is een van de partners binnen de DDAFF.

Ondersteunen en/of geformeerde consortia op thema nieuwe eiwitten of nieuwe verwerkingstechnieken

De eiwittransitie betreft de hele voedselketen: genetica/(zaad)veredeling, primaire productie en toeleveranciers, voedselproductie, retail en consument. Vernieuwing moet vanuit de hele keten komen en hiervoor is ketenintegratie en samenwerking tussen verschillende partners en programma's noodzakelijk. De Innovatie Coalities in het programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling richt zich op de inzet van alternatieve eiwitbronnen en efficiëntere technologieën voor voedselproductie. Hiervoor is het noodzakelijk dat er voldoende geschikte grondstoffen (mogelijke eiwitbronnen) aanwezig zijn. Daaronder valt ook het gebruik van afval- en reststromen in het kader van circulaire economie. Het streven is om reststromen zo hoog mogelijk te verwaarden. Op dit gebied werken we dan ook nauw samen met de Uitvoeringsagenda Circulaire Economie 2021-2023 (o.a. ondersteunen van initiatieven en projecten om voedselverspilling tegen te gaan zoals BioVoice en worden er opschaalbare businesscases op het gebied van nieuwe eiwitten of nieuwe verwerkingstechnieken consortia geformeerd en ondersteund). Als partner van de Stichting Samen Tegen Voedselverspilling zijn we als provincie niet alleen betrokken bij het voorkomen en reduceren van voedselverspilling.

Op 14 juli 2022 is de provincie Noord-Brabant, samen 56 partijen, waaronder verschillende Brabantse bedrijven en initiatieven, de Green Deal Eiwitrijke gewasketen (GDE) aangegaan. Deze green deal beoogt een goed verdienmodel voor boeren met het telen van stikstofbindende vlinderbloemigen, draagt bij aan een versnelling van de eiwittransitie en daarmee aan een betere balans tussen plantaardige en dierlijke eiwitten in het eetpatroon. Dit alles sluit goed aan bij het provinciale beleid aangaande de eiwittransitie.

Diverse regio's zetten zich in voor intensievere ketensamenwerking. Hiertoe worden activiteiten opgezet voor verbetering van verbinding en opschaling van regionale initiatieven op het gebied van teelt, veredeling en verwerking. Ook de inzet van innovatieve technologieën die leiden tot duurzame en gezonde producten maakt hier onderdeel van uit.

Daar in Noord-Brabant een groot aantal bedrijven actief is in de voedselverwerkende industrie, dit in combinatie met een sterk ontwikkelde hightechsector, biedt deelname aan de GDE deze bedrijven kansen voor verdere groei. Maar ook een intensievere samenwerking tussen ketenpartners en

(door)ontwikkeling van kennis en innovatie ligt in het verschiet, waardoor het lokale ecosysteem wordt versterkt.

Indicator:

- Aantal ondersteunde en/of geformeerde consortia op thema nieuwe eiwitten of nieuwe verwerkingstechnieken (aantal: 2).
 - Food pioneers excelerator is ingediend bij Interreg;
 - Uitvoering Nationaal Groeifondsproject NEXTGEN HIGHTECH d.m.v. programmabureau HTSM (high tech systemen en materialen) is opgericht;
 - We stimuleren plantaardige keuzes voor een duurzaam voedselsysteem met onze ondersteuning aan het initiatief CHIEF (Centrum Hulp bij Innovatie, Educatie en Fascinatie Plantaardige Eiwitten). Met deze gebiedspilot worden de inwoners van Altena geïnspireerd om vaker een plantaardige keuze te maken. Dit ten gunste van een gezonde balans voor mens, dier en milieu.
 - We hebben op de Floriade samen met de Minister van LNV en 9 'eiwit'-provincies de Green Deal Eiwitrijke Gewassen "De Bean Deal" getekend en dit jaar een start gemaakt met de uitvoering. Deze overeenkomst is daarnaast ook ondertekend door ketenpartners waarvan een groot deel uit Brabant komt. Het doel is de productie en consumptie van regionaal geteelde plantaardige eiwitten te stimuleren. Het Rijk, provincies en ketenpartners slaan de handen ineen om de eiwittransitie te versnellen. In deze overeenkomst zijn 42 gezamenlijke acties zijn vastgelegd. Er zijn 13 toonaangevende Brabantse bedrijven bij betrokken. De is groeiende en sinds de ondertekening zijn er al twee nieuwe Brabantse deelnemers aangemeld.
 - Op initiatief van o.a. de provincie Noord-Brabant is The Protein Showcase op de Floriade ingericht, een 1.800 m² grote beleefakker waar verschillende eiwitrijke gewassen tot bloei komen: veldbonen, lupine, quinoa, soja, kikkererwten en rode bonen. Namens Brabant stonden er drie showcaseprojecten, die ook de Green Deal getekend hebben: CHIEF (Centrum Hulp bij Innovatie, Educatie, Inspiratie en Fascinatie plantaardige eiwitten), LuPeel (Ontwikkelaar van lupine bloem) en ME-AT the Alternative (VION) (Ontwikkelaar van de veldbonenburger).

Stimuleren innovatieprojecten door Landbouw Innovatie Brabant

Met de Landbouw Innovatie Brabant (LIB) worden innovaties aangejaagd en ondersteund die bijdragen aan duurzame en vitale land- en tuinbouw die een bijdrage levert aan de kwaliteit van het platteland met maatschappelijke verankering. Bijdragen aan systeemverandering staat centraal in het ondersteunen van innovaties met daarin sleutelbegrippen als waardecreatie, kringlooplandbouw en doornontwikkeling. LIB doet dit op een laagdrempelige manier door vroeg in het innovatieproces vanuit de optiek van de primaire sector (vanuit de brede omgeving gezien) ondersteuning te bieden door o.a in contact brengen met juiste netwerk, ondersteuning in het opwerken van idee tot project, financiële bijdrage en nazorg/doorontwikkeling.

Indicator:

- Aantal initiatieven ondersteund door LIB.

Streefwaarden	2022	2023
Aantal ondersteunde initiatieven	30	30

In 2022 zijn 28 projecten afgerond en is een bijdrage geleverd aan 41 projecten. Namelijk 12 lopende en 29 nieuwe projecten met een innovatie impuls (financiële spin-off) van circa vijf miljoen euro op de bovengenoemde thema's. Op <https://www.stuurgroeplib.net/> staat gedetailleerde informatie over de verschillende LIB-activiteiten inclusief jaarverslagen.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Natuur- en landschapsinclusief zijn in 2030

De Brabantse landbouw is in 2030 landschaps- en gemeenschapsinclusief en vervult daarmee een vitale rol in natuur- en landschapontwikkeling en het beheer daarvan. Er is een herkenbare verbinding tussen stad en platteland, tussen producent en consument (voedsel, leefbaarheid dorpen) en met de Brabantse samenleving als geheel (zorg, groene energie, landschap en natuur, recreatie).

Indicatoren:

- Aantal natuurinclusieve boeren

Streefwaarden	nulmeting	2022	2023	2030
aantal	80 (2021)	115	150	500

- Areaal biologische landbouw (ha)

Streefwaarden	Nulmeting	2022	2023	2030
Agrarisch areaal	2,8% (2020)	3%	3,5%	15% (circa 35.000 ha)

- Totaal hebben 59 boeren een businessplan opgesteld en ook ingezet om de omschakeling te maken naar natuurinclusief. Dit zijn er 24 meer dan het verschil tussen de streefwaarde van 2022 en de nulmeting.
- Er zijn nog geen definitieve cijfers van het areaal dat biologisch of in omschakeling is in Noord-Brabant in 2022. Deze worden wel op korte termijn verwacht. Het is wel de verwachting dat we de doelstelling van 3% halen.
- Er is veel geïnvesteerd in de begeleiding van boeren, in kennis en onderzoek en in initiatieven met ketenpartijen. Bij het symposium over biologische landbouw tijdens de biokennisweek hebben deze partijen elkaar ontmoet. Daarnaast heeft een werkbezoek aan Denemarken veel informatie opgeleverd over effectieve aanpakken om biologische landbouw te stimuleren.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Begeleiden bedrijven bij hun omschakeling naar natuurinclusief

We zetten individuele ondersteuning (via een ondernemerscoach) voort van agrariërs die willen omschakelen, de financiering van een businessplan en het beschikbaar stellen van extra (provinciale) grond (met kwalitatieve verplichtingen en aangepaste pachtprijs) ten behoeve van extensivering naar

twee gve per hectare. Gezien de verschillen tussen bedrijven en verdienmogelijkheden is maatwerk per bedrijf noodzaak. We richten ons met name op de bedrijven in de zone rondom het NNB.

Het subsidieplafond van de regeling voor het opstellen van een businessplan verhogen we voor tachtig nieuwe 'omschakelaars' in de veehouderij en voor twintig in de akkerbouw, zodat het totaal aantal omschakelaars in Noord-Brabant uitkomt op 150 eind 2023. In de periode voor 2022 hebben 80 bedrijven gebruik gemaakt van de subsidiemogelijkheid voor het opstellen van een businessplan.

Hiermee hebben wij ze begeleid om evt. over te schakelen naar natuurinclusief.

Op basis van gedeelde gebiedsopgaven stimuleren we samenwerking tussen agrariërs onderling en met de andere gebiedspartijen, zoals terrein beherende organisaties, waterschap, GOB, gemeenten en BPG (Brabants Particulier Grondbezit). Waar mogelijk wordt gebruik gemaakt van de financiële middelen van het Rijk. En waar nodig faciliteren we gebiedsprocessen op maat om de natuurinclusieve bedrijfsvoering rendabel te krijgen (via kavelruil en in afstemming met de natuurdoelen).

Streefwaarden	Nulmeting	2022	2023
Aantal begeleide bedrijven bij hun omschakeling naar natuurinclusief (incl. businessplan)	80 (2021)	115	150

Er zijn in 2022 in totaal 127 bedrijven begeleid bij de omschakeling naar natuurinclusief (incl. businessplan)

Organiseren van bijeenkomsten voor kennisontwikkeling/uitwisseling op inspiratiebedrijven

Natuurinclusieve landbouw staat nog aan het begin en kent een flinke kennisachterstand vergeleken met de gangbare en biologische landbouw. Veel agrariërs die een stap overwegen naar omschakeling hebben vragen over de natuurinclusieve maatregelen en hun impact op de productie, kosten en baten, afzetmarkten, enzovoort. Met financiële ondersteuning zijn twaalf inspiratiebedrijven natuurinclusieve landbouw operationeel. Bedrijfsadviseurs zijn vaak nog gewend om te werken met gangbare bedrijfsmodellen en denkwijzen die uitgaan van een zo hoog mogelijke productie via inzet van hulpstoffen.

Indicator:

- Aantal bijeenkomsten georganiseerd voor kennisontwikkeling/uitwisseling op inspiratiebedrijven. (aantal: 30 per jaar).

Er zijn 24 bijeenkomsten georganiseerd op inspiratiebedrijven. Dit zijn er minder dan we hadden beoogd te organiseren. In de tweede helft van 2022 viel de belangstelling tegen, waarschijnlijk vanwege de onrust in de landbouw.

Geven van omschakeladviezen biologische landbouw (melkvee en akkerbouw)

De biologische landbouw komt meer en meer in de belangstelling te staan. Het is een kernpunt bij de Farm to Fork/Green Deal-strategie van de Europese Unie, die inzet op groei van vraag gestuurde biologische landbouw. De afzet van biologische producten neemt geleidelijk toe, ook in Nederland, en biologisch verschuift van een niche naar een aanbod voor een steeds grotere groep mensen. Ten slotte is de biologische sector belangrijk voor ecologische en technologische innovaties. Deze worden dan weer overgenomen in de gangbare landbouw.

Door het aanbieden van adviseurs die adviesgesprekken voeren met melk- en vleesveehouders en akkerbouwers/groentetelers die de overstap naar biologisch overwegen zetten we in om meer Biologische landbouw in Brabant te realiseren. Voorlopig zetten we in op 30 ondernemers eind 2023. Op bedrijfsniveau worden de te nemen stappen in kaart gebracht. Agrariërs die willen doorgaan, kunnen gezamenlijk deelnemen aan een oriëntatie cursus. Vanuit economisch toonaangevend zetten we in op high tech oplossingen die o.a. van belang zijn in relatie tot de arbeidsintensiviteit. Het stimuleren van de vraag/afzet biologisch is van belang. We dragen bij aan een pilot biologische groente op de winkelvoorraad van 2 supermarkten.

Streefwaarden	2022	2023
Aantal uitgebrachte omschakeladviezen biologische landbouw (melkvee en akkerbouw)	15	30

Er zijn 22 omschakeladviezen uitgebracht in 2022, dat is boven de bepaalde streefwaarde van 2022. Wel viel het stil in de tweede helft van 2022. Waarschijnlijk speelt de onrust in de landbouw hier een rol in. Met het geven van een voorkeurspositie aan biologische bedrijven bij de pachtuitgifte van provinciale gronden, hebben we wel een extra stimulans gegeven. Een tweede impuls was de Biokennisweek, die voor het eerst in 's-Hertogenbosch plaats vond. Daarnaast is een delegatie vanuit Noord-Brabant op werkbezoek geweest naar Denemarken. Door ondernemers en overheden te spreken, hebben we geleerd van hun succesvolle aanpak voor het stimuleren van biologische landbouw.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Versterken gemeenschapsinclusief

We willen de verbinding tussen de diverse ketens en de burger versterken. Het resultaat is dat de Brabanders (weer) trots zijn op de landbouw- en voedselsector. De sector is dichterbij de burger gekomen en meer verbonden door onder andere meer kennis van de rol en herkomst van voedsel en van het belang van het buitengebied. Er vindt een verschuiving plaats naar meer voedsel van dichtbij en de landbouw levert een bijdrage aan maatschappelijke en ecosysteemdiensten. Brabanders waarderen het voedsel, het buitengebied, het groen in de stad en de makers, ontwikkelaars en beheerders ervan. De landbouw- en voedselketens worden beleefd als belangrijk onderdeel van de brede welvaart in Brabant.

Steeds meer maatschappelijke opgaven komen samen op één en dezelfde bedrijven binnen de gehele sector en keten. Zo willen we méér dierenwelzijn, minder emissies die schadelijk zijn voor de mens en natuur en een betere bodem- en waterkwaliteit. Deze vraagstukken vragen om een vernieuwingslag in de veehouderij. Die vernieuwing brengt onzekerheden met zich mee: kan dit financieel uit? Hoe valt een nieuwe koers binnen ons gezin? Wanneer wordt er wéér iets vernieuwends van ons gevraagd? Allemaal vraagstukken die jonge boeren bezighouden en mede bepalend zijn óf en hóe zij het bedrijf voort gaan zetten. De provincie wil de jonge boeren toekomstperspectief bieden. De aankomende tijd gaan we samen met jonge boeren bekijken wat er nodig is om dat toekomstperspectief in te vullen. We hebben hiertoe een plan van aanpak Jonge Boeren ontwikkeld.

Vanuit de regiodeal Noordoost Brabant wordt in het project Voedsleeducatie door diverse partners gewerkt aan een nieuwe onderwijsmodule over voedsel voor kinderen in de groepen 5 t/m 8 van de basisschool. Er zullen pilots worden gestart op een aantal basisscholen in Noordoost Brabant. Visit Brabant organiseert Food-routes, waaraan wij financieel bijdragen. Deze dragen ook bij aan een goede boer-burger-relatie.

Indicatoren:

- Gemiddelde waardering burgers voor de agrifoodsector in Brabant (op niveau of verbetering van waardering).

Streefwaarden	Nulmeting (landelijk niveau)	2022 (landelijk niveau)	2023
Gemiddelde waardering schaal van 1-7	5,01 (2020)	Op niveau of verbetering	Op niveau of verbetering

- Percentage Brabanders met zorgen over de gezondheid in relatie tot de veehouderij (afname percentage)

Streefwaarden	Nulmeting	2022	2023
Percentage	3% (2020)	Afname	Afname

- Tijdens de Covid-Periode is de waardering van de burgers voor de agrifoodsector gestegen naar 5,23. De verwachting is dat dit is gebeurd, omdat mensen het belang van lokaal voedsel meer zijn gaan inzien.
- Er zijn op dit moment nog geen nieuwe cijfers bekend van de GGD m.b.t. percentage Brabanders met zorgen over de gezondheid.
- Jonge boeren en goed opgeleide professionals zijn onmisbaar voor een vitale en toekomstbestendige Brabantse agrifoodsector. Daarom hebben we in 2022 het Actieplan Jonge Boeren opgesteld dat de acties beschrijft van de provincie om bij te dragen aan het toekomstperspectief van jonge landbouwers en tuinders die het bedrijf van hun ouders overnemen en de mogelijkheden voor zij-instromers. Hierbij zetten we in op een betere toegang tot kapitaal en middelen, op meer podium voor jonge landbouwers, op innovatie en toegang tot kennis en op de instroom in het agrarisch onderwijs om voldoende gekwalificeerde agrariërs en agrifood-gerelateerde professionals op te leiden.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Ondersteunen boer-burger initiatieven

We zijn Leadpartner van de Dutch Food week en organiseren in dat kader een reeks van evenementen die bijdragen aan een verbeterde boer-burger-relatie. Daarnaast hebben we op basis van de PON & Telos-quickscan een afwegingskader gemaakt op basis waarvan men kan toetsen welke overige initiatieven het beste passen bij de veranderpaden die wij binnen het programma Landbouw en Voedsel voor ogen hebben. Aan de hand van het afwegingskader selecteren we als provincie één of enkele initiatieven om te ondersteunen.

Indicator:

- Ondersteunde initiatieven (aantal: 1 in 2022)

-
- Eind 2022 is besloten om een pilot van Boerschappen en Vitam cateraar te ondersteunen om kinderen op scholen voedzame maaltijden van (biologische) producten van Brabantse boeren aan te bieden. Deze pilot zal starten in de loop van 2023.
 - Jonge boeren en goed opgeleide professionals zijn onmisbaar voor een vitale en toekomstbestendige Brabantse agrifoodsector. Daarom hebben we het Actieplan Jonge Boeren opgesteld dat de acties beschrijft van de provincie om bij te dragen aan het toekomstperspectief van jonge landbouwers en tuinders die het bedrijf van hun ouders overnemen en de mogelijkheden voor zij-instromers.

Hierbij zetten we in op een betere toegang tot kapitaal en middelen, op meer podium voor jonge landbouwers, op innovatie en toegang tot kennis en op de instroom in het agrarisch onderwijs om voldoende gekwalificeerde agrariërs en agrifood-gerelateerde professionals op te leiden.

Korte Ketens

De landbouw- en voedselketens worden beleefd als belangrijk onderdeel van de brede welvaart in Brabant. Korte ketens worden vaak gezien als een belangrijk middel om dit te bereiken: de consument koopt direct bij de boer of met maximaal één schakel ertussen. De afgelopen jaren is gebleken dat veel initiatieven het niet volhouden. We zijn als provincie partner in het door LNV ingestelde netwerk korte ketens en regionale voedselstrategieën. Op basis van nationaal onderzoek en ervaring in Brabant (o.a. via het LIB) bouwen we een expertisenetwerk waar ondernemers kunnen aankloppen. De ondersteuning die wij bieden komt landelijk tot stand door het door de LSKK (Landelijke Samenwerking Korte Keten) op te zetten steunpunt. Dit is een samenwerking tussen meerdere provincies en LNV. Hier kan een individuele korte keten ondernemer advies krijgen. De provincie Noord-Brabant draagt hier op dit moment met name financieel aan bij, echter wordt er hard gewerkt om capaciteit te werven zodat er ook organisatorisch aan bij kan worden gedragen.

Tijdens de activiteiten van de Dutch Food Week zijn meerdere korte keten ondernemers betrokken. Binnen het project 'Goed Eten in Brabant' zijn er trainingen voor ondernemers georganiseerd over o.a. storytelling. Boeren zijn vaak gespecialiseerd in de productie en minder in andere vaardigheden zoals het verhaal vertellen en het contact met de consument.

Verstrekken VABIMPULS vouchers

De inzet van VABIMPULS is in hoofdzaak gericht op het terugdringen en voorkomen van leegstand, het tegengaan van ondermijning, het stimuleren van vernieuwing in de landbouw en verbetering van de omgevingskwaliteit in het buitengebied van Brabant. Om hier mee vorm aan te geven helpt VABIMPULS eigenaren van vrijgekomen of vrijkomende agrarische bedrijfslocaties (VAB's) of eigenaren die agrarisch om willen schakelen. Niet alleen om mee te denken en een nieuw toekomstperspectief te ondersteunen, maar ook zorg te dragen voor sociaal-emotionele begeleiding waar dat nodig is. Daarvoor is een voucherregeling opgezet. Naast het uitvoering geven aan de voucherregeling is een even belangrijk

doel het opdoen van ervaringen met een andere aanpak en de opgedane kennis delen en verspreiden in het brede netwerk. VABIMPULS kent op dit moment een looptijd tot eind 2023. Vraagstukken vanuit ondernemers, via VABIMPULS en anderszins, worden door de samenwerkende overheden verder gebracht in ondersteuningsnetwerken.

Streefwaarden	2022	2023
Aantal verstrekte vouchers	50	50

Er zijn in 2022 69 vouchers verstrekt voor vrijkomende agrarische bedrijfslocaties of eigenaren die willen omschakelen, dit zijn er 19 meer dan de in 2022 beoogde 50 vouchers VAB-impuls coacht de ondernemer, maar ook de ondersteuningsnetwerken spelen in toenemende mate een belangrijke rol bij ondersteuning in alle dynamiek. Zij spelen een verbindende rol tussen overheden en sector bij belangrijke vraagstukken zoals de gebiedsgerichte aanpak Groen-Blauw en de beëindigingsregelingen. Ondersteuningsnetwerken zijn in een groot aantal gemeenten en gebiedsprocessen actief en herkenbaar als aanspreekpunt voor hulp en duiding in alle dynamiek.

Inzet verbonden partijen

N.v.t.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

7. Landbouw en voedsel

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Verschil begroting - realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	1.943 N	14.333 N	11.010 N	3.322 V
Toegerekende organisatiekosten	3.878 N	2.616 N	2.354 N	262 V
Totaal Lasten	5.821 N	16.949 N	13.364 N	3.585 V
<u>Baten</u>				
Programmabaten	953 V	5.209 V	4.931 V	278 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	0	0
Totaal Baten	953 V	5.209 V	4.931 V	278 N
Saldo van baten en lasten	4.868 N	11.740 N	8.433 N	3.307 V

Toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

7. Landbouw en voedsel - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	3.585 V
Meest duurzame landbouw in Europa	1.324 V
Betreft met name mindere uitgaven ten aanzien van de onderdelen 'heldere kaders' (€ 0,63 mln., Een aantal grote projecten zoals Beter leven keurmerk en projecten m.b.t. gezondheid en Brabantse zorgvuldigheid score zijn doorgeschoven naar 2023 en/of hebben minder gekost in 2022), project Brabants Bodem (€ 0,45 mln., een aantal uitvoeringslijnen kosten meer tijd, waardoor de uitvoering en kosten doorschuiven naar 2023) en circulaire economie (€ 0,17 mln., Uitvoeringsagenda mest in Q4 vastgesteld en realisatie is eind 2022 gestart, kosten komen in 2023).	
Natuur- en landschapsinclusieve landbouw	736 V

We lopen qua activiteiten op schema, door alle ontwikkelingen in 2022, was het moeilijk om het krediet te bepalen. De overgebleven middelen zullen in 2023 ingezet worden voor Natuurinclusieve landbouw.

Gemeenschapsinclusieve landbouw	210 V
Een deel van de geraamde uitgaven heeft niet plaatsgevonden vanwege uitstel van de beëindigingsregelingen van het Rijk.	

Economisch toonaangevende landbouw	336 V
Ten aanzien van het onderdeel innovatie zijn de uitgaven voor projectontwikkeling en Business Development lager dan geraamd (€ 0,1 mln., innovatie samenwerking met Triple Helix organisaties: Geen gebruik gemaakt van mogelijkheid extra capaciteit voor bijvoorbeeld projectontwikkeling en/of Business Development). Daarnaast zijn er mindere uitgaven ten aanzien van het onderdeel Agrofood plantaardig (€ 0,23 mln., verschillende projecten bevonden zich in startfase. Projecten en evenementen vinden in 2023 plaats).	

Bijdrage landbouw aan POP3 (EU-regeling)	879 V
Er zijn minder subsidies verstrekt dan eerder geprognoseerd.	

Toegerekende organisatiekosten	262 V
De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit.	

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	163 N
--	-------

7. Landbouw en voedsel - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	278 N
--	--------------

Bijdrage EU t.b.v. LIFE all4Biodiversity	148 N
De bijdrage zal niet in 2022, maar in 2023 worden ontvangen.	

Bijdrage waterschappen Brabants Bodem	89 N
Nog niet alle bijdragen zijn in 2022 ontvangen. Het resterende deel wordt naar verwachting in 2023 ontvangen.	

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	41 N
---	------

Programma 8 Basisinfrastructuur mobiliteit

Inleiding

De uitvoering van de (wettelijke) basistaken mobiliteit staat door een aantal factoren onder zware (financiële) druk, maar zijn randvoorwaardelijk om de ambities uit het [beleidskader Mobiliteit Koers 2030](#) te kunnen realiseren. Om dat te bereiken zorgen we voor een goede basis voor de mobiliteit in Brabant met een stevig netwerk van provinciale wegen, fietspaden en openbaar vervoer. In de [statenmededeling](#) over een dreigend tekort op de mobiliteitsbegroting is aangegeven op welke wijze het evenwicht terug hersteld kan worden.

Het OV in Brabant verkeert nog altijd in zwaar weer. Waar we bij de begroting 2022 nog verwachtten dat de reizigersaantallen zich snel zouden herstellen, zien we dat deze nog altijd achterblijven (in 2022 gemiddeld 74% t.o.v. 2019 pré-corona). Het vervoersaanbod wordt steeds afgestemd op het aantal reizigers. Door de manier van reizen, thuiswerken en de beeldvorming als minder betrouwbaar alternatief (o.a. door stakingen en de situatie bij NS) is opschalen nog niet nodig gebleken in 2022. Bovendien was er te weinig personeel bij de vervoerders om dit op een bestendige én betrouwbare manier te doen. Daarnaast merken de vervoerders de [gevolgen van de prijsstijgingen](#) door o.a. de situatie in Oekraïne met niet alleen consequenties voor de betaalbaarheid van de lopende concessies, zeker in combinatie met de lagere reizigersopbrengsten door de achterblijvende reizigersaantallen. Maar dit heeft ook een structureel effect en beïnvloedt het vervoersaanbod bij de aanbestedingen van nieuwe concessies. Op basis van een motie bij de begroting 2023 door de Staten is een onderzoek gedaan naar een goed kwaliteitsniveau van het OV in Brabant en de financiële consequenties. Dit vormt input voor verdere besluitvorming. Toch zijn er ook belangrijke stappen gezet om de OV-concessies in Brabant weer terug (financieel) gezond te krijgen zonder financiële bijdrage van het Rijk. Zo zijn er [herijkingsafspraken](#) met de vervoerders gemaakt over hoe en wanneer opgeschaald kan worden, is Oost verlengd via een [noodconcessie](#) met de versnelde instroom van Zero-Emissie bussen en is de [aanbesteding](#) voor de nieuwe concessie West opgestart met de publicatie van het [Programma van Eisen](#).

De dynamiek rondom stikstof depositie drukt een steeds grotere stempel op het beheer en onderhoud van de provinciale infrastructuur. Het geplande onderhoud is wel gerealiseerd. Achterstallig onderhoud is hiermee voorkomen, maar dat wordt wel een steeds grotere uitdaging door de combinatie van reconstructiewerkzaamheden met onderhoud (bijvoorbeeld N279 Veghel - Asten en N284 Reusel - Hapert). Daarom is bij de [herijking van de Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur \(KOPI\)](#) ook het uitgangspunt 'werk-met-werk' losgelaten.

Met het vervallen van de bouwvrijstelling (Porthos uitspraak RvS) zal de uitvoering van infrastructurele projecten nog lastiger worden. Voor de vervanging en renovatie opgave zal de handreiking vanuit het Rijk blijvend worden gehanteerd om verkeersonveilige situaties én kapitaalvernietiging te voorkomen.

Tenslotte drukten ook de leveringsproblemen en de enorme prijsstijgingen voor infrastructurele projecten als gevolg van de situatie in Oekraïne het afgelopen jaar zwaar op de budgetten. Dat effect zal ook nog in de komende jaren merkbaar zijn.

Ondanks de inspanningen op het gebied van verkeersveiligheid en de daling van het aantal (dodelijke) verkeersslachtoffers in 2020 en 2021, zien we op basis van voorlopige cijfers een forse stijging van dit aantal. Daarom is en blijft de inzet op een integrale aanpak van verkeersveiligheid van groot belang, door samen met partners in te zetten op de drie pijlers: gedrag, infrastructuur en handhaving.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem

Door zorgvuldig (functioneel) beheer en onderhoud dragen de rijks- en provinciale wegen maximaal bij aan een betrouwbaar mobiliteitssysteem, nu en in de toekomst:

- De ontwikkeling in de Indicator Provinciale Wegen (provinciale wegen): IPW \geq vorig jaar.
- De ontwikkeling in de klantwaardering voor de Brabantse wegen via het WOW-onderzoek (provinciale wegen): WOW \geq vorig jaar.

Mate van tevredenheid onder Brabanders en Brabantse ondernemers over hun reistijd en de voorspelbaarheid van de reistijd:

- Ontwikkeling in de OV-klantenbarometer: OV-klantenbarometer \geq vorig jaar

In 2021 werd de kwaliteit van de provinciale wegen (WOW) beoordeeld met een 7,1 t.o.v. 7,2 in 2019. Het betreft een twee-jarlijks onderzoek.

De Indicator Provinciale Wegen (IPW) is onderverdeeld in deelindicatoren: de verkeerveilige weginrichting is 77%, de indicator voor verkeersregelinstanties (VRI's) 5,45 op schaal van 10, en het percentage geïnspecteerde kunstwerken (271) wat aan de gestelde normering voldoet is 98%.

Er is nu nog geen sprake van achterstallig onderhoud. Zoals reeds gemeld staat dit wel onder druk, versterkt door de bezuinigingsopgave.

De waardering van het OV door de reiziger (OV-klantenbarometer) is over 2022 uitgekomen op 7,9 t.o.v. 7,8 in 2019. Over 2020 en 2021 is er geen klanttevredenheid gemeten. Vanwege corona is dat niet representatief.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Planmatig beheer en onderhoud provinciale infrastructuur

- De provincie voert planmatig beheer en onderhoud uit op de provinciale infrastructuur zoals afgesproken in de meerjarige kwaliteitsvisie (KOPI, 2018). Score van de kwaliteitsindicator voor de onderdelen doorstroming, fietspaden en verkeerveilige inrichting binnen vastgestelde bandbreedte.
- We geven inzicht in de consequenties van de verschillende scenario's voor bezuiniging op beheer en onderhoud provinciale wegen: gereed 1e helft 2022.

Op basis van de meerjarige onderhoudsplanning is groot onderhoud uitgevoerd op de N395 Hilvarenbeek - Oirschot, N264 bij St.-Hubert en N279 Asten - Meijel.

Dit jaar is voor het eerst een indicator opgenomen omtrent de verkeerveilige weginrichting. In deze indicator worden verschillende aspecten gemeten en gewogen die leiden tot een score op hoe veilig de provinciale wegen zijn ingericht. De score komt uit op 77%. Ter verbetering van de verkeerveiligheid is een aantal gevaarlijke oversteken gesaneerd en een rotonde N397 Boevenheuvel gerealiseerd. Er is onderzoek gedaan naar besparing op het gebruik van grondstoffen bij het aanbrengen van kantmarkeringen. In 2023 wordt het aanbrengen van kantmarkering op het gehele areaal van provinciale wegen en fietspaden afgerond op basis van de onderzoeksresultaten.

De bezuiniging op de beheer- en onderhoudstaak is bij de herijking van KOPI in 2022 vastgesteld.

Uitvoering OV-concessies en transitie gedeelde mobiliteit

- We zorgen voor een betrouwbaar OV-systeem: rituitval in de concessies is maximaal 0,2%.
- Nota van uitgangspunten voor de aanbesteding concessie West (start juli 2025) en flexcontract (start januari 2024) is in 2022 vastgesteld.
- We zorgen voor voldoende aanbod van vormen van gedeelde mobiliteit dat aansluit bij de vraag van reizigers. Dit doen we door experimenten binnen en buiten de bestaande concessies: minimaal 3 pilots en experimenten per jaar opgestart.
- Passend bij de verschuiving van OV naar gedeelde mobiliteit, streven we ernaar dat het aanbod van mobiliteitsdiensten voor de gebruiker inzichtelijk is door in te zetten op een goed functionerend MaaS-platform (mobiliteit als dienst). We introduceren uiterlijk in 2025 een betrouwbaar en goed functionerend MaaS-platform(s) in de stedelijke regio's en in het landelijk gebied van Brabant voor de reizigers voor minimaal 1 concessie.

We zien het OV als een verbindende schakel in het Brabants mobiliteitsnetwerk dat bijdraagt aan de bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid van onze provincie. Als concessieverlener heeft de provincie de regierol uitgevoerd op de [vigerende concessies](#) en samen met de vervoerders gezorgd voor een, binnen de geldende omstandigheden, optimale dienstregeling voor het stad- en streekvervoer, Buurtbus en regiotaxi. De uitgangspunten hiervoor zijn vastgelegd in de OV-visie ([Gedeelde mobiliteit is maatwerk](#), 2018). De rituitval binnen de lopende concessie was in 2022 met 1,97% weliswaar hoger (0,17% in 2021), hoofdzakelijk veroorzaakt door personeelstekorten en het hoge ziekteverzuim (vanwege corona) bij de vervoerders, maar door tijdig de dienstregeling af te schalen is het beperkt gebleven. Het aspect van betrouwbaarheid van de dienstregeling is hierbij zwaarwegend geweest.

Naast de verschillende pilots en experimenten is de aanbesteding van het flexcontract, gekoppeld aan de concessie West, opgestart op basis van de [transitiestrategie](#) en het [uitgangspuntendocument](#) in West. Daarnaast is ook verder gewerkt aan de transitie gedeelde mobiliteit in concessiegebied op basis van het in 2021 vastgestelde [ambitiedocument](#). Er is een onderzoek gedaan naar geschikte locaties voor hubs en deelmobiliteit buiten de steden. In 2023 worden op basis daarvan stappen gezet. De toegroei naar MaaS is onderdeel van de uitvraag aan de vervoerders voor de nieuwe concessie en het flexcontract en is vooral gericht op de reisplanningskant in de combinatie van openbaar vervoer en flexvervoer. De Staten zijn geïnformeerd over de [voortgang gedeelde mobiliteit](#).

Data, digitalisering en Smart Mobility

- Het [uitvoeringsplan Krachtenbundeling Smart Mobility Zuid-Nederland 2020-2023](#) is gerealiseerd in 2023.
- De eerste versie van de Staat van Mobiliteit (indicatoren) is gereed in 2023.

De uitvoering van de Krachtenbundeling ligt op schema. De [Staat van Mobiliteit](#) is gepubliceerd.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor veilige mobiliteit

In Brabant streven we naar nul verkeersslachtoffers. Elke verkeersslachtoffer is er één te veel.

- De ontwikkeling van het aantal dodelijke verkeersslachtoffers (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal dodelijke verkeersslachtoffers (conform CBS) < vorig jaar.

Indicator	2020*	2021*	2022
aantal dodelijke verkeersslachtoffers	99	91	ntb

In 2030 hebben we de helft minder verkeersongevallen dan in 2020

- De ontwikkeling van het aantal ongevallen met lichamelijk letsel (Noord-Brabant & provinciale wegen): aantal ongevallen met lichamelijk letsel.

Indicator	2020*	2021*	2022
aantal ongevallen met lichamelijk letsel	1.686	1.749	ntb
waarvan op provinciale wegen	109	91	ntb
aantal slachtoffers met lichamelijk letsel	1.985	2.015	ntb
waarvan op provinciale wegen	164	120	ntb

* realisatie

De officiële cijfers over 2022 zijn nog niet vastgesteld. De cijfers over de dodelijke verkeersslachtoffers worden medio april 2023 verwacht. Op basis van de eerste signalen wordt, ondanks de inspanningen, een forse stijging van de (dodelijke) verkeersslachtoffers verwacht. De inzet op verkeersveiligheid blijft dus prioriteit houden.

De OV-klantbarometer veiligheid is in 2022 uitgekomen op 8,1, gelijk aan 2019.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Verkeersveiligheid

- We zorgen voor educatie verkeersveiligheid: aantal leerlingen in het basisonderwijs, voortgezet onderwijs en MBO dat bereikt is met BrabantsVerkeersveiligheidsLabel (BVL), Totally Traffic (TT) en TT projects (groter of gelijk aan vorig jaar).

Indicator	2021	2022	2023
aantal leerlingen	207.500	209.500	211.000

- We voeren in deze bestuursperiode voor €15 mln. kleinschalige maatregelen uit ter verbetering van de verkeersveiligheid op provinciale wegen.

Samen met partners zoals gemeenten, Rijkswaterstaat, politie en openbaar ministerie bevorderen we de verkeersveiligheid met een integrale aanpak via drie pijlers (gedrag, infrastructuur en handhaving ([BVVP](#), 2020)) op basis van een proactieve en risico-gestuurde aanpak.

BVL en TT bestonden in 2022 respectievelijk 25 en 10 jaar en hiermee hebben we in 2022 totaal 218.376 leerlingen bereikt. Door het effect van corona en het personeelstekort in het onderwijs moeten scholen prioriteiten stellen. We blijven inzetten op het belang van goede verkeerseducatie.

We plegen doorlopende inzet op de 8 thema's uit het BVVP, zo is de handhavingsbus ingezet, is verkeersveiligheid onderdeel geworden van de werkgeversaanpak BMN, en is het project Doortrappen (veilig fietsen voor senioren) verder uitgebreid.

Via het RMP zijn met gemeenten afspraken gemaakt over extra inzet op verkeersveiligheid (gedrag én infrastructuur). Naast de provinciale cofinanciering van € 10 mln. kunnen gemeenten gebruik maken van de rijksregeling. Vanuit de regierol van de provincie helpen wij ze met risicogestuurde data bij het bepalen van de inzet. De uitvoering van kleinschalige verkeersveiligheidsmaatregelen ondervindt ook veel hinder van de beperkingen door stikstof. Daarnaast wordt op basis van nieuwe ongevallencijfers en risicoanalyses een herprioritering uitgevoerd.

In 2021 had Brabant een pilot met een verplaatsbare flitspaal, welke landelijk is opgenomen als vast middel in het handhavingsassortiment. De pilot wordt nu landelijk uitgerold onder de naam flexflitsers. Brabant heeft door het openbaar ministerie totaal 5 flexflitsers toegewezen gekregen, waarvan de 1e reeds is geplaatst.

Sociale veiligheid

- We zorgen voor een veilig OV-systeem: aantal incidentmeldingen is lager dan in het voorgaande jaar.

Aantal incidentmeldingen in 2022 was 2.439 t.o.v. 2.260 in 2019 met name veroorzaakt door het aantal zwartrijders.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit.

We gaan in Noord-Brabant uit van een ten minste 50% reductie van broeikasgassen (waaronder CO₂) en ten minste 50% gebruik van duurzame energie. De uitstoot van overige emissies (NO_x, fijnstof) is significant afgenomen in 2030. Op grond van het Schone Lucht Akkoord is het streven om in 2030 tot een reductie te komen van 50% van de negatieve gezondheidseffecten van verkeersemissies ten opzichte van 2016.

- Ontwikkeling emissie broeikasgassen vanuit mobiliteit uitgedrukt in CO₂-equivalenten (in absolute aantallen in tonnen uitstoot) (Noord-Brabant): emissie < vorige jaar

We zorgen in Noord-Brabant dat de overlast van verkeer geminimaliseerd wordt door in te zetten op stille voertuigen en infrastructuur.

- Ontwikkeling aantal objectief geluidgehinderden waar de wettelijke geluidnormen worden overschreden (provinciale wegen): aantal < vorig jaar

De uitstoot van broeikasgassen door wegverkeer is 15 kiloton CO₂ (nulmeting).

Het aantal te saneren woningen is 5.048 (stand begin 2022), een afname van 559 t.o.v. 2020.

Recentere gegevens nog niet bekend; dit hangt o.a. samen met het uitstel van de Omgevingswet.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Verduurzaming mobiliteitssysteem

- Alle verlichting langs provinciale wegen is in 2023 vervangen door LED (uitvoering 2022 en 2023)
- We zorgen voor een schoon OV-systeem: in 2027: 100% elektrische bussen in de concessies in Brabant:

Indicator	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027
% elektrische bussen in concessie-norm	10%	20%	40%	40%	75%	90%	100%

- Hergebruik van beton/ asfalt bij provinciale infraprojecten op basis van contract: minimaal 50% (100% circulair in 2050).
- Energieneutraal bouwen van de provinciale infrastructuur op basis van contract (100% in 2030).
- We schrijven duurzaamheid criteria voor in contracten, maar we willen ook graag monitoren of die eisen worden gerealiseerd om te meten hoe goed we op weg zijn naar het realiseren van onze doelstelling. We werken een KPI en monitoringsmethodiek uit voor onze ambities op het hergebruik van beton/asfalt (minimaal 50% circulair nu en 100% in 2050), energieneutraal bouwen van provinciale infrastructuur op basis van contract (100% in 2030): gereed 2023.
- Samenwerkingsverband voor duurzaam bouwen van wegen in Brabant is operationeel en positief gewaardeerd door betrokken partners in 2023.

Samen met de andere provincie is het bestuursakkoord CO₂ footprint neutraal bouwen ondertekend. Via uitvraag bij aanbestedingen dagen we de markt maximaal uit op het gebied van duurzaamheid. De provincie is wederom in 2022 door Bouwend Nederland verkozen tot meest duurzame opdrachtgever in de publieke sector. Door de recente prijsontwikkelingen in de markt als gevolg van de situatie in Oekraïne kan dit mogelijk onder druk te komen staan

Het werk voor het verleden van de installaties op en langs provinciale infrastructuur is in 2022 gegund. De uitvoering zal in verband met leveringsproblemen pas plaats kunnen vinden in 2023 en 2024.

In de provinciale projecten op de N395 Hilvarenbeek - Oirschot en N638 is innovatie toegepast in de verhandingen met lagere temperatuur asfalt en hoger % hergebruik. Daarnaast zijn op de N638 metingen gedaan van kwaliteit tijdens het aanbrengen, waardoor er éénduidigere kwaliteit is. Bij de N395 is tevens zero emissie materieel ingezet. De doelstelling van 100% Zero Emissie OV-materieel is met het landelijk uitstellen en spreiden van aanbestedingen voor nieuwe OV-concessies verschoven naar 2027 (landelijke afspraak is uiterlijk 2030). Via afspraken bij de noodconcessie Oost stromen versneld 64 Zero Emissie bussen in. Het aandeel in 2022 (10%) blijft achter bij de doelstelling van 20% vanwege leveringsproblemen bij fabrikant voor concessie Zuidoost (stromen 1e kwartaal 2023 in).

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Gemeenschappelijke regeling 'Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost Brabant'
- Eindhoven Airport

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

8. Basisinfrastructuur mobiliteit

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Verschil begroting - realisatie
Lasten				
Programmalasten	172.607 N	170.629 N	161.057 N	9.572 V
Toegerekende organisatiekosten	10.970 N	17.362 N	17.499 N	136 N
Totaal Lasten	183.577 N	187.991 N	178.555 N	9.436 V
Baten				
Programmabaten	2.410 V	5.454 V	2.264 V	3.190 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	433 V	433 V
Totaal Baten	2.410 V	5.454 V	2.697 V	2.757 N
Saldo van baten en lasten	181.167 N	182.537 N	175.858 N	6.679 V

Toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

8. Basisinfrastructuur mobiliteit - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	9.436 V
--	----------------

Algemeen

Het begrotingsprogramma 08 Basisinfrastructuur Mobiliteit is opgebouwd uit een aantal (wettelijke) basistaken. Voor een goede borging van deze basistaken zijn de middelen op basis van vastgesteld beleid structureel en autonoom op de meerjarige begroting geraamd:

- Algemeen: € 0,6 mln., waarvan € 0,3 mln. structureel
- Data: € 6,1 mln., waarvan € 2,2 mln. structureel
- Verkeersveiligheid: € 1,1 mln. structureel
- Beheer en onderhoud: € 12,5 mln. structureel*
- OV: € 96,6 mln. structureel

Daarnaast is er voor de doorontwikkeling van het huidige OV en de transitie naar gedeelde mobiliteit in 2022 € 2,62 mln. op de begroting geraamd, gedekt door een reserve.

* Plus € 29,4 mln. structureel investeringskrediet per jaar voor groot onderhoud en vervanging. De jaarlijkse investeringsuitgaven worden op basis van wet- en regelgeving geactiveerd en vervolgens afgeschreven. De jaarlijkse afschrijvingslasten worden gedekt via een specifiek hiervoor ingestelde egaliseringsreserve. De structurele toevoeging aan de reserve komt ten laste van de exploitatiebegroting en wordt conform bestaand provinciaal indexatiebeleid jaarlijks geïndexeerd.

De totale programmakosten 08 komen uit op totaal € 161,0 mln. t.o.v. een budget van € 170,6 mln. (94,4%). In de realisatie zit de voordelige afwikkeling op de beschikbaarheidsvergoeding OV (BVOV) van het Rijk over 2021 voor een bedrag van € 10,3 mln. Zonder dit effect zou de realisatie uitgekomen zijn op een overbesteding van € 0,7 mln. (100,4 %).

OV-concessies	3.397 V
<p>Ter voorkoming van begrotingsonrechtmatigheid is bij de slotwijziging éénmalig € 4,0 mln. toegevoegd aan het budget voor de OV-concessie vanwege de hoge index van de concessievergoeding op basis van landelijke afspraken. Hierdoor is op de OV-exploitiemiddelen uiteindelijk een onderbesteding van € 2,4 mln. ontstaan op een budget van € 98,9 mln. (97,5%). Zoals in de statenmededeling over begrotingsonrechtmatigheid OV bij de jaarrekening 2022 is gemeld, werken de prijsstijgingen door in de toekomstige concessies. Aanvullende middelen zijn nodig om aan de verplichtingen van de lopende concessie te kunnen voldoen en dit wordt meegenomen in de eerstvolgende integrale afweging.</p> <p>Van de middelen voor de doorontwikkeling en vernieuwing van het OV (€ 2,6 mln.) is in 2022 € 1,6 mln. besteed. De lastige situatie van het OV op dit moment maakt de doorontwikkeling van het OV moeilijker.</p>	
Beschikbaarheidsvergoeding OV	5.110 V
<p>Om de gevolgen van de corona pandemie op het OV op te vangen en vanwege de cruciale functie is er een beschikbaarheidsvergoeding (BVOV) ontvangen die 1 op 1 aan de vervoerder is doorgezet. Vanwege een (niet te ramen) positief afwikkelingsverschil over de BVOV 2021 van € 10,3 mln. is een onderschrijding ontstaan. Daartegenover staat een last van de BVOV 2022 van € 5,1 mln.</p>	
Onderhoudsbegroting provinciale wegen	2.308 N
<p>Voor het dagelijks beheer en onderhoud van de provinciale wegen is € 2,3 mln. meer uitgegeven dan begroot (€ 12,7 mln.). De belangrijkste oorzaak is het extra incidentele onderhoud vanwege de vertraging in de geplande onderhoudsprojecten waar de uitvoering gekoppeld was aan reconstructieprojecten (€ 0,8 mln.). De uitvoering hiervan is sterkt beïnvloed door de dynamiek rondom stikstofdepositie. Daarnaast zijn de electriciteitskosten hoger dan geraamd (€ 0,6 mln.), omdat het project van het verleden van de openbare verlichting op en langs provinciale wegen is vertraagd. De forse prijsstijgingen hebben er tenslotte toe geleid dat de uitgaven van het onderhoud prestatiecontract (OPC) hoger uit zijn gevallen (€ 0,6 mln.).</p>	
Wegenoverdracht	1.398 V
<p>Er zijn middelen voor een geplande wegenoverdracht aan de gemeente op de begroting geraamd. Inmiddels is duidelijk dat de wegenoverdracht definitief niet doorgaat. Dit leidt tot een onderbesteding van € 1,4 mln.</p>	
Afschrijvingen N69	1.109 V
<p>Voor de aanleg van de nieuwe verbinding N69 zijn rijksmiddelen ontvangen. Om de specifieke rijksuitkering versneld te kunnen afbouwen is een administratieve correctie gedaan. Het betreft een verschuiving van lasten (budgetneutraal, zie ook programma 09).</p>	
Data en digitalisering	644 V
<p>Voor dataficering en digitalisering zijn op basis van de l-visie extra middelen ter beschikking gesteld. De realisatie blijft achter bij de raming.</p>	
Toegerekende organisatiekosten	136 N
<p>De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet hoger uit.</p>	
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	222 V

8. Basisinfrastructuur mobiliteit - Afwijking baten (bedragen x € 1.000) 2.757 N

Algemeen -

Aan de inkomstenkant is er sprake van totaal € 3,2 mln minder inkomsten, € 2,3 mln ten opzichte van een raming van € 5,5 mln (41,5%). Daarvan is € 5,1 mln het gevolg van de Beschikbaarheidsvergoeding OV vanuit het Rijk. Zonder dit komen de baten € 1,9 mln hoger uit (135,2%).

Beschikbaarheidsvergoeding OV 5.110 N

Om de gevolgen van de corona pandemie op het OV op te vangen en vanwege de cruciale functie is er een beschikbaarheidsvergoeding (BVOV) ontvangen die 1 op 1 aan de vervoerder is doorgezet. Vanwege een (niet te ramen) positief afwikkelingsverschil over de BVOV 2021 van € 10,3 mln is een onderschrijding ontstaan. Daartegenover staat een last van de BVOV 2022 van € 5,1 mln. De inkomsten moeten gematched worden met de uitgaven.

Bijdragen derden OV-concessies 1.205 V

Bovenop de afspraken van de OV-concessies kunnen met gemeenten aanvullende afspraken worden gemaakt, zoals bijvoorbeeld de transferiumlijnen in 's-Hertogenbosch. Hiervoor wordt een bijdrage van de gemeente ontvangen.

Schadevergoedingen 563 V

Er is meer ontvangen uit hoofde van schadeloosstellingen voor toegebrachte schade aan provinciale eigendommen. Daar staan ook extra uitgaven voor de herstelmaatregelen tegenover.

Bijdrage in toegerekende organisatiekosten 433 V

De bijdrage in toegerekende organisatiekosten komt hoger uit.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten 152 V

Programma 9 Mobiliteitsontwikkeling

Inleiding

De uitvoering van programma 9 Mobiliteitsontwikkeling heeft in 2022 een flink [aantal uitdagingen](#) gekend, zoals de nasleep van de coronapandemie, de dynamiek rondom stikstof, enorme prijsstijgingen en leveringszekerheid. Om Brabant klaar te kunnen maken voor de toekomst is een transitie nodig van ons mobiliteitssysteem naar een samenhangend netwerk van verschillende vormen van (gedeelde) mobiliteit. De ambities liggen vast in het [beleidskader Mobiliteit Koers 2030](#).

Dit jaar zijn hierover belangrijke [afspraken](#) met de ministers gemaakt tijdens het BO-MIRT. Samen met provincie en regio investeert het Rijk de komende jaren € 2 mld. in mobiliteitsmaatregelen in Brabant gekoppeld aan de ontsluiting van een aantal versnellingslocaties en de grootschalige woningbouwgebieden in de spoorzones van Breda/Tilburg, 's-Hertogenbosch en Eindhoven. De investeringen zijn gericht op het verbeteren van de spoorverbindingen, hoogwaardig openbaar vervoer (HOV), fietsstimulering en mobiliteitshubs en vormen een belangrijke basis voor een mobiliteitstransitie.

Daarmee zijn in 2022 de eerste belangrijke stappen gezet in het realiseren van het Toekomstbeeld OV 2040 ([TBOV 2040](#)) en het Brabants Toekomstbeeld Fiets ([BTF](#)). Zo is er extra budget voor de MIRT-verkenning OV-knoop 's-Hertogenbosch inclusief afspraken over fietsparkeren, nadere uitwerking van de afspraken over de ontwikkeling van Spoorknop Eindhoven en een korte termijn pakket A2/N2 Eindhoven. Het Brabants Toekomstbeeld Fiets (BTF) is in 2022 opgesteld en is de vertaling van het Nationaal Toekomstbeeld Fiets 2040. Tijdens BO-MIRT zijn op basis hiervan afspraken gemaakt over een (adaptieve) samenwerkingsagenda om samen met het rijk en de regio te werken aan fietsroutes, fietsparkeren en fietsstimulering. Hiermee hebben we het fietsdossier gepositioneerd in het hart van de grote maatschappelijke en ruimtelijke opgaven.

Maar ook blijft geïnvesteerd worden in de robuustheid van het (rijks-)wegennet. De verbreding van de A58 Tilburg – Eindhoven krijgt prioriteit van het Rijk. De andere rijksprojecten in Brabant zijn voorlopig aangehouden door de ontwikkelingen rondom stikstof. Voor het verminderen van de impact in de komende jaren van het tijdelijk on-hold zetten van deze projecten is intensivering van de mobiliteitstransitie nodig. Zo zijn voor de stedelijke regio Tilburg – Breda en rondom de spoorknop 's-Hertogenbosch multimodale mobiliteitspakketten afgesproken. Deze afspraken worden verder uitgewerkt in 2023.

De mobiliteitsopgave is niet alleen een belangrijk onderdeel van de woningbouw- en verstedelijkingsopgave, maar we hebben ook aandacht gevraagd voor de gevolgen van goederenvervoer op het spoor in het kader van veiligheid en leefbaarheid. Want mobiliteit is niet een doel op zich maar een middel voor het realiseren van de andere opgaven uit de [Brabantse omgevingsvisie](#).

De gemaakte afspraken worden met de regio's verder uitgewerkt en komen samen in de Regionale Mobiliteitspakketten ([RMP's](#)), samenhangende gebiedsgerichte pakketten voor de vier regio's. Omdat we samen meer bereiken dan alleen, hebben we intensief samengewerkt met onze partners in Brabant om maximale toegevoegde waarde te bieden voor Brabant.

Corona, stikstof en prijsstijgingen hebben ervoor gezorgd dat er een fors tekort is ontstaan in de [programmering Mobiliteit 2023-2042](#). Er zal dus nog scherper gekozen moeten worden tussen verschillende mobiliteitsprojecten. Hiervoor is een bestuursopdracht opgehaald en in 2023 zal een aantal scenario's worden voorgelegd.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor een robuust en betrouwbaar mobiliteitssysteem

De (multimodale) reistijd is in 2030 in 95% van de gevallen conform de voorspelling + of - 5 minuten:

- De ontwikkeling van de werkelijke gerealiseerde reistijd per auto ten opzichte van de freeflow reistijd (Noord-Brabant & provinciale wegen, naar typen wegen): < vorig jaar.

*Freeflow = reistijd buiten de spits zonder vertraging.

Voor 2021 komen de respectievelijke percentages voor ochtend- en avondspits uit op 10,85% en 11,81%. De filedruk is toegenomen. De hoeveelheid verkeer is weer terug op het niveau van voor corona. Dat in combinatie met het aanhouden van een aantal rijksprojecten baart zorgen.

Om de impact te verminderen is extra inzet nodig op het realiseren van de mobiliteitstransitie. Daarover zijn tijdens BO-MIRT belangrijke afspraken gemaakt.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

OV-netwerk

- Vervolgafspraken Toekomstbeeld OV 2040 bij BO-MIRT 2022.
- Vervolgafspraken over OV Breda- Gorinchem - Utrecht/ A27 bij BO-MIRT 2022.
- Vervolgstappen Brainportlijn, De Run en HOV/HUB Eindhoven in 2022.
- Vervolgafspraken n.a.v. HOV studie Breda in 2022.
- Afspraken over realisatie HOV-voorzieningen kom Aalst (voormalige N69).
- Start voorbereiding/ uitvoering PHS in 2022 (oplevering 2030)
- Realisatie Maaslijn door derden: oplevering in 2024.
- Bus Rapid Transit Eindhoven - Meierijstad - Nijmegen (onderdeel A50 pakket in RMP): onderzoek uitgevoerd

Met de BO-MIRT afspraken zijn eerste belangrijke stappen gezet in het realiseren van het Toekomstbeeld OV 2040. De uitvoering van een aantal spoorprojecten door het Rijk verloopt moeizaam. De aanbesteding van het project [Maaslijn](#) is stopgezet vanwege te grote risico's door de prijsstijgingen en in de aanpak van de stationsomgeving Gilze en Rijen in het kader van de Brabantroute worden versoberingen doorgevoerd. De tussenuitspraak eind 2022 door RvS over het Tracébesluit van het Programma Hoogfrequent Spoor (PHS) Vught is positief en daarmee ligt de uitvoering nog altijd op schema.

Naast spoor vormen HOV-verbindingen een belangrijke schakel in het toekomstige multimodale netwerk. In BO-MIRT zijn afspraken gemaakt over de [Brainportlijn](#). Voor OV Breda - Gorinchem - Utrecht is een [intentieovereenkomst](#) gesloten met afspraken over o.a. een onderzoek naar hubs in de regio langs de corridor.

De HOV-studie Breda zit in de afrondende fase. Een no-regret maatregel betreft de busbaan 't Zoet, deze is onderdeel van de BO-MIRT afspraken. De uitvoering van de afspraak uit RMP 2021 over HOV-voorzieningen kom Aalst is gestart. Het onderzoek naar Bus Rapid Transit (BRT) Eindhoven – Meierijstad – Nijmegen als onderdeel van het A50 pakket is i.v.m. het aanhouden van de A50 vertraagd. Het onderzoek zal in 2023 plaatsvinden.

Wegennet

- Er is in deze bestuursperiode een definitief besluit over de bundelroute in het kader van de bereikbaarheid Eindhoven/ Helmond/ Nuenen. Draagvlak is daarbij belangrijk.
- We realiseren de nieuwe N69 (oplevering 2022)
- We realiseren de N279 Veghel - Asten (oplevering in 2023)
- We realiseren de N629 (oplevering Fase II in 2025)
- We realiseren de N65 (oplevering 2024)

In de uitvoering van infrastructurele projecten lopen we aan tegen allerlei grenzen zoals de dynamiek rondom stikstof (zoals bijvoorbeeld de Porthos uitspraak over de bouwvrijstelling), trage procedures bij RvS, leveringsproblemen en prijsstijgingen. 2023 zal cruciaal worden voor de vraag of én hoe projecten gerealiseerd kunnen worden. Voor de [reconstructie van de rijksweg N65](#) zijn de gemeentelijke bestemmingsplannen eind 2022 door RvS afgewezen. Na de RvS-uitspraak over de [N279 Veghel-Asten](#) kijken we opnieuw naar een goede invulling van deze robuuste rand in het Brabantse wegennet met het uitwerken van [kortetermijnmaatregelen](#) en een nieuw verkeersonderzoek binnen een brede belangenbenadering samen met de regio. De N69 is medio 2022 definitief opgeleverd.

(Snel-)fietsroutenetwerk

- Om het fietsgebruik te stimuleren realiseren we een netwerk van snelfietsroutes: snelfietsroutes van het programma Fiets in de Versnelling 2016-2020 zijn gerealiseerd (3 in 2022, 7 in 2023 en 9 in 2025)
- Vaststellen van het Brabants netwerk voor het Nationaal Toekomstbeeld Fiets 2040
- Afspraken over investeringen (inclusief fiets parkeren) i.h.k.v Nationaal Toekomstbeeld Fiets tijdens BO-MIRT 2022

Met de BO-MIRT afspraken zijn eerste belangrijke stappen gezet in het realiseren van het Brabants Toekomstbeeld Fiets ([BTF](#)). Om de ambities uit BTF te kunnen realiseren, continueren we ook de inzet van Ons Brabant Fietst. De realisatie van het snelfietsroutenetwerk zal ook last krijgen van de recente Porthos-uitspraak over het vervallen van de bouwvrijstelling. De roudedelen Tilburg – Waalwijk, Tilburg – Rijen en Uden – Nistelrode zijn gerealiseerd.

Goederencorridor

- Wilhelminakanaal geschikt voor klasse IV schepen tot en met haven Loven (Tilburg): oplevering in 2025
- Vervolgafspraken over de realisatie van truckparking(s) op corridor Rotterdam – Venlo

Op basis van [onderzoek](#) is verbreding en verdieping voor klasse IV niet haalbaar in de huidige omstandigheden. De focus komt te liggen op betere benutting van de bestaande waterinfrastructuur.

De positieve uitkomst van een onderzoek door het Rijk naar de juridische mogelijkheden van het realiseren van truckparking langs rijkswegen biedt kansen. In het BO-MIRT is een afspraak gemaakt over een last mile spooroplossing voor bedrijventerrein Moerdijk.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor een samenhangend mobiliteitssysteem

Het aantal multimodale ketenverplaatsingen* in personen- en goederenvervoer in Brabant is in 2030 verdubbeld ten opzichte van 2019:

- Ontwikkeling modaal split in het personenvervoer van weg naar openbaar vervoer en fiets (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar
- Ontwikkeling modaal split in het goederenvervoer van weg naar spoor en water (absolute aantallen, Noord-Brabant): > vorig jaar

*Bij multimodale ketenverplaatsing is er sprake van een combinatie van meerdere (duurzame) vervoerwijzen voor één verplaatsing. Modaal split houdt de verdeling in tussen modaliteiten.

De modal split voor personenvervoer (2021) is 24,7% (1% lager dan 2020). Hierin zit ook een effect van de corona pandemie.

De modal split voor goederenvervoer is 11,2% in 2021 (12,1% in 2020). In absolute aantallen is het goederenvervoer via spoor en water toegenomen.

Cijfers 2022 komen pas later beschikbaar.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Multimodaal netwerk

- MIRT-verkenning spoorknooppunt 's-Hertogenbosch opgeleverd in 2023
- Definitieve afspraak met Rijk, regio en bedrijfsleven over de tri modale ontwikkeling haven Loven (Tilburg) op de corridor Rotterdam - Venlo in 2022.
- Vervolgafspraken tijdens BO-MIRT 2022 over Eindhoven als internationaal knooppunt n.a.v. het brainport onderzoek.
- We innoveren 6 bestaande OV-knooppunten tot mobiliteitshubs en ontwikkelen we samen met gemeenten minimaal 6 nieuwe innovatieve mobiliteitshubs in de periode tot 2023.
- MobilitymoveZ.NL heeft in de periode 2020-2023 20 nieuwe mobiliteitsoplossingen getest, waarvan 10 ook succesvol verder in de praktijk zijn gebracht.
- Talking Traffic heeft in 2023 minimaal 6 mobiliteitsdiensten operationeel in Brabant via slimme verkeerslichten.
- In 2025 is het maatregelenpakket De Run uitgevoerd.
- Afspraken over fiets parkeren Breda, Oss en 's-Hertogenbosch in 2022.

De trimodale ontwikkeling van haven Loven is herbevestigd tijdens BO-MIRT en wordt als cruciaal gezien voor de ontwikkeling van de goederencorridor Rotterdam - Venlo.

Daarnaast zijn afspraken gemaakt over fietsparkeren als onderdeel van de ontwikkeling van de Spoorknoop 's-Hertogenbosch. N.a.v. een eerdere BO-MIRT afspraak is onderzoek gedaan naar fietsstallingen in Oss en Breda. In 2023 zal gestart worden met de realisatie (in Breda onderdeel van de mobiliteitsdeal). Belangrijk onderdeel van de mobiliteitstransitie zijn ook gedragsmaatregelen en smart

mobility. Via het [programma SmartwayZ.NL](#) zijn er verschillende toepassingen op het gebied van slimmer reizen en smart logistics uitgerold en is de werkgeversbenadering verder geïntensiveerd.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor mobiliteit voor iedereen.

Het aantrekkelijk maken van alternatieven voor de (eigen) auto: lopen, fietsen, gedeelde mobiliteit voor iedereen.

- De indicator wordt opgenomen in begroting 2023.

De indicator wordt nader uitgewerkt en in de loop van 2023 opgenomen in de begroting.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Toegang tot mobiliteit

- We zorgen voor een toegankelijk OV-systeem: betalen met bankpas in OV ingevoerd in 2022.
- We stimuleren dat elke Brabander in de gelegenheid is om te fietsen en dat ook zo lang mogelijk kan blijven doen. Daartoe faciliteren we voor de fietsende ouderen het programma Doortrappen van het ministerie van IenW: in 2022 18 gemeenten die meedoen met Doortrappen.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We gaan voor schone, stille en gezonde mobiliteit

- Doel en indicator wordt opgenomen in begroting 2023.

De indicator wordt nader uitgewerkt en in de loop van 2023 opgenomen in de begroting.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Omgevingskwaliteit en leefbaarheid

- In deze bestuursperiode besluit over/ onderzoek naar potentie van minimaal 3 komoleidingen.
- Realiseren SchaaSprong Fiets: 20% meer fietskilometers (op de snelfietsroutes in 2027 t.o.v. 2017) in samenwerking met de Brabantse gemeenten.
- Fietsstimulering via werkgevers: 200 werkgevers die fiets stimuleren in hun organisatie via Sjees gangmakers in 2022.

De werkgeversaanpak en het uitvoeren van metingen zijn verplicht onderdeel van snelfietsroutes. De eerste metingen laten een flinke toename zien. Inmiddels zijn 149 werkgevers aangesloten bij de fietsstimulering via Sjees gangmakers. De gevolgen van corona zijn hier nog merkbaar.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

9. Mobiliteitsontwikkeling

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Verschil begroting - realisatie
Lasten				
Programmalasten	133.570 N	72.718 N	41.030 N	31.689 V
Toegerekende organisatiekosten	6.216 N	5.896 N	8.087 N	2.191 N
Totaal Lasten	139.786 N	78.614 N	49.117 N	29.497 V
Baten				
Programmabaten	46.302 V	28.823 V	25.945 V	2.878 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	1.970 V	1.970 V
Totaal Baten	46.302 V	28.823 V	27.915 V	908 N
Saldo van baten en lasten	93.484 N	49.791 N	21.202 N	28.589 V

Toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

9. Mobiliteitsontwikkeling - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	29.497 V
Algemeen	-
Begrotingsprogramma 09 Mobiliteitsontwikkeling gaat over opgaven en projecten gericht op de (door-)ontwikkeling van het totale Brabantse mobiliteitssysteem en deze worden gefinancierd uit de reserve. Op basis van de (meerjarige) afspraken in het kader van de programmering worden de middelen op de meerjarige begroting geraamd. De uitputting van de programmalasten 09 Mobiliteitsontwikkeling komt in 2022 uit op € 41,0 mln. ten opzichte van een budget van € 72,7 mln., een onderschijding van € 31,8 mln. (56,3%).	
Regionale Mobiliteitsprogramma's (RMP's)	16.038 V
Sinds 2022 worden meerjarige uitvoeringsprogramma's afgesproken in het kader van de RMP's en de provinciale cofinanciering hiervoor wordt verstrekt via een bijdrageregeling. De lastneming over de jaren verloopt hierdoor anders dan voorheen. De meerjarige uitgaven raken met name fietsenstalling Eindhoven en HOV3 als onderdeel van de 1e tranche EIK XL.	
SmartwayZ.NL	2.158 V
In het kader van de bereikbaarheid Zuid-Nederland zijn voor het programma SmartwayZ.NL door de Staten middelen ter beschikking gesteld. Met name aan Smart Logistics maatregelen is minder uitgegeven dan geraamd.	
Bereikbaarheid De Run	6.311 V
Voor de verbetering van de Bereikbaarheid van het bedrijventerrein De Run in Veldhoven zijn via een bijdrageregeling middelen ter beschikking gesteld aan de gemeente. Op basis van de voortgang in de uitvoering door de gemeente heeft een lastencorrectie plaatsgevonden.	
Afschrijvingen N69	1.109 N
Voor de aanleg van de nieuwe verbinding N69 zijn rijksmiddelen ontvangen. Om de specifieke rijksuitkering versneld te kunnen afbouwen is een administratieve correctie gedaan. Het betreft een verschuiving van lasten (budgetneutraal, zie ook programma 08).	

N65	1.357 V
Door de aanhoudende onzekerheid over (het moment van) de uitspraak door de RvS inzake de reconstructie van de N65 is minder uitgegeven dan geraamd. Eind december is een streep gezet door de gemeentelijke bestemmingsplannen.	
Programma Fiets	2.595 V
Voor de uitvoering van het programma Fiets zijn middelen ter beschikking gesteld. Door vertraging in de aanbesteding van Zon op Infra (€ 0,4 mln.) en vertraging in de aanleg van snelfietsroutes door gemeenten (€ 2,2 mln.) is onderbesteding ontstaan.	
Kademuren	912 V
In het kader van een rijksregeling zijn er middelen beschikbaar voor het verbeteren van kademuren ter bevordering van het goederenvervoer over water. De aanvraag voor de subsidie zal begin 2023 plaatsvinden.	
Compenserende maatregelen N69	3.351 V
In het kader van de aanleg van de nieuwe verbinding N69 zijn aanvullende maatregelen afgesproken ten aanzien van natuurcompensatie en verkeerskundige maatregelen (bereikbaarheidsconvenant N69). De uitvoering hiervan ligt vooral bij gemeenten.	
Toegerekende organisatiekosten	2.191 N
De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet hoger uit.	
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	76 V
9. Mobiliteitsontwikkeling - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	908 N
Algemeen	-
Aan de inkomstenkant is er sprake van totaal € 3,0 mln. minder inkomsten, € 25,9 mln. ten opzichte van een raming van € 28,8 mln. (89,8%).	
Rijksmiddelen	3.212 N
De afwijking heeft hoofdzakelijk te maken met ontvangen rijksmiddelen (o.a. SmartwayZ.NL, N69 en N65). Deze moeten als inkomsten gematched worden met uitgaven.	
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	1.970 V
De bijdrage in toegerekende organisatiekosten komt hoger uit.	
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	334 V

Programma 10 Vrijetijd, Cultuur, Sport en Erfgoed

Inleiding

Inwoners en bezoekers van Brabant nog meer laten genieten van cultuur, erfgoed, sport en ons Brabants vrijetijdsaanbod. We willen bereiken dat Brabant voor zoveel mogelijk mensen een fijne en leuke plek is om te wonen, werken en te recreëren. Samen met een groot aantal partijen, waaronder uiteraard de inwoners van Brabant, bedrijven, maatschappelijke instellingen en regionale organisaties, hebben we in 2022 daarvoor een nieuw integraal [beleidskader Levendig Brabant 2030](#) (PS 67/22) opgesteld, dat begin 2023 door uw Staten is vastgesteld. Dit kader draagt ook bij aan de realisatie van de doelstellingen uit het [Beleidskader Gezondheid 2021-2030](#) en [Uitvoeringsagenda Brede Welvaart 2022-2023](#).

Verder is uitvoering gegeven aan de realisatie van de [Uitvoeringsagenda Vrijetijd, Cultuur en Sport '21'/22](#) en [Uitvoeringsagenda Erfgoed](#). Ook hebben we de looptijd van de vigerende uitvoeringsagenda's via één integrale [Uitvoeringsagenda Levendig Brabant 2023](#) met één jaar verlengd. Hierbij hebben we ook alvast initiatieven mogelijk gemaakt die inspelen op het nieuwe beleidskader.

Alhoewel begin 2022 de Coronacrisis voorbij was, zijn de gevolgen voor de cultuursector het gehele afgelopen jaar en ook nu nog merkbaar, bij de makers sterker dan bij de instellingen. De effecten van Corona zijn ook uitgebreid aan bod gekomen in het 2-jaarlijks onderzoek Waarde van Cultuur wat afgelopen juni verschenen is (zie [website](#)). Daarom zijn, naast de bestaande meerjarige ondersteuning van de professionele en amateurkunsten, via een extra bijdrage aan de impuls geldenregeling in 2022 eenmalig extra middelen ingezet.

Ook hebben we in 2022 de (toekomstige) huisvesting van de kunstcollectie van de JK Art Foundation in ons Noordbrabants Museum mogelijk gemaakt door aankoop van het gebouw van het huidige designmuseum (zie [statenmededeling 'Uitbreiding collectie door Noordbrabants Museum...'](#)). Tevens hebben we belangrijke initiatieven uit de samenleving ondersteund die onze vier karakteristieke verhalen van Brabant zoals verwoord in het beleidskader uitdragen. Voorbeelden hiervan zijn de ondersteuning van het stedelijk museum Breda, het museum Vonk (Eindhoven) en bezoekerscentrum Militaire Erevelden (Bergen op Zoom). Daarnaast zijn voor het Kloosterpad diverse wandelroutes ('kloosterrommetjes') gerealiseerd.

Afgelopen augustus zijn 2 etappes van de Vuelta op Brabants grondgebied verreden. Dit was een succesvol evenement wat veel publiek heeft getrokken. Een mooi voorbeeld van een Levendig Brabant. Tevens is verbinding gemaakt met onze bredere opgaves zoals via zogenaamde 'site events' voor inclusief sporten en crossovers met onder andere onze erfgoedopgaven via de Zuiderwaterlinie en het historisch Breda en 's-Hertogenbosch als decor van de etappes.

Tot slot is ook in de vrijetijdssector gewerkt aan een Levendig Brabant. Er is onder andere geïnvesteerd in het versterken en verbinden van het bezoekbaar aanbod, in aantrekkelijke wandel- en fietsroutes en in het bekendmaken van het Brabantse aanbod onder bezoekers en bewoners. Zo is in samenwerking met andere overheden en bedrijven de nieuwe [campagne 'Brabant Dichterbij'](#) gelanceerd en is besloten tot revoluerende inzet via de immunisatieportefeuille voor [Safari Resort Beekse Bergen](#) (PS 81/21) en [recreatiepark Pukkemuk](#) (PS 70/22).

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Onderscheidend, divers en inclusief Brabants cultuur- sport- en vrijetijdsaanbod

Indicatoren:

- Gemiddelde beoordeling van Brabanders voor het totale cultuuraanbod, streefwaarde 7,3.
- % bezoekers van ondersteunde topsportevenementen dat (meer dan) tevreden is over het evenement (streefwaarde $\geq 80\%$)
- Aantal bezoekers aan Brabant (streefwaarde in 2022: $\geq 65\%$ van (pre-Corona) niveau 2019)
- Tevredenheid van bezoekers aan Brabant (streefwaarde Net Promotor Score-score ≥ 13 (2019 = 13))

In juni 2022 zijn de resultaten van het 2-jaarlijks onderzoek Waarde van Cultuur beschikbaar gekomen. Hieruit blijkt dat de Brabanders gemiddeld een 7,2 geven voor het totale cultuuraanbod. Dit is echter een minimaal verschil ten opzichte van de 7,3 streefwaarde 2022. V.w.b. de tevredenheid bezoekers topsportevenementen: $87\% >$ uitkomst op basis van 3 verschillende topsportevenementen. V.w.b. het aantal bezoekers worden cijfers hiervan in 2023 verwacht.

Hebben we gedaan wat we wilden doen?

Bijdragen aan ontwikkeling Brabants icoon Van Gogh

Met de bijdrage aan de Van Gogh Sites Foundation is in 2022 geïnvesteerd in het beheer, behoud en ontsluiten van het van Gogh erfgoed in Brabant. Ook is besloten tot een bijdrage aan het ontwerpplan Van Gogh Homeland Experience (VGHX) zonder ons overigens te committeren aan vervolgstappen. Dit is mede afhankelijk van de resultaten en vraagt op dat moment mogelijk nieuwe besluitvorming. Overigens leidt deze bijdrage voor de ontwerpfase niet tot commitment voor de volgende stappen, daarover volgt mogelijk aparte besluitvorming.

Inzet Leisure Ontwikkel Fonds (LOF) Noord-Brabant

Sinds 2022 werkt het LOF met een nieuwe investeringsstrategie, welke ruimere mogelijkheden voor het verstrekken van leningen De marketingstrategie is in de zomer van 2022 gelanceerd. Het LOF is inmiddels breed onder de aandacht gebracht bij leisure-ondernemers. We zien ook dat dit leidt tot meer verstrekte leningen en meer lopende aanvragen.

Meerjarige ondersteuning van professionele- en amateurkunst (incl. PZN)

Als onderdeel van de kunstplanperiode 2021-2024 zijn ook in 2022 een aantal van 54 professionele (inclusief Philharmonie Zuidnederland) en 18 amateurinstellingen ondersteund. Voor vier instellingen, welke niet in aanmerking zijn gekomen voor de meerjarige subsidie, lopen nog juridische procedures.

Ondersteunen van topsportevenementen

In augustus 2022 heeft de Vuelta plaatsgevonden, met 2 etappes op Brabants grondgebied 's-Hertogenbosch-Utrecht, Breda- Breda. Bij dit evenement zijn ook cross-overs gerealiseerd met andere beleidsdoelstellingen op het gebied van onder andere duurzaamheid en gezond bewegen. Begin 2023 is evaluatie uitgevoerd (zie [memo gedeputeerde](#)). Verder is samen met partners en medeoverheden gewerkt aan het onderzoeken van kansrijke projecten.

Ondersteunen van uniek sporten

- Naast de ondersteuning via een 7-tal loketten voor uniek sporten waar mensen met een beperking of chronische terecht kunnen wordt ook via het BrabantSport Fonds side-events bij topsportevenementen mogelijk gemaakt. Tot slot heeft GS in het 2e kwartaal van 2022 ook besloten tot een bijdrage aan de Para Tennis Masters in Oss en de Parkinson games die begin 2023 worden georganiseerd in Eindhoven.

Stimuleren (inter)nationale topcultuur met inzet van Brabant C Fonds

- In 2022 zijn initiatieven van (inter)nationale topcultuur ondersteund via het [Brabant C](#) Fonds. Via de [uitvoeringsagenda 2023](#) is medio 2022 besloten om het Brabant C Fonds nog een jaar te verlengen. Bij het opstellen van de uitvoeringsagenda 2024-2027 op basis van het nieuwe [beleidskader 2030](#) wordt de inzet voor 2024 en verder gezien.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Meer bekendheid van het Brabantse cultuur-, sport en vrijetijdsaanbod

Het aanbod op het gebied van sport, cultuur, recreatie en toerisme willen we op een samenhangende, herkenbare en inspirerende wijze aan Brabanders en bezoekers laten zien.

Indicatoren:

- Waardering van de zichtbaarheid van het Brabantse cultuuraanbod ($\geq 6,7$).
- Het aantal contactmomenten op social media voor BrabantSport (2021: € 4,1 mln.; 2022: € 4,4 mln.).

- In juni 2022 zijn de resultaten van het 2-jaarlijks onderzoek Waarde van Cultuur beschikbaar gekomen. Hieruit blijkt dat de waardering van de zichtbaarheid van het Brabantse cultuuraanbod 6,8 bedroeg en daarmee de beoogde streefwaarde van $\geq 6,7$ heeft gehaald. V.w.b. het aantal contactmomenten: met € 11,6 mln. bezoekers wordt deze doelstelling meer dan ruimschoots behaald.

Hebben we gedaan wat we wilden doen?

Uitvoeren van Brabantbrede marketingstrategie

- Het bereik van het digitaal platform (www.visitbrabant.com) is gegroeid bij de juiste doelgroep (120.000 unieke bezoekers per maand, waarvan 25.000 buitenlandse) en er is een stijging van het aantal facebookfans (50.000), instagramvolgers (27.000) en abonnees op het drietalig Visit Brabant-magazine (46.000). Tevens wordt Brabant wordt gepresenteerd bij de reisindustrie van de focuslanden. In het 2e kwartaal 2022 is de campagne 'Brabant Dichterbij' dichterbij van start gegaan, met als doel meer bezoekers naar Brabant te trekken. Zie ook de [website](#).

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Ontwikkelen van toptalenten in Brabant

We willen laten zien dat Brabant een plek is waar talent zich kan ontwikkelen. Hiertoe stimuleren we de ontwikkeling van culturele en sporttalenten.

Indicator:

- Percentage ondersteunde talenten dat aangeeft tevreden tot zeer tevreden te zijn over de geboden ontwikkelkansen ($\geq 80\%$)

- Percentage topsporters/toptalenten Brabant t.o.v. landelijk ($\geq 16\%$)

In juni 2022 zijn de resultaten van het 2-jaarlijks onderzoek Waarde van Cultuur beschikbaar gekomen. Hierbij is geen kwantitatieve meting gedaan maar uit de kwalitatieve meting blijkt dat de talenten overwegend zeer positief zijn over geboden ondersteuning. V.w.b. % topsporters is een meting voorzien in 2023.

Hebben we gedaan wat we wilden doen?

Ondersteuning van talenthubs

In 2022 is een evaluatie uitgevoerd van de talenthubregeling (zie [memo gedeputeerde](#)). De positieve uitkomst van de evaluatie is meegenomen bij het opstellen van het Beleidskader Levendig Brabant 2030.

Ondersteuning van Team NL Centrum Zuid

Via de inzet vanuit BrabantSport hebben we, samen met partners zoals NOC*NSF talenten gefaciliteerd in het nastreven van hun ambities als topsporter.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Versterken van innovatief vermogen en ondernemerschap van de cultuur, sport en vrijetijdssector

We willen de marktpositie van (startende) ondernemers in de creatieve en vrijetijdssector ontwikkelen en versterken. Wij ondersteunen organisaties en ondernemers in het ontwikkelen van nieuwe verdienmodellen en partnerships.

Indicatoren:

- Ranking aantal bedrijven en startups in creatieve sector t.o.v. andere provincies (≤ 5)
- Ranking aantal bedrijven in sub sector kunsten en cultureel erfgoed t.o.v. provincies (≤ 6)
- Aandeel private financiering in Brabant Sportfonds (50% in 2022)
- Aantal bij VisitBrabant aangesloten ondernemers (≥ 250 in 2022)

In juni 2022 zijn de resultaten van het 2-jaarlijks onderzoek Waarde van Cultuur beschikbaar gekomen. Hierbij blijkt de Provincie Noord-Brabant op de 5e plek ten opzichte van andere provincies te staan t.a.v. het aantal bedrijven en startups in creatieve sector en een 6e plek subsector kunsten en cultureel. Ook het aan deel van 50% private financiering in Brabant Sportfonds wordt gerealiseerd en zijn 275 ondernemers aangesloten bij VisitBrabant.

Hebben we gedaan wat we wilden doen?

Doorontwikkelen van de BrabantSport innovatieagenda en het mede mogelijk maken van de uitvoering

De BrabantSport Innovatieagenda richt zich op innovaties voor met name topsport & talentontwikkeling, evenementen en het BrabantSportFonds. Voor 2022 lag de focus op projecten rond topsport & talentontwikkeling. Vanaf 2023 krijgen ook evenementen en de inhoudelijke lijnen van het BrabantSport Fonds een plek in de Innovatieagenda. Op basis daarvan worden op dit moment 4 projecten ondersteund. Zie verder [website](#).

Ondersteunen van ondernemerschap in de vrijetijdsector via business services

- Via VisitBrabant is een breed pallet aan diensten aangeboden waar ondernemers (tegen betaling) gebruik van kunnen maken om de positie van hun vrijetijdsonderneming/activiteit te versterken en beter op de kaart te zetten. Dit betreft onder andere het geven van een nationaal en internationaal podium aan het bedrijf/de activiteit, inbedding in campagnes, trainingen op het gebied van reviewmanagement en gebruikmaking van tools. Ruim 275 ondernemers hebben reeds gebruik gemaakt van deze diensten.

Voortzetten regeling Impulsgelden

- De regeling is ook in 2022 opnieuw opengesteld waarbij we incidenteel, vanwege Corona, een extra impuls geven (op basis van [motie M33 Extra impuls Impulsgelden](#), bij Beleidskader Vrije Tijd, Cultuur en Sport 2021-2022 van 26 maart 2021).

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Het erfgoed fysiek en digitaal duurzaam behouden, ontwikkelen, benutten en ontsluiten

Indicatoren:

- Het percentage rijksmonumenten in matige of slechte staat in de provincie Noord-Brabant volgens onze jaarlijkse Monumenten-monitor niet hoger is dan het percentage van de 0- meting in 2017 (18,7%)
- V.w.b. de indicator 'staat van Rijksmonumenten': 17,7% van de monumenten is matig tot slecht onderhouden (meting 2020). In 2023 wordt een nieuwe meting gedaan.

Hebben we gedaan wat we wilden doen?

Het erfgoed fysiek en digitaal duurzaam behouden, ontwikkelen, benutten en ontsluiten

- Met de jaarlijkse restauratieregeling zijn 12 monumenten ondersteund. Bij deze succesvolle regeling overtroffen ook dit jaar het aantal aanvragen het beschikbare budget. Daarnaast is besloten tot ondersteuning van de herbestemming (doorontwikkeling) van het Clarissenklooster te Megen, één van de Brabantse iconen waarmee het verhaal van Religieus Brabant tot uiting komt (zie [statenmededeling](#)). Tot slot maken we met het [Erfgoeddeal](#) project '[Watermolenlandschappen](#)' het historische landschap rondom een drietal watermolens klaar om ze in te zetten voor waterbuffering en -berging.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De (verbeeldings)kracht van erfgoed benutten en inzetten voor behoud en ontwikkeling van erfgoed en ter versterking van de omgevingskwaliteit van Brabant

Indicatoren:

- Verhaallijnen worden uitgedragen
- Inspiratie- en informatielagen zijn aan de CHW toegevoegd
- Loopt op koers. Onder andere via initiatieven uit samenleving wordt hieraan een verdere impuls gegeven. Voor wat betreft de inspiratie- en informatielagen is in 2022 een pilot opgestart. Op basis van deze pilot nemen we in 2023 een besluit over de verdere uitrol.

Hebben we gedaan wat we wilden doen?

We benutten (verbeeldings)kracht van erfgoed via 4 verhaallijnen

- We hebben een aantal initiatieven uit de samenleving ondersteund zoals Museum Vonk, Eindhoven (verhaallijn Innovatief Brabant), Stedelijk Museum Breda (verhaallijn Bestuurlijk Brabant) en bezoekerscentrum Militaire Erevelden, Bergen op Zoom (verhaallijn Bevochten Brabant).

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We werken samen met de samenleving, trekken op met andere overheden, ondernemers, eigenaren en burgers

Indicator

- Netwerken van partijen die erfgoed beheren, ontwikkelen en ontsluiten
- Loopt op koers. Er zijn netwerken rondom de verhaallijnen in stand gehouden en verder ontwikkeld.

Hebben we gedaan wat we wilden doen?

We werken samen met de samenleving, trekken op met andere overheden, ondernemers, eigenaren en burgers

- We hebben ook in 2022 samengewerkt onder andere via de netwerken Zuiderwaterlinie, Hollandse Waterlinies en Brabant Herinnert. Ook is gewerkt aan de borging van het kloosternetwerk. Dit wordt in 2023 afgerond.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Op orde houden van de basis

Indicatoren

- Meer efficiënte en effectieve samenwerking tussen de provinciale uitvoeringsorganisaties en het erfgoedveld
- Toename aantal collectiestukken in Brabant Cloud en organisaties die aangesloten zijn.
- Op koers: door de Nederlands School voor Openbaar Bestuur (NSOB) is een onderzoek uitgevoerd naar de samenwerking tussen de provinciale uitvoeringsorganisaties in het erfgoedveld. De uitkomsten van het onderzoek hebben vervolgens richting gegeven aan de accenten voor ons beleid ten aanzien van uitvoeringsorganisaties (zie [statenmededeling](#)). Verder is ook in 2022 het aantal collectiestukken dat is opgenomen in de Brabant Cloud toegenomen.

Hebben we gedaan wat we wilden doen?

We houden de basis op orde

- Op basis van het NSOB-onderzoek zijn we in gesprek met provinciale uitvoeringsorganisaties om takenpakket af te stemmen op nieuwe beleidskader en komen in 2023 tot afspraken hierover. Voor wat betreft de Brabant Cloud gaan we ook in 2023 verder met toevoegen van collectiestukken aan deze digitale omgeving.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsprogramma worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Stichting Beheer Museumkwartier
- Stichting Brabant C Fonds
- NV Monumenten Beheer Brabant
- Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant Noord-Brabant
- Stichting La Vuelta Hollanda

Nadere informatie over verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

10. Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Verschil begroting - realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	56.664 N	50.939 N	49.761 N	1.178 V
Toegerekende organisatiekosten	4.153 N	3.902 N	3.901 N	2 V
Totaal Lasten	60.817 N	54.842 N	53.662 N	1.180 V
<u>Baten</u>				
Programmabaten	651 V	651 V	705 V	54 V
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	0	0
Totaal Baten	651 V	651 V	705 V	54 V
Saldo van baten en lasten	60.166 N	54.191 N	52.957 N	1.234 V

Toelichting op de verschillen t.o.v. de begroting

10. Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed - Afwijking lasten (bedragen x € 1.000)	1.180 V
Brabant C	416 V
Er zijn minder subsidies beschikbaar dan eerder geprognoseerd	
Proceskosten Cultuur	220 V
Er zijn minder proceskosten gemaakt t.o.v. het beschikbare budget hiervoor.	
Erfgoed	183 V
Betreft voor € 83.000 mindere uitgaven t.a.v. archeologie. V.w.b. de overige € 100.000 betreft het een diversiteit aan meer/mindere uitgaven binnen Erfgoed.	
Sport en vrijetijd	78 V
Dit betreft een onderuitputting bij Sport van € 100.000 en een overschrijding v.w.b. vrijetijd van € 22.000	
Afbouw Sociale veerkracht/Brede Welvaart	274 V
Een belangrijk deel van het jaar is gewerkt aan het opwerken van de uitvoeringsagenda brede welvaart. Daarbij is vooral intern inzet geleverd (vanuit OKB) en minder extern aanvullend onderzoek en advies nodig gehad dan was voorzien.	

Toegerekende organisatiekosten	2 V
De toegerekende organisatiekosten komen op basis van de gerealiseerde uren-inzet lager uit.	

Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	7 V
--	-----

10. Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed - Afwijking baten (bedragen x € 1.000)	54 V
---	-------------

Inkomsten project ITHACA	49 V
--------------------------	------

Vanwege lagere uitgaven voor project Ithaca (onderdeel van Sociale Veerkracht) is ook de EU bijdrage lager.

Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	5 V
---	-----

Algemeen Financieel Beleid

Inleiding

De lasten en baten van de provincie worden toegedeeld aan tien programma's. Naast de lasten en baten van de beleidsprogramma's kent de provincie nog algemene dekkingsmiddelen en de centrale stelposten.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Elk programma heeft naast de lasten van dat programma ook baten - zoals specifieke uitkeringen van het Rijk - die direct tot dat programma behoren. Deze baten zijn meestal niet toereikend om de lasten te kunnen dekken. Tegenover de nadelige saldi van lasten en baten op de programma's, staan de algemene dekkingsmiddelen.

De in omvang belangrijkste algemene dekkingsmiddelen van de provincie bestaan uit:

- de inkomsten van de provinciale opcenten motorrijtuigenbelasting;
- de uitkering uit het provinciefonds;
- de beleggingsopbrengsten uit de immunisatieportefeuille;
- dividendopbrengsten en
- overige algemene inkomsten.

De algemene inkomsten belopen in 2022 € 727,2 mln. en dragen bij aan:

- het waarborgen van de zelfstandige financiële positie van de provincie;
- het handhaven van een reëel sluitende begroting op korte en middellange termijn;
- het verzekeren van een evenwichtige inkomstenontwikkeling.

Inzet verbonden partijen

Voor het realiseren van de doelstellingen uit dit begrotingsonderdeel worden onderstaande verbonden partijen ingezet:

- Bank Nederlandse Gemeenten NV (BNG)
- Nederlandsche Waterschapsbank

Nadere informatie over de verbonden partijen staat in de paragraaf Verbonden partijen.

In de bijlagenbundel –bijlage 9b van de begroting is aangegeven op welke wijze deze verbonden partijen bijdragen aan de doelstellingen van het algemeen financieel beleid.

Algemene middelen

Algemeen financieel beleid

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Verschil begroting - realisatie
<u>Lasten</u>				
Programmalasten	92.643 N	50.917 N	50.452 N	465 V
Toegerekende organisatiekosten	29.492 N	39.746 N	41.761 N	2.015 N
Totaal Lasten	122.135 N	90.663 N	92.214 N	1.551 N
<u>Baten</u>				
Programmabaten	608.414 V	688.497 V	735.264 V	46.767 V
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	0	0	1 V	1 V
Totaal Baten	608.414 V	688.497 V	735.265 V	46.768 V
Saldo van baten en lasten	486.279 V	597.834 V	643.051 V	45.217 V

Hieronder zijn de baten en lasten van het Algemeen financieel beleid gesplitst naar:

- Algemene dekkingsmiddelen
- Overhead, Vpb en stelposten

Algemeen financieel beleid

Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrek. 2022 realisatie	Vershil begr.- realisatie
Algemene dekkingsmiddelen				
<u>Lasten</u>				
Financieringsfunctie	724 N	727 N	497 N	230 V
Ontwikkelbedrijf	1.597 N	6.962 N	3.981 N	2.981 V
Toevoeging voorziening	0	0	5.303 N	5.303 N
Overige algemene dekkingsmiddelen	301 N	383 N	220 N	163 V
Totaal Lasten	2.622 N	8.072 N	10.001 N	1.929 N
<u>Baten</u>				
Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting	273.861 V	277.861 V	278.895 V	1.034 V
Uitkering provinciefonds	274.960 V	326.364 V	324.389 V	1.975 N
Decentralisatie-uitkeringen via provinciefonds	2.820 V	4.093 V	4.954 V	861 V
Dividenden	15.481 V	30.726 V	30.850 V	124 V
Financieringsfunctie	40.375 V	41.443 V	40.352 V	1.091 N
Ontwikkelbedrijf	916 V	665 V	2.058 V	1.393 V
Overige algemene dekkingsmiddelen	0	7.345 V	53.766 V	46.422 V
Totaal Baten	608.414 V	688.497 V	735.264 V	46.767 V
Totaal Algemene dekkingsmiddelen	605.791 V	680.425 V	725.263 V	44.838 V
Overhead, Vpb en stelposten				
<u>Lasten</u>				
Onvoorzien	1.308 N	1.308 N	0	1.308 V
In te zetten begrotingsruimte	9.836 N	0	0	0
Overige stelposten	32.248 N	1.120 N	0	1.120 V
Overhead	76.120 N	80.163 N	82.135 N	1.972 N
Voorz.dubieuze debiteuren	0	0	77 N	77 N
Totaal Lasten	119.512 N	82.591 N	82.212 N	379 V
<u>Baten</u>				
Overhead	0	0	1 V	1 V
Totaal Baten	0	0	1 V	1 V
Totaal Overhead, Vpb en stelposten	119.512 N	82.591 N	82.211 N	379 V
Saldo van baten en lasten	486.279 V	597.834 V	643.051 V	45.217 V

Toelichting baten

Opbrengst opcenten motorrijtuigenbelasting

Bij het bestuursakkoord 2019-2023 - is besloten dat de provincie gedurende de looptijd van het bestuursakkoord de opcenten jaarlijks indexeert. Het opcententarief 2022 komt daarmee uit op 79,6. De opbrengsten worden structureel geraamd op € 277,9 mln. op basis van de capaciteit van het

wagenpark. De uiteindelijke jaaropbrengst bedraagt ca. € 278,9 mln., een positief resultaat van bijna 0,4%. Deze afwijking heeft te maken met een stijging van de belastingcapaciteit in het tweede half jaar. Eind 2022 stonden in Noord-Brabant ruim 1.467.000 (eind 2021 1.460.000) personenauto's geregistreerd en ruim 122.000 (eind 2021 119.450) motoren. Er is sprake geweest van een lichte autonome groei van het wagenpark.

Uitkering provinciefonds: Algemene uitkering

De algemene uitkering uit het provinciefonds is na wijziging geraamd op € 326,4 mln. op grond van de septembercirculaire 2022. Uit de decembercirculaire 2022 blijkt dat de uitkering 2022 uitkomt op € 324,4 (incl. afrekening 2021). Deze negatieve afwijking is het gevolg van een correctie die op de algemene uitkering is verwerkt bij de decembercirculaire.

Uitkering provinciefonds: Decentralisatieuitkeringen

Decentralisatie-uitkeringen maken deel uit van het provinciefonds, maar hebben een eigen verdeling. De begrotingsbedragen 2022 zijn gebaseerd op de september circulaire 2022.

Naast de algemene uitkering omvat het provinciefonds diverse decentralisatie-uitkeringen die samenhangen met specifieke beleidsafspraken, veelal vastgelegd in convenanten met het Rijk. In totaal gaat het om een volume van bijna €5,0 mln.. De hieraan gerelateerde uitgaven worden verantwoord op de functionele productgroepen in de beleidsprogramma's. De realisatie is ruim € 860.000 hoger dan de raming, omdat er in de decembercirculaire nog een extra uitkering is ontvang voor na-isoleren. Via het statenvoorstel bij de jaarrekening 2022 wordt voorgesteld deze middelen door te schuiven naar 2023.

Dividenden

De dividend opbrengst ad € 30,8 mln. betreft het dividend van netwerkbedrijf Enexis. Deze opbrengst viel € 124.000 hoger uit dan begroot.

Financieringsfunctie

Ruim € 1 mln. nadeel wordt veroorzaakt door een boekverlies op verkochte en aangekochte obligaties van € 5,7 mln., waarvan € 5,3 mln. wordt gedekt door een onttrekking uit de reserve Essent ten gunste van 2023.

Daartegenover staan hogere rente-inkomsten onder andere als gevolg van een rentevergoeding op onze lopende rekening bij de Schatkist sinds september 2022 van in totaal € 3 mln. Daarnaast zijn de leningen aan decentrale overheden toegenomen, waardoor € 0,6 mln. meer rente is verkregen. Ook zijn er meer rente-inkomsten gerealiseerd op "overige geldleningen" ad € 0,7 mln. Hiertegenover staat dat er in 2023 ten laste van het rekeningresultaat 2022 € 336.000 gestort moet worden in de Algemene Risicoreserve.

Ontwikkelbedrijf:

Voor glastuinbouw Deurne is de risicoberekening geactualiseerd. Dit heeft geresulteerd in een verlaging van de getroffen voorziening als gevolg van een positief exploitatieresultaat € 0,2 mln. en een stijgende marktwaarde van agrarische gronden € 0,7 mln. Daarnaast zijn er hogere inkomsten ontstaan door hogere exploitatiewinsten op een tweetal projecten van het Ontwikkelbedrijf in verband met de verkoop van de gronden van de Oostkamer te Tilburg en de verkoop van het CHV complex totaal € 0,5 mln.

Overige algemene dekkingsmiddelen:

Voordelige ontwikkelingsverschillen op subsidies

De voordelige ontwikkelingsverschillen ad € 53,2 mln. hebben betrekking op subsidies die in voorgaande jaren zijn verstrekt. In de raming t/m de laatste begrotingswijziging 2022 was voor deze ontwikkelingsverschillen al rekening gehouden met een bedrag van € 6,9 mln.

De ontwikkelingsverschillen die na de slotwijziging zijn gerealiseerd bedragen in totaal nog € 46,3 mln. Een groot gedeelte van deze voordelige ontwikkelingsverschillen (€ 44,7 mln.) zal via de resultaatbestemming bij deze jaarstukken voorgesteld worden te storten in betreffende bestemmingsreserves.

Toelichting lasten

Ontwikkelbedrijf

Op basis van de 'Aanvulling Locatieontwikkelingovereenkomst LPM' d.d. 11 maart 2020 staat Havenbedrijf in voor de vergoeding van de verwerving van de stikstofdepositieruimte. In 2022 zijn de stikstofrechten door het Havenbedrijf met de provincie afgerekend, waardoor er binnen het Ontwikkelbedrijf voor het Logistiek Park Moerdijk geen verlies is genomen van € 2,2 mln. Daarnaast zijn er voor het project AFCWB Dintheloord geen kosten gemaakt voor een bijdrage in het JF Vlekkenplein ad € 0,5 mln. Overige € 0,2 mln. betreft per saldo minderuitgaven voor diverse projecten.

Toevoeging voorziening overige leningen

Een vijftal leningen worden (deels) als meer risicovol ervaren. Met name voor de lening via Invest-NL aan Lightyear wordt een voorziening getroffen van € 3,2 miljoen op basis van de informatie vanuit Invest-NL. Daarnaast zijn er twee oudere leningen voor Start-ups waar een voorziening voor wordt getroffen van in totaal € 1,3 miljoen.

Financieringsfunctie en overige algemene dekkingsmiddelen

De kosten voor vermogensbeheer vallen € 145.000 lager uit als gevolg dat niet alle kosten zijn gefactureerd in 2022 door o.a. Invest-NL. Ook zijn er lagere kosten voor treasuryonderzoek, waarbij mogelijk kosten van 2022 in 2023 worden gefactureerd. Daarnaast zal een bedrag van € 225.000 op het werkbudget verbonden partijen N61 voorgesteld worden te overhevelen naar 2023.

Overhead, Vpb en stelposten

Onvoorzien

In de begroting wordt jaarlijks een stelpost voor onvoorzien lasten van € 1.308.402 opgenomen. Gedurende het begrotingsjaar 2022 is hierop geen beroep gedaan.

Overige stelposten

De middelen voor brede welvaart incl. gezondheid van ruim € 1 mln. uit het BA 2020-2023 worden via het Verzamelbesluit financiële begrotingswijzigingen (PS 04/23) voorgesteld door te schuiven naar 2023.

Paragrafen

Paragraaf 1 Bedrijfsvoering

Inleiding

Het jaar 2022 was voor de ontwikkeling van de interne organisatie en bedrijfsvoering van de Provincie Noord-Brabant een jaar van grote ambities en grote uitdagingen. Veel gaat goed: het merendeel van de langetermijndoelstellingen staat op groen, de activiteiten hebben bijgedragen aan de ontwikkeling als opgavegestuurde netwerkorganisatie en we zijn binnen onze begroting gebleven. Toch zijn er ook zaken die de aandacht blijven vragen: de digitale transformatie heeft meer tijd nodig, uit het Medewerkers Onderzoek blijkt dat ziekteverzuim een knelpunt blijft. Daarnaast is naar voren gekomen dat de ervaren werkdruk een aandachtspunt is.

De organisatie investeert in een toekomstbestendige bedrijfsvoering, waarbij in 2022 blijvend is ingezet op het anders werken, ontmoeten en reizen (AWOR), en het aanpassen van werkprocessen en beleid om dit te faciliteren. Eind 2022 zijn de verduurzamings- en herinrichtingswerkzaamheden aan de kantoorverdiepingen en een deel van de vergaderverdiepingen van het Huis voor Brabant afgerond. Dit duurde langer dan verwacht. De medewerkers beoordelen de meeste aspecten van deze ontwikkelingen positief. In 2022 is ook hard aan de digitale transformatie gewerkt, al heeft afronding nog tijd nodig. Hybride en digitaal werken wordt omarmd, wat een goede basis biedt voor verdere ontwikkelingen. Het Datalab heeft zich in 2022 ontwikkeld tot de hub voor datagedreven werken waar programma's terecht kunnen bij datavraagstukken.

De doelstellingen die nog niet naar tevredenheid zijn behaald, blijven aandachtspunten in 2023. De doelstellingen die in 2022 zijn behaald, geven de stabiele basis die nodig is om ook in 2023 succesvol aan de Brabantse opgaven te kunnen werken.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Organisatieontwikkeling: Een slimme en slagvaardige provincie, opererend in samenwerking met partners en een organisatie die deze manier van werken optimaal ondersteunt

- De organisatie maakt een ontwikkeling naar uitvoering en gebiedsgericht werken. Er wordt integraal georganiseerd door Opgavegestuurd Programmeren, dwarsdoorsnijdende thema's als Brede Welvaart, gezondheid en digitalisering en de landelijke opgaven, waaronder het maken van het Ruimtelijke voorstel, NPLG, Stikstof en het MIEK.

Toekomstbestendige bedrijfsvoering: Een organisatie die klaar is voor een nieuwe manier van werken, ontmoeten en reizen, passend bij de 'nieuwe werkelijkheid'

- Eind 2022 is de nieuwe inrichting voor Huis voor Brabant grotendeels gereed, met aandacht voor ontmoeten en verbinden. De digitale transformatie heeft nog meer tijd nodig, maar het digitaal en hybride werken is blijvend. Afspraken rond AWOR, een nieuwe vervoersregeling en thuiswerkbeleid worden ook in 2023 verder opgepakt.

Aantrekkelijk werkgeverschap: Een aantrekkelijk en modern werkgever zijn om talent voor Brabant aan te trekken en te kunnen behouden

- 2022 was een jaar met een grote dynamiek op de arbeidsmarkt. Vacatures konden niet altijd snel worden ingevuld en er was extra aandacht voor het behoud van goede medewerkers. Met een interne opleidingsacademie wordt hierbij ruimte geboden aan doorlopende ontwikkeling van de medewerkers. Daarnaast is het Recruitment Office in 2022 geborgd in de organisatie, met aandacht voor arbeidsmarktcommunicatie en innovatieve wervingsmethoden. Het project 'Werken voor Brabant' investeert in de samenwerking tussen Brabantse overheden op het terrein van samenwerken aan de gemeenschappelijke opgaven en het vinden en behouden van personeel.

Door ontwikkelen van systemen en benutten van data voor maximale ondersteuning van opgave gestuurd werken

- Het Datalab heeft zich in 2022 ontwikkeld tot de hub voor datagedreven werken. Dit vertaalt zich in diverse dashboards, monitors en tools zoals een digital twin, waarmee de impact van beleid door middel van gebruik van data 'uitgeprobeerd' kan worden in de digitale kopie van de echte omgeving. De plannen voor cloudgang van organisatiebrede applicaties zoals Corsa en SAP zijn gemaakt en vastgesteld, waardoor in 2023 de focus kan liggen op de uitvoering hiervan.

We voldoen aan nieuwe wetgeving en handelen rechtmatig

- Ter voorbereiding op de invoering Rechtsmatigheidsverantwoording GS vanaf 2023, is in 2022 de pilot Rechtsmatigheidsverantwoording GS uitgevoerd, welke parallel aan deze jaarstukken wordt besproken met de Commissie Sturen en Verantwoorden. Voor de versterking van het informatiebeheer is het project 'Impuls aan Informatiebeheer' gestart en is een kwartiermaker opgezet om de correcte uitvoering van de Wet Open Overheid door de organisatie mogelijk te maken. Het totale bedrag aan onrechtmatigheden is afgenomen door ingezette verbeteracties.

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Afhandeling bezwaarschriften en administratieve beroepen

Indicator: 90% binnen de termijn afgehandelde bezwaarschriften en administratieve beroepen

Jaar	2022	2021	2020
Afgehandelde bezwaar- en beroepschriften	179	194	200
Binnen termijn	91%	77%	90%
Buiten termijn	9%	23%	10%

De Hoor- en Adviescommissie (HAC) stelt vast dat in 2022 een percentage van 91% van de door de HAC behandelde bezwaarschriften binnen de wettelijk voorgeschreven termijn is afgehandeld. Afgezien van de overschrijding in 2021 (door juridisch en bestuurlijk-complexe dossiers uit 2020 en begin 2021 op het gebied van cultuursubsidies en handhaving) loopt de tijdigheid weer in de pas met die van voorgaande jaren (2020: 90%).

Bevlogenheid medewerkers in beeld

Via het medewerker onderzoek meten we periodiek de bevlogenheid van medewerkers en waar nodig worden acties geformuleerd en uitgevoerd om deze score te verbeteren.

Indicator: Score bevlogenheid medewerkers in het medewerker onderzoek (streefwaarde: 7,4, voorjaar 2021 7,1).

Bevlogenheid is niet specifiek meegenomen in het Medewerkers Onderzoek van 2022, omdat onderwerpen in het kader van Anders Werken, Ontmoeten en Reizen voorrang hebben gekregen.

Beweging en verfrissing in de organisatie.

Voldoende verfrissing en vernieuwing van talent in de organisatie: nieuwe instroom stagiaires, Brammers, Britters, trainees en nieuwe instroom medewerkers met een (tijdelijke) arbeidsovereenkomst: aantal medewerkers t.o.v. totaal (referentiejaar 2019)

Zoals eerder aangegeven, was 2022 een jaar met arbeidsmarktkrapte. Desondanks verloopt de instroom van nieuwe medewerkers naar wens, zo zijn er in 2022 5 trainees gestart, en dit is 1 meer dan verwacht. Er zijn 88 stagiairs (30% WO, 70% HBO, klein aantal MBO) gestart, wat minder is dan in 2021, deels verklaarbaar door de Corona maatregelen. Het aantal BRAM'ers en BRIT'ers is gelijk gebleven ten opzichte van 2021, de extra BRIT formatieplaats hebben we in 2022 niet kunnen invullen.

Datalab als centraal punt voor vertaling van beleidsvragen naar datavragen

Indicator: In Q3 2021 is het beoogde Datalab operationeel. Dit ontwikkelt zich richting Q4 2022 door tot een plaats waar programma's hulp krijgen met de vertaling van beleidsvragen naar datavragen en -producten.

- Het Datalab heeft zich in 2022 ontwikkeld tot een centrale hub in het datagedreven werken, waar programma's terecht kunnen bij datavraagstukken.

De organisatie is 'in control'

Indicator: Jaarlijks wordt een goedkeurende verklaring afgegeven door de accountant bij de jaarrekening.

- Op basis van observaties van accountant concluderen wij dat de interne beheersing en controleomgeving van bovengemiddeld niveau is om tot een gedegen jaarrekening te komen.

Goed werkgeverschap in beeld

Via het medewerker onderzoek meten we periodiek hoe medewerkers werkgeverschap van de provincie beoordelen en waar nodig worden acties geformuleerd en uitgevoerd om deze score te verbeteren.

Indicator: Score werkgeverschap in het medewerker onderzoek (streefwaarde: 7,2, voorjaar 2021 7,2).

- Werkgeverschap is niet specifiek meegenomen in het Medewerkers Onderzoek van 2022, omdat onderwerpen in het kader van Anders Werken, Ontmoeten en Reizen voorrang hebben gekregen. Er is in 2022 een start gemaakt met een instroom- en exitmonitor. Dit zal in 2023 eerste inzichten geven op werkgeverschap. Inmiddels is een opzet gemaakt voor het jaarlijks uitvoeren van een breed uitgezet medewerker onderzoek en worden, aan de hand van behoefte uit de organisatie, één of meerdere thema onderzoeken uitgezet onder de medewerkers of een gedeelte van de medewerkers. Goed werkgeverschap blijft hierin een thema.

Realisatie iCatcher trajecten

Indicator: In Q4 2022 geldt voor tenminste 3 iCatcher trajecten dat ze de stap hebben gemaakt van niveau 1 van Gartner (beschrijvende analyse) naar niveau 2 (verklarende analyse). Deze iCatchers zijn projecten waarbij we data inzetten om concrete resultaten te boeken met data gedreven werken op beleidsthema's en we gebruiken ze als showcases en versnellers voor het benutten van data.

- De iCatchers zijn breder dan alleen data. iCatchers zijn beleidstrajecten waarin de mogelijkheden en kansen van data, innovatie en/of design optimaal benut worden. Hiervoor is gewerkt aan onder andere stikstof, eikenprocessierups en Brabantring.

Telefonische bereikbaarheid

Indicator: Het aantal geslaagde telefonische contactpogingen is 85% (januari-mei 2021: 85%) en de gemiddelde wachttijd bedraagt minder dan 30 seconden.

- Geslaagde telefonische contactpogingen 87,4 % met een gemiddelde wachttijd van 21 seconden.

Tijdige afhandeling van facturen

Indicator: 95% van de facturen worden binnen de termijn van 20 dagen betaald.

- In 2022 is 93,4% van de facturen binnen 20 dagen betaald. 96,6% van de facturen is binnen 30 dagen betaald. De gemiddelde betaaltermijn in 2022 bedroeg 6,7 dagen.

Het team Financiële Administratie, dat onder andere zorgdraagt voor het tijdig registreren van de binnengekomen facturen, heeft te maken gehad met ziekteverzuim en personeelsverloop. Tegelijk heerst er een krapte op de arbeidsmarkt waardoor het tekort in capaciteit slechts gedeeltelijk opgevangen kon worden. Dit resulteerde in een tweetal pieken in de te verwerken inkoopfacturen in de maanden juni en november.

Tijdige afhandeling van subsidies

Indicator: 95% van de subsidies worden binnen de termijnen afgehandeld.

- Bij bestuursrapportage I is de indicator bijgesteld naar 92%, dit was nodig vanwege zeer hoge werkdruk bij het team Subsidies. Over geheel 2022 bedraagt het aantal tijdig afgehandelde subsidies 92,8%. Hiermee is de bijgestelde indicator gehaald.

Verantwoording gebruik algoritmes

Indicator: In Q4 2021 zijn concrete stappen gezet ten aanzien van de verantwoording van het gebruik van algoritmes. We hebben een inventarisatie uitgevoerd naar algoritmes die we zelf als PNB gebruiken en er is een eerste proeve van een algoritmeregister opgeleverd. In Q4 2022 zal dit register voor PNB zijn gevuld.

- De interne inventarisatie van algoritmes is afgerond. De Provincie heeft in IPO-verband een projectleidersrol op dit vlak, heeft actief bijgedragen aan het Nationaal Algoritmeregister en de eerste algoritmes zijn landelijk gepubliceerd. Intern is een eerste versie van een beheertool van algoritmes ontwikkeld, welke in 2023 verder gevuld zal worden.

We streven naar inclusiviteit en geven mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt een kans binnen onze organisatie

Indicator	2022	2023	2024	2025
Norm Quotumwet* (aantal fte)	44,4	47,8	49,4	49,4

* De norm Quotumwet wordt jaarlijks geactualiseerd op basis van het door het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid gepubliceerde quotumpercentage.

- In 2022 waren 52,4 fte (1 fte conform quotumwet = 25,5 uur per week) bij de provinciale organisatie in dienst.

Ziekteverzuim

Indicator: Verzuimdagen als % van het aantal beschikbare dagen per jaar (streefwaarde: <3,51%)

- Het voortschrijdend jaargemiddelde van 2022 binnen de gehele Provincie Noord-Brabant lag op 5,87%. Dat is fors hoger dan de streefwaarde van 3,51%. Het valt op dat het merendeel van het ziekteverzuim in 2022 langdurig of langer dan 1 jaar is. In totaal betreft dit 4,5 procentpunt van het totale verzuim. Dit is een groot punt van aandacht voor de komende jaren waar, in samenwerking tussen de leidinggevenden en PenO, specifieke maatregelen op getroffen worden.

Frauderisicobeheersing (intern en extern)

Wij zijn ons bewust van het inherente risico van fraude dat de provincie, zowel intern als extern, loopt bij het uitvoeren van haar activiteiten. Beheersing van dit risico heeft ook in 2022 aandacht gekregen. Zo is er bijv. aandacht besteed aan frauderisicoanalyse.

We willen dat externe partijen erop kunnen vertrouwen dat de provincie betrouwbaar, eerlijk en zorgvuldig werkt. Daarom heeft de provincie o.m. gedragscodes opgesteld en wordt ingezet op verdere bevordering van integriteit en interne weerbaarheid. Nieuwe medewerkers overleggen een VOG, worden geïnformeerd over de gedragscodes en volgen de verplichte workshop 'integriteit en weerbaarheid' waarin de thema's uit de gedragscodes centraal staan. Integriteit is ook onderdeel van het goede gesprek tussen medewerker en manager. Daarnaast is een vertrouwenspersoon ingesteld waarbij eventuele misstanden vertrouwelijk kunnen worden gemeld. Voorts zijn de gedragscodes voor PS en GS beschikbaar via onze website.

De (financiële) processen kenmerken zich door de aanwezigheid van functiescheiding. Hiermee voorkomen we dat slechts één persoon ongecontroleerd transacties of verplichtingen kan aangaan, autoriseren, verwerken en afwickelen en toegang heeft tot activa. Ondanks alle beheersingsmaatregelen resteert het risico dat maatregelen worden doorbroken of het risico van samenspanning tussen medewerkers. We beogen dat naleving van beheersingsmaatregelen ertoe bijdraagt dat eventuele 'override of controls' tijdig wordt gesignaleerd.

De afgelopen jaren zijn er regelmatig berichten in de media over cyberaanvallen, gevallen van ransomware en datalekken. Gezien de activiteiten van de provincie heeft informatiebeveiliging vanuit de perspectieven continuïteit, fraude en privacy en daarmee samenhangende reputatie een hoge prioriteit.

Tijdens de dagelijkse bedrijfsvoering vinden controles plaats om vast te stellen of gewerkt wordt volgens de daarover gemaakte afspraken, waaronder de diverse protocollen voor informatiebeveiliging. Daarnaast beoordelen de CISO en FG de kwaliteit en naleving van getroffen beheersingsmaatregelen. Periodiek wordt de beheersing van informatiebeveiliging getoetst, zowel via interne audits, als extern via een ISO 27001 en Baseline Informatiebeveiliging Overheid audit (BIO). Eventuele verbeterpunten vormen de input voor verdere aanscherping en/of naleving van het informatiebeveiligingsproces.

Recent is er ook door de Zuidelijke Rekenkamer een onderzoek gedaan naar de volwassenheid van informatiebeveiliging bij de provincie, met als conclusie: "De rekenkamer concludeert dat de provincie Noord-Brabant in korte tijd grote stappen heeft gezet, waarbij informatieveiligheid daadwerkelijk naar een hoger niveau is getild. Voor het na te streven kader vanuit de rijksoverheid (Baseline Informatiebeveiliging Overheid) en interprovinciale afspraken (NEN-ISO 27001), is Noord-Brabant de eerste en enige provincie die hiervoor is gecertificeerd."

Tot slot: Er zijn ons geen gevallen bekend waarin zich in 2022 eventueel interne of externe fraude heeft voorgedaan.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Bedrijfsvoering Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Verschil begroting - realisatie
Capaciteitsbudget	107.152 N	124.911 N	134.855 N	9.944 N
Budget 'overige personeelskosten'	5.069 N	5.488 N	4.435 N	1.052 V
Budget 'overige bedrijfsvoeringskosten'	25.812 N	27.827 N	24.069 N	3.759 V
Saldo van baten en lasten	138.033 N	158.226 N	163.359 N	5.133 N
Bijdragen personeelskosten 'Werken voor derden' onder programma's gepresenteerd	0	0	4.577 V	4.577 V
Saldo Organisatiekostenbudget met inkomsten 'Werken voor derden'	138.033 N	158.226 N	158.782 N	556 N

Toelichting verschil begroting – realisatie

Capaciteitsbudget 5.367 N

De lasten voor salaris en inhuur zijn € 9,9 mln. hoger uitgevallen dan het beschikbare capaciteitsbudget voor de uitvoering van de provinciale taken. Daartegenover staat ontvangen bijdrage van onze partners van € 4,6 mln. voor aanvullend door onze programma's uitgevoerde werkzaamheden voor derden. Dit betreft werk dat geen provinciale taak is, maar dat we voor partners door de provinciale organisatie tegen betaling laten uitvoeren en waarvan de kosten ten laste van het Organisatiekostenbudget (OKB) komen, maar de inkomsten worden gepresenteerd onder de toerekening apparaatskosten van de betreffende (begroting)programma's omdat de budgettaire omvang van het OKB de omvang van de provinciale taken weerspiegelt. Onderdeel van de hogere lasten is de in 2022 genomen financiële last voor een voorziening spaarverlof van € 1,5 mln. Deze voorziening is nu gevormd vanwege wijzigingen in de cao en verslaggevingsregels (BBV). Door de vorming van deze voorziening is in 2022 ook de financiële last genomen voor verlofaanspraken uit afgelopen jaren. Daarnaast leidt het hoge ziekteverzuim tot hogere lasten. Bij langdurig ziekteverzuim leidt vervanging tot extra kosten, onder andere door de inzet van extra inhuur.

Overige personeelskosten 1.052 V

Bij de overige personeelskosten is er sprake van een onderschrijding. Dit hangt samen met lagere reis- en verblijfkosten in 2022. De reiskosten waren lager door de coronamaatregelen in met name het eerste halfjaar en doordat er ook in de rest van het jaar minder reisebewegingen zijn gemaakt.

Overige bedrijfsvoering kosten 3.759 V

Enkele kosten voor ICT projecten zijn lager uitgevallen doordat de betreffende projecten in 2022 niet konden worden gerealiseerd. Daartegenover zijn kosten voor energie toegenomen met € 0,3 mln. (70%) als gevolg van prijsstijgingen die zich ook in 2023 verder doorzetten. Ook zijn de kosten voor onderhoud hoger uitgevallen doordat projecten vanwege leveringsproblemen in 2022 in plaats van 2021 zijn uitgevoerd. Per saldo hebben we een onderschrijding van ruim € 3,7 mln. op de overige bedrijfsvoering kosten. Deze resterende middelen zijn gereserveerd ter dekking van de totale lasten binnen het OKB.

Investeringen Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Verschil begroting - realisatie
Provinciehuis (incl. gevelplaten en buitenterrein)	0	2.317 N	1.394 N	923 V
ICT en Automatisering	0	819 N	290 N	528 V
Subtotaal	0	3.136 N	1.684 N	1.451 V

Paragraaf 2 Provinciale heffingen

Inleiding

Eén van de inkomstenbronnen van de provincie betreft de provinciale heffingen. Deze bestaan uit:

- de heffing opcenten op de motorrijtuigenbelasting;
- de Grondwaterheffing;
- de Nazorgheffing in het kader van de Leemtewet;
- diverse leges.

De provincie kent geen kwijtscheldingsbeleid voor provinciale heffingen.

Beleidskaders

- Grondwaterheffingsverordening
- Verordening Nazorgheffing Noord-Brabant
- Legesverordening Provincie Noord-Brabant

Heffing opcenten motorrijtuigenbelasting

De opbrengst uit de opcenten motorrijtuigenbelasting is één van de belangrijkste bronnen van inkomsten voor de provincie. Op grond van artikel 222 van de Provinciewet worden provinciale opcenten geheven. De opbrengst wordt tot de algemene dekkingsmiddelen gerekend. Dit betekent dat aan de besteding geen voorwaarden zijn verbonden.

De raming en de realisatie van de opcenten wordt bepaald door de uitkomst van het aantal personenauto's en motoren maal het tarief. Het tarief is een percentage waarmee de hoofdsom van de motorrijtuigenbelasting – die van rijkswege wordt geheven op personenauto's en motoren – wordt vermeerderd. De meeropbrengst die dit oplevert is voor de provincie.

Naast het tarief hebben mutaties in het wagenpark effect op de totale opbrengst van de opcenten. De mutaties zijn te onderscheiden in volume-effect, gewichtseffect en effect van de milieubelasting van de auto.

Door het Rijk wordt elk jaar het maximumniveau van de opcentenheffing vastgesteld. De provincie bepaalt zelf in hoeverre zij de vrije capaciteit (verschil wettelijk maximum -/- provinciaal opcententarief) wil benutten. De datum waarop provincies hun opcenten kunnen wijzigen is met ingang van 1 januari van enig jaar.

De MRB-raming is in de begroting 2022 vastgesteld op € 277,9 mln. De uiteindelijke jaaropbrengst bedraagt € 278,9 mln. wat een voordelig resultaat inhoudt van 0,4%.

Eind 2022 stonden in Noord-Brabant ruim 1.467.000 (eind 2021 1.460.000) personenauto's geregistreerd en ruim 122.000 (eind 2021 119.450) motoren. Er is sprake geweest van een lichte autonome groei van het wagenpark

Provinciale lastendruk m.b.t. opcenten motorrijtuigenbelasting

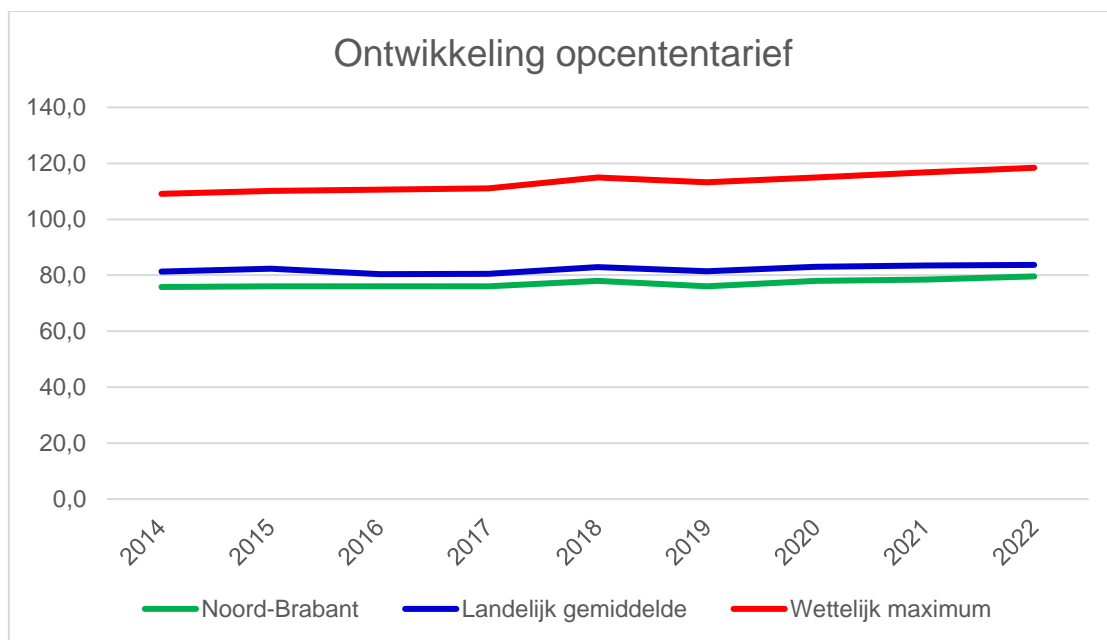
Het door het Rijk vastgestelde maximale opcententarief is per 1 januari 2022 wettelijk bepaald op 118,4 opcenten en wordt jaarlijks geïndexeerd.

In de heffingsverordening opcenten Motorrijtuigenbelasting is voor 2022 het tarief vastgesteld op 79,6 opcenten (PS 55/21).

In onderstaande tabel is een vergelijking opgenomen van de vastgestelde opcentarieven van alle provincies.

		Vastgesteld tarief per per 1 jan 2022	Onbenutte belastingcapaciteit uitgedrukt in percentages per 1 januari 2022
1	Groningen	94,5	20,2%
2	Drenthe	92,0	22,3%
3	Zuid-Holland	91,8	22,5%
4	Gelderland	90,6	23,5%
5	Fryslân	87,0	26,5%
6	Zeeland	82,3	30,5%
7	Flevoland	82,2	30,6%
8	Overijssel	79,9	32,5%
9	Noord-Brabant	79,6	32,8%
10	Limburg	79,1	33,2%
11	Utrecht	77,5	34,5%
12	Noord-Holland	67,9	42,7%
	Gemiddeld tarief	83,7	
	Maximaal tarief	118,4	

In de rangorde van opcentenheffing van hoog naar laag komt de provincie Noord-Brabant uit op een 9e plaats. In 2022 is de lastendruk m.b.t. de opcenten op de motorrijtuigenbelasting in relatieve zin onder het landelijk gemiddelde gebleven.

Onbenutte belastingcapaciteit

De onbenutte belastingcapaciteit is het verschil tussen de theoretische opbrengst op basis van het wettelijk vastgestelde maximumtarief en de opbrengst gebaseerd op het tarief van de provincie. De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt rekening houdend met het maximale tarief van 118,4 opcenten voor het jaar 2022 ca € 135,9 mln.

Er is een relatie tussen de opcentenheffing (omvang wagenpark in aantallen en gewicht) en de algemene uitkering uit het Provinciefonds. In het verdeelmodel van het fonds telt de belastingcapaciteit (tegen een algemeen rekestaf) mee als een (negatieve) inkomstenmaatstaf. Anders gezegd: een relatief grotere belastingcapaciteit (zoals in Noord-Brabant) leidt tot een naar verhouding lagere provinciefondsuitkering.

Grondwaterheffing

De grondwaterheffing wordt geheven over de hoeveelheid onttrokken grondwater. De bestedingsmogelijkheden van de heffing zijn limitatief in de Grondwaterwet opgenomen, namelijk kosten van onderzoek, metingen en schadevergoedingen in verband met de onttrekking van grondwater. De financiële verantwoording verloopt via de voorziening grondwaterheffing. Voor 2022 komen de inkomsten grondwaterheffing uit op € 4,1 mln.

De heffing vindt plaats op grond van de [Grondwaterheffingsverordening](#) d.d. 9 december 2011. De baten uit de grondwaterheffing zijn in de begroting 2022 opgenomen bij programma 3 - Water en bodem. Vanaf 1 juli 2023 zal de [Verordening grondwaterheffing Noord-Brabant 2023](#) in werking treden.

Nazorgheffing

Nazorgheffing in het kader van de Nazorgregeling Wet Milieubeheer.

Op grond van de Wet milieubeheer is de provincie verantwoordelijk voor de nazorg van alle stortplaatsen waar na de peildatum 1 september 1996 nog afval is/wordt gestort. Om het eeuwigdurend milieu hygiënisch beheer door de Provincie van deze stortplaatsen te verzekeren is, conform de wettelijke regeling, een Nazorgfonds (een aparte rechtspersoon) ingesteld.

De exploitant van een stortplaats die onder deze wettelijke regeling valt, moet een nazorgplan opstellen en dat voorleggen aan de provincie. Op basis van het nazorgplan wordt een doelvermogen bepaald. Om het doelvermogen op te bouwen wordt aan de stortplaatsbeheerder een heffing opgelegd die in het fonds wordt gestort. Hiermee is in april 2000 een start gemaakt.

De heffing vindt plaats op grond van de vastgestelde verordening Nazorgheffing Noord-Brabant die door Provinciale Staten voor het laatst is gewijzigd op 25 februari 2011 (Statenvoorstel 86/11).

Op grond van de Wet milieubeheer is de opbrengst van de nazorgheffing uitsluitend bestemd voor de uitvoering van de nazorg van gesloten stortplaatsen.

De provincie fungeert als ontvanger voor het Nazorgfonds. De gelden worden belegd in externe fondsen, conform het door het Algemeen bestuur van het Nazorgfonds vastgestelde beleggingsstatuut. De beleggingsresultaten worden tot aan het moment van feitelijke sluiting van de stortplaats verrekend met de door de exploitanten te betalen heffingen. Het Nazorgfonds heeft een eigen begroting en jaarrekening die door het Algemeen bestuur van het fonds worden vastgesteld.

Op dit moment zijn er in Brabant negen stortplaatsen, waarvan één baggerspeciedepot, waarop de wettelijke regeling van toepassing is:

1. De Kragge, Bergen op Zoom
2. Gulbergen, Nuenen
3. Spinder, Tilburg
4. Meerendonk, 's-Hertogenbosch
5. Zevenbergen
6. Haps
7. Vlagheide, Schijndel

- 8. Nyrstar, Budel
- 9. Baggerdepot Dintelsas

In 2014 is een definitieve afrekening gemaakt voor de stortplaatsen Nyrstar en Dintelsas. Deze zijn toen gesloten. De provincie voert daar de nazorg uit en draagt ook het financieel risico. Voor wat betreft de overige, nog niet gesloten, stortplaatsen zijn de nazorgheffingen gestort in het Nazorgfonds en is er voldoende zekerstelling aanwezig. Bij sluiting zal op basis van een definitief nazorgplan een definitieve afrekening worden opgemaakt.

Provinciale Staten zijn op 11 juni 2019 geïnformeerd over de uitvoering van de Asset Liability Management (ALM) studie Nazorgfonds voor de stortplaatsen in de Provincie Noord-Brabant. Omdat er mogelijk kansrijke opties zijn die de kosten van de nazorg in de toekomst zouden kunnen beperken, hebben de provincie en de vergunninghouders een overeenkomst gesloten om hier gedurende vier jaren, in aanloop naar de nieuwe ALM studie in 2023, diepgaand onderzoek naar te doen. Onderdeel van deze overeenkomst is dat, zo lang het onderzoek loopt, de vergunninghouders de stortplaatsen nog niet voor de eeuwigdurende nazorg overdragen aan de provincie en dus zelf risicodragend blijven. Tegelijkertijd handhaaft de provincie, zolang de vergunninghouders deel blijven nemen aan het onderzoek, de rekenrente op het bestaande niveau. Dit uitstel geeft exploitanten de tijd om samen met de provincie te kijken naar ontwikkelingen die mogelijk kunnen bijdragen aan een verlaging van het benodigde doelvermogen. Ook kan onderzocht worden of op de stortplaatsen nieuwe inkomsten te genereren zijn middels hergebruik, bijvoorbeeld door het vestigen van een zonnepark.

Na het sluiten van de hierboven bedoelde overeenkomst hebben wij meermalen overleg gevoerd met de vergunninghouders. Hieruit is gebleken dat het onderbouwen van aanwezige haalbare alternatieven voor lagere doelvermogens meer tijd vraagt dan in de overeenkomst van juni 2019 is afgesproken. Provinciale Staten zijn hierover geïnformeerd op 31 mei 2021 en laatstelijk geïnformeerd op 14 december 2021.

Inmiddels is het vervolg op de ALM-studie van 2019 gestart met het aanstellen van een onafhankelijke Proces Manager en een bestuurlijk akkoord op het plan van aanpak. De diverse werkgroepen, een ambtelijke stuurgroep en het Bestuurlijke Overleg zijn onder begeleiding van de onafhankelijke procesmanager aan de slag.

In de juridische werkgroep wordt gewerkt aan een nieuwe overeenkomst met een looptijd tot juni 2029 onder begeleiding van een gespecialiseerde jurist.

Voor 2023 staat een nieuwe ALM-studie gepland.

Leges

bedragen x € 1.000

Legesopbrengsten	Begroting na wijz. 2022	Jaarstukken Realisatie 2022
Waterwet	166	244
Ontgrondingenwet	290	231
Wet algemene bepaling omgevingsrecht	1.087	1.023
Natuurbeschermingswet (incl. VVGB's)	3.121	1.968
Vergunningen/ontheffingen wegenverordening	187	171
Totaal	4.851	3.638

Leges waterwet

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
Open bodemenergiesystemen		
4.1a t/m 200.000 m3	13	13
4.1a1 t/m 500.000 m3	10	17
4.1a2 meer dan 500.000 m3	2	9
	25	39
Drinkwater & industriële toepassingen		
4.1b t/m 500.000 m3	0	1
4.1b1 t/m 1.000.000 m3	1	0
4.1b2 meer dan 1.000.000 m3	0	0
	1	1
Totaal	26	40

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Vergunningverlening is vraag gestuurd en wijkt in principe dus altijd af van de raming. Zowel de aantallen als inkomsten zijn beiden hoger. In de gerealiseerde aantallen zijn 15 wijzigingen opgenomen.

Leges Ontgrondingenwet

De legestarieven stijgen met de normale tariefcorrectie. De geraamde legesopbrengsten nemen dan ook licht toe.

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
5.5.1a tot 15.000 m3	5	1
5.5.1b 15.001 m3 t/m 25.000 m3	4	5
5.5.1c 25.001 m3 tot 50.000 m3	3	7
5.5.1d 50.001 m3 tot 100.000 m3	3	2
5.5.1e 100.001 m3 tot 500.000 m3	1	1
5.5.1f 500.001 m3 en meer	1	0
5.5.2 wijzigen of verlengen vergunning	3	2
5.5.3 wijzigen vergunning met extra hoeveelheid specie	0	0
5.5.4 intrekken vergunning	1	0
5.5.5 machtiging ingevolge artikel 12	0	0
5.5.6 cultuurtechnische verbetering zonder specieafvoer	1	0
5.5.7 natuurprojecten zonder specieafvoer	0	1
Totaal leges ontgrondingenwet	22	19

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Het aantal vergunningen en de legesinkomsten is iets lager dan ingeschat.

Leges Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo)

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
Bouwkosten:		
5.1.1.1a lager dan € 20.000	30	21
5.1.1.1b tussen €20.000 en € 50.000	21	16
5.1.1.1c tussen €50.000 en € 100.000	18	24
5.1.1.1d tussen €100.000 en € 400.000	20	24
5.1.1.1e tussen €400.000 en € 1.000.000	11	19
5.1.1.1f tussen € 1 mln. en € 5 mln.	12	9
5.1.1.1g tussen € 5 mln. en € 25 mln.	5	2
5.1.1.1h meer dan € 25 mln.	0	0
5.1.1.2 beoordelen bodemrapport	7	0
5.1.1.3 beoordelen advies agrarische adviescommissie	0	0
5.1.1.4 toetsing ontheffing ihkv exploitatieplan	1	0
5.1.2 a-g binnenplanse ontheffing (bestemmingsplan)	18	29
5.1.3 a/c slopen / wijzigen beschermd monument	0	0
5.1.3 b/d slopen beschermd stads- & dorpsgezicht	0	0
5.1.4 slopen	0	0
5.1.5 kappen	9	1
5.1.6 a-b handelsreclame	0	0
5.1.9/10 andere en overige activiteiten	0	9
<i>Subtotaal leges Wabo</i>	<i>152</i>	<i>154</i>
5.1.7 Omgevingsvergunning aanhaken op Wwb, N2000 (PNB bevoegd gezag)	9	1*
5.1.8 Omgevingsvergunning aanhaken op Wnb, FF-activiteiten (PNB bevoegd gezag)	10	0
<i>Subtotaalinterne adviezen Vvgb</i>	<i>19</i>	<i>1</i>
Totaal Wabo	171	155

*inclusief art 5.1.7 a/b uit de periode voor 2022

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Realisatie en begroting liggen dicht bij elkaar; de realisatie blijft iets achter op de prognose.

Leges Natuurbeschermingswet 2017

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
6.1.1 Vergunningverlening gebiedsbescherming/Natura 2000 art 2.7 (vóór 2022)	0	83
6.1.1a Vergunningverlening nieuwe vergunning (vóór 2022)	0	66
6.1.1a Vergunningverlening gebiedsbescherming uitgebreide procedure	260	6
6.1.1b Vergunningverlening gebiedsbescherming wijzigingsvergunning	0	26
6.1.1.b Vergunningverlening gebiedsbescherming (gedeeltelijke) intrekking	100	14
6.1.1c Vergunningverlening intrekking	10	18
6.1.1.c Vergunningverlening omzetten PAS-melding	300	2
6.1.1.d Vergunningverlening intern salderen	0	1
6.1.3.a Ontheffingverlening onderzoek/onderwijs , opvang beschermde dieren art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	9	4
6.1.3.b ontheffingverlening soortenbescherming t.b.v. infrastructurele werken, windmolens, ruimtelijke ontwikkeling meer dan 50 woningen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	132	86
6.1.3.c Ontheffingverlening soortenbescherming overige aanvragen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	88	122
6.1.3.d Ontheffingverlening soortenbescherming betrekking hebbend op belang één particuliere aanvrager art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	3	7

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
6.1.2 Ontheffingverlening schadebestrijding, overlastbestrijding en populatiebeheer art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	20	18
6.1.4.a Ontheffingverlening compensatie herplantplicht art 4.5	20	16
6.1.4.b Ontheffingverlening herplantplicht art 4.5	20	0
6.1.4.c Ontheffingverlening herplanttermijn art 4.5	8	2
6.1.4.d Ontheffing veilingstermijn art 8.7 verordening natuurbescherming	8	8
Toepassing restartikel 6.1.6 / 1.1	0	29
<i>Subtotaal leges</i>	<i>978</i>	<i>508</i>
Verklaringen van geen bezwaar WNB		
6.1.1 Vergunningverlening gebiedsbescherming/Natura 2000 art. 2.7	50	23
6.1.1a Vergunningverlening gebiedsbescherming nieuwe vergunning	0	3
6.1.1b Vergunningverlening gebiedsbescherming wijzigingsvergunning	0	2
6.1.1b Vergunningverlening gebiedsbescherming volledige intrekking	0	0
6.1.3.b Ontheffingverlening soortenbescherming t.b.v. infrastructurele werken, windmolens, ruimtelijke ontwikkeling meer dan 50 woningen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	3	0
6.1.3.c Ontheffingverlening soortenbescherming overige aanvragen art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	10	4
6.1.3.d Ontheffingverlening soortenbescherming betrekking hebbend op belang één particuliere aanvrager art 3.3/3.4/3.8/3.9/3.10	2	1
<i>Subtotaal Vvgb's WNB</i>	<i>65</i>	<i>33</i>
Totaal leges Natuurbeschermingswet en Vvgb	1043	541

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Zowel het aantal vergunningen gebiedsbescherming en ook de legesinkomsten blijft significant achter op de ramingen. Dit heeft uiteraard alles te maken met de stikstofproblematiek waardoor vergunningverlening bemoeilijkt werd.

De totale begrote legesinkomsten waren € 3,7 miljoen; bij de begroting 2022 was er echter al rekening gehouden met dat de legesinkomsten € 0,6 miljoen zouden achterblijven tot het niveau van € 3,1 miljoen. De daadwerkelijke leges Wnb bedroegen echter circa € 2,1 miljoen.

Leges Vergunningen/ontheffingen Interim omgevingsverordening, afdeling 2.5 Infrastructuur

De leges die in rekening worden gebracht voor het behandelen van aanvragen van vergunningen en ontheffingen op grond van de Interim omgevingsverordening Noord-Brabant, afdeling 2.5 Infrastructuur en de wegenverkeerswetgeving zijn berekend op basis van de werkelijke hoeveelheid ambtelijke uren - en daaraan gekoppelde uurtarieven - die nodig zijn om een aanvraag te behandelen. Het uitgangspunt is dat kostendekkende tarieven worden gehanteerd.

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
Ontheffing wedstrijd voertuigen meer gemeenten art. 148/10 WVV 1994	15	19
Verklaring geen bezwaar wedstrijd in één gemeente art. 148/10 WVV 1994	15	2
Ontheffing voertuig of -combinatie art. 9.1 RV, m.u.v. H5, afd. 7, 8, 10 en 11 RV (exceptionele transporten)	2800	3179
Ontheffing voertuig of -combinatie art. 9.1, H5, afd. 7, 8, 10 en 11	0	0
Ontheffing art. 87 RVV 1990	20	0

Onderdeel	Aantal geraamd	Aantal gerealiseerd
Vergunning art. 4, eerste lid, Verordening wegen		
- werk andere wegbeheerders	20	16
- verkeersmaatregelen op de weg voor werken of activiteiten buiten de weg	100	111
- kabels of leidingen	225	185
- borden (bewegwijzering, stroken-borden, reclame, objecten, terreinen)	5	1
- kunstobject binnen de bebouwde kom	0	0
Vergunning art. 5, eerste en tweede lid, Verordening wegen:		
- evenement (niet optocht)	15	4
- evenement	10	1
- voorwerpen i.v.m. particuliere bouw- of onderhoudswerken buiten de weg	0	6
- overige activiteiten (wedstrijden zonder voertuigen, voorwerpen, stoffen)	5	1
Aanvraag niet nadrukkelijk benoemd	0	3
Totaal	3230	3528

Toelichting op de verschillen tussen raming en realisatie

Het aantal verleende vergunning en ontheffingen in 2022 is hoger dan de geraamde aantallen 2022 en de gerealiseerde aantallen in 2021 (3.127). Het aandeel van de ontheffingen voor exceptioneel vervoer via RDW stijgt al een aantal jaren in verband met het uitbreiden van de bevoegdheden van de RDW inzake provinciale wegen. De RDW voert deze uit en betaalt deze leges uit aan de provincie, een jaar na realisatie. Bij de andere categorieën is in het geraamde aantal rekening gehouden met de nasleep van de coronapandemie. De gerealiseerde aantallen liggen desondanks nog lager. De totale inkomsten uit leges over 2022 bedragen € 171.134 t.o.v. een raming € 186.655. Omdat de aantallen vooral hoger zijn bij de ontheffingen RDW met een relatief laag tarief, zijn de totale inkomsten uit de leges lager dan geraamd.

Kostendekkendheid van de leges

Bij het opstellen van de begroting is een gedetailleerde opzet gemaakt over de te verwachten uitvoeringskosten vergunningverlening. Daarbij is tevens in beeld gebracht welk type procedures legesplichtig zijn en voor welke procedures dat niet geldt. De volgende variabelen zijn van belang:

- Het benodigd aantal uren per procedure;
- Het uurtarief dat hierbij van toepassing is;
- Het verwacht aantal procedures; dit zegt niets over de "kostprijs" van een procedure, maar over het totaal van de geraamde legesopbrengsten.

Aantal uren

De benodigde ureninzet wordt opgesteld in samenwerking met "inhoudelijke" experts van de omgevingsdiensten. Hierbij wordt bedoeld op experts op het gebied van de Waterwet, Ontgrondingenwet, Wabo en Wet natuurbescherming. De uren die in beeld gebracht worden hebben enkel betrekking op uren van medewerkers van de Brabantse omgevingsdiensten, daar vindt immers de uitvoering plaats. Het betreft enkel uren van medewerkers in het primaire proces. Er worden geen uren van provinciale medewerkers opgenomen in deze opzet.

Uurtarief

Bij de opzet die wordt gemaakt voor de begroting wordt gerekend met (gemiddelde) uurtarieven van de omgevingsdiensten. In deze tarieven zit een opslag voor de overhead van de omgevingsdiensten. Vanuit de provincie wordt hier geen verdere opslag aan toegevoegd.

Aantal procedures

De vergelijking tussen het geraamde aantal en gerealiseerde aantal procedures is opgenomen in de paragraaf heffingen van de provinciale jaarrekeningen.

Kostendekkendheid legestarieven

De kosten van de opdrachten met vergunningverlening en de bijbehorende legesopbrengsten worden gedurende het jaar en gemonitord of deze in lijn liggen met de verwachting. Bij afwijkingen wordt ingezoomd op de achterliggende oorzaken. Jaarlijks worden de kengetallen voor vergunningverlening herijkt naar aanleiding van ervaringsgegevens. Ook de uurtarieven worden jaarlijks herijkt. Per saldo leidt dit tot aanpassingen van de legestarieven uit de legestabel voor het aankomende begrotingsjaar.

Paragraaf 3 Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Brabant is een ondernemende provincie. Om kansen te benutten is een bepaalde mate van risicobereidheid nodig. Overheden dienen echter ook op een verantwoorde manier met publieke middelen om te gaan. De juiste afweging tussen maatschappelijk rendement en risico en de daarbij behorende beheersmaatregelen moet worden gemaakt. Risicomanagement is daarbij een belangrijk instrument.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Risicomanagement helpt bestuur, management en medewerkers bij het realiseren van provinciale doelen, door kansen (of mogelijkheden) te benutten en risico's te beheersen. Risicomanagement biedt geen 100% garantie dat gebeurtenissen met een negatief gevolg niet meer zullen optreden, of dat alle kansen worden benut. Het geeft wel de zekerheid dat de provincie vooraf de benutting van kansen en de beheersing van risico's zorgvuldig heeft afgewogen

Wat hebben we daarvoor gedaan?

Risicomanagement is een doorlopend proces. In de paragraaf weerstandsvermogen wordt bij de jaarstukken en de begroting gerapporteerd over de belangrijkste uitkomsten van het risicomanagementproces en ontwikkelingen. We brengen in beeld wat de belangrijkste restrisico's zijn, wat het beschikbare weerstandscapaciteit is en welke conclusie we kunnen trekken op basis van de ratio weerstandsvermogen. We richten ons in deze paragraaf hoofdzakelijk op de uitgavenkant van de begroting. Ontwikkelingen m.b.t. de inkomsten van het Rijk en het verloop van de belastinginkomsten komen aan bod in de Sturing en verantwoordingsdocumenten. De expliciete risico's verbonden aan de inkomstenkant voor het lopende jaar, zullen betrokken worden in het proces van risicomanagement door GS en daar waar nodig een vertaling krijgen in de paragraaf weerstandsvermogen.

Beleidskaders

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 11 van het BBV (Besluit Begroting en Verantwoording Provincies en Gemeenten) en de daarop van toepassing zijnde toelichting.

Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- het beleid betreffende weerstandscapaciteit en risico's;
- een inventarisatie van de risico's;
- een inventarisatie van de weerstandscapaciteit;
- financiële kengetallen;
- een beoordeling van de onderlinge verhouding tussen deze kengetallen in relatie tot de financiële positie.

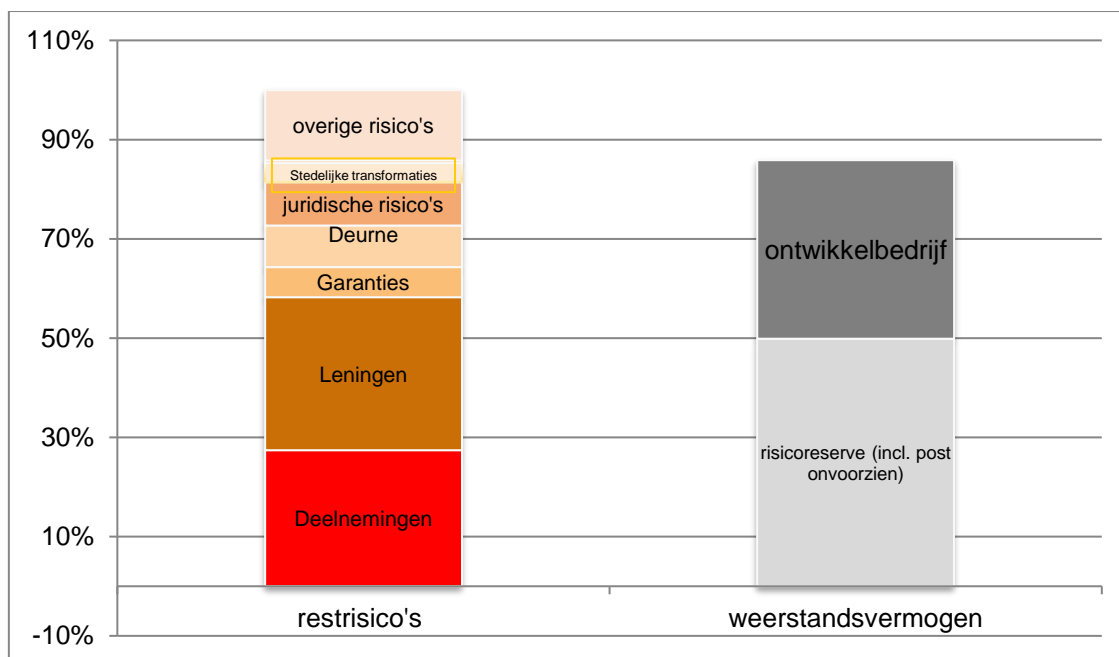
De provincie is zelf verantwoordelijk voor het formuleren van de beleidslijn en normering. GS hebben op 10 september 2019 een geactualiseerde [beleidsnota risicomanagement en weerstandsvermogen](#) mogen vastgesteld. De nota is via een [statenmededeling](#) aan uw staten voorgelegd. Overige beleidsuitgangspunten ten aanzien van risicomanagement staan in deze paragraaf bij de diverse onderdelen weergegeven.

Inventarisatie risico's

bedragen x € 1 mln

Onderwerp	Restrisico jaarrekening 2022	Restrisico begroting 2023	Toelichting
(x € 1 mln.)			
<i>Deelnemingen</i>	59,50	59,50	Het restrisico is gebaseerd op individuele risico-inschatting. Het restrisico is bepaald op 100% van de balanswaarde (incl. voorziening grondbedrijf), met uitzondering van de ORR.
<i>Leningen</i>	67,70	68,40	Elke lening is apart beoordeeld op risico. Het restrisico is de som van de afzonderlijke risicobeoordelingen van de leningen.
<i>Garanties</i>	13,20	4,80	Het restrisico is de uitkomst van individuele inschatting van risico en afdekking
<i>Project glastuinbouw Deurne</i>	18,20	17,50	Risicoafdekking voor het in 2019 in ontwikkeling genomen glastuinbouwgebied Deurne.
<i>Stedelijke transformatie</i>	8,40	8,40	Risicoafdekking voor Stedelijke transformaties
<i>Juridische en bedrijfsvoeringsrisico's</i>	18,90	18,90	Juridische en procesrisico's zijn inherent aan beleidsuitvoering en bedrijfsvoering. De inschatting van het restrisico is vooralsnog een becijferd risico van 3% van de netto structurele exploitatieomvang
<i>Claims rond beleidswijzigingen Ruimtelijke ordening</i>	1,10	1,10	Het restrisico op schadeclaims door beleidswijzigingen ruimtelijke ordening.
Subtotaal	187,00	178,70	85,9% (begroting 2022 86,8 %)
Overige risico's	30,80	27,10	14,1 % (begroting 2023 13,2%)
Totaal risico's	217,80	205,80	100%

Het belangrijkste verschil in de restrisico's stand jaarrekening 2022 ten opzichte van de begroting 2023 is de afdekking van de garantstelling Fonds nazorg gesloten stortplaatsen van € 6,8 mln. De provincie staat garant voor een eventueel negatieve egalisereserve bij de gesloten stortplaatsen. Uit de concept Jaarrekening 2022 van het Nazorgfonds blijkt dat de egalisereserve van het Nazorgfonds per 31 december 2022 negatief is. Dit wordt afgedekt.

Inventarisatie weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de middelen en mogelijkheden waarover de provincie beschikt of kan beschikken om niet begrote kosten (restrisico's) te dekken. De mogelijkheden om tegenvallers op te kunnen vangen, kunnen worden gekwalificeerd als:

- incidenteel (middelen die slechts éénmalig ingezet kunnen worden) en;
- structureel (elk jaar kan deze capaciteit opnieuw worden ingezet).

Uit de risico-inventarisatie volgt de **benodigde weerstandscapaciteit** voor 2022: € 217,8 mln.

De **beschikbare weerstandscapaciteit** is € 184,3 mln. Binnen deze middelen kunnen restrisico's worden opgevangen, zonder dat hiervoor beleidswijzigingen noodzakelijk zijn.

bedragen x € 1 mln

	Weerstandscapaciteit		Totaal
	Incidenteel	Structureel	op jaarbasis
Risicoreserve	104,9*		
Reserve Ontwikkelbedrijf	78,1**		
Totaal reserves			183,0
Post onvoorzien		1,3	1,3
Totale weerstandscapaciteit			184,3
<i>Theoretische ruimte vanwege onbenutte belastingcapaciteit</i>			<i>135,9***</i>

* De stand van de risicoreserve (volgens bijlage 4 is € 13,8 mln. hoger). Deze storting is bedoeld voor toekomstige risico's. Om een goed beeld te geven van de ratio laten we deze middelen buiten beschouwing.

** Inclusief de gevormde voorzieningen.

*** De onbenutte belastingcapaciteit geeft een theoretische ruimte van € 135,9 mln. Dit levert een theoretische ruimte op in jaar 2022.

Ratio weerstandsvermogen

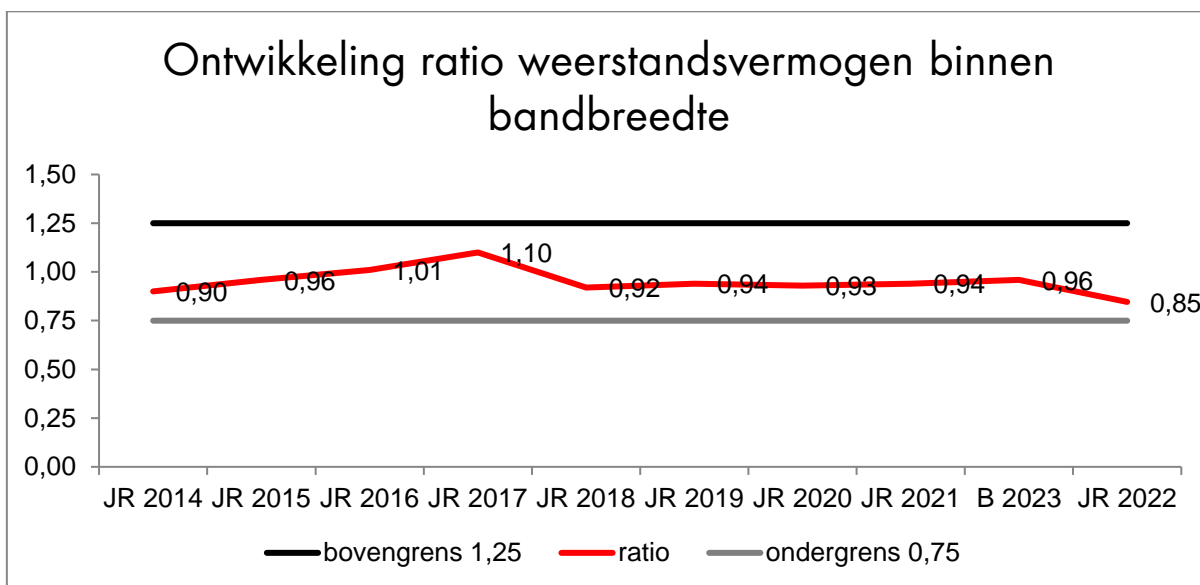
Weerstandsvermogen is een maatstaf om te beoordelen of de provincie in staat is om nadelige gevolgen van risico's op te vangen zonder dat daarbij de continuïteit in de uitvoering van taken in gevaar komt.

In het BBV (Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten) wordt het weerstandsvermogen gedefinieerd als de verhouding tussen:

- de beschikbare weerstandscapaciteit, zijnde de middelen en voorzieningen waarover de provincie beschikt om niet begrote kosten te dekken;
- alle risico's waarvoor geen (dekkings-)maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie (benodigde weerstandscapaciteit).

$$\text{Ratio weerstandsvermogen} = \frac{\text{Beschikbare weerstandscapaciteit} = 184,3}{\text{Benodigde weerstandscapaciteit} = 217,8} = 0,85$$

Een stabiel meerjarig beeld van de indicator geeft aan dat risicomanagement zorgvuldig plaatsvindt en tot stand komt volgens een gestructureerd risicomanagementsysteem. Er wordt geen absolute norm gesteld voor de bepaling van de ratio. De bandbreedte voor de ratio weerstandsvermogen als indicator is 0,75 tot 1,25. Het hanteren van een bandbreedte voorkomt dat elk nieuw risico of wijziging in bestaand risico leidt tot het treffen van financiële maatregelen. Onder de 0,75 zijn maatregelen nodig de beschikbare weerstandscapaciteit aan te vullen. Boven de 1,25 kan worden besloten de niet benodigde weerstandscapaciteit terug te laten vloeien naar de algemene middelen. Besluitvorming over het aanvullen of afnemen van de beschikbare weerstandscapaciteit vindt plaats bij de integrale afweegmomenten.

Conclusie

De ratio blijft binnen de met PS afgesproken bandbreedte van 0,75 - 1,25. Op basis van de ratio weerstandsvermogen kan worden geconcludeerd dat de risico's kunnen worden opgevangen binnen deze afgesproken bandbreedte van de weerstandscapaciteit.

In de bijlagenbundel bij de begroting zijn in bijlage 13 opgenomen:

- Het totaaloverzicht van de risico-inventarisatie en risicoafdekking;
- De voorgeschreven kengetallen m.b.t. de uiteenzetting van de financiële positie.

Paragraaf 4 Onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

Om kapitaalvernietiging en/of onveilige situaties te voorkomen, moeten kapitaalgoederen worden onderhouden.

De Staten stellen voor de kapitaalgoederen die de provincie in eigendom heeft, het te handhaven kwaliteitsniveau en de bijbehorende budgetten, vast. In de paragraaf onderhoud kapitaalgoederen beschrijven we de uitwerking van het vastgesteld beleid.

Onderhoud wegen

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We streven naar een goed functionerend provinciaal wegennet vanuit de kernwaarden verkeersveiligheid, bereikbaarheid, leefbaarheid en duurzaamheid.

De provincie voert beheer en onderhoud uit conform het prijs- / kwaliteitsniveau dat is vastgesteld in de beleidsnota Kwaliteit (Onderhoud) Provinciale Infrastructuur ([KOPI](#), 2022). Het oorspronkelijke beleid is vastgesteld in 2018; in 2022 heeft herijking van dit beleid plaatsgevonden.

Door het uitvoeren van planmatig onderhoud ligt het provinciale wegennet er goed bij en is er geen sprake van achterstallig onderhoud. Het wordt wel een steeds grotere uitdaging om de kwaliteit van het provinciale wegennet op niveau te houden. De dynamiek rondom stikstof depositie drukt een steeds grotere stempel op de uitvoering van infrastructurele projecten. Door het combineren van onderhoud met reconstructie en de vertraging die projecten momenteel oplopen, kan het onderhoud niet op de geplande tijd uitgevoerd worden. Daardoor is er extra incidenteel (en duur) onderhoud nodig. Daarom is bij de herijking van KOPI het uitgangspunt 'werk-met-werk' losgelaten. Met het vervallen van de bouwvrijstelling (Porthos uitspraak RvS) zal ook het uitvoeren van onderhoud in de toekomst nog lastiger worden. Voor de vervanging en renovatie opgave zal de handreiking vanuit het Rijk blijvend worden gehanteerd om verkeersonveilige situaties én kapitaalvernietiging te voorkomen.

Conform wet- en regelgeving dienen levensduur verlengende uitgaven voor provinciale infrastructuur te worden geactiveerd en afgeschreven. Het structurele investeringskrediet voor groot onderhoud en vervanging is gecorrigeerd voor het feit dat er in de afgelopen jaren nooit is geïndexeerd. Vanaf 2022 worden de afschrijvingslasten op dit investeringskrediet gedekt via een specifiek daarvoor ingestelde egaliseringsreserve. Via een jaarlijkse structurele toevoeging aan de reserve worden de afschrijvingslasten van de investeringen in groot onderhoud en vervanging op de meerjarige begroting geborgd. Conform het bestaande provinciale indexatiebeleid wordt de structurele toevoeging aan de reserve geïndexeerd. De indexatie van het investeringskrediet volgt daarmee uit deze financieringssysteematiek en wordt via de reguliere Sturings- en Verantwoordingscyclus separaat met het vaststellen van het investeringsschema aan de Staten voorgelegd.

Door uitbreiding en opwaardering van het areaal in de afgelopen decennia en de toegenomen ouderdom zal de onderhoudsopgave de komende jaren alleen maar verder toenemen. Daarnaast drukten in 2022 de leveringsproblemen en de enorme prijsstijgingen voor infrastructurele projecten als gevolg van de situatie in Oekraïne zwaar op de budgetten. Dat effect zal ook nog in de komende jaren merkbaar zijn. Aan de Staten is het [bezuinigingsscenario](#) geschetst hoe het financiële evenwicht terug hersteld kan worden.

We streven daarnaast naar een slim en duurzaam mobiliteitssysteem en zetten daarom bij beheer en onderhoud voortdurend in op duurzaamheid, innovatie en datagedreven onderhoud.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

De provincie is verantwoordelijk voor de regionale bereikbaarheid en daarom houdt de provincie een provinciaal wegennet in stand door:

- Het onderhouden en beheren van provinciale wegen en fietspaden (inclusief alle bijbehorende objecten als bomen, faunavoorzieningen, openbare verlichting en verkeersregelinstantaties);
- Het verbeteren van de verkeersveiligheid op provinciale wegen en fietspaden;
- Het oplossen van kleine knelpunten in het provinciale wegennet;
- Het op orde hebben en houden van mobiliteits- en verkeersdata.

Het provinciale (fiets-)wegennet bestaat uit:

Areaal	Hoeveelheid
Hoofdrijbaan	550 km, waarvan circa 40 km 2x2
Fietspaden	510 km
Berm	1.100 hectare
Bomen	52.500 stuks
Kunstwerken (o.a. bruggen, viaducten en ecopassages)	798 stuks
Verkeersregelinstantaties	80 stuks
Lichtmasten en bewegwijzeringsmasten	9.700 stuks

Voor de uitvoering van het dagelijks beheer, incidentmanagement en gladheidsbestrijding beschikt de provincie over een vijftal steunpunten.

In 2022 is op basis van een meerjarige onderhoudsplanning groot onderhoud en vervanging uitgevoerd, zoals op de N395 Hilvarenbeek – Oirschot, N264 bij St.-Hubert en N279 Asten - Meijel. Bij een aantal projecten worden de onderhoudswerkzaamheden gecombineerd met grootschalige reconstructies. Door de stikstofopgave en vertraging in de behandeling door de RvS lopen deze projecten steeds vaker vertraging op. Hierdoor is in 2022 vaker incidenteel onderhoud nodig geweest om de kwaliteit op het gewenste niveau te houden. Dit is relatief duur en hierdoor zijn de kosten van de onderhoudsbegroting opgelopen. Voor een uitgebreid projectenoverzicht verwijzen we naar de [Programmering Mobiliteit 2023-2042](#).

Door het onderhoud ook afhankelijk te stellen van de toestand buiten wordt achterstallig onderhoud in ieder geval voorkomen. Zo is bijvoorbeeld op basis van beschikbare data over de onderhoudstoestand in 2022 extra onderhoud aan de fietsbrug Bels lijntje over de provinciale weg N260 uitgevoerd.

Daarnaast hebben we uitvoering gegeven aan het dagelijks onderhoud inclusief incidentmanagement en gladheidsbestrijding. Na de afronding van Helmond en Oud-Gastel is in 2022 gestart met de voorbereiding van de vernieuwing en verduurzaming van de steunpunten Westerhoven en Uden.

Bij de totale onderhoudstaak blijven we inzetten op duurzaamheid en innovatie. Daarbij maken we gebruik van de beschikbare kennis en expertise in de markt via de wijze van aanbesteden van infraprojecten en hiervoor gecreëerde ruimte in de infra- en onderhoudscontracten. De provincie is hiermee voor de 4e keer op rij uitgeroepen tot meest duurzame publieke opdrachtgever. In alle infraprojecten is door die aanpak sprake van toepassing van asfaltproductie op lagere temperaturen en met hergebruik van materiaal met een lagere CO₂-emissie tot gevolg.

Ook hebben we breder pilots en experimenten uitgevoerd o.a.:

- We hebben de resultaten ontvangen van een pilot om betonnen fietspaden op verschillende duurzamere manieren te verbreden op de N257. Analyse van de uitkomsten en opschaal mogelijkheden zal in 2023 plaatsvinden.
- Er is onderzoek gedaan naar de mogelijkheden binnen het provinciale wegenareaal voor thermische energie (warmte uit asfalt). Conclusie is dat de technieken verder ontwikkeld moeten worden om tot acceptabele risico's te komen voor het wegbeheer en dat ook meer duidelijkheid moet komen over de rol die de provincie wil vervullen bij opwekking voor derden. Het potentieel aan energieopwekking blijkt groter dan de eigen vraag.
- Uitvoering van het project Zon op Infra (zonnepanelen op fietspaden) is door een samenhang tussen technische uitdagingen en beschikbaarheid van materialen door de oorlog in Oekraïne uitgesteld. Realisatie is nu in Q2 van 2023 voorzien. In dit project wordt, na de pilot op de N324 en N395, een verdere opschaling gerealiseerd en een uitgebreider monitoringsprogramma ingezet voor 5 jaar.
- Een pilot voor de bestrijding van Japanse Duizendknoop met Herbiekorrels lijkt voldoende effectief om de methode op andere locaties toe te passen. Tijdens de komende maaironde worden potentiële locaties in beeld gebracht.
- Op diverse wegen (o.a. N631, N638, N395, N277) zijn biobased bebordingen toegepast. Het betreft o.m. rijstvlies-, hennep-, en bamboeborden. Ook bij ander wegmeubilair wordt gezocht naar meer circulaire en biobased producten. Via monitoring moet blijken welke in praktijksituaties goede alternatieven zijn.
- Na toepassing van geopolymeren in een brug op de N69 en binnen de bovenstaande pilot voor fietspaden op de N257 is binnen het project N395 een grotere pilot met geopolymeren uitgevoerd. Een eerste evaluatie laat de kansen zien, maar ook de ontwikkelbehoefte voor de toekomst. Doel is om ook bij betonnen producten tot een verlaging van de CO₂-uitstoot te komen.
- Verduurzaming van beton vindt ook plaats door toepassingen van vezelmixbeton. Doorontwikkeling op de N395 van toegepaste producten op de N605 en N264 maken het wederom mogelijk om met minder materiaal de benodigde kwaliteit te behalen.
- Een andere innovatieve toepassing op de N395 is de Eco-rail. Door een andere constructie kan voorkomen worden dat kabels en leidingen verlegd moeten worden op een locatie waar een geleiderail nodig is.

Zowel bij het dagelijks onderhoud (o.a. bosmaaiers en veegmachine) als in projecten wordt gekeken naar mogelijkheden en effecten van inzet van zero emissie materieel. Bij de N395 is een volledige asfaltwerkgang emissieloos uitgevoerd. De N395 is daarmee een project waarin veel van de bovenstaande activiteiten zijn meegenomen

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Onderhoud wegen

Bedragen x € 1.000	Begr.oorspr 2022	a.Begr.na.wijz. 2022	b.Realisatie 2022	Vershil a-b
Budget onderhoud wegen	12.046	12.660	15.003	-2.343
	12.046	12.660	15.003	-2.343

Voor het dagelijks beheer en onderhoud van de provinciale wegen is € 2,3 mln. meer uitgegeven dan begroot (€ 12,7 mln.). De belangrijkste oorzaak is het extra incidentele onderhoud vanwege de vertraging in de geplande onderhoudsprojecten waar de uitvoering gekoppeld was aan reconstructieprojecten (€ 0,8 mln.). De uitvoering hiervan is sterkt beïnvloed door de dynamiek rondom stikstofdepositie. Daarnaast zijn de electriciteitskosten hoger dan geraamd (€ 0,6 mln.), omdat het project van het verleden van de openbare verlichting op en langs provinciale wegen is vertraagd. De forse prijsstijgingen hebben er tenslotte toe geleid dat de uitgaven van het onderhoudprestatiecontract (OPC) hoger uit zijn gevallen (€ 0,6 mln.).

Investerings Bedragen x € 1.000	Begroting 2022 oorspronkelijk	Begroting 2022 na wijziging	Jaarrekening 2022 realisatie	Vershil begroting - realisatie
N-261	4.085 N	985 N	0	985 V
Materieel provinciale wegen	0	254 N	204 N	50 V
Steunpunten en districtskantoren	400 N	1.169 N	677 N	492 V
Komomleidingen	0	0	404 V	404 V
Wegeninvesteringen	138.152 N	41.721 N	40.522 N	1.198 V
Busremise Breda	400 N	8.455 N	7.821 N	634 V
Totaal	143.037 N	52.584 N	48.821 N	3.763 V

Op de wegeninvesteringen is er sprake van € 3,8 mln. onderbesteding (realisatie 92,8%). Vanwege de stikstofproblematiek bij een aantal reconstructieprojecten is de oorspronkelijke begroting 2022 voor de investeringen flink naar beneden bijgesteld. De wegeninvesteringen hebben grotendeels betrekking op groot onderhoud van provinciale wegen. Op basis van de handreiking vanuit het Rijk is groot onderhoud uitgevoerd om verkeersonveilige situaties en kapitaalvernietiging te voorkomen. Voor de busremise Breda heeft in 2022 de aankoop van het perceel plaatsgevonden (€ 6,5 mln.). De overige kosten hebben betrekking op de voorbereidingen voor de verdere ontwikkeling van de busremise.

Onderhoud provinciale gebouwen en installaties

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

We streven naar een schone, open en transparante werkplek met een flexibele invulling. Het onderhoud van de provinciale gebouwen en installaties is erop gericht de bestaande voorzieningen op een doelmatige en veilige manier in stand te houden. Deze activiteiten gelden ook voor de ruimten die aan derden verhuurd worden. De uitvoering van de onderhoudswerkzaamheden vindt plaats op basis van meerjarenplanningen, de zogenaamde onderhoudsboeken.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

Onderhoudsboek hoofdgebouw en onderhoudsboek nieuwbouw

In 2021 zijn de onderhoudsboeken geactualiseerd. Voor het opstellen van het onderhoudsplan is uitgegaan van conditiescore 3 op basis van NEN2767.

In het onderhoudsplan zijn zowel het jaarlijkse als meerjarig onderhoud opgenomen. Het onderhoud bestaat voor een belangrijk deel uit het jaarlijks onderhoud, zoals het periodiek onderhoud aan de liften, het beveiligingssysteem en de klimaatinstallaties. Dat is nodig om de bedrijfszekerheid en het comfort van de gebouwen in stand te houden. De kosten voor dit onderhoud wordt in de jaarlijkse exploitatie opgenomen.

Het meerjarig onderhoud heeft betrekking op het niet-reguliere en groot onderhoud aan gebouwen, installaties, apparatuur en inrichting. Voor de uitvoering van het meerjarig onderhoud vindt een jaarlijkse dotatie van ca € 1,25 mln. aan de voorziening onderhoud provinciehuis plaats.

In 2022 is het plan voor de renovatie van de nieuwbouw bij het provinciehuis uitgewerkt. De werkzaamheden beginnen in 2023. In combinatie met de renovatie worden ook verduurzamingsmaatregelen doorgevoerd waardoor het energielabel van dit gebouw van C naar A++ gaat. De huidige bronnen voor de Warmte Koude Opslag zijn 25 jaar oud en waren dus toe aan groot onderhoud. Tijdens deze renovatie, die in 2022 is gestart, worden de ondergrondse componenten vervangen en worden maatregelen getroffen om te blijven voldoen aan de laatste wet- en regelgeving. Daarnaast is de herinrichting Huis voor Brabant in 2022 grotendeels afgerond.

Onderhoud museum

Het Noordbrabants Museum aan de Verwerstraat te 's-Hertogenbosch is provinciaal eigendom. De provincie verhuurt ruimten in het complex aan de Stichting Beheer Museumkwartier, die deze ruimten weer onderverhuurt aan o.a. de Stichting Het Noordbrabants Museum en Stichting Erfgoed Brabant. Het provinciaal Depot Bodemvondsten is ook gevestigd op deze locatie. De beheersstichting coördineert tevens het groot onderhoud en de vervangingsinvesteringen op basis van een meerjarenonderhoudsplan. Om deze kosten te dekken wordt €358.000 in de onderhoudsvoorziening gestort. In 2022 is tevens besloten tot het mogelijk maken van de aankoop van het Design Museum t.b.v. uitbreiding van het Noordbrabants Museum. De daadwerkelijke verwerving hiervan zal niet eerder plaatsvinden dan in 2023. Het meerjarenonderhoudsplan en de dotatie aan de voorziening zullen, na daadwerkelijke verwerving, hierop aangepast worden.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Onderhoud gebouwen

Bedragen x € 1.000	Begr.oorspr 2022	a.Begr.na.wijz. 2022	b.Realisatie 2022	Vershil a-b
Provinciehuis	1.253	1.253	1.253	0
Noordbrabants museum	352	352	352	0
	1.605	1.605	1.605	0

Onderhoud vaarwegen

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

De uitvoering van de (beheer) maatregelen aan provinciale vaarwegen zoals de Mark, de Dintel, de Roosendaalsche en Steenbergsche Vliet, de Roode Vaart en het Mark Vlietkanaal is in medebewind opgedragen aan het Waterschap Brabantse Delta. De onderhoudstoestand van deze vaarwegen behoeft de komende jaren aandacht om de basis op orde te houden.

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

De provincie voert zelf geen beleidsprestaties i.c. werkzaamheden uit aan de vaarwegen. De uitvoering van het vaarwegbeheer door Waterschap Brabantse Delta is gebaseerd op een financiële overeenkomst tussen provincie Noord-Brabant en waterschap Brabantse Delta waarin een kostenverdeelsleutel is opgenomen. In 2022 is de aanbesteding voor de inhaalslag van de baggerwerkzaamheden gegund. De werkzaamheden zullen in het voorjaar 2023 starten en duren tot 2026. De provincie voert intensief overleg met Waterschap Brabantse Delta over de voortgang van de werkzaamheden.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

Onderhoud vaarwegen

Bedragen x € 1.000	Begr.oorspr 2022	a.Begr.na.wijz. 2022	b.Realisatie 2022	Vershil a-b
Onderhoudsbijdrage aan waterschap	1.835	2.178	2.178	0
	1.835	2.178	2.178	0

Paragraaf 5 Treasury

Inleiding

Treasury omvat de financiering van beleid en het uitzetten van geldmiddelen die niet direct nodig zijn. De treasuryfunctie richt zich als zodanig op de financiële vermogenswaarden, de financiële geldstromen, de financiële posities en de hieraan verbonden risico's.

Belangrijkste doelstellingen voor de provincie zijn:

- Onze beschikbare middelen in het kader van de immunisatieportefeuille, de investeringsagenda en eventuele andere overtollige middelen moeten veilig zijn belegd, dat wil zeggen tegen de laagst mogelijke risico's;
- De beleggingen uit de immunisatieportefeuille moeten minimaal het doelrendement van € 106,3 miljoen opleveren in 2022. Vanaf 2023 wordt het doelrendement stapsgewijs afgebouwd naar € 46,3 miljoen vanaf 2030;
- Er moeten voldoende liquiditeiten beschikbaar zijn op het juiste moment ten behoeve van – onder andere – de provinciale investeringen.

Ontwikkelingen Treasury

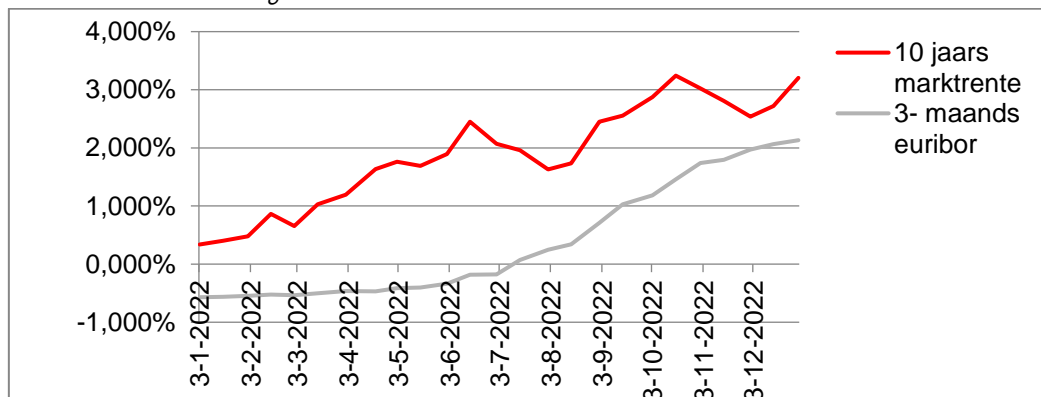
Belangrijkste ontwikkelingen

Vanaf september 2021 is de 10-jaarsmarktrente (IRS) aan het stijgen. In 2022 heeft deze stijging zich doorgezet en op 30 december 2022 was de 10-jaars IRS 3,20%. Vanwege de stijgende rente in 2022 zijn er twintig leningen verstrekt aan decentrale overheden voor een totaalbedrag van € 344,5 miljoen en een gemiddeld rendement van 1,67%.

De korte rente (referentie is de driemaands-euribor) is vanaf augustus 2022 gestegen boven 0%. Op 31 december bedroeg deze 2,13%. In februari 2023 is hij zelfs gestegen boven de 3%.

De oorzaak voor de rentestijging is met name gelegen in de hogere inflatie. De ECB heeft via enkele stappen de rente voor de depositofaciliteit in 2022 en in februari 2023 verhoogd naar 2,5%. Als de inflatie zo hoog blijft dan zijn de verwachtingen – van de experts – dat er in 2023 nog een verdere stijging zal plaatsvinden.

Grafiek 1: Renteontwikkeling 2022

Om ons doelrendement nu en op de lange termijn te kunnen halen willen we ook meer financieringen en investeringen realiseren met een maatschappelijk rendement. We zijn hiermee in 2015 –mede vanwege de lage rentestand- gestart. In de loop van 2020 zijn we daarom gestart met het aanpassen van de Verordening treasury. Na een gedegen proces, waarin leden van Provinciale Staten zijn meegenomen in de ideeën om de Verordening treasury aan te passen, is op 27 juli 2021 de [Verordening Treasury Noord-Brabant 2021](#) in werking getreden, welke voor het eerst is aangepast op 7 juli 2022. De aanpassing van de Verordening treasury geeft meer mogelijkheden om te investeren en te financieren in het kader van de publieke taak. In totaal zijn nu de volgende leningen verstrekt:

Begunstigde	bedragen x € 1 mln.	
	Initieel	Stand ultimo 2022
BNG bank (2 hybride leningen)	149,8	49,8
NWB Bank (1 hybride lening)	50,0	50,0
Enexis	159,5	159,5
De Efteling	15,0	4,5
Safariresort De Beekse Bergen	41,5	33,2
Safariresort De Beekse Bergen, fase 2 (nog niet volledig betaald)	20,0	18,0
Ministerie van Defensie (F35)	22,0	22,3
Zonnepanelen Zuidoost Brabant	25,8	12,3
Financiering gebouw "Grizzly" op Pivot Park (PS 30/21) (nog niet volledig betaald)	33,9	13,5
	Totaal	517,5
		363,1
Besluit in 2021 en 2022, maar nog niet verstrekt:		
Leenfaciliteit Woningbouwcorporaties gemeente Bergeijk, (PS61/21)	45,0	0,0
Investering in strategische provinciale grondbank (PS 15/22)	42,5	0,0
Eindhoven Airport, realisatie verbeterde terminal (PS 37/22)	55,0	0,0
Stichting Belevenispark Pukkemuk, realisatie van een vakantiepark met voorzieningen (PS 70/22)	10,0	0,0
	670,0	363,1

Alle uitgevoerde transacties zijn gedaan binnen regels van de Verordening treasury 2021 Noord-Brabant, deze regels zijn nader uitgewerkt in het op 2 november 2022 in werking getreden [Treasurystatuut Noord-Brabant 2022](#). In het kader van de uitvoering van de publieke taak zijn er ook nog een aantal projecten onderhanden, zoals de Grondbank en Zorgvastgoedfonds.

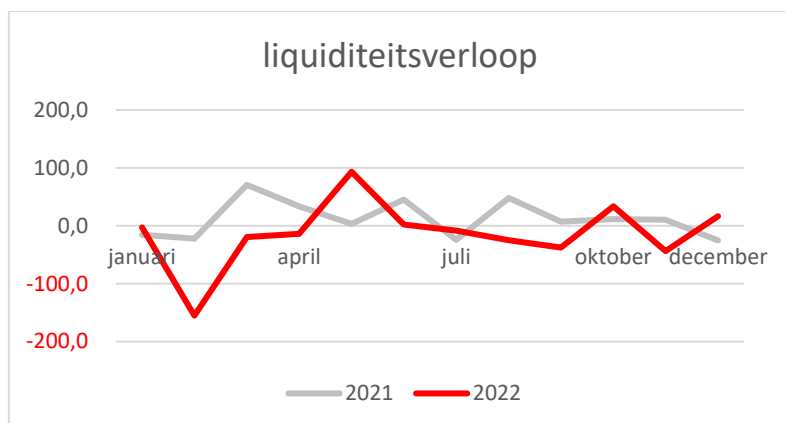
De langdurig lage rentestand heeft effect op het doelrendement van € 106,3 miljoen. In 2022 is voor het tweede achtereenvolgende jaar het doelrendement niet gehaald. En ook voor de komende jaren hebben we de dividend- en rentereserve als buffer nodig om onze begrotingsuitgaven te dekken. Via ombuigingen zal vanaf 2025 het doelrendement verlaagd worden naar € 76,3 miljoen en vanaf 2030 naar € 46,3 miljoen.

In 2022 wordt € 8,1 miljoen (2021: € 10,9 miljoen) onttrokken uit de buffer dividend- en rentereserve, zodat ultimo 2022 het saldo van de buffer € 190,0 miljoen bedraagt. Daarnaast bestaat deze reserve uit een egalisatiedeel waarin boekwinsten van verkochte obligaties uitgesmeerd worden over de komende jaren. Ultimo 2022 bedraagt het saldo van dit egalisatiedeel € 29,9 miljoen (ultimo 2021: € 54,2 miljoen). In 2023 wordt nog wel extra € 5,3 miljoen onttrokken uit het egalisatiedeel ten gunste van het jaarrekeningresultaat 2022. Dit in verband met gerealiseerde boekverliezen op aan- en verkopen van obligaties. Het totale effect op deze aan- en verkopen zijn per saldo wel positief door hogere rente-inkomsten gedurende de resterende looptijd. De totale dividend- en rentereserve bedraagt daardoor per einde 2022 € 219,9 miljoen.

In 2022 is onze liquiditeitspositie met € 85 miljoen afgenomen (2021: toename € 146 miljoen). Gepland was in 2022 een daling van € 942 miljoen). Dat leidt tot een verschil van € 857 miljoen ten opzichte van de prognose (in 2021 was het verschil met de prognose € 923 miljoen). Dit werd o.a. veroorzaakt door:

- Per saldo lagere uitgaven aan infrastructurele projecten van €195 miljoen (2021 -/- € 120 miljoen);
- Hogere uitkering provinciefonds en Motorrijtuigenbelasting van € 47 miljoen;
- Lagere uitgaven voor Natuur, PAS en exploitatie € 51 miljoen (2021: -/-€ 24 miljoen);
- Extra ontvangen specifieke uitkeringen (SPUKS) en decentrale uitkeringen € 155 miljoen (2021: + € 71 miljoen);
- Lagere aflossing hybride lening BNG € 50 miljoen;
- Minder leningen aan decentrale overheden € 333,5 miljoen. Gepland was € 678 miljoen, werkelijk verstrekt € 344,5 miljoen (2021: -/-€ 273 miljoen);
- Minder overige leningen verstrekt en minder uitgaven voor partijen in rekening courant € 56 miljoen.

In het afgelopen jaar geeft dat het volgende beeld ten opzichte van 2021:

Grafiek 2: maandelijks verloop van het saldo van inkomsten en uitgaven over 2022 en 2021

De trend is zeker niet hetzelfde in 2022 als in 2021. De verstrekte leningen aan decentrale overheden in 2022 van € 344,5 miljoen (2021: € 95 miljoen) hebben een behoorlijk effect op het verloop in 2022. Dat komt met name omdat we vanwege de hogere rentestand in 2022 veel meer leningen hebben verstrekt dan in 2021.

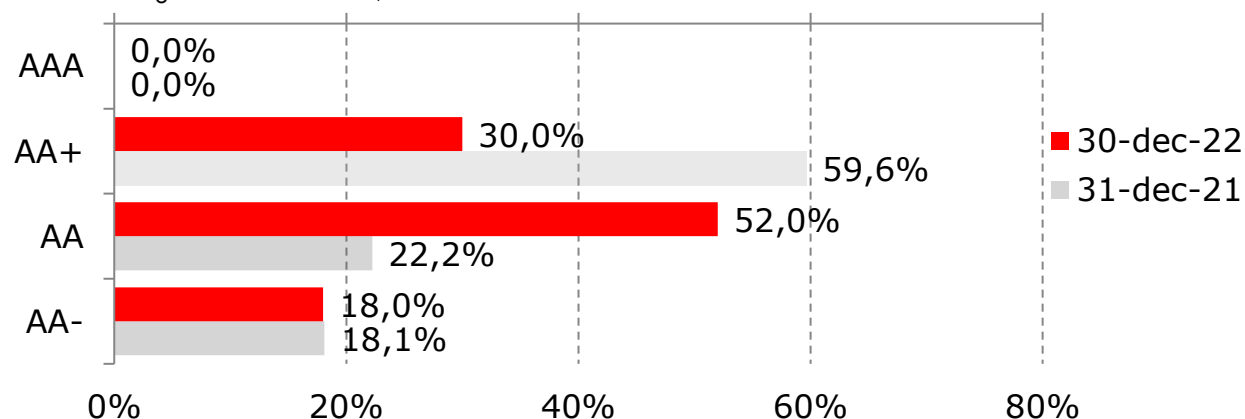
In mei 2022 heeft BNG Bank de eerste tranche van de hybride leningen afgelost. Voor de provincie was dat € 100 miljoen. Dit was een jaar later dan verwacht. De aflossing van de tweede tranche is met een jaar uitgesteld. Daarnaast zijn er in 2022 een aantal investeringen (m.b.t. Natuur en Infrastructurele projecten) niet volledig gerealiseerd en doorgeschoven.

Overige ontwikkelingen

- In 2022 is het Treasury Committee vier keer bijeen geweest (in 2021: 4 keer) en zijn er drie bijeenkomsten geweest waar de "onderhanden projecten" zijn besproken;
- De beleggingsdoelstelling over 2022, minimaal € 106,3 miljoen inkomsten genereren, is niet gehaald. In 2022 is er voor de tweede keer gebruik gemaakt van de "buffer" in de Dividend - en Rentereserve voor een bedrag van € 8,1 miljoen (geraamd was: € 11,1 miljoen). De lagere onttrekking is met name veroorzaakt door de rente op de lopende rekening bij de Schatkist van € 3 miljoen.

Obligatieportefeuilles

De provincie Noord-Brabant bezit twee obligatieportefeuilles: een immunisatieportefeuille en een investeringsagendaportefeuille. Beide portefeuilles bestaan uit obligaties van Europese banken met een minimale kredietwaardigheid van AA-minus, conform de wet Fido en Ruddo.

Grafiek 3: ratings van de obligaties in 2022 en 2021 in de immunisatieportefeuille

Immunisatieportefeuille

Het doel van de immunisatieportefeuille is een rendement te genereren, door het jaarlijks ontvangen van een vaste rente, ter compensatie van de in 2009 weggevallen dividendstromen van Essent. Het risico van deze portefeuille is laag. Daardoor blijft de waarde in stand, maar zijn ook de rendementen relatief laag. De vrijkomende middelen

kunnen momenteel alleen worden herbelegd tegen een zeer laag rendement. Dat zorgt ervoor dat de doelstelling (rendement van € 106,3 miljoen) niet meer houdbaar is. Bij het Bestuursakkoord en de begroting 2021 hebben wij een procesvoorstel gedaan voor de bepaling van de nieuwe doelstelling en de consequenties daarvan voor de lange termijn (koers 2030). Dit houdt in dat er structureel bezuinigd zal worden vanaf 2025 (€ 30 mln.). De rendementsdoelstelling loopt geleidelijk af met dezelfde bedragen naar € 76,3 mln. in 2025. In 2030 vervalt de laatste storting in de reserve "balansverkortings" en wordt de rendementsdoelstelling verder verlaagd naar € 46,3 miljoen. Bij het bepalen van de doelstelling is er rekening gehouden met een verlaging van € 16,2 miljoen aan rentekosten die niet meer in de begroting zijn opgenomen.

De verdeling van de immunisatieportefeuille naar tegenpartij per 31 december 2022 wordt weergegeven in de grafiek 4. De boekwaarde van de uitzettingen op dat moment was € 2.579 miljoen. Deze beleggingen bestaan uit obligaties (€ 175 miljoen), langjarige deposito's bij de Nederlandse Staat via Schatkistbankieren voor € 341 miljoen, leningen aan decentrale overheden (€ 1.700 miljoen) en leningen in het kader van de publieke taak (€ 363 miljoen). Daarnaast ontvangen we een dividend voor ons aandeel in Enexis. Een deel van de nominale waarde van de uitzettingen heeft betrekking op de *Dividend - en rentereserve*.

Het gerealiseerde rendement over 2022 bedraagt € 98,2 miljoen (2021: € 95,4 miljoen) en is als volgt opgebouwd (zie ook "algemeen financieel beleid"):

Begunstigde	bedragen x € 1 mln	
	jr 2022	jr 2021
Dividend Enexis	30,6	23,2
Rente obligaties	2	2,5
Effect verkopen en effect switches *)	24,4	32,2
Rente schatkistbankieren (deposito's)	8,2	8,2
Rente gemeenteleningen	19,9	17,1
Rente leningen publieke taak (incl. Enexis)	8,6	11,9
Overige rente inkomsten	4,5	0,3
Totaal	98,2	95,4

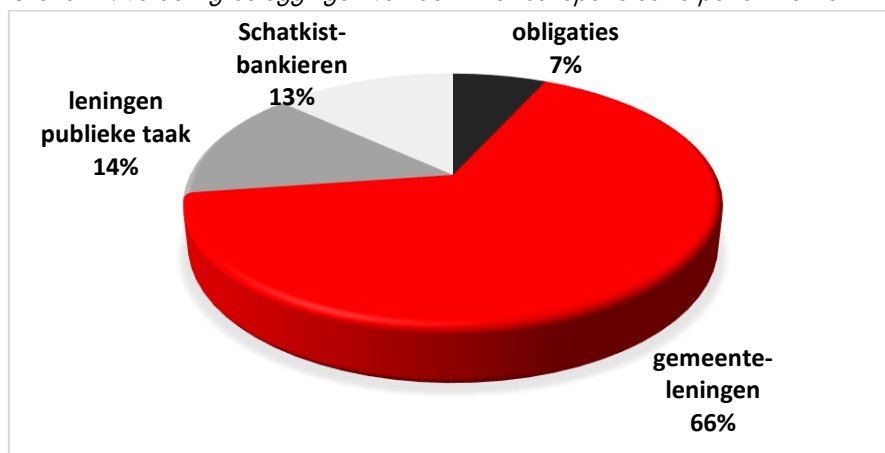
Tabel II gerealiseerd rendement 2022 en 2021 immunisatieportefeuille

Hierdoor bedraagt het tekort in 2022 € 8,1 miljoen (2021: tekort € 10,9 miljoen) ten opzichte van het doel-rendement van € 106,3 miljoen.

*) het boekverlies op de verkochte obligaties in 2022 bedraagt € 5,3 miljoen (2021: boekwinst € 0,7 miljoen). In 2022 zijn obligaties met verlies verkocht, maar nieuwe obligaties gekocht met een hogere rente. In de komende jaren wordt het boekverlies gecompenseerd door de hogere rente op de obligaties. Het effect in de jaren 2022 t/m 2027 bedraagt € 1,1 miljoen positief. Administratief wordt het boekverlies onttrokken uit de Dividend- en rentereserve. Dit is het zogenaamde egalisatiedeel. Per ultimo 2022 bedraagt het egalisatiedeel € 29,9 miljoen. Omdat in 2023 het boekverlies van € 5,3 miljoen wordt onttrokken bedraagt het eigenlijke saldo dat nog wordt ingezet de komende jaren € 24,6 miljoen.

Per einde 2022 zijn de beleggingen als volgt verdeeld over de verschillende beleggingsvormen:

Grafiek 4: verdeling beleggingen van de immunisatieportefeuille per ultimo 2022

Investeringsagendaportefeuille

Het doel van de investeringsagendaportefeuille is dat op de gewenste tijdstippen de middelen die nodig zijn voor de realisatie van de investeringsagenda beschikbaar zijn. Het risico van deze portefeuille is laag. De boekwaarde van de obligaties per 31-12-2022 bedraagt € 37,2 miljoen (2021: € 37,8 miljoen). In 2022 zijn er in deze portefeuille enkele obligaties verkocht en aangekocht.

Het verschil tussen de stand van de reserve en de obligatieportefeuille is – zoals wettelijk voorgeschreven – gestald bij de Schatkist. Inmiddels is het doelbedrag van € 1 miljard gerealiseerd en is het overschot van € 5,6 miljoen ultimo 2019 toegevoegd aan de rente – en dividendreserve ten behoeve van de buffer. De toekomstige rentebaten t/m 2026 worden meegenomen bij de dekking van het doelrendement.

Beleid en beheersing van risico's

Het Treasury statuut geeft de risico's aan die intern beheerst moeten worden: markt- (waaronder rente- en valutarisico), krediet- en liquiditeitsrisico's. Voor elk risico geven we aan hoe de provincie hiermee is omgegaan in het afgelopen jaar.

Renterisico's – Wettelijke verplichtingen

De Wet Fido, die met ingang van 1 januari 2001 in werking is getreden, stelt twee concrete normen aan het financieringsbeleid van de provincie, te weten de kasgeldlimiet en de renterisiconorm. Aan beide normen wordt door de provincie voldaan.

Kasgeldlimiet – kortlopende schulden

De kasgeldlimiet bepaalt het bedrag dat de provincie maximaal als gemiddelde netto-vlopende schuld per kwartaal mag hebben. Dat bedrag is een percentage van de jaarlijkse begroting. Voor de provincies is dat percentage vastgesteld op 7,0%.

Gedurende 2022 is de gemiddelde netto-vlopende schuld ruim onder de kasgeldlimiet gebleven. In het bijlagenboek (bijlage 9) zijn overzichten opgenomen van de Modelstaat A waarin de liquiditeitspositie per kwartaal is weergegeven.

Renterisiconorm – langlopende schulden

Aangezien in 2022 geen financiering heeft plaats gevonden en er ook geen sprake is geweest van renteherzieningen op lopende vaste geldleningen is de renterisiconorm niet relevant.

In het bijlagenboek is de Modelstaat B opgenomen, betreffende de berekening van het renterisico over het jaar 2022.

Valutarisico's

De valutarisico's (risico's die zijn ontstaan door schommelingen in wisselkoersen) worden uitgesloten doordat alleen uitgezet en belegd wordt in euro's.

Kredietrisico's

In het kader van beperking van het kredietrisico, het risico op niet (terug)betalen van de hoofdsom en/of de rente, wordt alleen belegd in vastrentende waarden van financiële ondernemingen en/of landen met minimaal een AA-minus rating (door minimaal twee ratingagencies bepaald) of in waardepapier van financiële ondernemingen met een staatsgarantie van een land met een AA-minus rating. De financiële onderneming waarin wordt belegd zonder staatsgarantie moet gevestigd zijn in een land met minimaal een AA-rating. Deze regels zijn strenger dan de regels in de Wet Fido en de Ruddo. In 2022 zijn er geen beleggingen in portefeuille die niet voldoen aan deze eisen, zoals die zijn opgenomen in de Wet Fido en de Ruddo.

Met de wijziging van de Wet Fido op 10 december 2013 mogen de decentrale overheden uitsluitend overtollige middelen beleggen bij de schatkist of uitlenen aan andere decentrale overheden, waar de provincie geen toezichtrelatie mee heeft. Daarnaast is het mogelijk om te beleggen in projecten met een publiek doel. Ook hierbij moet het risico minimaal zijn. In het aangepaste Treasury Statuut hebben Gedeputeerde Staten regels vastgelegd voor de beheersing van die risico's.

Liquiditeitsrisico's

Hiermee wordt bedoeld het risico dat wij niet kunnen voldoen aan onze kortlopende betalingsverplichtingen (facturen, subsidies en dergelijke). Dit is geminimaliseerd door de aanwezige liquide middelen zoveel mogelijk af te stemmen op de prognose van ontvangsten en uitgaven. Dat doen we op dag-, week-, maand- en jaarbasis. Vanaf 2014 zijn onze mogelijkheden om gebruik te maken van flexibele spaarproducten en deposito's beperkt door "verplicht schatkistbankieren". Vanaf 2023 zijn we ook gestart met het uitzetten van kortlopende (kas)geldleningen aan decentrale overheden, omdat ook deze rente is gestegen.

Provinciefinanciering

Provinciefinanciering betreft het aantrekken en uitzetten van financiering ten behoeve van het uitvoeren van de publieke taken van de provincie en de risicobeheersing daarvan.

Leningenportefeuille

Opgenomen leningen

In 2022 zijn geen nieuwe langlopende leningen opgenomen. De laatste opgenomen lening is in 2013 geheel afgelost. Bijlage 6 van het bijlagenboek geeft een specificatie van de opgenomen leningen. Hierin staat een bedrag van € 2,6 miljoen als schuldrelatie met ministerie van Economische Zaken. Dit heeft betrekking op een aandelentransactie. Provincie heeft aandelen BOM overgenomen van het ministerie voor hetzelfde bedrag. Er is nog niets betaald.

Verstekte leningen voor publieke taak (incl. Leningen aan decentrale overheden)

In 2022 is voor € 405,5 miljoen aan nieuwe leningen verstrekt. Dit is inclusief €344,5 miljoen aan 20 gemeenten buiten de provincie. Na aflossing (€ 168,2 mln.) van de bestaande en de nieuw verstrekte leningen, resteerde er per balansdatum ruim € 2.315,1 miljoen (ultimo 2021: € 2.078,2 miljoen) aan leningen u/g. Dit is exclusief de voorzieningen die zijn getroffen. Daarnaast is € 0,4 miljoen afgeboekt als oninbaar in 2022. Het risico van deze leningen wordt continu gemonitord. Voor een specificatie van deze leningen wordt verwezen naar bijlage 3b van het bijlagenboek.

Derivaten

Deze is per 31 december 2020 geëindigd.

Uitzettingen

De beleggingen in de beide portefeuilles, inclusief de verstrekte leningen aan openbare lichamen en deposito's bij de schatkist, bedragen in overeenstemming met de balans € 2.952,0 miljoen.

Tabel III

Aansluiting met de balans	bedrag
Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo agio en disagio	325.596
Leningen aan:	
- openbare lichamen (excl. Moerdijk, Nuenen, Tilburg, Helmond en Geertruidenberg)	1.699.844.418
- deelnemingen (Enexis, BNG en NWB, zie bijlage 3b)	272.766.512
- in het kader van de publieke taak	90.298.840
Uitzettingen met rentetypische looptijd \geq 1 jaar:	
- in schatkist	340.700.000
- in Nederlands schuldpapier *)	2.500.215
- overige uitzettingen	545.532.814
	2.951.968.395

Het effectieve rendement over de immunisatieportefeuille wordt begroot op circa 3,50% op jaarbasis rekening houdend met de aangescherpte beleggingsrichtlijnen voor de verkoopopbrengsten Essent. Hierbij is het uitgangspunt dat gestreefd wordt naar uitzettingen met een hoge mate van zekerheid. Het daadwerkelijk gerealiseerde couponrendement over 202 voor alle beleggingen in de immunisatieportefeuille bedraagt 2,62% (2021: 2,36%).

Per 31 december 2022 zijn de middelen als volgt uitgezet:

Tabel IV

Vorm	Bank/Instelling	per 1/1-2022	per 31/12/2022
Obligaties Immunisatieportefeuille*	Divers	180.018.470	175.252.013
Obligaties Investeringsagendaportefeuille*	Divers	37.823.308	37.173.582
Langlopende leningen aan decentrale overheden		1.408.228.419	1.699.844.418
Zerobond obligatie i.c.m. Oiko Credit*	NL-Staat	2.500.215	2.500.215
Leningen aan deelnemingen (BNG/NWB/Enexis/Pivot park)*		359.282.955	272.766.512
Overige leningen publieke taak		78.654.096	90.298.840
Lange termijn deposito's bij de schatkist	Rijk-min.Financiën	340.700.000	340.700.000
Leningen aan fondsen en inv. In grond	Divers	185.448.639	197.547.338
Korte termijn rekening courant bij schatkist	Rijk-min.Financiën	368.860.430	135.885.476
* nominale waarde+(dis)agio=boekwaarde		2.961.516.532	2.951.968.394

De specificatie van de beleggingen en de langlopende leningen zijn in de toelichting op de balans opgenomen onder financiële vaste activa en immateriële vaste activa (voor zover er sprake is van (dis)agio).

Participatie in Oikocredit

In november 2012 is besloten een participatie te nemen in het Oikocredit Nederland Fonds. Door middel van deze participatie geven Gedeputeerde Staten invulling aan de ethisch-sociale aspecten van het treasury beleid. De participatie wordt uitgevoerd in combinatie met een hoofdsomgarantie met een looptijd van 10 jaar. Provinciale Staten zijn hierover op 14 december 2012 geïnformeerd.

Begin 2013 is de participatie genomen in het Oikocredit Nederland Fonds met een nominale waarde van € 426.958. Het risico bij deze uitzetting is erg laag en deze uitzetting past volledig binnen de regels van de wet Fido en de Ruddo.

Rente schema

De commissie BBV adviseert onderstaand renteschema in de paragraaf financiering van de begroting en jaarstukken op te nemen. Hiermee wordt inzicht gegeven in de rentelasten externe financiering, het renteresultaat en de wijze van toerekening.

Renteschema		€	
a.	De externe rentelasten over de korte en lange financiering	€	2.645
b.	De externe rentebaten	-/- €	-45.725.601
Saldo rentelasten en rentebaten		-/- €	-45.722.956
c1	De rente die aan de grondexploitatie moet worden doorberekend	-/- €	0
c2	De rente van projectfinanciering die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/- €	0
c3	De rentebaar van doorverstrekte leningen indien daar een specifieke lening voor is aangetrokken (=projectfinanciering), die aan het betreffende taakveld moet worden toegerekend	-/- €	0
Aan taakvelden toe te rekenen externe rente		-/- €	0
d1.	Rente over eigen vermogen	€	0
d2.	Rente over voorzieningen	€	0
Totaal aan taakvelden toe te rekenen rente		€	0
e.	De aan taakvelden toegerekende rente (renteomslag)	-/- €	0
f.	Renteresultaat op het taakveld treasury	-/- €	-45.722.956

Paragraaf 6 Verbonden partijen

Inleiding

In deze paragraaf wordt inzicht gegeven in de bestuurlijke, beleidsmatige en financiële belangen en risico's van de provincie als gevolg van banden met externe rechtspersonen, waarin de provincie zowel financieel deelneemt als zeggenschap heeft. De provincie neemt zowel deel in rechtspersonen, tot stand gekomen op grond van de publiekrechtelijke Wet Gemeenschappelijke Regelingen als in rechtspersonen, gestoeld op privaatrechtelijke samenwerkingsvormen.

Deze paragraaf heeft zijn basis in artikel 15 van het Besluit Begroting en Verantwoording provincies (BBV) en de daarop van toepassing zijnde toelichting. Conform dit artikel bevat deze paragraaf ten minste:

- o De visie op en de beleidsvoornemens omtrent verbonden partijen;
- o De lijst van verbonden partijen, die wordt onderverdeeld in:
 1. Gemeenschappelijke regelingen;
 2. Vennootschappen en coöperaties;
 3. Stichtingen en verenigingen, en,
 4. Overige verbonden partijen.

In de lijst van verbonden partijen wordt ten minste de volgende informatie opgenomen:

- de wijze waarop de provincie een belang heeft in de verbonden partij en het openbaar belang dat ermee gediend wordt;
- het belang dat de provincie in de verbonden partij heeft aan het begin en het einde van het boekjaar;
- de omvang van het eigen vermogen en het vreemd vermogen van de verbonden partij aan het begin en aan het einde van het boekjaar;
- de omvang van het financiële resultaat van de verbonden partij in het boekjaar;
- de eventuele risico's, als bedoeld in artikel 11, eerste lid, onderdeel b BBV, van de verbonden partij voor de financiële positie van de provincie (alle risico's waarvoor geen maatregelen zijn getroffen en die van materiële betekenis kunnen zijn in relatie tot de financiële positie).

Nota

Verbonden partijen zijn privaatrechtelijke of publiekrechtelijke organisaties waarin de provincie een bestuurlijk (zeggenschap) en een financieel belang heeft.

Onder bestuurlijk belang wordt verstaan: een zetel in het bestuur of het hebben van stemrecht. Met een financieel belang wordt bedoeld dat de provincie middelen risicodragend ter beschikking heeft gesteld die ze kwijt is in geval van faillissement van de verbonden partij en/of als financiële problemen bij de verbonden partijen kunnen worden verhaald op de provincie.

De provincie Noord-Brabant kan besluiten om een bestuurlijk en financieel belang te houden in organisaties als die een bijdrage leveren aan het publiek en provinciaal belang.

Het beleid ten aanzien van verbonden partijen is uitgewerkt in de Nota Samenwerkingsrelaties en Verbonden Partijen die op 12 december 2014 door PS is vastgesteld. Hierin is toegelicht op welke wijze de provincie de publieke belangen in deze verbonden partijen wil behartigen. Ook staan de overwegingen genoemd om een bestuurlijk en financieel belang aan te gaan, te wijzigen of te beëindigen. De nota wordt geactualiseerd en zal naar verwachting in 2023 aan uw staten aangeboden.

Bestuurlijk belang verbonden partijen

Het bestuurlijk belang bij een verbonden partij uit zich in de invloed die kan worden uitgevoerd bij de verbonden partij. Dit is onder andere stemrecht op besluiten die tijdens de Algemene vergadering van Aandeelhouders of ledenvergadering zijn geagendeerd, vaak in combinatie met een voordrachts -of benoemingsrecht van bestuurders en leden van het toezichtsorgaan; de Raad van Commissarissen of Raad van Toezicht. De mate van invloed per verbonden partij is opgenomen in navolgende tabellen. '

Financieel belang verbonden partijen

Het financiële risico van de verbonden partijen is gelijk aan de omvang van het provinciaal aandeel in de deelneming (zie ook de paragraaf weerstandvermogen), danwel gelijk aan de (jaarlijkse) bijdrage die de verbonden partij van de provincie ontvangt.

De provincie ontvangt ook inkomsten uit verbonden partijen in de vorm van dividend. Met de volgende verbonden partijen zijn dividendafspraken gemaakt: Eindhoven Airport NV, Brabant Water NV, Nederlandse Waterschapsbank en de Bank voor Nederlandse Gemeenten. Het ontvangen dividend wordt als algemeen dekkingsmiddel in de begroting opgenomen. Ook zijn er dividendafspraken met Enexis Holding NV Deze deelneming is onderdeel van de immunisatieportefeuille en het dividend loopt via het rendement van de immunisatieportefeuille. In de jaarrekening is € 98,2 miljoen aan rendement over de immunisatieportefeuille opgenomen, waarvan het dividend van Enexis Holding NV onderdeel is.

Ontwikkelingen en onzekerheden

Vanzelfsprekend raken economische ontwikkelingen en de grote maatschappelijke thema's en beleidsontwikkelingen, zoals de energietransitie en de oorlog in Oekraïne ook de verbonden partijen. In de programma-hoofdstukken is dit waar aan de orde nader toegelicht. Daar waar we voor een betreffende verbonden partij specifieke risico's zien, is dit in de risico-paragraaf hieronder nader toegelicht.

Energietransitie

In juni 2022 heeft Tennet voor delen van het elektriciteitsnet in Limburg en Brabant afnameschaarste afgekondigd. Dit heeft niet alleen gevolgen voor de economische ontwikkeling, maar raakt de realisatie van maatschappelijke opgaven in brede zin; in het bijzonder de verduurzaming van industrie, de realisatie van zware laadinfra en van collectieve energievoorzieningen in de gebouwde omgeving. Oplossingen en maatregelen om de negatieve gevolgen te beperken raken ook onze verbonden partijen. Enerzijds op het gebied van innovatie en anderzijds vraagt het om een efficiënt gebruik en uitbreiding van het energienetwerk. De samenwerking met Enexis is daarin een belangrijk onderdeel. Zowel de inhoudelijk/beleidsmatige rol als de eigenaarsrol/het aandeelhouderschap wordt dan ook zeer actief ingevuld. Eind 2022 hebben de regionale netbeheerders en hun aandeelhouders met het Rijk een akkoord bereikt om ook op lange termijn de financiering van investeringen in het elektriciteitsnet veilig te stellen.

Economische ontwikkelingen

Economische ontwikkelingen raken als vanzelfsprekend ook de verbonden partijen. Het heeft bijvoorbeeld impact op de uitoefening van de taken en de financiële posities van de omgevingsdiensten.

Hoe de Nederlandse economie zich de komende jaren zal ontwikkelen, is onzeker. Het blijft dan ook de aandacht vragen bij alle verbonden partijen.

Economische veiligheid/ Economische autonomie

In het kader van economische ontwikkeling wint ook het thema economische veiligheid en autonomie aan actualiteit. Op nationale en Europese schaal ontstaan initiatieven. Concreet is op 17 mei 2022 het wetsvoorstel Wet Veiligheidstoets investeringen, fusies en overnames (de "Wet Vifo") door de Eerste Kamer aangenomen. Hoewel deze wet nog niet in uitvoering is genomen, is het thema relevant voor specifieke economische clusters. Wij zullen gaan verkennen wat dit betekent voor de rol van provincie in campussen en besluiten over bijvoorbeeld vestigingsplaatsen, investeringen, fusies/overnames en bestaande of nog te ontwikkelen exitstrategieën.

Wijziging WGR

Per 1-7-2022 is de Wet Gemeenschappelijke Regelingen gewijzigd. Met deze wetswijziging worden de mogelijkheden van volksvertegenwoordigers om de eigen controlerende en kaderstellende rol bij gemeenschappelijke regelingen te versterken aangepast en uitgebreid. Ook wordt de democratische legitimatie van de besluitvorming binnen zo'n samenwerkingsverband vergroot. Alle gemeenschappelijke regelingen moeten binnen 2 jaar worden aangepast, dus voor 1-7-2024.

De provincie Noord-Brabant is deelnemer bij 7 Gemeenschappelijke Regelingen (3 omgevingsdiensten, de Zuidelijke Rekenkamer, Havenschap Moerdijk, Hollandse Waterlinies en Kleinschalig openbaar vervoer NO-Brabant). We zijn met de andere deelnemers in deze Gemeenschappelijke Regelingen gestart met het traject om de Regelingen aan te passen. Provinciale Staten worden hier in 2023 actief bij betrokken.

Natuurdoelanalyses

De Natuurdoelanalyses van de Natura 2000-gebieden in Noord-Brabant laten een verslechterd beeld zien van de natuur. Aanvragen voor vergunningverlening met stikstofeffecten op Natura 2000-gebieden komen tijdelijk stil te liggen. Projecten in alle sectoren van de Brabantse samenleving worden hierdoor geraakt en het heeft daarmee ook gevolgen voor de verbonden partijen. Op dit moment brengen we samen met de verbonden partijen in kaart wat de precieze gevolgen zijn. De Provincie beoordeelt welke maatregelen zo snel mogelijk genomen kunnen worden om Brabant weer open te krijgen.

Provinciale statenverkiezingen

De volgende verkiezingen voor de provinciale staten vinden plaats op 15 maart 2023. Na de installatie van het nieuwe college van Gedeputeerde Staten zal de gewijzigde bestuurlijke verantwoordelijkheid van de portefeuillehouders voor deelnemingen/ verbonden partijen voor de collegeperiode 2023-2027 worden vastgesteld.

Mutaties Verbonden Partijen

Momenteel doorlopen drie verbonden partijen het oprichtingsproces:

- BrabantRing heeft samengevat als doel om een substantiële bijdrage te leveren aan:
 - Het digitaal verbinden van gemeenten, maatschappelijke organisaties en burgers over de Brabantse glasvezelnetwerken en de laagdrempelige toegang voor maatschappelijke partijen en dienstaanbieders daarop.
 - Het creëren van een uitnodigend (digitaal) vestigingsklimaat voor innovatieve bedrijven in Brabant door realisatie van een open, onafhankelijke en toegankelijke laag 2 (ethernet) connectiviteit waarop samenwerking en innovatie wordt gestimuleerd.
- COO BIC stimuleert, faciliteert en ondersteunt de ontwikkeling van Brainport Industries Campus (BIC) door te sturen op conceptwaarde van de BIC Campus en bijbehorend ecosysteem, te zorgen voor meewind in de ontwikkeling en door te werken aan de positionering en propositie van BIC, door leads te genereren van partijen die zich kunnen vestigen op BIC. De COO participeert in niet in de exploitaties die normaliter onderdeel vormen van de campusontwikkeling zoals gebieds- en vastgoedontwikkeling en shared services en shared facilities. Beoogd wordt dat de COO zal bestaan uit een kleine slagvaardige efficiënte werkorganisatie van ca. 5 personen, een Raad van Toezicht een Raad van Advies en een Vestigingscommissie.
- Ontwikkelmaatschappij gebiedsontwikkeling Fellenoord BV krijgt als taak de gebiedsontwikkeling Fellenoord in Eindhoven te realiseren door sturing te geven aan de herontwikkeling van het gebied en de realisatie van de ambities en doelen zoals opgenomen in de Ontwikkelvisie Fellenoord-Internationale Knoop XL;
 - Het stimuleren van de realisatie van het gewenste volume en een gemengd programma door de markt;
 - Sturing geven op de optimalisatie van de publieke businesscase en functioneren als het samenwerkingsvehikel waarbinnen de provincie en de gemeente hun gezamenlijke zeggenschap, risicobeheersing, capaciteit en middelen inzetten.

In alle drie de gevallen zijn Provinciale Staten al in de gelegenheid gesteld om wensen en bedingen kenbaar te maken.

Ten opzichte van de jaarrekening 2021 kwalificeert Stichting Brainport Smart District niet meer als verbonden partij. De provincie neemt niet meer deel in het bestuur van deze Stichting, daarom is geen sprake meer van een bestuurlijk belang.

Risico's

Een verbonden partij wordt getoetst op aandachtspunten of risico's op het gebied van beleid, governance of financiën. Bij de toetsing wordt altijd uitgegaan van de meest actuele wet- en regelgeving (de Wet Normering Topinkomens (WNT) is specifiek opgenomen in de tabel). Per onderdeel wordt een kleurcode toegekend:

Groen

Geen noemenswaardige aandachtspunten of risico's.

Oranje

Aandachtspunten of risico's die binnen het uitvoeringsmandaat vallen van GS. Dit heeft geen hoge urgentie en de risico's zijn beperkt. Bijvoorbeeld bestuurswisselingen, statuten die herzien moeten worden of licht tegenvallende resultaten.

Rood

Grote aandachtspunten die soms directe actie vereisen en onder de aandacht van PS dienen te worden gebracht. Bijvoorbeeld niet afgedekte financiële risico's, slecht functionerend bestuur of toezichthouder, als er geen publiek belang (meer) is of tegenvallende resultaten.

Indien oranje of rood wordt gescoord, of indien er overige relevante ontwikkelingen zijn wordt dit onderaan de tabel toegelicht.

In de bijlagenbundel van de jaarrekening is de 'Uitwerking Paragraaf Verbonden Partijen' opgenomen. In deze bijlage wordt ook nader ingegaan op het Innovatiefonds, Energiefonds, Brabant C fonds, Groen Ontwikkelfonds, Leisure Ontwikkelfonds en Brabant Startup Fonds.

1. Gemeenschappelijke regelingen

	Naam	Beleed	Governance	Financiën	Deelnemerschap	WNT
1.1	Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling 6. Energie			actief	Voldoet
1.2	Zuidelijke Rekenkamer	1. Bestuur en veiligheid			monitorend	Voldoet
1.3	Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost-Brabant	8. Basisinfrastructuur mobiliteit			monitorend	Voldoet
1.4	Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant	4. Natuur en milieu			actief	Voldoet
1.5	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant	4. Natuur en milieu			actief	Voldoet
1.6	Omgevingsdienst Brabant Noord	4. Natuur en milieu			actief	Voldoet
1.7	De Hollandse Waterlinies	10. Vrijetijd, Cultuur, Sport en Erfgoed			actief	n.n.b.

1.1 Havenschap Moerdijk

De Gemeenschappelijke Regeling Havenschap Moerdijk is (50%) aandeelhouder en financier van Havenbedrijf Moerdijk NV, waarin de bedrijfsactiviteiten plaatsvinden. PS heeft verzocht om deze structuur en de invloed die kan worden uitgeoefend nader toe te lichten. In 2023 worden Provinciale Staten betrokken bij de aanpassing van de Gemeenschappelijke Regeling Havenschap Moerdijk, waarbij ook de governance-structuur (Gemeenschappelijke Regeling - NV) zal worden toegelicht.

1.4 Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant

De financiële situatie van Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant is ten opzichte van voorafgaand jaar versterkt.

- De begroting 2023 is solide en in evenwicht.
- De financiële positie (weerstandvermogen) voldoet met een weerstandratio van 1,0 aan de norm die gesteld is tussen de 1,0 en 1,4.
- Boekjaar 2021 is afgesloten met een positief resultaat en ook over 2022 wordt een beperkt positief resultaat verwacht.

Desondanks vraagt het onderdeel financiën de verhoogde aandacht. De forse prijs- en loonstijgingen die in de loop van 2022 zijn ingezet, vragen om een herziening van de vastgestelde begroting voor 2023. Dit leidt naar verwachting tot hogere deelnemersbijdragen.

1.5 Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant

De financiële positie van de Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant is kwetsbaar.

- De financiële positie (weerstandsvermogen) voldoet met een weerstandsratio van 0,7 niet aan de norm die is gesteld op tenminste 1,0. Deze lage score wordt veroorzaakt door onzekerheden zoals de informatie/ICT-risico's, de invoering van de Omgevingswet en personele risico's. De Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant verwacht een verslechtering van de weerstandsratio in 2023, die kan dalen naar 0,4 eind 2023.
- Het boekjaar 2021 is afgesloten met een positief resultaat, maar het is de verwachting dat over 2022 een significant negatief resultaat wordt geboekt. Omdat de reservepositie al zwak is, ligt een benodigde bijstorting door deelnemers voor de hand.
- De vastgestelde begroting 2023 is in evenwicht. Bijzonderheid daarin is dat gemeentelijke deelnemers meebetalen aan gerelateerde werkzaamheden; dit zijn declarabele uren die tot dusver deels in de overheadkosten belandden.
- De in de loop van 2022 ingezette prijs- en loonstijgingen leiden ertoe dat de vastgestelde begroting 2023 moet worden herzien. Dit leidt naar verwachting tot hogere deelnemersbijdragen.

1.6 Omgevingsdienst Brabant Noord

De financiële situatie van Omgevingsdienst Brabant Noord is ten opzichte van voorafgaand jaar versterkt.

- De begroting 2023 is solide en in evenwicht.
- De financiële positie (weerstandsvermogen) is met een weerstandsratio van 1,5 op orde.
- Boekjaar 2021 is afgesloten met een positief resultaat en ook over 2022 wordt een beperkt positief resultaat verwacht.

Desondanks vraagt het onderdeel financiën de verhoogde aandacht. De forse prijs- en loonstijgingen die in de loop van 2022 zijn ingezet, vragen om een herziening van de vastgestelde begroting voor 2023. Dit leidt naar verwachting tot hogere deelnemersbijdragen.

2. Vennootschappen en coöperaties

	Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
2.1	Enexis NV	6. Energie			Actief	Voldoet
2.2	CSV Amsterdam BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	N.v.t.
2.3	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	N.v.t.
2.4	Brabant Water NV	3. Water en Bodem			Actief	Voldoet
2.5	Eindhoven Airport NV	8. Basisinfrastructuur mobiliteit			Actief	N.v.t.
2.6	BOM Holding BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling en 6 Energie			Actief	Voldoet
2.7	Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte BV/ Ruimte voor Ruimte II CV	2. Ruimte en wonen			Actief	Voldoet
2.8	Business Park Aviolanda BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	N.v.t.
2.9	Nederlandse Waterschapsbank NV	Algemeen financieel beleid 3. Water en Bodem			Monitorend	N.v.t.
2.10	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	Algemeen financieel beleid 1. Bestuur en veiligheid			Monitorend	N.v.t.
2.11	PZEM NV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Monitorend	Voldoet
2.12	Pivotpark Holding BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	Voldoet
2.13	Green Chemistry Campus BV	Programma 5, 6			Actief	Voldoet
2.14	Groen Ontwikkefonds Brabant BV	Programma 3, en 4. Natuur en milieu			Actief	Voldoet
2.15	NV Monumenten Beheer Brabant	10. Vrijetijd, Cultuur, Sport en Erfgoed			Actief	Voldoet
2.16	Brabant Startup Fonds BV	5. Economie, Kennis en Talentontwikkeling			Actief	Voldoet

2.8 Business Park Aviolanda BV

De ontwikkeling van Aviolanda in samenwerking met Defensie heeft inmiddels de nodige successen opgeleverd: F-35 motorenonderhoud & logistiek en de groei naar een hoogwaardig civiel-militair cluster. Momenteel is er de uitdaging om opnieuw de visie, strategie en rol van BPA, inclusief de bijbehorende organisatie- en samenwerkingsstructuur, te bepalen.

In 2022 hebben de directie en de raad van commissarissen van Business Park Aviolanda BV een concept ondernemingsplan met innovatieprogramma en vastgoedstrategie opgesteld, maar dit is tot op heden niet afdoende bevonden. Doel is om de nieuwe koers in 2023 vast te stellen.

Fokker Holding BV heeft Fokker Techniek BV (medeaandeelhouder van Business Park Aviolanda BV) verkocht aan Fokker Services Group BV. Tevens heeft Fokker Holding BV aangekondigd dat Panta Holding BV op termijn verhuist naar Papendrecht. Vanwege het vertrek van Fokker Holding BV heeft zij aangekondigd om haar 20% aandelen in 2023 te verkopen. Na de aandelenoverdracht zal er met de nieuwe aandeelhouders een nieuwe samenwerkingsovereenkomst worden aangegaan.

2.12 Pivotpark Holding BV

De vanuit historisch perspectief zwakke financiële performance van Pivotpark Holding BV verbetert, maar is nog altijd mager. De omzet neemt toe als gevolg van meer screeningactiviteiten en gestegen verhuuropbrengsten (er is sprake van 99% bezetting met een groeiende vraag naar ruimte). Van belang is dat ervoor nu en in de toekomst voldoende ruimte beschikbaar is op en nabij het Pivot Park.

In maart 2021 heeft provincie Noord-Brabant besloten om Pivot Park een lening van € 9,6 miljoen euro te verstrekken voor de bouw van een single-tenant gebouw. Dit bedrag is in juli verhoogd met € 1,5 miljoen tot een totaal van € 11,1 miljoen. Daarnaast is er in de 2e helft van 2021 een lening van € 33,85 miljoen verstrekt voor de bouw van een multi-tenant gebouw als vervanging van het oude gebouw en investering in extra ruimte voor nieuwe huurders. Het gebouw is volledig verhuurd en de bouw is inmiddels gestart.

De realisatie van beide panden leidt naar verwachting tot een verdere verbetering van de rentabiliteit, maar wij zien nog een forse investeringsvraag voor de komende jaren om Pivot Park te kunnen laten doorgroeien tot een volwaardige campus. Deze plannen zullen in 2023 verder uitgewerkt worden.

De directie en RvC hebben aan de aandeelhouders van Pivot Park Holding BV gevraagd in te stemmen met de verkoop van Pivot Park Screening Center. De aandeelhouders vormen op basis van onafhankelijk onderzoek hun opinie. Besluitvorming hierover vindt plaats als er een concreet verkoop voorstel ligt.

2.13 Green Chemistry Campus BV (GCC)

De bestuurder van de GCC werkt aan een toekomstbestendig businessplan, dat van belang is voor het voortbestaan van de GCC. Een plan dat zorgt voor een versterking van de economische structuur van West-Brabant in het vervangen van fossiele in biograndstoffen en bevordering van de werkgelegenheid in de biobased economy.

De provincie wil haar belang in de GCC uiterlijk 1 januari 2025 beëindigen en wil binnen deze context medewerking verlenen aan een toekomstbestendig businessplan, samen met de andere aandeelhouders. In de provinciale begroting 2023 is hiervoor €2 miljoen gereserveerd uit de vrije begrotingsruimte.

Het is een belangrijk moment voor de GCC in haar 10-jarige bestaan.

In deze belangrijke fase van de GCC heeft ook een bestuurderswisseling plaatsgevonden: De voormalig directeur heeft per 1 november 2022 ontslag genomen. Per 6 december 2022 is een vervanger aangesteld.

De financiële situatie van de campus blijft zorgelijk. Ontwikkelingen in circulaire en biobased processen zijn van de lange adem. Na 10 jaar is de campus nog steeds grotendeels afhankelijk van publieke bijdragen en zijn de staatssteungrenzen met betrekking tot de exploitatiesteun bereikt. Uit onderzoek moet blijken of verdere invulling kan worden gegeven aan de financieringsbehoefte, passend bij het ondernemingsplan. De GCC heeft voor de jaarrekening van 2021 een impairment toegepast en daarmee de vaste activa naar nul afgeschreven. Voor de kapitaalbreng vanuit de provincie is bij de oprichting van Green Chemistry Campus BV een voorziening getroffen van € 2,3 miljoen. Dit is gelijk aan de waarde van het ingebrachte (agio)vermogen.

2.14 Groen Ontwikkelfonds Brabant BV

PS hebben najaar 2022 een nieuw Beleidskader Natuur vastgesteld voor de periode 2023-2030, waarin de doelstellingen van het provinciaal natuurbeleid zijn geformuleerd, waaronder realisatie van het NatuurNetwerk Brabant (NNB) en Ecologische Verbindingszones (EVZ's).

De provincie moet in de periode 2024 t/m 2027 een bedrag van € 41,2 miljoen bezuinigen op natuur en daarnaast is sprake van prijsstijgingen bij grondverwerving en inrichting.

Dit heeft ertoe geleid dat op 16 december 2022 een aangepaste businesscase Natuurnetwerk Brabant (NNB)/ Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB) is vastgesteld in Provinciale Staten (Statenvoorstel 72/22).

In deze businesscase is vermeld dat de bezuiniging van € 41,2 miljoen ertoe leidt dat er vooralsnog geen budget (€ 17,3 miljoen) is voor de realisatie van 365 hectare Provinciaal NNB, dat er geen budget (€ 13,6 miljoen) is voor de realisatie van 175 hectare EVZ en dat de uitvoering van EVZ is getemporeerd tot en met 2035.

De realisatie van hectares NNB en EVZ is grotendeels neergelegd bij GOB BV, maar de provincie heeft dus voorlopig een tekort aan financiële middelen voor de uitvoering van deze opdracht door het GOB a.g.v. de bezuiniging. Daarnaast is in de aangepaste businesscase bepaald dat de provincie per 1-1-2023 de normbedragen voor grondverwerving en inrichting verhoogt in verband met prijsstijgingen, hetgeen leidt tot een verwacht tekort van € 29,6 miljoen. De provincie onderzoekt verschillende opties om alsnog dekking te vinden voor de gehele realisatie van het NatuurNetwerk Brabant en de EVZ's.

In de evaluatie Fondsen werd geadviseerd om de organisatie van GOB BV minder kwetsbaar te maken en minder afhankelijk van het functioneren van de directeur. Daarom is bij GOB BV inmiddels een kernteam ingesteld, dat samen met de directeur belangrijke keuzes maakt. Daarnaast is een bestuurssecretaris aangesteld.

2.15 NV Monumenten Beheer Brabant

De portefeuille van Monumenten Beheer Brabant bestaat uit 11 monumentale panden, die deels worden verhuurd.

Bij deze panden is sprake van achterstallig onderhoud, een verduurzamingsopgave en een investeringsbehoefte. Ons erfgoedbeleid is niet gericht op eigendom van monumentale panden. Dit vraagt om het maken van een keuze betreffende de toekomst van MBB. We bekijken hoe het beheer van dit erfgoed het beste kan worden ingevuld.

Gezien het onzekere toekomstperspectief is reeds eerder een voorziening getroffen van € 2.058.000 (gelijk aan de waarde van het ingebrachte vermogen).

3. Stichtingen en verenigingen

	Naam	Beleid	Governance	Financiën	Deelnemerschap	WNT
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	1. Bestuur en veiligheid			Monitorend	Voldoet
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)	1. Bestuur en veiligheid			Monitorend	Voldoet
3.3	Stichting Brabant C Fonds	10. Vrijetijd, Cultuur, Sport en Erfgoed			Actief	Voldoet
3.4	Stichting Beheer Museum Kwartier	10. Vrijetijd, Cultuur, Sport en Erfgoed			Actief	Voldoet
3.5	Stichting Leisure Ontwikkelfonds Brabant	10. Vrijetijd, Cultuur, Sport en Erfgoed			Actief	Voldoet
3.6	Stichting La Vuelta Holanda, opgericht in 2019	10. Vrijetijd, Cultuur, Sport en Erfgoed			Actief	N.v.t.

3.3 Stichting Brabant C Fonds.

De looptijd van het Brabant C fonds is verlengd tot en met 2024. N.a.v. het nieuwe beleidskader Levendig Brabant zal worden overwogen of er een vervolg komt op het Brabant C fonds. Hierbij wordt de fondsevaluatie meegenomen.

4. Overige verbonden partijen

	Naam	Beleid	Governance	Financiën	Aandeelhouderschap	WNT
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	4. Natuur en milieu			Actief	N.v.t.

4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen

De voorziening gesloten stortplaatsen wordt jaarlijks opgerent op basis van het voorcalculatorische percentage van 5,06%. Het verschil tussen dit voorcalculatorische rendement en de werkelijke opbrengsten van de belegde voorziening wordt jaarlijks toegevoegd resp. onttrokken aan de egalisatiereserve rente voorziening. Wanneer het werkelijke rendement gedurende langere tijd achterblijft bij het voorcalculatorisch rendement wordt deze egalisatiereserve negatief.

Doordat het nettoresultaat van de belegde voorziening gesloten stortplaatsen in het Nazorgfonds samen met een gedeeltelijke onttrekking uit de egalisatiereserve in 2022 onvoldoende is om de verplichte jaarlijkse oprenting (5,06%) van de voorziening mogelijk te maken, is de egalisatiereserve van het Nazorgfonds per 31 december 2022 negatief, namelijk € - 6.830.328 (voorlopig cijfer). Op 31 december 2021 was de waarde € 5.902 positief. Bij de slotwijziging 2022 is een tekort van € 6.500.000 geraamd.

De provincie staat garant voor een eventueel negatieve egalisatiereserve bij de gesloten stortplaatsen en dient het tekort aan het einde van ieder jaar op te nemen in een voorziening. Vanwege het hoge tekort in 2022 staat het stoplicht voor Financiën op rood.

1. Gemeenschappelijke regelingen

Belang

	Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk Belang	Aandeel
1.1	Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)	Moerdijk	Smeulders/Van Gruithuijsen	Lid bestuur bedrijfsvoering organisatie	50,0%
1.2	Zuidelijke Rekenkamer	Eindhoven	Programmaraad	Lid programmaraad	50,0%
1.3	Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost-Brabant	Oss	Otters-Bruijnen*	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	14,3%
1.4	Omgevingsdienst Midden- en West Brabant	Tilburg	Roijackers/Lemkes-Straver	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	39,0%
1.5	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant	Eindhoven	Roijackers/Lemkes-Straver	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	35,0%
1.6	Omgevingsdienst Brabant Noord	's-Hertogenbosch	Roijackers/Lemkes-Straver	Lid Algemeen Bestuur, lid Dagelijks Bestuur	39,0%
1.7	De Hollandse Waterlinies	Utrecht	Smeulders*	Lid van Gemeenschappelijk Orgaan	10%

* = Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

Vermogensstructuur en resultaat

X €1000

	Naam	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 01-01-2022	Eigen vermogen per 31-12-2022	Vreemd vermogen per 01-01-2022	Vreemd vermogen per 31-12-2022
1.1	Havenschap Moerdijk (i.c.m. Havenbedrijf)		280.000.000*	97.265	97.265	213.484	213.484
1.2	Zuidelijke Rekenkamer			99	99	200	200
1.3	Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost-Brabant			860	860	326	326
1.4	Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant			2.918	2.918	3.285	3.285
1.5	Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant			3.266	3.266	8.620	8.620
1.6	Omgevingsdienst Brabant Noord			10.127	10.127	11.379	11.379
1.7	De Hollandse Waterlinies			n.b.	n.b.	n.b.	n.b.

De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers.

* De provincie en gemeente Moerdijk staan voor ieder 50-50 van het genoemde bedrag garant (gelijk aan de deelname in de Gemeenschappelijke Regeling).

2. Vennootschappen en coöperaties

Belang

X €1000

	Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel	Nominale waarde	Agio	Gestort	Boekwaarde
2.1	Enexis NV	's-Hertogenbosch	Smeulders/ Spierings	stemrecht / voordrachtsrecht lidmaatschap RvC / lid AHC	30,8%	46.144	-	46.144	-
2.2	CSV Amsterdam BV	's-Hertogenbosch	Smeulders*	Stemrecht / lid AHC	30,8%	6	-	6	6
2.3	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV	's-Hertogenbosch	Smeulders*	Stemrecht / lid AHC	30,8%	pm	-	pm	-
2.4	Brabant Water NV	's-Hertogenbosch	Smeulders/ Roijackers	Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC / lid AHC	31,6%	88	-	88	-
2.5	Eindhoven Airport NV	Eindhoven	Smeulders/Otters-Bruijnen	Stemrecht / voordrachtsrecht Lidmaatschap RvC	24,5%	1.112	-	556	-
2.6	BOM Holding BV	Tilburg	Smeulders/Van Gruithuijsen	stemrecht / voordrachtsrecht lidmaatschap RvC	100%	1	50.827	50.828	50.828
2.7a	Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte BV	's-Hertogenbosch	Smeulders/Ronnes	Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC	100%	30	89	119	111
2.7b	Ruimte voor Ruimte II CV	's-Hertogenbosch	Smeulders/Ronnes	Stemrecht / Commanditair vennoot	99%	1.485	24.457	25.943	24.498

	Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel	Nominale waarde	Agio	Gestort	Boekwaarde
2.8	Business Park Aviolanda BV	Woensdrecht	Smeulders/Van Gruijthuijsen	Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC	60%	11	6.477	6.488	6.488
2.9	Nederlandse Waterschapsbank NV	's-Gravenhage	Van Gruijthuijsen*	Stemrecht	0,12%	22	-	8	-
2.10	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	's-Gravenhage	Van Gruijthuijsen*	Stemrecht	0,07%	100	-	100	-
2.11	PZEM NV	Middelburg	Smeulders*	Stemrecht	0,05%	4	-	4	-
2.12	Pivotpark Holding BV	Oss	Smeulders/Van Gruijthuijsen/Ronnes	Stemrecht	70,7%	20	6.282	6.302	6.302
2.13	Green Chemistry Campus BV	Bergen op Zoom	Smeulders/Spierings	Stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC	60%	11	2.300	2.311	2.300
2.14	Groen Ontwikkefonds Brabant BV	's-Hertogenbosch	Smeulders/Roijackers	Stemrecht	100%	-	-	-	-
2.15	NV Monumenten Beheer Brabant	's-Hertogenbosch	Van Gruijthuijsen/Smeulders	Stemrecht	72%	2.058	-	2.058	2.058
2.16	Brabant Startup Fonds BV	Tilburg	Smeulders/Van Gruijthuijsen	Stemrecht	100%	-	-	-	-

* Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

Vermogensstructuur en resultaat

€1000

	Naam	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 1-1 2022*	Eigen vermogen per 31-12 2022*	Vreemd vermogen per 1-1 2022*	Vreemd vermogen per 31-12 2022*	Resultaat 2022 na belasting*	Netto Dividend, ontvangen in 2022 over 2021
2.1	Enexis NV	159.490		4.241.000	5.441.000	5.154.000	4.907.000	1.300.000	30.650
2.2	CSV Amsterdam BV			312	210	23	13	-102	0
2.3	Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV			1.532	1.480	7	10	-52	0
2.4	Brabant Water NV			684.676	684.676	534.999	534.999	10.493	0
2.5	Eindhoven Airport NV			101.325	101.325	36.650	36.650	-2.293	0
2.6	BOM Holding BV	127.292		51.068	51.068	256.601	256.601	-631	0
2.7a	Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte BV			611	611	145	324	125	0
2.7b	Ruimte voor Ruimte II CV			20.205	20.205	9.466	9.466	8.245	0
2.8	Business Park Aviolanda BV	1.573		13.131	13.131	12.508	12.508	425	0
2.9	Nederlandse Waterschapsbank NV	50.000		1.902.000	1.932.000	93.791.000	88.777.000	80.000**	63
2.10	NV Bank voor Nederlandse Gemeenten	49.800		5.062.000	4.545.000	143.995.000	133.647.000	183.000**	pm
2.11	PZEM NV			1.650.909	1.650.909	1.229.012	1.229.012	235.065	0
2.12	Pivotpark Holding BV	44.849		13.060	13.060	26.203	26.203	1.155	0
2.13	Green Chemistry Campus BV			905	738	119	150	-166	0
2.14	Groen Ontwikkefonds Brabant BV			0	0	8.324	8.324	0	0
2.15	NV Monumenten Beheer Brabant	6.975		773	773	8.603	8.603	184	0
2.16	Brabant Startup Fonds BV	14.033		0	0	14.488	14.488	0	0

*De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers.

**Resultaat eerste halfjaar 2022

3. Stichtingen en verenigingen

Belang

	Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)	's-Gravenhage	Otters-Bruijnen/thema Ipo BAC	Lid van het bestuur	9,63% (Bij12 10,60%)
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)	Brussel	Otters-Bruijnen/van Gruijthuijsen	Lid van het bestuur	8,33%
3.3	Stichting Brabant C Fonds	Tilburg	van Gruijthuijsen/Smeulders	Benoeming schorsing en ontslag leden RvT	100%
3.4	Stichting Beheer Museum Kwartier	's-Hertogenbosch	Smeulders*	Benoeming schorsing en ontslag leden RvT	75%
3.5	Stichting Leisure Ontwikkefonds Brabant	Oisterwijk	van Gruijthuijsen/Smeulders	lid van de raad van deelnemers.	50%
3.6	Stichting La Vuelta Holanda	Utrecht	Smeulders*	Lid van het bestuur	15%

*Eigenaarsrol en inhoudelijke rol zijn niet conflicterend.

Vermogensstructuur en resultaat

X €1000							
	Naam	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 01-01-2022*	Eigen vermogen per 31-12-2022*	Vreemd vermogen per 01-01-2022*	Vreemd vermogen per 31-12-2022*
3.1	Interprovinciaal overleg IPO en BIJ12 (vereniging)		120	5.170	5.170	31.630	31.630
3.2	Huis van de Nederlandse Provincies (vereniging)			656	656	336	336
3.3	Stichting Brabant C Fonds			1.009	1.009	9.499	9.499
3.4	Stichting Beheer Museum Kwartier			100	100	540	540
3.5	Stichting Leisure Ontwikkefonds Brabant			5159	5.159	2	2
3.6	Stichting La Vuelta Holanda			4.558	4.558	141	141

*De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers.

4. Overige verbonden partijen

Belang

	Naam	Vestigingsplaats	Portefeuille (eigenaar / inhoud)	Bestuurlijk belang	Aandeel
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen	's-Hertogenbosch	Van Gruijthuijsen/Spierings	GS vormen Algemeen Bestuur, twee gedeputeerde vormen Dagelijks Bestuur	100%

Vermogensstructuur en resultaat

X €1000							
	Naam	Lening	Garantstelling	Eigen vermogen per 01-01-2022*	Eigen vermogen per 31-12-2022*	Vreemd vermogen per 01-01-2022*	Vreemd vermogen per 31-12-2022*
4.1	Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen			104.512	104.512	29.779	29.779

De gepresenteerde cijfers zijn de resultaten uit de meest recente gepubliceerde (half)jaarcijfers

5. Investeringsfondsen voor Brabant

* Zie bijlagenbundel begroting 2022 voor aanvullende fondsinformatie

	Fonds*	Fondsomvang x €1 mln	Looptijd t/m	Revolverenheid	Multiplier	Portefeuille
5.1	Innovatiefonds Brabant	125	2037	Nominaal	≥ 3	Van Gruijthuisen
5.2	Energiefonds Brabant	60	2037	Nominaal	≥ 4	Spierings
5.3	Brabant C fonds	36	2024	Beperkt	≥ 3	Smeulders
5.4	Groen Ontwikkelfonds voor Brabantse natuur	240	2027	Niet of nauwelijks	≥ 2	Roijackers
5.5	Leisure Ontwikkel fonds Brabant	10	2027	Beperkt (33-66%)	≥ 2	Smeulders
5.6	Brabant Startup Fonds	10	2033	50%	≥ 3	Van Gruijthuisen

Paragraaf 7 Ontwikkelbedrijf en grondbeleid

Ontwikkelbedrijf

Het Ontwikkelbedrijf draagt bij aan de realisatie van verschillende provinciale beleidsdoelstellingen. Bij de projecten van het Ontwikkelbedrijf gaat het om het daadwerkelijk mogelijk maken van de beoogde (her)ontwikkeling. Om dit mogelijk te maken heeft het Ontwikkelbedrijf verschillende instrumenten tot haar beschikking, waaronder de aankoop van grond of gebouwen, participatie in een project of deelneming en het verstrekken van een lening of garantstelling vanuit het investeringskrediet.

Het Ontwikkelbedrijf heeft de laatste jaren meer kennis en ervaring opgedaan in de samenwerking met lagere overheden en marktpartijen wanneer het gaat om projecten in het ruimtelijke fysieke domein. Zij weet waar de kennis en toegevoegde waarde van de (markt)partijen zit, wat de provinciale beleidsinzet is en op welke wijze deze kan worden verbonden met de doelen van andere partijen. Maar ook hoe een samenwerking daadwerkelijk tot stand kan worden gebracht om tot succesvolle invulling te komen van het project en bijbehorende ambitie. Met andere woorden van procesmanagement tot dealmaking en realisatie.

De verkenningen en projecten waar het Ontwikkelbedrijf in betrokken is, worden met betrokken ontwikkelprogramma's per definitie integraal aangevlogen. Belangrijke thema's waarin het Ontwikkelbedrijf actief is, zijn bijvoorbeeld campussen en werklocaties, erfgoed, energie, ondermijning en binnenstedelijke transformatie. Het Ontwikkelbedrijf is ook inzetbaar voor nieuwe thema's, welke voortkomen uit het Bestuursakkoord 2020-2023 (incl. addendum) en de uitwerking daarvan in de provinciale ontwikkelprogramma's.

Provinciaal grondbeleid

Met de inzet van het Provinciaal grondbeleid beoogt de provincie (tijdig) gronden (en gebouwen) beschikbaar te krijgen voor realisering van door haar beoogde doelen. Het bereiken van de maatschappelijke doelstelling staat hierbij voorop. Inzet is om tegen aanvaardbare prijzen deze doelen te bereiken. De wettelijke kaders en de mate van het bereiken van de doelstelling zijn hierin leidend. De Provincie voert grondbeleid uit door regulerend optreden en door het zelf verwerven, ontwikkelen en verkopen van gronden. Waar wenselijk geacht gebeurt dit ook anticiperend en via participaties zoals deelnemingen in externe Ontwikkelmaatschappijen (zoals de Onderneming Ruimte voor Ruimte, Aviolanda en Pivot Park). De verschillende vormen kennen verschillende voor- en nadelen en risicoprofielen. Per situatie wordt de afweging gemaakt over de toe te passen vorm en uitvoeringswijze. In juni 2022 is een nieuwe nota grondbeleid vastgesteld en zijn de voorbereidingen getroffen ingang gezet voor het inmiddels vastgesteld geactualiseerd beheersstatuut van het Ontwikkelbedrijf in PS.

Resultaten van het Ontwikkelbedrijf

Bij de erfgoedcomplexen springen met name de doorontwikkeling van de Dongencentrale met nieuwe huurders in het oog en de verkoop van het CHV-complex, nu de herontwikkelingsdoelstelling is bereikt. Voor de stedelijke transformaties zijn, naast vervolgstappen binnen lopende verkenningen, nieuwe verkenningen met M7 en B5 steden gestart. Daarnaast hebben we met de gemeente de planontwikkeling in participatie met de omgeving verder gebracht in het t Zoet in Breda (in 2021 aangekochte CSM-terrein). In Eindhoven is met de gemeente gewerkt aan de ontwikkeling van de Internationale Knoop XL waar in 2022 het accent heeft gelegen op het inrichten van de financiële en organisatorische governance. Verder hebben we in Strijbeek de locatie Markhoeve aangekocht, zijn er eerste verkenningen uitgevoerd voor het

innemen van toekomstige grondposities binnen de strategische groundbank, zijn er overeenkomsten gesloten met agrariërs inzake de piekbelastersregeling en kunnen we terugblikken op diverse succesvolle financieringen van o.a. Pivot Park Oss, Klaverspoor windpark A16, Nuenen Vincentre van Gogh, Veghel The Chocolate Factory en diverse innovatieve woonvormen zoals Rezone Eindhoven en Butterfly Effect.

Financieel is het Ontwikkelbedrijf gezond. In een themabijeenkomst voor PS (15 oktober 2021) is de werking van het Ontwikkelbedrijf en de nieuwe berekeningsmethodiek van de weerstandsratio toegelicht. Deze nieuwe berekeningssystematiek is vastgesteld in de begroting 2022 en het Meerjarenperspectief van het Ontwikkelbedrijf.

Portefeuille Ontwikkelbedrijf

Financieel gezien ziet het boekwaardeverloop van de portefeuille over de ingezette instrumenten van het Ontwikkelbedrijf er als volgt uit.

Instrument	Boekwaarde per		mutatie
	1-1-2022	31-12-2022	
Deelnemingen	6.488.160	6.488.160	
Grond	71.688.207	66.180.339	-5.507.868
Leningen/garantstellingen	45.524.454	61.521.413	15.996.959
Totaal	123.700.821	134.189.912	10.489.091

Deelneming

Het ontwikkelbedrijf heeft een aandeel in de Business Park Aviolanda BV te Woensdrecht. Op het aandelenkapitaal zijn in 2022 geen mutaties geweest.

Grond

De belangrijkste mutaties binnen de grond portefeuille van het Ontwikkelbedrijf betreffen de volgende projecten.

- Verkoop van het CHV terrein te Veghel € 2,8 miljoen.
- Verkoop van gronden project Oostkamer te Tilburg € 0,8 miljoen.
- Inkomsten LPM gemeente Moerdijk inzake afrekening exploitatiekosten en stikstofrechten € 3,7 miljoen.
- Aankoop van de locatie Markdal te Strijbeek € 2,2 miljoen.

Binnen de categorie gronden en opstallen is in onderstaande tabel aangegeven welke projecten er in exploitatie BIE (Bouwgrond In Exploitatie) zijn.

Complex naam	Boekwaarde 1 jan. 22	Vermeer- dering	Vermin- dering	Boekwaarde 31 dec. 22	Bedragen in €			
					Nog te maken kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Geraamd resultaat nominaal	Geraamd res.contante waarde
Ruimte voor Ruimte								
Aarle Rixtel, Opstal 6	572.986	741	10.363	563.364	1.670	565.034	0	0
Tilburg, Oostkamer	631.310	207.930	839.240	0	0	0	0	0
Esch, De Ruiting 2	464.401	141	0	464.542	0	464.543	0	0
Cultuurhistorisch Erfgoed								
Geertruidenberg, Dongecentrale	816.096	371.057	134.801	1.052.352	1.350.921	2.403.273	0	0
Dongen, Moederhuis Franciscanessen	952.104	114.223	275.464	790.863	14.912	805.775	0	0
Veghel, CHV-terrein	2.513.797	325.259	2.839.056	0	0	0	0	0

Complex naam	Boekwaarde 1 jan. 22	Vermeer- dering	Vermi- dering	Boekwaarde 31 dec. 22	Nog te maken kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Geraamd resultaat nominaal	Geraamd res.contante waarde
Bedrijventerreinen								
Moerdijk, Logistiek Park Moerdijk	4.751.522	170.682	3.760.026	1.162.178	578.313	1.740.491	0	0
Landgoed ontwikkeling								
Strijbeek, Markhoeve	0	2.938.415	1.256.950	1.681.465	0	1.681.465	0	0
	10.702.216	4.128.448	9.115.900	5.714.764	1.945.816	7.424.325	0	0

Leningen

Er is voor € 16,7 miljoen aan nieuwe geldleningen verstrekt. Daarnaast is aan aflossing € 0,7 miljoen en aan rente € 1,0 miljoen ontvangen. De rente, is conform besluit, voor € 0,3 miljoen vrijgevallen naar algemene middelen, € 0,4 miljoen gestort in de algemene risicoreserve ten behoeve van de risicoafdekking van de geldlening aan het Pivotpark en € 0,3 miljoen in de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf.

In onderstaande tabel is de lening portefeuille van het Ontwikkelbedrijf nader gespecificeerd.

Thema	Project	1-1-2022	verstrekking	aflossing	rente	31-12-2022
Cultuurhistorie	Oosterhout, Catharinadal	2.740.841			13.704	2.740.841
	Veghel, CHV complex	1.975.000		75.000	69.125	1.900.000
	Oisterwijk, KVL	1.272.943		24.766	31.824	1.248.177
	Oisterwijk, KVL EKWC	4.224.612	277.669		39.350	4.502.282
	Vught, herfinanciering Monumentenfonds Brabant	4.550.041	68.251		68.251	4.618.292
	Breda, Brouwhuis	1.090.292		68.500	28.436	1.021.792
	Nuenen, Vincentre van Gogh		1.425.000		4.833	1.425.000
Economisch Vestigingsklimaat	Breda, Nieuwstraat	4.400.000		400.000	134.400	4.000.000
	Eindhoven, De kazerne Klein Paradijs	850.000				850.000
Ondermijning	Geertruidenberg, jachthaven Hermenzeil	1.500.000				1.500.000
Regionaal Sociaal beleid	Oss, Slow Care St. Elzeneindhuis	1.859.893		99.671	41.404	1.760.223
	Tilburg, Kempentoren Spoorpark	310.250		18.250	3.103	292.000
Energie	Klaverspoor project windpark A16	973.534	4.903.726		70.179	5.877.260
Wonen	Rezone buurtschap te veld	181.500	188.500		7.638	370.000
	Vlijmen, Butterfly effect		300.000		246	300.000
Kennis economie	s-hertogenbosch, Spark Campus Lab XXL	1.225.000			24.500	1.225.000
	Oss, Pivot Park, hypothecaire lening	10.000.000			200.000	10.000.000
	Oss, Pivot Park, renteloze lening	2.500.000				2.500.000
	Oss, Pivotpark Pather gebouw	1.100.000	9.520.000		208.672	10.620.000
Bedrijventerreinen	Woensdrecht, Aviolanda, gebouw P3	352.927			15.882	352.927
	Woensdrecht, Aviolanda, Hal 3	120.000			5.400	120.000
	Woensdrecht, Aviolanda	1.100.000			21.450	1.100.000
	Nuenen, herpr.bedrijventerrein stedelijk gebied Eindhoven	2.112.870				2.112.870
Glastuinbouw	Deurne, cessie vordering CV Glastuinbouw N. Prinsenland	1.084.752				1.084.752
Totaal		45.524.454	16.683.146	686.186	988.397	61.521.413

Investeringskrediet en risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Investeringskrediet

De resterende ruimte in het investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf bedraagt ultimo 2022 € 89 miljoen. Deze is bepaald op basis van alle voorzienbare informatie en verwachtingen naar de toekomst toe per 31 december 2022. Bij de bepaling van de resterende ruimte is rekening gehouden met de geraamde toekomstige inkomsten en uitgaven van alle projecten en zijn de afgegeven garantstellingen volledig meegenomen.

Reserves en voorzieningen

In onderstaande tabel zijn een specificatie opgenomen van de risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten van het Ontwikkelbedrijf.

Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Risicoreserve Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo 01-01-2022	Mutatie 2022	Saldo 31-12-2022
02 Ruimte	Bedrijventerreinen	projecten	4.646.976	-3.646.976	1.000.000
		deelneming: kapitaalinbreng	6.488.160	0	6.488.160
	Glastuinbouw	projecten	5.171.167	-2.031.305	3.139.862
	Grote Erfgoedcomplexen	projecten	1.178.000	1.000.000	2.178.000
		geldleningen	3.736.516	628.537	4.365.053
	Kenniseconomie	projecten	110.000	0	110.000
		geldlening	206.250	0	206.250
	Werklocaties	geldlening	2.560.000	-60.000	2.500.000
		projecten	115.742	78.142	193.884
	Ondermijning	garantstelling	1.500.000		1.500.000
	Cultuur	projecten	300.000	0	300.000
	Economisch Vestigingsklimaat	geldlening	953.750	271.250	1.225.000
	Regionaal sociaal beleid	geldlening	755.357	0	755.357
	Wonen	geldlening	123.750	-77.380	46.370
	Landgoedontwikkeling	projecten	1.161.634	-1.161.634	0
Subtotaal afgedekt			29.007.302	-4.999.366	24.007.936
Subtotaal resterende ruimte voor risicoafdekking			12.236.893	3.681.607	15.918.500
Totaal			41.244.195	-1.317.759	39.926.436

Voorzieningen Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo 01-01-2022	Mutatie 2022	Saldo 31-12-2022
02 Ruimte	Glastuinbouw	projecten	17.543.540	694.787	18.238.327
	Ondermijning	geldlening	1.200.000		1.350.000
	Grote Erfgoedcomplexen	geldlening	2.740.841	0	2.740.841
	Stedelijke transformatie	projecten	8.800.000	-390.000	8.410.000
	Kenniseconomie	garantstelling	0	67.000	67.000
Totaal			30.284.381	371.787	30.806.168

Egalisatiereserve Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo 01-01-2022	Mutatie 2022	Saldo 31-12-2022
02 Ruimte	Diverse	projecten	196.845	57.850	254.695
Totaal			196.845	57.850	254.695

Reserve Verkenningen Ontwikkelbedrijf

Programmabegroting	Thema		Saldo 01-01-2022	Mutatie 2022	Saldo 31-12-2022
02 Ruimte	Stedelijke transformatie	project risico's	4.238.400	-945.912	3.292.488
	Verkenningen	projecten	1.478.830	2.331.308	3.810.137
Totaal			5.717.230	1.385.396	7.102.626

De risicoreserveringen en voorzieningen voor de projecten worden afgedekt door de Risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf. Per 31-12-2022 bedraagt het totale saldo hiervan € 70,7 miljoen. Dit is onderverdeeld in een risicoreservering van € 24 miljoen en een voorziening van € 30,8 miljoen. Beide voor de bestaande lopende projecten. Daarnaast resteert er een vrije ruimte van € 15,9 miljoen, ten behoeve van toekomstige risico's op bestaande en nieuwe projecten van het Ontwikkelbedrijf. Naast bovengenoemde reserveringen en voorzieningen heeft het Ontwikkelbedrijf een reserve Verkenningen, waaruit plankosten en bovenmatige risico's voor stedelijke transformatieprojecten en verkenningen worden afgedekt die niet via een (grond-) exploitatie kunnen worden terugverdiend. In 2022 zijn de kosten voor verkenningen van de stedelijke transformatie projecten, zoals Brainport city-internationale knoop XL, Helmond centrumzone, Veghel Meierijstad, CSM-terrein te Breda en huur werkplaats de Gruyter voor € 0,9 miljoen, ten laste van deze reserve gebracht. Het saldo van deze Verkenningenreserve bedraagt ultimo 2022 € 7,1 miljoen. Daarnaast heeft er uit algemene middelen, een storting in de verkenningenreserve plaatsgevonden van € 2,1 miljoen ten behoeve van stedelijke transformaties. Alle kosten en baten van projecten, die conform de BBV niet mogen worden geactiveerd, worden verantwoord via de egalisatiereserve van het Ontwikkelbedrijf, waardoor dit in de jaarrekening geen budgettaire effecten heeft. In 2022 is het exploitatieresultaat € 0,06 miljoen positief. Dit positieve resultaat is gestort in deze reserve.

Weerstandsvermogen

In de nieuwe berekeningsystematiek, conform dossier Toekomstbestendig Ontwikkelbedrijf en de beschrijving in de paragraaf grondbeleid bij de begroting 2022, wordt uitgegaan van de verhouding tussen de beschikbare en de benodigde weerstandsvermogen: de weerstandsratio.

In deze berekening houden we vast aan de concern breed gedragen systematiek van het werken met een weerstandsratio binnen een bandbreedte van 0,75 en 1,25. We gaan alleen niet enkel de risicoreserveringen, maar ook de voorzieningen, inclusief een deel van de vrije ruimte van de risicoreserve, opnemen in de bepaling van de weerstandsratio van het Ontwikkelbedrijf.

In de berekening van de weerstandsratio nemen we daarom het volgende mee:

- Risicoreserveringen van de projecten binnen de risicoreserve van het Ontwikkelbedrijf;
- Voorzieningen van de projecten;
- De vrije ruimte van de risicoreserve;
- Een deel van de vrije ruimte van het investeringskrediet, ter hoogte van 20% van het resterend investeringskrediet van het Ontwikkelbedrijf. Het percentage van 20% betreft een verwachting van de omvang van de, voornamelijk nacalculatorische risico's, die af te dekken zijn door het Ontwikkelbedrijf.

De weerstandratio wordt dan met de volgende formule bepaald:

$$\frac{\text{risicoreserveringen projecten} +/+ \text{voorzieningen} +/+ \text{vrije ruimte risicoreserve}}{\text{risicoreserveringen projecten} +/+ \text{voorzieningen} +/+ 20\% \text{ van het vrije investeringskrediet}}$$

Het benodigde weerstandsvermogen is bepaald op basis van alle voorzienbare informatie en verwachtingen per 31 december 2022. Op basis van deze nieuwe berekeningssystematiek komt de ratio uit op 0,96 % (per 31-12-2022) en is voldoende om risico's binnen het Ontwikkelbedrijf op te vangen. De ratio valt binnen de vastgestelde bandbreedte van 0,75% - 1,25% van de weerstandsratio.

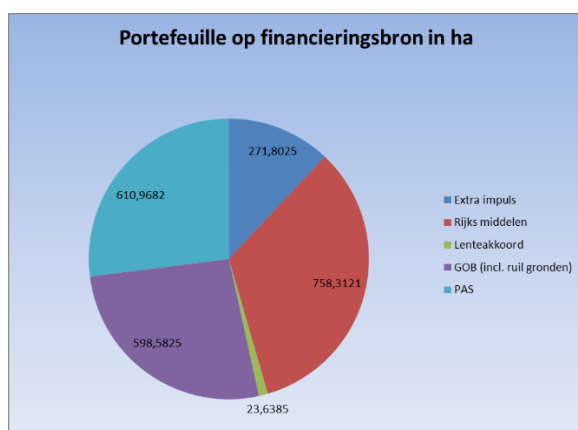
Grondbanken en stimuleringsregelingen

Woningbouwstimuleringsmaatregelen

Een specifiek taak voor het ontwikkelbedrijf is het uitvoeren van de stimuleringsmaatregelen woningbouw die in 2009 zijn vastgesteld. Op de resterende nog lopende maatregel Startersleningen is in 2022 € 1,2 miljoen afgelost. Ultimo 2022 is het saldo van de uitstaande leningen bij SVN € 4,3 miljoen.

Natuurnetwerk Brabant (NNB)

Conform de doelstellingen zoals opgenomen in Brabant Uitnodigend Groen wordt t/m 2027 in totaal circa 15.000 ha natuurnetwerk en 1.325 ha Ecologische Verbindingszones gerealiseerd. Hiertoe zijn in 2022 232 ha NNB (ruil-)gronden gekocht en 122 ha verkocht. Dat betrof de Westelijke Langstraat, De Peelvenen, Kempenland-West, Groote Heide-Leenderbos door de provincie, daarbuiten door het Groen Ontwikkelfonds Brabant (GOB), in samenspraak met de Manifestpartners en overige partijen. Ultimo 2022 is de voorraad van NNB gronden in ha als volgt opgebouwd met een boekwaarde voor gronden en opstallen van € 86,4 miljoen. In onderstaande grafiek is het aandeel in ha aangegeven ten laste van welke financieringsbron deze gronden zijn betaald.

Natuurinclusieve Landbouw

De provincie biedt mogelijkheden aan veehouders die willen omschakelen van reguliere naar een natuur inclusieve bedrijfsvoering. Daarnaast biedt de provincie mogelijkheden voor een aanvullend areaal aan landbouwgrond onder voorwaarde dat deze natuur inclusief wordt beheerd en in erfpacht uitgegeven (sale- en lease back constructie).

In 2022 is voor deze regeling er 41 ha grond gekocht met een boekwaarde ultimo 2022 van € 3,7 miljoen.

Grondbank de Kempen en de Pielis

De doelstelling van grondbank de Kempen is het opzetten en uitvoeren van projecten, die private investeringen koppelen aan het verbeteren van de kwaliteit van de Kempen (ecologische- en ruimtelijke kwaliteit, leefbaarheid en culturele identiteit). Ondernemers en gemeenten staan hiervoor via de Stichting Kempenland aan de lat. De provincie heeft in 2020 dit ondersteunt door via een revolverend investeringskrediet van maximaal 13,9 miljoen gronden en opstallen te kopen en te verkopen. Ultimo 2022 is de boekwaarde van deze grondbank 5 miljoen. en de risicoreserve bedraagt 0,3 miljoen.

De Agrarische Natuurvereniging de Pielis beheert een natuurzone van circa 25 ha langs de Goorloop in de Pielis. De provincie en het Waterschap zijn eigenaar van de grond. Het beheer is vastgelegd via een erfpachtovereenkomst voor de periode van 28 jaar. De kosten van beheer en de ontginning worden gedekt uit de reserve Grondbank de Pielis. Ultimo 2022 is de boekwaarde van de gronden € 1 miljoen en een reserve van € 0,4 miljoen.

Strategische grondbank

PS hebben in 2022 een besluit (PS15/22A) om uit de immunisatieportefeuille een investering te doen van € 42,5 miljoen in een strategische provinciale grondbank. In deze grondbank wordt een grondvoorraad opgebouwd die ten dienste staat van alle provinciale opgaven en zowel maatschappelijk als financieel rendement zal genereren.

Het Ontwikkelbedrijf heeft verkennende activiteiten uitgevoerd maar hebben in 2022 nog niet geleid tot aankooptransacties.

Opkoopregeling piekbelasters

We hebben in 2022 8 overeenkomsten met agrarische bedrijven gesloten, zodat zij hun veehouderij activiteiten gaan stoppen en agrarische opstallen gaan slopen, waardoor de stikstofdruk op de natura 2000 gebieden wordt verlaagd.

Infrastructuur

In onder andere het meerjaren-investeringsprogramma Kwaliteit (Onderhoud) Provinciale Infrastructuur wordt aangegeven welke infrastructurale projecten er zullen worden uitgevoerd. Ten behoeve van deze doelstelling zijn in 2022 33 ha gekocht en 26 ha verkocht. De verkoop heeft met name betrekking op gronden die voor bestaande wegvakken niet meer bruikbaar zijn.

Beheer van de grondportefeuille

In 2022 is circa 1.900 ha verpacht c.q. in gebruik gegeven. Dit betreft gronden die in beheer zijn in het kader van Infraprojecten, Grondbank de Kempen en Pielis, NNB (het GOB), Natura 2000, natuurinclusieve landbouw en het Ontwikkelbedrijf. Daarnaast zijn circa 50 opstallen beheerd.

Verdere toelichting

Meer uitgebreide toelichting over bovenstaande onderwerpen is verder te vinden in:

- Bijlage deelnemingen (o.a. Pivotpark, ORR, BPA, GOB)
- Betreffende programma's in de jaarstukken:
 - Programma Ruimte en Wonen: Ruimtelijke ontwikkeling (RvR).
 - Programma Natuur en Milieu: GOB (Groen Ontwikkelfonds Brabant).
 - Programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling: Economisch programma (bedrijventerreinen/campussen).
 - Programma Basisinfrastructuur Mobiliteit: Infrastructuur/Provinciale wegen.
 - Programma Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed: Erfgoed.

Paragraaf 8 Europese programma's

Inleiding

Mede door inzet van de Europese programma's gaan we onze provinciale doelstellingen realiseren. De Europese subsidies zijn, met haar multipliereffect, zeer belangrijke impuls gelden voor de provincie Noord-Brabant en een katalysator bij het stimuleren van vooral het bedrijfsleven en Triple Helix partners om te innoveren en innovatiekracht te verbinden met de huidige actuele maatschappelijke opgaven waar we voor staan.

In 2021 is het [nieuwe Meerjarig Financiële Kader \(2021-2027\)](#) gestart van de Europese Unie, met een nieuwe verdeling voor Europese fondsen zoals het:

- EFRO-programma 2021-2027 voor Zuid-Nederland - OPZuid
- Europese Gemeenschappelijke Landbouwbeleid met de Nederlandse invulling het Nationaal Strategisch Plan - GLB/NSP
- Europese subsidieregeling voor grensoverschrijdende ruimtelijke en regionale ontwikkeling Interreg
- Recovery Assistance for Cohesion and the Territories of Europe - REACT-EU
- Just Transition Fund - JTF
- Recovery and Resilience Facility- RRF

Naast de programma's waar we deelnemen in de governance kijken we ook kritisch naar andere Europese programma's die aansluiten bij de provinciale doelstellingen. Als provincie hebben wij de verantwoordelijkheid van beheerautoriteit (voorheen: managementautoriteit) op ons genomen in de afspraken met het ministerie van Economische Zaken in het kader van de partnerschapsovereenkomst.

Om maximaal te profiteren van deze fondsen is het noodzakelijk de benodigde cofinancieringsmiddelen tijdig beschikbaar te hebben en de uitvoeringskosten op ons te nemen voor de komende programmaperiode. In 2020 is door GS besloten dat de cofinancieringsmiddelen gevonden moet worden binnen de bestaande programmabudgetten. De motivatie is dat de EU middelen bijdragen aan onze eigen doelstellingen en door inzet van onze cofinancieringsmiddelen er extra middelen voor de doelstellingen beschikbaar komen. In de begroting 2022 is tot en met 2023 voorzien in de cofinanciering voor Europese fondsen van in totaal € 24.6 mln. Vanaf 2024 tot en met 2027 (het einde van de huidige programmaperiode) zal nog cofinanciering moeten worden georganiseerd door het nieuwe college.

Hebben we bereikt wat we wilden bereiken?

Uitgangspunt is om optimaal en op een strategische manier gebruik te maken van de kansen die Europa ons biedt bij de realisatie van onze provinciale doelstellingen en daar de juiste randvoorwaarden voor te scheppen en de benodigde cofinanciering voor te organiseren. Dit geldt voor zowel de huidige als de nieuwe Europese programmaperiode.

Voor wat betreft de vorige programmaperiode 2014-2020 ligt de focus nu op het adequaat afronden van de programma's waarin we als provincie deelnemen. Gelijktijdig zetten we sterk in op de nieuwe kansen die Europa ons biedt en vervullen we een proactieve rol bij de voorbereidingen, vormgeving en uitvoering van de net gestarte Europese programmaperiode 2021-2027.

1. Inzet op extra middelen uit de Europese Unie inzake:

- Corona herstel - React EU
- Green Deal - Just Transition Fonds (JTF)
- Green Deal - Recovery and Resilience Facility (RRF) (nationaal georganiseerd)

2. Europese programma's 2021-2027:

- Majeure Europese programma's: OPZuid, GLB/NSP, InterregVI A
- Provinciale cofinanciering Europese programma's 2021-2027

3. Afronden Europese programma's 2014-2020:

- Majeure programma's: OPZuid, POP3, Interreg V
- Bancaire instrumenten
- Beleidsinstrumenten

Hebben we daarvoor gedaan wat we wilden doen?

1. Inzet op extra middelen uit de Europese Unie inzake:

• Corona herstel - React EU

Voor de periode 2020 heeft de Europese Commissie destijds een substantieel bedrag beschikbaar gesteld middels het ReactEU programma. Het programma was gericht op crisisherstel en een groen, digitaal en veerkrachtig herstel en behoeft geen cofinancierings-verplichting (100 % EU). Het ReactEU-geld dient uiterlijk ultimo 2023 te zijn besteed en is een extra prioriteit in het OPZuid programma van 2014-2020.

De drie zuidelijke provincies kregen in totaal € 49,5 mln. EU-middelen aangevuld met € 6,7 mln. aan rijks cofinanciering uit het ReactEU toebedeeld. Deze middelen moeten eind 2023 zijn weggezet. In 2020 zijn hierop 2 openstellingen ReactEU geweest.

Provincie Noord-Brabant zet de Europese herstelmiddelen vanuit ReactEU, gebaseerd op [de Actie- en Investeringsagenda](#), in voor de digitalisering in de zorg, slimme steden (BrabantRing), versterking van de arbeidsmarkt (Brabant Leert), verduurzaming vastgoed en innovatieclusters.

Bij de openstelling ReactEU zijn 22 projecten met een Brabantse penvoerder positief beoordeeld door de adviescommissie en is beschikt voor in totaal € 30 mln. vanuit het Europese subsidiefonds (EFRO).

Op dit moment is 25% gerealiseerd binnen de Brabantse projecten, verwachting is dat eind 2023 90% realisatie is behaald. Dit is wel afhankelijk van de voortgang van deze projecten. Stimulus houdt als uitvoeringsorganisatie de voortgang van deze projecten in de gaten en staat in nauw contact met de penvoerders van de projecten.

• Green Deal - Just Transition Fonds (JTF)

De Europese commissie heeft ook extra miljarden ter beschikking gesteld via het Just Transition Fund (JTF) dat onderdeel uitmaakt van het Just Transition Mechanism binnen de Europese Green Deal.

Zo is voor de provincie Noord-Brabant het COROP - gebied Moerdijk aangewezen en is een bedrag van € 58,5 mln. toegewezen aan dit gebied.

Voor Brabant is de focus op de thema's energie, circulaire & biobased economie en eiwittransitie voor verduurzaming van de industrie in brede zin. Er staan binnen JTF in West-Brabant 3 programmatische sporen centraal, te weten product- en proces innovatie (spoor 1), energie infrastructuur en energie- systemen (spoor 2) en arbeidsmarkt (om- en bijscholen, spoor 3).

In 2022 heeft het voorbereidende werk plaatsgevonden voor de governance van JTF, waarbij het Rijk als Beheerautoriteit optreedt en de provincie Noord-Brabant is aangewezen als Intermediate Instanties die het mandaat heeft gekregen om regionaal de uitvoering voor hun COROP-gebied te

verzorgen. Stimulus programmamanagement zal namens de Zuid-Nederlandse provincies Limburg, Brabant en Zeeland het JTF in uitvoering brengen.

- Green Deal - Recovery and Resilience Facility (RRF)

Het grootste onderdeel van het EU –herstelinstrument in reactie op de COVID-19 crisis (Next Generation EU) betreft de faciliteit voor herstel en veerkracht (Recovery and Resilience Facility, RRF). Doel van het RRF is het bevorderen van de economische, sociale en territoriale cohesie in de Europese Unie door het verbeteren van weerbaarheid en het aanpassingsvermogen van de lidstaten, het aanpakken van de sociale en economische impact van de crisis, en het steunen van de groene en digitale transitie.

De omvang van de faciliteit behelst voor Nederland ongeveer € 4,7 miljard. (excl. de benodigde cofinanciering). De Raad van ministers heeft het definitieve Nederlandse plan op 4 oktober 2022 goedgekeurd. Hierin zijn hoofdzakelijk reeds gedekte investeringen en hervormingen opgenomen, gebaseerd op het [coalitieakkoord](#) 2021-2025. Ruimte voor eventuele additionele investeringsmogelijkheden voor de regio's, bleek er niet te zijn.

2. Europese Programma's 2021-2027

- Majeure Europese programma's: OPZuid, GLB/NSP, Interreg VI

Bij de vormgeving van het nieuwe OPZuid, GLB-NSP en Interreg programma's 2021-2027 is de geactualiseerde Zuid-Nederlandse Regionale Innovatie Strategie (RIS3) als kader gebruikt bij de vormgeving van de verschillende Europese programma's

Bij de verschillende programma's die in nauwe samenwerking met de programmapartners zijn opgesteld en afgestemd met de externe stakeholders ligt het accent op een slimmer en groener Europa. Hiermee sluit het perfect aan bij onze provinciale doelstellingen en kunnen we door slimme programmering Europese middelen genereren die bijdragen aan het realiseren van onze doelstellingen.

OPZuid:

Op 29 juni 2022 heeft de Europese Commissie het OPZuid 2021-2027 goedgekeurd. Daarmee stelt de Europese Commissie in totaal € 109 mln. beschikbaar voor de regio Zuid-Nederland gedurende de programmaperiode 2021-2027. Het Ministerie van EZK heeft op 5 juli 2022 Brabant aangewezen als Beheerautoriteit (BA) waardoor de bevoegdheid is ontstaan om het OPZuid uit te voeren. Vervolgens hebben GS Brabant (in hoedanigheid van BA) de OPZuid subsidieregeling goedgekeurd.

De eerste openstelling van het OPZuid vond plaats van 12 september tot en met 4 november 2022. Tijdens de eerste openstelling zijn er in totaal 48 projectaanvragen ingediend. 31 van de 48 projectaanvragen hebben Brabantse cofinanciering aangevraagd. In totaal is hiermee bijna 30 miljoen euro aan EFRO-subsidie en Brabantse cofinanciering aangevraagd. De projectaanvragen zijn in januari 2023 beoordeeld door een onafhankelijke deskundigencommissie. Vervolgens voert uitvoeringsorganisatie Stimulus de laatste financiële toetsen uit en daarna worden de eerste OPZuid 2021-2027 projecten beschikt (Q1 2023).

De voorbereidingen voor de twee openstellingen in 2023 (voor- en najaar) zijn in volle gang. In 2023 valt er 30 miljoen euro aan EFRO-subsidie te verdelen en er is voor Brabant een cofinancieringsbedrag van € 6,5 mln. gereserveerd. Het te verdelen EFRO-bedrag van de

openstelling in het najaar zal hoogstwaarschijnlijk worden uitgebreid met cofinanciering vanuit het Rijk (\pm € 7,5 mln.).

GLB/NSP:

Nederland heeft als laatste lidstaat in december 2022 van de Europese Commissie groen licht gekregen voor het nieuwe GLB waarvoor een Nationaal Strategisch Plan moest worden ingediend. Lidstaten hebben meer vrijheid gekregen om naar behoeften en mogelijkheden te kijken om de landbouw te verduurzamen. Het budget voor de hectarepremie is gedaald en door deelname aan de ecoregeling kunnen boeren het verlies aan inkomenssteun gedeeltelijk opvangen. Een substantieel gedeelte is overgeheveld naar het ELFPO om meer ANLb mogelijk te maken en juist de verduurzaming en innovaties met projectsubsidies te stimuleren. Zo wil het nieuwe GLB toekomstbestendig boeren stimuleren. Brabant krijgt rond de € 66 mln. aan Europese subsidie beschikbaar met een cofinancieringsopgave van rond de € 35 mln. Het ANLb rekent met € 29 mln. Europese middelen en € 15 mln. cofinanciering.

Interreg VI:

De Interreg programma's zetten in op grensvervaging en bevordering van samenwerking tussen regionale gebieden in verschillende landen. Interreg A is gericht op grensoverschrijdende samenwerking. De nadruk in de huidige programmaperiode 2021-2027 ligt hierbij op de thema's innovatie, duurzaamheid en grensoverschrijdend arbeidsmarktbeleid. Ook in deze Europese programmaperiode maakt Brabant weer onderdeel uit van de volgende Interreg VI-A programma's: Interreg Deutschland -Nederland, Interreg Vlaanderen-Nederland en Interreg Maas-Rijn.

Mijlpaal 2022

- De beschikbare EFRO-middelen uit de vorige Europese programmaperiode (Interreg V) zijn in alle drie de Interreg A - programma's nagenoeg beschikt.
- Op dit moment vindt een adequate afwikkeling plaats van de vastgestelde projecten binnen de 3 programma's.

Interreg Deutschland -Nederland

- Het OP Interreg VI-A Deutschland Nederland is op 22 juli 2022 goedgekeurd door de Europese Commissie.
- De Europese Commissie heeft € 240 mln. Europese middelen beschikbaar gesteld voor dit programmagebied in de periode 2021-2027.
- De lancering van de doorlopende openstelling was op 20 april 2022, omdat gewerkt wordt met een doorlopende openstelling is het volledige EFRO bedrag van € 240 mln. beschikbaar gesteld.
- In totaal zijn er 14 projecten ingediend, de stuurgroep heeft 5 projecten hiervan goedgekeurd. In 2 van de 5 projecten zitten een of meerdere Brabantse partners.
- In 2022 hebben nog geen van de projecten een cofinancieringsaanvraag ingediend.

Interreg Vlaanderen-Nederland

- Het OP Interreg VI-A Vlaanderen-Nederland is op 20 september 2022 goedgekeurd door de Europese Commissie.
- De Europese Commissie heeft € 205 mln. Europese middelen beschikbaar gesteld voor dit programmagebied in de periode 2021-2027.
- De lancering van de eerste Call voor project ideeën was op 11 februari 2022, voor deze Call is een totaal bedrag van € 71 mln. EFRO beschikbaar gesteld.
- In totaal zijn er 103 projectideeën ingediend, het Comité van Toezicht heeft besloten dat 29 project ideeën zich mochten opwerken tot een definitieve aanvraag. In 24 van de 29 aanvragen zitten 1 of meerdere Brabantse partners.

- In 2022 hebben nog geen van de projecten een cofinancieringsaanvraag ingediend

Interreg Maas-Rijn

- Het OP Interreg VI-A Maas - Rijn is op 14 november 2022 goedgekeurd door de Europese Commissie.
- De Europese Commissie heeft € 110 mln. Europese middelen beschikbaar gesteld voor dit programmagebied in de periode 2021 - 2027.
- De lancering van de eerste Call voor project ideeën wordt verwacht in het voorjaar van 2023.

Provinciale cofinanciering Europese programma's 2021-2027

Voor het huidige programma is gekozen om de cofinanciering te dekken uit de beschikbaar gestelde middelen per programma. De motivatie is dat de EU middelen bijdragen aan onze eigen doelstellingen en door inzet van onze cofinancieringsmiddelen er extra middelen voor de doelstellingen beschikbaar komen. Omdat deze stelselwijziging procedureel een klein risico in zich heeft dat benodigde cofinancieringsmiddelen niet tijdig beschikbaar zijn, is er in 2022 een risicobuffer aangelegd om te voorkomen dat potentiele EU middelen verloren gaan als gevolg van deze risico's. Hiermee zal dit risico opgevangen worden zodat er, indien noodzakelijk, bijsturing kan plaatsvinden.

Een bijdrage voor de uitvoering van de programma's (Stimulus, Interreg-secretariaten, RVO) is naar schatting jaarlijks € 2,5 mln. De uitvoeringskosten van de Europese programma's zullen de komende zeven jaar door de provincie gedragen moeten worden. De eerste 2 jaar (2022 en 2023) zal dit vanuit de restant middelen reserve Cofinanciering Europese programma's gedekt worden en daarna uit de structurele dekking.

3. Afronden Europese programma's 2014-2020

• Majeure programma's: OPZuid, POP3, Interreg V

Binnen deze programmaperiode is onder de naam POP3+ het Plattelandsontwikkelingsprogramma verlengd met twee jaren.

In verband met vertraging in de Brusselse besluitvorming heeft er een transitieperiode van 2 jaar plaatsgevonden om de nieuwe maatregelen die in het nieuwe Gemeenschappelijk Landbouwbeleid terugkomen te borgen en hierop alvast op voor te sorteren. Een kleine € 19 mln. was beschikbaar aan Europese middelen voor 2021-2022. Voor de transitieperiode zijn de volgende focus doelen genoemd: klimaatdoelen, kringlooplandbouw en biodiversiteitsherstel. Zowel de landbouw transitie als de opgaven voor natuur, bodem en water zijn aan de orde.

Voor zowel voor POP3 als voor OPZuid en de Interreg V programma's ligt de focus nu op het adequaat afronden van de gesubsidieerde projecten.

• Bancaire instrumenten

Europees Fonds voor Strategische Investerings (EFSI)/InvestEU

De provincie heeft in augustus 2018 de mkb-plusfaciliteit opgezet om snelgroeiende en innovatieve mkb- en midcap ondernemingen in Brabant te kunnen voorzien van durfkapitaal, wanneer ze daarvoor onvoldoende terecht kunnen bij private partijen. Het beschikbare bedrag aan publieke middelen voor participaties (equity) kan oplopen tot een totaal van € 120 mln., waarvan

€ 30 mln. aan provinciale middelen, € 30 mln. aan rijksmiddelen en € 60 mln. aan middelen uit het Europees Fonds voor Strategische Investerings. Voor de leningenkant van de mkb-plusfaciliteit stellen de provincie en Invest-NL sinds januari 2020 ieder €30 mln. beschikbaar.

De aandelen- en leningenkant van de mkb-plusfaciliteit hebben in principe een looptijd van respectievelijk 20 en 17 jaar. In 2020 heeft de provincie de eerste twee co-investeringen gerealiseerd en in 2022 de derde. In totaal gaat het om circa € 11,75 mln. aan provinciale middelen.

- Beleidsinstrumenten

- Vanguard Initiative

Het Vanguard initiatief is een initiatief waarin ruim 39 Europese regio's samenwerken. Brabant participeert actief in dit Europese Samenwerkingsproject, gezien het grote belang van de Industrie-agenda in onze regio. In 2022 hebben we, naast de bestaande activiteiten, deelgenomen aan activiteiten op het gebied van AI en Smart Health. Verder is 2022 een I-3 (Interregional Innovation Investments) voorstel gehonoreerd op het gebied van 3D Printen en Printed Electronics. Vanguard is gericht op de Europese maakindustrie (Smart Industries), met een focus in 2023 op de ontwikkeling en toepassing van Artificial Intelligence. Het is de bedoeling om in 2023 op Smart Health een voorstel in te dienen met de collega's van LSH in het nieuwe fundinginstrument I-3 (Interregional Innovation Investments).

- Monitoring Europese programma's

Twee keer per jaar monitort Stimulus Programmamanagement van de provincie Noord-Brabant - in samenwerking met ERAC - de verlening van Europese subsidies aan projecten met begunstigen die zijn gevestigd in Zuid-Nederland. Deze gegevens worden ieder half jaar geactualiseerd en laten zien aan hoeveel Brabantse projecten vanaf het begin van de huidige programmaperiode 2014-2020 tot heden Europese subsidie is toegekend. Voor de rapportage klik [hier](#)

- Leergang Europa: Europe Academy

In 2022 heeft het Team Europese Programma's de bekendheid binnen de organisatie over de mogelijkheden van de Europese Programma's vergroot door de organisatie van de Leergang Europa. Met deze leergang wordt kennis gedeeld over Europa, Europese Unie, maar vooral ook de Europese subsidieprogramma's. De leergang Europa is onderverdeeld in drie thematische sessies:

- 1) Algemene introductie op Europa en haar subsidieprogramma's;
- 2) Het Europese financieringslandschap en de kansen voor Brabant;
- 3) Europese projectontwikkeling voor Brabantse projecten.

Sessie 1 betrof een algemene introductiesessie, deze werd drukbezocht door circa 60 collega's. Themasesie 2 zoomt in op de subsidiekansen voor Brabant en is eenmalig in 2022 georganiseerd en wordt in 2023 herhaald. Themasesie 3 wordt in 2023 voor de eerste keer gegeven en legt uit hoe een succesvolle aanvraag tot stand komt. De Europa Leergang is een samenwerking tussen ERAC en collega's uit het team Europese Programma's.

Heeft het gekost wat het mocht kosten?

- Europese programma's 2021-2027

Door de beleidsprogramma's is vooralsnog cofinanciering toegezegd voor de openstellingen in de huidige bestuursperiode. In 2022 zijn er voor de programma's OPZuid en Interreg openstellingen geweest. De realisatie van deze openstellingen zal volgens planning pas in 2023 plaatsvinden.

Beleidsprogramma	Totaal benodigde en toegevoegde cofinanciering 2022 en 2023
Energie	€ 6.500.000
EKT	€ 8.917.500
Landbouw en voedsel	€ 4.000.000
Water en Bodem	€ 2.850.000
Natuur	€ 2.365.000
	€24.632.500

In 2022 is er € 24.282.500 toegevoegd aan de reserve. Dit is inclusief € 4.700.000 voor de uitvoeringskosten afkomstig uit de reserve EP 2014-2020. Voor de uitvoeringskosten voor het Europese programma 2021-2027 is in 2022 € 666.449 onttrokken aan de reserve. Per 31 december 2022 is de stand van de reserve EP 2021-2027 € 23.616.051.

De benodigde cofinanciering na 2023 tot het einde van programmaperiode zal naar verwachting een bedrag van € 42,7 mln. zijn. Voor het beleidsprogramma Energie is er vanuit de vrije begrotingsruimte reeds een bedrag van € 4,8 mln. als dekking overeengekomen. Daarmee komt de verwachte benodigde cofinanciering op € 37,9 mln.

Binnen de beleidsprogramma's zal in 2023 de dekking van de cofinanciering voor de programmajaren 2024 tot en met 2027 moeten worden gevonden.

Europese programma's 2014-2020

POP3

Voor het POP3+ programma zijn er in 2021 en 2022 nog vijf wijzigingsregelingen voor Plattelandsontwikkelingsprogramma opengegaan. In 2022 is hiervan €4,5 mln. tot realisatie gekomen. Van deze openstellingen staat nog voor €3,2 mln. aan subsidieaanvragen open voor 2023.

Uitvoeringskosten

Conform afspraak zullen de uitvoeringskosten 2022 en 2023 voor zowel de Europese programmaperiode 2014-2020 als 2021-2027 uit deze reserve EP 2014-2020 worden gedekt. Derhalve is € 4,7 mln. voor de uitvoering EP 2021-2027 overgeboekt naar deze reserve. Voor de uitvoering 2014-2020 moet naar verwachting nog € 2,1 mln. worden gereserveerd.

Reserve Europese programma's 2014-2020 inclusief transitieperiode				
Programma's (in € mln)	Toevoeging t/m 2022	Onttrekkingen t/m 2022	Saldo reserve 31-12-2022	Verwachte stand reserve einde programmaperiode
OP Zuid	29.541.475	31.973.395	-2.431.920	-2.431.920
POP3	50.653.938	40.902.299	9.751.639	6.509.890
Interreg	25.282.196	20.742.108	4.540.088	4.540.088
Uitvoering	16.131.854	23.797.999	-7.666.145	-9.803.468
Risicobuffer (2022)	10.000.000		10.000.000	10.000.000
Totaal	121.609.463	117.415.801	14.193.661	8.814.590

Jaarrekening

Overzicht van lasten en baten met toelichting

In het overzicht van lasten en baten zijn per programma de lasten en baten van de oorspronkelijke begroting, de lasten en baten van de begroting inclusief de door PS vastgestelde begrotingswijzigingen en de realisatie van de lasten en baten opgenomen.

bedragen * € 1.000

Overzicht van baten en lasten		Lasten 2022			Baten 2022			Saldo 2022			Verschil
		Begroting		Jaar- rekening realisatie	Begroting		Jaar- rekening realisatie	Begroting		Jaar- rekening realisatie	Begroot -/- realisatie
		voor wijziging	na wijziging		voor wijziging	na wijziging		voor wijziging	na wijziging		
a	b	c	d	e	f	g (d-/a)	h (e -/b)	i (f -/c)	j (h -/i)		
1	Programma Bestuur en Veiligheid	23.122	24.496	19.918	2	66	435	23.120 N	24.429 N	19.483 N	4.946 V
	Programma-lasten/programma-baten	17.416	17.392	12.317	2	66	128	17.414 N	17.326 N	12.189 N	5.137 V
	Toegerekende organisatiekosten/bijdrage in organisatiekosten	5.706	7.104	7.601	0	0	307	5.706 N	7.104 N	7.294 N	190 N
2	Programma Ruimte en Wonen	29.068	37.619	19.161	0	19.858	1.379	29.068 N	17.761 N	17.782 N	21 N
	Programma-lasten/programma-baten	23.320	27.368	8.943	0	19.858	1.199	23.320 N	7.510 N	7.744 N	234 N
	Toegerekende organisatiekosten/bijdrage in organisatiekosten	5.748	10.251	10.218	0	0	180	5.748 N	10.251 N	10.038 N	213 V
3	Programma Water en Bodem	40.364	38.014	32.801	5.922	10.241	10.193	34.442 N	27.773 N	22.608 N	5.164 V
	Programma-lasten/programma-baten	35.854	32.182	27.197	5.922	10.241	9.350	29.933 N	21.941 N	17.848 N	4.094 V
	Toegerekende organisatiekosten/bijdrage in organisatiekosten	4.509	5.831	5.604	0	0	843	4.509 N	5.831 N	4.761 N	1.071 V
4	Programma Natuur en Milieu	140.788	215.843	201.929	6.335	27.139	22.967	134.453 N	188.704 N	178.963 N	9.741 V
	Programma-lasten/programma-baten	132.227	202.083	188.224	6.335	27.139	22.033	125.892 N	174.943 N	166.191 N	8.753 V
	Toegerekende organisatiekosten/bijdrage in organisatiekosten	8.561	13.760	13.705	0	0	933	8.561 N	13.760 N	12.772 N	988 V
5	Programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling	45.874	62.992	54.040	578	18.530	16.223	45.296 N	44.462 N	37.817 N	6.645 V
	Programma-lasten/programma-baten	39.669	56.112	45.630	578	18.530	15.199	39.091 N	37.582 N	30.430 N	7.151 V
	Toegerekende organisatiekosten/bijdrage in organisatiekosten	6.205	6.880	8.410	0	0	1.024	6.205 N	6.880 N	7.386 N	506 N
6	Programma Energie	12.896	10.181	8.511	181	1.315	1.065	12.715 N	8.866 N	7.446 N	1.420 V
	Programma-lasten/programma-baten	7.777	6.570	5.037	181	1.315	1.065	7.595 N	5.255 N	3.972 N	1.284 V
	Toegerekende organisatiekosten/bijdrage in organisatiekosten	5.119	3.611	3.475	0	0	0	5.119 N	3.611 N	3.475 N	137 V
7	Programma Landbouw en Voedsel	5.821	16.949	13.364	953	5.209	4.931	4.868 N	11.740 N	8.433 N	3.307 V
	Programma-lasten/programma-baten	1.943	14.333	11.010	953	5.209	4.931	990 N	9.123 N	6.079 N	3.044 V

Overzicht van baten en lasten		Lasten 2022			Baten 2022			Saldo 2022			Verschil
		Begroting		Jaar- rekening realisatie	Begroting		Jaar- rekening realisatie	Begroting		Jaar- rekening realisatie	Begroot -/- realisatie
		voor wijziging	na wijziging		voor wijziging	na wijziging		voor wijziging	na wijziging		
		a	b	c	d	e	f	g (d-/-a)	h (e-/-b)	i (f-/-c)	j (h-/-i)
Toegerekende organisatiekosten/bijdrage in organisatiekosten		3.878	2.616	2.354	0	0	0	3.878 N	2.616 N	2.354 N	262 V
8	Basis infrastructuur Mobiliteit	183.577	187.991	178.555	2.410	5.454	2.697	181.167 N	182.537 N	175.858 N	6.679 V
	Programma-lasten/programma-baten	172.607	170.629	161.057	2.410	5.454	2.264	170.197 N	165.175 N	158.792 N	6.383 V
	Toegerekende organisatiekosten/bijdrage in organisatiekosten	10.970	17.362	17.499	0	0	433	10.970 N	17.362 N	17.066 N	296 V
9	Programma Mobiliteitsontwikkeling	139.786	78.614	49.117	46.302	28.823	27.915	93.484 N	49.791 N	21.202 N	28.589 V
	Programma-lasten/programma-baten	133.570	72.718	41.030	46.302	28.823	25.945	87.268 N	43.895 N	15.085 N	28.811 V
	Toegerekende organisatiekosten/bijdrage in organisatiekosten	6.216	5.896	8.087	0	0	1.970	6.216 N	5.896 N	6.118 N	222 N
10	Programma Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed	60.817	54.842	53.662	651	651	705	60.166 N	54.191 N	52.957 N	1.234 V
	Programma-lasten/programma-baten	56.664	50.939	49.761	651	651	705	56.013 N	50.288 N	49.056 N	1.232 V
	Toegerekende organisatiekosten/bijdrage in organisatiekosten	4.153	3.902	3.901	0	0	0	4.153 N	3.902 N	3.901 N	2 V
Algemeen financieel beleid		122.135	90.663	92.214	608.414	688.497	735.265	486.279 V	597.834 V	643.051 V	45.217 V
Algemene dekkingsmiddelen											
	- Heffing opcenten motorrijtuigenbelasting	0	0	0	273.861	277.861	278.895	273.861 V	277.861 V	278.895 V	1.034 V
	- Algemene uitkering Provinciefonds	0	0	0	274.960	326.364	324.389	274.960 V	326.364 V	324.389 V	1.975 N
	- Decentralisatie-uitkeringen Provinciefonds	0	0	0	2.820	4.093	4.954	2.820 V	4.093 V	4.954 V	861 V
	- Dividend	0	0	0	15.481	30.726	30.850	15.481 V	30.726 V	30.850 V	124 V
	- Financieringsfunctie	724	727	497	40.375	41.443	40.352	39.651 V	40.716 V	39.855 V	861 N
	- Overige algemene dekkingsmiddelen	301	383	220	0	7.345	53.766	301 N	6.961 V	53.546 V	46.585 V
	- Ontwikkelbedrijf	1.597	6.962	3.981	916	665	2.058	680 N	6.297 N	1.923 N	4.373 V
	- Toevoeging voorziening	0	0	5.303	0	0	0	0	0	5.303 N	5.303 N
Overhead		76.120	80.163	82.135	0	0	1	76.120 N	80.163 N	82.134 N	1.971 N
Stelposten (exclusief onvoorzien)		42.084	1.120	0	0	0	0	42.084 N	1.120 N	0	1.120 V
Onvoorzien		1.308	1.308	0	0	0	0	1.308 N	1.308 N	0	1.308 V
Mutatie voorziening dubieuze debiteuren		0	0	77	0	0	0	0	0	77 N	77 N
Bedrag van de heffing voor vennootschapsbelasting		0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
A: Totaal van de lasten		804.246	818.204	723.273							

Overzicht van baten en lasten	Lasten 2022			Baten 2022			Saldo 2022			Verschil	
	Begroting		Jaar- rekening realisatie	Begroting		Jaar- rekening realisatie	Begroting		Jaar- rekening realisatie	Begroot -/- realisatie	
	voor wijziging	na wijziging		voor wijziging	na wijziging		voor wijziging	na wijziging			
	a	b	c	d	e	f	g (d-/-a)	h (e-/-b)	i (f-/-c)	j (h-/-i)	
B: Totaal van de baten				671.748	805.785	823.775					
Gerealiseerde totaal saldo van baten en lasten (B -/- A)								132.499 N	12.419 N	100.502 V	112.921 V
	Toevoeging aan reserves 2022			Onttrekking aan reserves 2022			Saldo mutatie reserves 2022			Verschil	
C: Toevoegingen aan reserves	301.668	818.180	728.324				301.668 N	818.180 N	728.324 N	89.856 V	
D: Onttrekkingen aan reserves				434.166	830.599	681.382	434.166 V	830.599 V	681.382 V	149.218 N	
Saldo toevoegingen en onttrekkingen (D -/- C)							132.499 V	12.419 V	46.942 N	59.362 N	
Totaal van de lasten + toevoegingen aan reserves (A+C)	1.105.914	1.636.384	1.451.598								
Totaal van de baten + onttrekkingen aan reserves (B+D)				1.105.914	1.636.384	1.505.157					
Geraamd resultaat							0	0			
Gerealiseerd resultaat									53.559 V	53.559 V	

Toelichting overzicht van lasten en baten /verschillenanalyse

De verschillen tussen begroting na wijziging en werkelijke realisatie (laatste kolom in tabel hierboven) zijn op de volgende pagina's samengevat en in de Programmaverantwoording per programma toegelicht.

1. Bestuur en veiligheid	4.946 V
Veiligheid	1.709 V
IPO Kwaliteit openbaar bestuur	665 V
Voorziening Appa	2.128 V
Brabantstad	147 V
Toegerekende organisatiekosten	497 N
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	426 V
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	307 V
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	62 V
2. Ruimte en wonen	21 N
Opkoopregeling piekbelasters	16.600 V
Specifieke uitkering Nationaal Programma Landelijk Gebied - Uitvoeringskosten	1.023 V
Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat	593 N
Aanpak Stikstof	658 V
Regeling Flexwonen	420 V
Ontwikkelbedrijf	323 V
Werklocaties	112 V
Toegerekende organisatiekosten	33 V
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	117 N
Opkoopregeling piekbelasters	16.600 N
Regeling Flexwonen	889 N
Specifieke uitkering Nationaal Programma Landelijk Gebied - Uitvoeringskosten	1.023 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	180 V
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	147 N
3. Water en Bodem	5.164 V
Basisopgave Water en Bodem	1.540 V
Klimaatadaptatie	718 V
Schoon en voldoende water	302 V
Veilig water	765 V
Vitale Bodem	947 V
Venherstel	694 V
Toegerekende organisatiekosten	227 V
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	19 V
Veilig water	765 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	843 V
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	126 N
4. Natuur en milieu	9.741 V
Vergunningverlening, toezicht en handhaving	4.004 V
Bijdrage natuur aan POP3	1.118 V
SPUK Provinciale versnellingsvoorstellen kennisontwikkeling gebiedsvisie	2.067 V
SPUK Landelijk Programma Natuur (LPN)	2.147 V
Natura 2000-herstelmaatregelen	3.849 N
Natuurnetwerk Brabant Grond	2.953 V
Biodiversiteit	1.175 V
Gebiedsimpuls N69	1.406 V
Ontsnipperingsmaatregelen	1.368 V
Overige kleinere afwijkingen	1.263 V
Toegerekende organisatiekosten	55 V
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	207 V

Vergunningverlening, toezicht en handhaving	1.545 N
Natuurnetwerk Brabant	1.308 V
Baten specifieke uitkeringen Natuur	4.481 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	933 V
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	388 N
5. Economie	6.645 V
Economie Algemeen / Werkbudget	2.200 V
Specifieke uitkering MIT	3.806 V
Europese programma's	3.430 V
Diverse uitvoeringsagenda's	245 V
Subsidieregeling haalbaarheidsstudies Noord-Brabant	500 V
Toegerekende organisatiekosten	1.530 N
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	301 V
Europese programma's	1.135 N
Rijksbijdrage Specifieke Uikering MIT	2.200 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	1.024 V
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	4 V
6. Energie	1.420 V
Ontwikkeling Energieprojecten	1.243 V
SPUK ontzorgingsloket	284 V
Toegerekende organisatiekosten	137 V
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	7 V
SPUK ontzorgingsloket	284 N
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	34 V
7. Landbouw en voedsel	3.307 V
Meest duurzame landbouw in Europa	1.324 V
Natuur- en landschapsinclusieve landbouw	736 V
Gemeenschapsinclusieve landbouw	210 V
Economisch toonaangevende landbouw	336 V
Bijdrage landbouw aan POP3 (EU-regeling)	879 V
Toegerekende organisatiekosten	262 V
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	163 N
Bijdrage EU tbv LIFE all4Biodiversity	148 N
Bijdrage waterschappen Brabants Bodem	89 N
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	41 N
8. Basisinfrastructuur mobiliteit	6.679 V
OV-concessies	3.397 V
Beschikbaarheidsvergoeding OV	5.110 V
Onderhoudsbegroting provinciale wegen	2.308 N
Wegenoverdracht	1.398 V
Afschrijvingen N69	1.109 V
Data en digitalisering	644 V
Toegerekende organisatiekosten	136 N
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	222 V
Beschikbaarheidsvergoeding OV	5.110 N
Bijdragen derden OV-concessies	1.205 V
Schadevergoedingen	563 V
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	433 V
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	152 V

9. Mobiliteitsontwikkeling	28.589 V
Regionale Mobiliteitsprogramma's (RMP's)	16.038 V
SmartwayZ.NL	2.158 V
Bereikbaarheid De Run	6.311 V
Afschrijvingen N69	1.109 N
N65	1.357 V
Programma Fiets	2.595 V
Kademuren	912 V
Compenserende maatregelen N69	3.351 V
Toegerekende organisatiekosten	2.191 N
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	76 V
Rijksmiddelen	3.212 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	1.970 V
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	334 V
10. Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed	1.234 V
Brabant C	416 V
Proceskosten Cultuur	220 V
Erfgoed	183 V
Sport en vrijetijd	78 V
Afbouw Sociale veerkracht/Brede Welvaart	274 V
Toegerekende organisatiekosten	2 V
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	7 V
Inkomsten project ITHACA	49 V
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	5 V
Algemeen financieel beleid	45.217 V
Verliesnemingen tlv risicoreserve Ontwikkelbedrijf	2.981 V
stelpost onvoorzien	1.300 V
Toevoeging voorziening overige leningen	5.303 N
Overige stelpost	1.120 V
Financieringsfunctie en overige algemene dekkingsmiddelen	393 V
Toegerekende organisatiekosten	2.015 N
Overige: saldo van overige lagere en hogere lasten	26 N
Opcenten MRB 2022	1.034 V
Algemene uitkering provinciefonds	1.975 N
Voordelige afwikkelingsverschillen op subsidies	46.338 V
Uitkering provinciefonds: Decentralisatie-uitkering	861 V
Inkomsten t.g.v. risicoreserve ontwikkelbedrijf	1.393 V
Financieringsfunctie	1.092 N
Bijdrage in toegerekende organisatiekosten	1 V
Overige: saldo van overige lagere en hogere baten	208 V
Mutaties reserves	59.362 N
Stortingen in reserves	89.856 V
Onttrekkingen aan reserves	149.218 N

Balans met toelichting

Grondslagen voor resultaatbepaling en waardering

De jaarrekening is opgesteld met inachtneming van de voorschriften die het Besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de verordening ex artikel 216 Provinciewet waarin door provinciale staten de uitgangspunten voor het financiële beleid en de regels voor het financieel beheer en de inrichting van de financiële organisatie zijn vastgesteld.

Volgens het BBV is het gemodificeerd stelsel van baten en lasten van toepassing.

De jaarrekening geeft volgens de normen van het BBV een zodanig inzicht dat een verantwoord oordeel kan worden gevormd over de financiële positie en over de baten en lasten.

De jaarrekening en de toelichtingen geven getrouw, duidelijk en stelselmatig de baten en lasten van het begrotingsjaar, evenals het saldo ervan weer. De jaarrekening geeft tevens een getrouw, duidelijk en stelselmatig inzicht in de financiële positie aan het einde van het begrotingsjaar.

De begrotingscijfers bestaan uit de oorspronkelijke begroting en alle door Provinciale Staten vastgestelde begrotingswijzigingen betreffende het verslagjaar.

De waardering van de activa en passiva en de bepaling van het resultaat vindt plaats op basis van historische kosten. Tenzij bij het desbetreffende onderdeel anders is vermeld, worden de activa en passiva opgenomen tegen nominale waarde.

De baten en lasten worden tenzij anders vermeld, toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. De lasten als gevolg van voorlopige subsidie toekenningen voor projectsubsidies worden beneden de grens van € 2,5 mln. genomen op het moment van het beschikken (afgeven van de beschikking).

Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Dividenden zijn verantwoord in het jaar waarin het besluit tot toekenning van het dividend door de algemene vergadering van de vennootschap is genomen.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt. Daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden, overlopende vakantiegeld- en verlofaanspraken en dergelijke.

Voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume wordt geen voorziening getroffen of op andere wijze een verplichting opgenomen.

Voor arbeidskosten gerelateerde verplichtingen met fluctuerende omvang wordt conform het BBV een voorziening gevormd.

Uitgaven ten laste van bestemmingsreserves worden op de exploitatie verantwoord, uitgaven ten laste van voorzieningen worden direct ten laste van de desbetreffende balanspost gebracht. Toevoegingen aan en bijdragen van reserves worden verantwoord bij de resultaatsbestemming. De toevoeging aan en vrijval van voorzieningen wordt in de rekening van baten en lasten verantwoord.

Investerings en afschrijvingen (uitwerking financiële verordening art 6)

Aan investeringen worden geen indirecte kosten (overhead) c.q. rente toegerekend.

Kosten voor onderzoek en ontwikkeling worden niet geactiveerd.

Er wordt gestart met het afschrijven van investeringen op 1 januari van het jaar T+1 dat de investering is geactiveerd.

Bijdragen aan investeringen van derden worden niet geactiveerd. Investeringsbijdragen van de provincie aan gemeenten en andere instellingen worden niet geactiveerd maar ineens ten laste van de exploitatie gebracht conform het besluit van PS bij Voorjaarsnota 2010.

Het schuiven van exploitatielasten naar investeringsuitgaven die worden geactiveerd op de balans (en visa versa) is louter mogelijk als externe wet- en regelgeving dit voorschrijven en is niet bedoeld voor het vergroten van de begrotingsruimte en/of horizonruimte.

Vaste activa

De vaste activa zijn gewaardeerd tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investering in mindering gebracht; in die gevallen wordt op het saldo afgeschreven.

Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs c.q. de vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen.

De obligaties worden gewaardeerd tegen nominale waarde omdat ze aangehouden worden tot einde looptijd. Wat bij aankoop meer (of minder) wordt betaald wordt als agio (of disagio) geactiveerd en afgeschreven over de looptijd van de betreffende obligaties.

Materiële vaste activa

De materiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs. Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investeringen in mindering gebracht.

Afschrijvingen geschieden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar.

Een actief dat buiten gebruik wordt gesteld, wordt op het moment van buitengebruikstelling voor de resterende boekwaarde afgeschreven.

Tot en met 2014 was binnen de investeringen in materiële vaste activa voor het merendeel van de investeringen sprake van de lineaire afschrijvingsmethodiek. Voor enkele investeringen gold een afwijkende afschrijving op basis van annuïteiten. Omwille van de eenvoud en de eenduidigheid is bij burap 2015/begroting 2016 besloten om voor alle investeringen de lineaire afschrijvingsmethode te hanteren. De met deze keuze samenhangende meerjarig financiële budgettaire neutrale effecten zijn in de begroting 2015 en volgende verwerkt.

Afschrijvingsbeleid

De materiële vaste activa met economisch nut en de investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut worden afgeschreven rekening houdend met de actuele regelgeving en overeenkomstig de normen gangbaar in het maatschappelijk verkeer.

De materiële vaste activa met economisch nut worden lineair afgeschreven in maximaal:

- a. 25 jaar : bedrijfsgebouwen
- b. 25 jaar : vervoermiddelen
- c. 15 jaar: machines apparaten en installaties;
- d. 15 jaar: meubilair.

Activa met economisch nut en een verkrijgingprijs van minder dan € 250.000 worden niet geactiveerd, uitgezonderd gronden en terreinen. Deze laatst genoemden worden altijd geactiveerd.

De materiële vaste activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut worden lineair afgeschreven in maximaal:

- a. 15 jaar wegen
- b. 15 jaar infra-projecten.

Financiële vaste activa

De financiële vaste activa zijn gewaardeerd tegen de oorspronkelijke verkrijgingsprijs (de inkoopprijs en de bijkomende kosten), de jaarlijkse aflossingen, afschrijvingslasten en afwaarderingen wegens duurzame waardeverminderingen.

Duurzame waardeverminderingen van vaste activa worden onafhankelijk van het resultaat van het boekjaar in aanmerking genomen. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid op de boekwaarde in mindering gebracht.

De kapitaalverstrekkingen aan de deelnemingen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs vindt afwaardering plaats. Uitzondering hierop zijn de deelnemingen NV BNG, NV Waterschapsbank, Enexis Holding NV, Publiek belang elektriciteitsproductie NV, NV Brabant Water, NV Delta Nutsbedrijf, NV Eindhoven Airport, BV Agro& CO kapitaalfonds, BV TOM, CV TOM, OLSP vastgoed BV en GOB. De kapitaalverstrekking aan deze deelnemingen is op € 0 gewaardeerd.

Verstekte leningen zijn opgenomen tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Vlottende activa

De voorraden worden gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of lagere marktwaarde.

De onderhanden werken grondexploitatie zijn opgenomen tegen de verkrijgings- of vervaardigingsprijs, verminderd met de opbrengst wegens verkopen. Indien de boekwaarde de marktwaarde van de grond overschrijdt, wordt een afwaardering naar de lagere marktwaarde verantwoord/wordt een voorziening voor het verwachte negatieve resultaat getroffen.

De overige uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar (obligaties) worden gewaardeerd tegen nominale waarde of duurzaam lagere waarde. De nominale waarde van de beleggingsportefeuille wordt bepaald door de aflossingsbedragen van de obligaties zoals deze na afloop van betreffende looptijd van de effecten plaatsvinden.

De vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. De voorziening wordt op peil gehouden door een jaarlijkse schatting van oninbaarheid.

De liquide middelen worden tegen nominale waarde opgenomen.

De overlopende activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Vaste passiva

De reserves zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde. Toevoegingen en onttrekkingen vinden plaats op basis van besluiten van Provinciale Staten en geschieden altijd in het kader van resultaatbestemming.

De voorzieningen zijn met uitzondering van de voorziening APPA en de risicovoorziening algemeen, gewaardeerd op het nominale bedrag van de daaraan ten grondslag liggende verplichtingen c.q. de voorziene verliezen.

De voorziening APPA en risicovoorziening algemeen zijn opgenomen tegen contante waarde.

De vaste schulden, schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer, worden gewaardeerd tegen de nominale waarde minus de aflossingen.

Vlottende passiva

De vlottende passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Niet in de balans opgenomen verplichtingen

Borg- en Garantstellingen: Voor zover leningen door de provincie gewaarborgd zijn, is onder aan de balans (buiten de balansstelling) het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen.

Waarderingsgrondslagen

De waarderingsgrondslagen van de provincie blijven onverkort van toepassing en behoeven niet te worden aangepast. M.a.w. de continuïteit van de provincie blijft gewaarborgd (zie ook de toelichting op de balans).

Balans

bedragen x € 1.000

Activa	31-12-22	31-12-21	Passiva	31-12-22	31-12-21
Vaste activa			Vaste passiva		
<u>Immaterieel</u>			<u>Eigen vermogen</u>		
Kosten verbonden aan het sluiten van geldleningen en het saldo van agio en disagio	326	1.354	Algemene reserve	301.183	237.418
Onderzoek+ontwikkeling bepaald actief	0	0	Bestemmingsreserve Essent	2.698.255	2.737.694
<u>Materieel</u>			Overige bestemmingsreserves	1.117.690	947.718
Investerings met economisch nut	76.427	73.716	Gerealiseerd resultaat	53.559	147.357
Investerings met maatschappelijk nut	424.593	433.901	<u>Voorzieningen</u>		
<u>Financieel</u>			Voorzieningen	58.570	52.974
Kapitaalverstrekkingen aan:			<u>Vaste schulden</u>		
- deelnemingen	88.733	88.733	Obligatieleningen	0	0
- gemeenschappelijke regelingen	0	0	Onderhandse leningen van:		
- overige verbonden partijen	0	0	- binnenlandse pensioenfondsen en verzekeringsinstellingen	0	0
Leningen aan:			- binnenlandse banken en overige financiële instellingen	2.567	2.567
- openbare lichamen	1.725.214	1.440.453	- binnenlandse bedrijven	0	4.975
- deelnemingen	322.683	397.107	- openbare lichamen	0	0
- overige verbonden partijen	107.079	107.079	- overige binnenlandse sectoren	0	0
- woningbouwcoöperaties			- buitenlandse instellingen, fondsen, banken bedrijven en overige sectoren	0	0
- overige langlopende leningen	143.115	121.511	Door derden belegde gelden	0	0
Uitzettingen met rentetypische looptijd >=1 jaar:			Waarborgsommen	0	0
- in 's Rijks schatkist	340.700	340.700	Totaal vaste passiva	4.231.825	4.130.702
- in Nederlands schuldpapier	0	0			
- overige uitzettingen	214.600	218.980			
Overige financiële vaste activa	52.152	63.391			
Totaal vaste activa	3.495.622	3.286.924			
Vlottende activa			Vlottende passiva		
<u>Vorraden</u>			<u>Netto-vlottende schulden met 'n rentetypische looptijd <=1 jaar</u>		
- grond- en hulpstoffen	91.365	80.982	- kasgeldleningen bij openb. lichamen	0	0
- onderhanden werk:bouwgrond in expl.	5.715	10.702	- banksaldi	0	0
- onderhanden werk: overig	17.048	15.347	- overige schulden	146.450	214.562
- gereed product en handelsgoederen	18.063	18.498	<u>Overlopende passiva</u>		
<u>Uitzettingen met een rentetypische looptijd <= 1 jaar</u>			- Van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met specifiek bestedingsdoel onderscheiden naar:		
- vorderingen op openbare lichamen	52.100	53.176	- Europese overheidslichamen	6.337	7.310
- verstrekte kasgeldlen.aan openb.lich.	0	0	- Rijk	219.908	109.343
- overige verstrekte kasgeldleningen	7.000	0	- Overige Ned. overheidslichamen	26.525	26.224
- rekening courantverh. met het Rijk	0	0	- Overige overlopende passiva	376.909	419.878
- rek.-courantverh.met niet-fin.instellingen	0	0			
- uitzettingen in schatkist met rentetypische looptijd <1 jaar	0	0			
- uitzettingen in Ned. schuldpapier met rentetypische looptijd <1 jaar	1.051.656	1.210.244			
- overige vorderingen	16.207	3.298			
- overige uitzettingen	0	0			
<u>Liquide middelen</u>					
Kas-, banksaldi	21	7			
<u>Overlopende activa</u>					
- - Europese overheidslichamen	63.399	69.817			
- - Rijk	43.805	39.790			
- - Overige Ned. overheidslichamen	11.446	4.305			
- - Overige overlopende activa	134.508	114.931			
Totaal vlottende activa	1.512.333	1.621.096	Totaal vlottende passiva	776.129	777.318
Totaal Activa	5.007.954	4.908.020	Totaal Passiva	5.007.954	4.908.020
<i>Recht op verliescompensatie krachtens de wet vennootschapsbelasting</i>	0	0	<i>borg- en garantstellingen</i>	87.357	84.249

Toelichting op de balans per 31 december 2022

1. Activa

1.1 Vaste activa

1.1.1 Immateriële vaste activa

De immateriële vaste activa worden gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs c.q. de vervaardigingsprijs verminderd met de afschrijvingen

	Boekwaarde 31 dec. 21	Mutatie	Bedragen in € Boekwaarde 31 dec. 22
Betaalde agio obligaties	1.354.353		
Verminderingen		-371.596	
Desinvesteringen		-417.405	
Afschrijving		-239.756	
Boekwaarde per 31 dec 22			325.596

De opbrengst van de verkoop Essent is onder andere uitgezet in obligaties.

De obligaties worden gewaardeerd tegen nominale waarde omdat ze aangehouden worden tot einde looptijd. Wat bij aankoop meer (of minder) wordt betaald wordt als agio (of disagio) geactiveerd en afgeschreven over de looptijd van de betreffende obligaties.

1.1.2 Materiële vaste activa

De Materiële vaste activa worden onderscheiden in:

- Materiële vaste activa: investeringen met economisch nut
- Materiële vaste activa: investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

De materiële vaste activa met economisch nut zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs.

Specifieke investeringsbijdragen van derden worden op de desbetreffende investeringen in mindering gebracht.

De materiële vaste activa in de openbare ruimte met maatschappelijk nut zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs of vervaardigingsprijs. Het verloop van de materiële vaste activa is als volgt:

	Boekwaarde 31 dec. 21	Investering in 2022	Afschrijving in 2022	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Bedragen in € Boekwaarde 31 dec. 22
<i><u>Economisch nut:</u></i>					
Bedrijfsgebouwen	52.700.810	3.427.957	5.366.418	0	50.762.349
Vervoermiddelen	0	0	0	0	0
Machines, apparaten en installaties	3.880.256	494.706	1.384.200	0	2.990.762
Overige materiële vaste activa	0	0	0	0	0
Gronden ontwikkelbedrijf*	43.478.379	5.910.579	0	0	49.388.958
Subtotaal economisch nut	100.059.445	9.833.242	6.750.618	0	103.142.069
* In mindering gebrachte voorziening	-26.343.540				-26.715.327
Totaal economisch nut	73.715.905	9.833.242	6.750.618	0	76.426.741
<i><u>Maatschappelijk nut investeringen van vóór 2017:</u></i>					
Grond, weg en waterbouwkundige werken	145.987.698	0	27.606.794	0	118.380.904
<i><u>Maatschappelijk nut nieuwe investeringen vanaf 2017:</u></i>					
Grond, weg en waterbouwkundige werken	287.912.956	40.118.287	21.818.925	0	306.212.318
Totaal maatschappelijk nut	433.900.654	40.118.287	49.425.719	0	424.593.222
Totaal Materiële vaste activa	507.616.558	49.951.529	56.176.337	0	501.019.963

* Op de boekwaarde van de gronden Ontwikkelbedrijf is een voorziening in mindering gebracht om eventuele verliezen mee af te kunnen dekken.

Voor een gedetailleerd overzicht van de investeringen met economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met maatschappelijk nut wordt verwezen naar de bijlage 2 van de bijlagenbundel.

De specificatie van de investeringen 2022 is als volgt:

Bedragen in €	
in 2022	
Investerings en desinvesteringen met economisch nut	
<u>Economisch nut:</u>	
Bedrijfsgebouwen:	
Provinciehuis	1.393.950
Steunpunten	676.932
Busremise Breda (ontwikkeling)	1.357.075
Machines apparaten en installaties:	
Materieel provinciale wegen	204.434
ICT & Automatisering	290.272
Gronden ontwikkelbedrijf	5.910.579
Totaal investeringen met economisch nut	9.833.242
<u>Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut:</u>	
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	
Wegeninvesteringen	40.522.343
Komomleidingen	-404.056
Totaal investeringen met maatschappelijk nut	40.118.287
Totaal investeringen in materiële vaste activa	49.951.529

1.1.3 Financiële vaste activa

Kapitaalverstrekking aan deelnemingen

Het verloop van de kapitaalverstrekking aan deelnemingen is als volgt weer te geven:

Bedragen in €					
	Boekwaarde 31 dec. 21	Toename in 2022	Verminderings in 2022	oninbaar	Boekwaarde 31 dec. 22
Kapitaalverstrekingen aan deelnemingen	93.090.670	0	0	0	93.090.670
Af voorziening deelnemingen*	-4.358.000				-4.358.000
Kapitaalverstrekingen aan deelnemingen	88.732.670	0	0	0	88.732.670

* Voor deze geldleningen is een verliesvoorziening gevormd die in mindering is gebracht op de totale vordering. Hiermee kunnen in voorkomende gevallen oninbare bedragen worden opgevangen.

De kapitaalverstrekingen aan de deelnemingen zijn gewaardeerd tegen verkrijgingsprijs. Indien de waarde van de aandelen onverhoopt structureel mocht dalen tot onder de verkrijgingsprijs vindt afwaardering plaats. Uitzondering hierop zijn de deelnemingen NV BNG, NV Waterschapsbank, Enexis Holding NV, Publiek belang elektriciteitsproductie NV, NV Brabant Water, NV Delta Nutsbedrijf, NV Eindhoven Airport, BV Agro& CO kapitaalfonds, BV TOM, CV TOM, OLSP vastgoed BV en GOB. De kapitaalverstreking aan deze deelnemingen is op € 0 gewaardeerd.

Een gedetailleerd overzicht van de kapitaalverstreking aan deelnemingen is opgenomen in bijlage 3a van de bijlagenbundel.

Verstrekte geldleningen

De verstrekte geldleningen zijn onder te verdelen in vijf categorieën:

- A. Leningen aan deelnemingen i.h.k.v de publieke taak
- B. Leningen aan overige verbonden partijen i.h.k.v de publieke taak
- C. Overige Leningen i.h.k.v de publieke taak
- D. Leningen i.h.k.v. de publieke taak aan decentrale overheden binnen Noord-Brabant
- E. Leningen aan decentrale overheden buiten Noord-Brabant waar de provincie géén toezichtrelatie mee heeft.

Een gedetailleerd overzicht van de verstrekte geldleningen is opgenomen in bijlage 3b van de bijlagenbundel.

A. Verstrekte leningen aan deelnemingen

Het verloop van de leningen aan deelnemingen is als volgt weer te geven:

	Boekwaarde 31 dec. 21	Toename in 2022	Verminderings in 2022	oninbaar	Bedragen in € Boekwaarde 31 dec. 22
Leningen aan deelnemingen	400.507.853	26.009.300	100.516.190	0	326.000.963
Af voorziening *	-3.401.171				-3.317.651
Leningen aan deelnemingen	397.106.682	26.009.300	100.516.190	0	322.683.312

* Voor deze geldleningen is een verliesvoorziening gevormd die in mindering is gebracht op de totale vordering. Hiermee kunnen in voorkomende gevallen oninbare bedragen worden opgevangen.

B. Leningen aan overige verbonden partijen

Het verloop van deze leningen is als volgt:

	Boekwaarde 31 dec. 21	Toename in 2022	Verminderings in 2022	oninbaar	Bedragen in € Boekwaarde 31 dec. 22
Leningen aan overige verbonden partijen	107.079.094	0	0	0	107.079.094
Af voorziening *					
Leningen aan overige verbonden partijen	107.079.094	0	0	0	107.079.094

* Voor deze geldleningen is geen verliesvoorziening gevormd.

C. Overige verstrekte langlopende leningen

Het verloop van deze leningen is als volgt:

	Boekwaarde 31 dec. 21	Verstrekt in 2022	aflossing in in 2022	oninbaar	Bedragen in € Boekwaarde 31 dec. 22
Overige langlopende leningen	125.685.136	34.886.626	8.087.412	374.700	152.109.650
Af voorziening *	-4.724.382				-9.502.961
Overige langlopende leningen verstrekt door provincie	120.960.754	34.886.626	8.087.412	374.700	142.606.688
Overige langlopende lening verstrekt door mandaatinstelling	802.310	51.250	0	0	853.560
Af voorziening *	-252.051				-344.838
Overige langlopende leningen verstrekt door mandaatinstelling	550.259	51.250	0	0	508.722
Overige langlopende leningen	121.511.013	34.937.876	8.087.412	374.700	143.115.410

* Voor deze geldleningen is een verliesvoorziening gevormd die in mindering is gebracht op de totale vordering. Hiermee kunnen in voorkomende gevallen oninbare bedragen worden opgevangen.

D+E. Leningen aan openbare lichamen

De leningen aan openbare lichamen vallen uiteen in leningen aan openbare lichamen binnen de provincie en leningen aan openbare lichamen in andere provincies. Het verloop van deze leningen is als volgt:

	Boekwaarde 31 dec. 21	Toename in 2022	Verminderings in 2022	oninbaar	Bedragen in € Boekwaarde 31 dec. 22
D. Leningen aan openbare lichamen in N.Br.	35.924.146	54.276	6.759.051	0	29.219.371
Af voorziening *	-3.700.000				-3.850.000
Totaal leningen openb.lich. in Noord-Brabant	32.224.146	54.276	6.759.051	0	25.369.371
E. Leningen aan openbare lichamen buiten N.Br.	1.408.228.419	344.500.000	52.884.000	0	1.699.844.419
Af voorziening *	0				0
Totaal leningen openb.lich. buiten Noord-Brabant	1.408.228.419	344.500.000	52.884.000	0	1.699.844.419
Leningen aan openbare lichamen	1.440.452.565	344.554.276	59.643.051	0	1.725.213.790

D. Leningen in het kader van de publieke taak aan openbare lichamen binnen Noord-Brabant

* Voor deze geldleningen is een verliesvoorziening gevormd die in mindering is gebracht op de totale vordering.

Hiermee kunnen in voorkomende gevallen oninbare bedragen worden opgevangen.

E. Leningen aan openbare lichamen buiten Noord-Brabant

Het betreft leningen aan gemeenten en waterschappen in andere provincies, waar de provincie Noord-Brabant geen toezicht op houdt.

* Voor deze geldleningen is geen verliesvoorziening gevormd.

Uitzettingen in de Rijks schatkist met een rentetypische looptijd ≥ 1 jaar

In 2013 heeft de provincie in het kader van partieel schatkistbankieren € 340.700.000 uitgezet bij de het ministerie van Financiën met looptijden tussen 11 en 16 jaar volgens onderstaande tabel. Deze uitzettingen zijn in onderstaande tabel gespecificeerd en zijn in 2022 niet gewijzigd.

Bedrag x € 1 miljoen	vervaldatum	Rente
100,0	7-8-2024	2,15%
25,0	7-8-2025	2,22%
21,0	7-8-2026	2,28%
21,2	9-8-2027	2,34%
54,0	4-10-2028	2,60%
119,5	4-10-2029	2,63%
340,7		

Overige specificatie uitzetting met een rentetypische looptijd ≥ 1 jaar

Omschrijving	Boekwaarde 31 dec. 21	Vermeerderingen/ verminderingen in het dienstjaar	Bedragen in € Boekwaarde 31 dec. 22
A. Stand obligaties	216.480.000	-4.380.000	212.100.000
B. Zerobond	2.065.215	0	2.065.215
C. Participaties	435.000	0	435.000
	218.980.215	-4.380.000	214.600.215

A. obligaties:

Het grootste deel van de uitzettingen met een looptijd groter of gelijk aan 1 jaar betreft uitzettingen uit de verkoopopbrengst van Essent.

Het gaat hierbij om obligaties die bij aankoop voldoen aan de volgende criteria:

- 1 gerenommeerde financiële instellingen binnen de EER (Europese Economische Ruimte) met minimaal een AA-minus rating waarvan het land minimaal een AA rating heeft;
- 2 Europese centrale overheden binnen de EER (staatspapier) met minimaal een AA-minus rating;
- 3 financiële instellingen binnen het EURO gebied waarvoor overheden binnen de EER een staatsgarantie hebben afgegeven waardoor de rating minimaal AA-minus bedraagt;
- 4 leningen met extra zekerheid (covered bonds) met minimaal een AA-minus rating van financiële instellingen binnen landen in de EER met minimaal een AA rating;
- 5 alle stukken genoteerd in euro.

In 2022 zijn er obligaties verkocht (€ 4,380 mln.) binnen de wettelijke toegestane regels (geen looptijdverlenging), zodat er extra rendement wordt gerealiseerd via boekwinsten en rente-inkomsten. Het effect daarvan was per saldo € 1,2 mln. positief over de periode 2022 t/m 2027.

Debiteur	€	percentage
COOP RABOBANK 1,375% 15-030227	46.155.000	21,76%
OP CORPORATE BANK 1% 18-220525	40.000.000	18,86%
HSBC 0,1% 19-030927	34.400.000	16,22%
BANQUE FEDERA.3,125% 22-140927	32.300.000	15,23%
SWEDBANK AB 2,1% 22-250527	18.245.000	8,60%
DNB BANK ASA TV 22-210927	17.500.000	8,25%
CREDIT AGRICOLE S 1% 22-180925	15.000.000	7,07%
ALLIANZ FINAN 0,875% 17-061227	8.500.000	4,01%
	212.100.000	100,00%

Het totaal van deze uitzettingen is verdeeld over twee portefeuilles, te weten: de immunisatieportefeuille met een nominale waarde van € 175.375.000,-(ultimo 2021: € 179.755.000) en de investeringsagenda-portefeuille met een nominale waarde van € 36.725.000 (was eind 2021: € 36.725.000).

B. Zerobond en C. Participaties:

Verder bestaan de uitzettingen nog uit de participatie Oikocredit ad € 435.000 en de bijbehorende Zerobond ad € 2.065.215. Deze uitzettingen zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden en samen vormen ze het nominaal bedrag van de zerobond.

Overige financiële vaste activa

Sloopvergoedingen	31 dec. 21	Bedragen in € 31 dec. 22
Sloopvergoedingen beëindiging veehouderijen	33.312.136	22.585.465
Vorderingen Ruimte voor Ruimte	30.079.065	29.566.103
Totaal Sloopvergoedingen	63.391.201	52.151.568

De sloopvergoedingen in het kader van de Regeling Beëindiging Veehouderijen tweede tranche worden tot de financiële vaste activa gerekend.

In 2022 zijn 211 titels verkocht, wat tot een inkomst heeft geleid van € 18 mln. Aan gemeenten is € 7,3 mln. afgedragen. Daarnaast zijn er nog inkomsten (borgstellingsprovisie, winstuitkering) en uitgaven en inkomsten geweest in het kader van de sanering MOB complexen. Per saldo bedraagt de afname € 11,2 mln.

Daarnaast is besloten dat in het kader van de Ruimte voor Ruimte regeling verbreed via de Vervolgsamenwerkingsovereenkomst (SOK2) 600 kavels zullen worden ontwikkeld om de kosten terug te verdienen voor:

Sloopvergoedingen	31 dec. 21	Bedragen in € 31 dec. 22
Sanering voormalige MOB-complexen ¹ (max. € 22,5 mln)	12.123.828	11.610.865
Sloop SOBB ² (max. € 9 mln.)	4.512.591	4.512.591
Sanering glastuinbouwbedrijven (max. € 13,0 mln)	10.609.655	10.609.655
Verplaatsing en sloopkosten Kuijpers Kip	2.832.993	2.832.993
Totaal Sloopvergoedingen	30.079.065	29.566.103

¹ MOB = Militair mobilisatie complex

² SOBB = Sloop overtollige bebouwing buitengebied

Het risico van het mogelijk niet terugverdienen van de sloopvergoedingen als volgt te formuleren:

Vanaf 2016 is de provincie 100% aandeelhouder van Ruimte voor Ruimte Beheer BV. Er is een nieuwe businesscase voor de jaren 2023 t/m 2032 opgesteld. Op basis van de laatste GREX (2022Q4) is het verwachte positieve resultaat € 12,1 mln. in 2032. Dat betekent dat alle sloopvergoedingen worden terugverdiend, al het geïnvesteerde kapitaal plus € 12,1 mln.

Voor het dekken van eventuele risico's die wij nu nog niet kunnen voorzien is in de risicoreserve een bedrag van € 5 mln. beschikbaar. Bovendien zijn de kapitaalstortingen voor een groot deel afgedekt.

1.2 Vlottende activa

1.2.1 Voorraden

De voorraden zijn als volgt te specificeren:

Voorraden	Bedragen in €	
	31 dec. 21	31 dec. 22
grond- en hulpstoffen - Natuurgronden *	79.754.439	86.418.750
grond- en hulpstoffen - Natuur inclusieve landbouw	1.227.107	4.945.901
Onderhanden werk - Bouwgronden in exploitatie **	10.702.217	5.714.764
Onderhanden werk - Ontwikkelbedrijf	5.014.646	5.014.646
Onderhanden werk - Gebiedsontwikkeling Oostelijke Langstraat	10.112.693	12.361.145
Onderhanden werk - Stikstoflocaties	18.740	0
Onderhanden werk - Rivierverruiming Oeffelt	201.138	-327.641
Gereed product en handelsgoederen ***	18.497.815	18.063.029
Totaal voorraden	125.528.795	132.190.595

* *Grond en hulpstoffen natuurgronden*

Dit betreft de voorraad gronden EHS en Lente-akkoordprojecten.

** *Onderhanden werk - Bouwgronden in exploitatie*

Van de voorraad onderhanden werk-Bouwgronden in exploitatie kan het volgende verloop-overzicht worden gegeven:

Complex naam	Bedragen in €							
	Boekwaarde 1 jan. 22	Vermeer- dering	Vermi- dering	Boekwaarde 31 dec. 22	Nog te maken kosten	Nog te realiseren opbrengsten	Geraamd resultaat nominaal	Geraamd res.contante waarde
Ruimte voor Ruimte								
Aarle Rixtel, Opstal 6	572.986	741	10.363	563.364	1.670	565.034	0	0
Tilburg, Oostkamer	631.310	207.930	839.240	0	0	0	0	0
Esch, De Ruiting 2	464.401	141	0	464.542	0	464.543	0	0
Cultuurhistorisch Erfgoed								
Geertruidenberg, Dongecentrale	816.096	371.057	134.801	1.052.352	1.350.921	2.403.273	0	0
Dongen, Moederhuis Franciscanessen	952.104	114.223	275.464	790.863	14.912	805.775	0	0
Veghel, CHV-terrein	2.513.797	325.259	2.839.056	0	0	0	0	0
Bedrijventerreinen								
Moerdijk, Logistiek Park Moerdijk	4.751.522	170.682	3.760.026	1.162.178	578.313	1.740.491	0	0
Landgoed ontwikkeling								
Strijbeek, Markhoeve	0	2.938.415	1.256.950	1.681.465	0	1.681.465	0	0
	10.702.216	4.128.448	9.115.900	5.714.764	1.945.816	7.660.581	0	0

*** *Gereed product en handelsgoederen*

De voorraden gereed product en handelsgoederen zijn te specificeren als:

	Bedragen in €	
	31 dec. 21	31 dec. 22
Voorraad handelsgoederen ontwikkelbedrijf	12.497.915	12.531.135
Grondbank De Beerze/de Pielis	1.041.271	1.041.271
Grondbank De Kempen	4.958.630	4.490.623
Totaal voorraden	18.497.815	18.063.029

1.2.2 Uitzettingen

Uitzettingen met een rentetypische looptijd van korter dan één jaar

De vorderingen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde. De voorziening wordt op peil gehouden door een jaarlijkse schatting van oninbaarheid.

	Bedragen in €	
	31 dec. 21	31 dec. 22
Vorderingen op openbare lichamen		
BTW	48.985.341	47.681.235
Debiteuren openbare lichamen	4.553.221	4.418.801
Totaal vorderingen openbare lichamen	53.538.562	52.100.036

	Bedragen in €	
	31 dec. 21	31 dec. 22
Overige verstrekte kasgeldleningen		
Overige verstrekte kasgeldleningen	62.618	7.062.618
Aflossingen kasgeldleningen	-62.618	-62.618
Totaal overige verstrekte kasgeldleningen	0	7.000.000

	Bedragen in €	
	31 dec. 21	31 dec. 22
Rekening courant verhouding met het Rijk		
Rekening courant verhouding met het Rijk	1.210.244.079	1.051.656.208
Totaal rekening courant verhouding met het Rijk	1.210.244.079	1.051.656.208

	Bedragen in €	
	31 dec. 21	31 dec. 22
Rekening courant verhoudingen met niet-financiële instellingen		
Rekening courant verhoudingen niet financiële instellingen	0	0
Tot.rekening courant verhoudingen niet-financiële instellingen	0	0

	Bedragen in €	
	31 dec. 21	31 dec. 22
Overige vorderingen		
Debiteuren algemeen	4.088.623	17.166.439
Voorziening dubieuze debiteuren *	-1.074.048	-763.172
Vooruitgeboekte debiteuren	-79.167	-196.396
Totaal overige vorderingen	2.935.408	16.206.872

* Voor oninbaarheid van debiteuren is een voorziening getroffen.

Liquide middelen

	Bedragen in €	
	31 dec. 21	31 dec. 22
Liquide middelen		
Kas-, banksaldi	6.595	20.643
Totaal liquide middelen	6.595	20.643

1.2.3 Overlopende activa

De overlopende activa zijn onder te verdelen naar:

	Bedragen in €	
Overlopende activa	31 dec. 21	31 dec. 22
- Europese overheidslichamen	69.816.523	63.399.381
- Rijk	39.789.772	43.804.977
- Overige Nederlandse overheidslichamen	4.304.965	11.446.193
- Overige overlopende activa	114.931.063	134.507.672
Totaal overlopende activa	228.842.323	253.158.224

Het verloop van de nog te ontvangen bedragen Europese en Nederlandse overheidslichamen is gespecificeerd opgenomen in de bijlage 5a in de bijlagenbundel.

Buiten de balanstelling is aan de activa-zijde het bedrag van het toekomstig recht op verliescompensatie krachtens de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 opgenomen tot een bedrag van € 0.

2. Passiva

2.1 Vaste passiva

Eigen vermogen

Tot het eigen vermogen worden gerekend de algemene reserve, de bestemmingsreserves en het saldo van de jaarrekening. Het verloop van het eigen vermogen is als volgt:

	Boekwaarde 31 dec. 21	Toevoeging in 2022	Onttrekking in 2022	Bedragen in € Boekwaarde 31 dec. 22
Algemene reserve	237.417.504	190.923.515	274.514.177	153.826.842
Saldo jaarrekening 2021 *	147.356.571			147.356.571
Totaal alg.reserve incl. saldo 2021	384.774.075	190.923.515	274.514.177	301.183.413
Bestemmingsreserve Essent	2.737.693.670	121.794.598	161.232.885	2.698.255.383
Overige bestemmingsreserves	947.718.383	505.605.962	335.634.542	1.117.689.804
Totaal generaal reserves	4.070.186.128	818.324.075	771.381.603	4.117.128.600
Saldo jaarrekening 2022 **				53.559.477

* Saldo jaarrekening 2021

Het saldo van de jaarrekening 2021 is na de vaststelling van de jaarstukken 2021 door PS in juni 2022 toegevoegd aan de algemene reserve. Het saldo van de algemene reserve per 31 dec 2021 ad € 384.774.075 betreft de som van de in de jaarrekening 2021 gepresenteerde waarde van de algemene reserve per 31 december 2021 ad € 237.417.504 en het rekeningresultaat 2021 ad € 147.356.571.

** Saldo jaarrekening 2022

Over de bestemming van het batig saldo van de jaarrekening 2022 ad € 53,6 mln. besluiten PS bij de behandeling van het statenvoorstel tot vaststelling van de jaarstukken 2022.

2.1.1 Algemene reserve

De algemene reserve is opgedeeld in een aantal compartimenten, waarvan het verloop hieronder is weergegeven:

	Boekwaarde 31 dec. 21	toevoegingen in 2022	onttrekkingen in 2022	Bedragen in € Boekwaarde 31 dec. 22
Algemene Reserve				
- overheveling	25.000	0	25.000	0
- doorgeschoven ruimte *	261.978.094	184.813.497	264.465.370	182.326.221
- voorfinanciering	0	0	0	0
- Risicoreserve	122.594.777	6.038.175	9.951.964	118.680.988
- BA middelen 2015-2019	176.204	71.843	71.843	176.204
	384.774.075	190.923.515	274.514.177	301.183.412

*Stand component doorgeschoven ruimte per 31 dec 2021 ad € 114.621.521 met daarbij opgeteld het rekeningresultaat 2021 ad € 147.356.571.

Component overhevelingen

De algemene reserve fungeert als "tijdelijke stalling" voor het conform besluitvorming overhevelen van middelen tussen de verschillende jaren.

Onderdeel doorgeschoven ruimte

Op basis van besluitvorming van PS is de extra begrotingsruimte tijdelijk in de algemene reserve gestald om die in de komende jaren weer in de begroting te kunnen inzetten.

Component risicoreserve

Bij de Voorjaarsnota 2004 is door Provinciale Staten de risicoreserve ingesteld om de beleidsrisico's (de risico's die uitdrukkelijk zijn aanvaard als consequenties van bepaald functioneel beleid en die in de toekomst kunnen leiden tot extra budgettaire beslag) af te dekken. Een nadere toelichting op de risico's die via de risicoreserve worden afgedekt is opgenomen in paragraaf 4 weerstandsvermogen en risicobeheersing in de jaarstukken.

Component Bestuursakkoordmiddelen

Voor de afwikkeling van het "oude bestuursakkoord" is binnen de algemene reserve een afzonderlijke component opgenomen.

2.1.2 Bestemmingsreserve Essent

Deze reserve die is gevormd uit de opbrengst van de verkoop aandelen Essent is in vijf componenten opgedeeld.

Bedragen in €				
Algemene Reserve	Boekwaarde 31 dec. 21	toevoegingen in 2022	onttrekkingen in 2022	Boekwaarde 31 dec. 22
- Immunisatieportefeuille	2.342.387.197	68.032	90.068.032	2.252.387.197
- Risicoreserve Essent	0	90.072.500	0	90.072.500
- Investeringsagenda	407.719.539	1.541.119	38.654.264	370.606.394
- Dividend- en rentereserve	252.268.303	112.947	32.510.589	219.870.661
- Balansverkorting	-264.681.369	30.000.000	0	-234.681.369
	2.737.693.670	121.794.598	161.232.885	2.698.255.383

Component Immunisatieportefeuille en component Risicoreserve Essent

De component Immunisatieportefeuille heeft tot doel om een zeker rendement te genereren, door het jaarlijks ontvangen van een vast rendement, ter compensatie van de wegvallende dividendstromen van Essent. (zie ook de paragraaf Treasury).

De component Risicoreserve Essent is bedoeld voor het opvangen van vermogensrisico's. Middels de "Value at Risk"-methode wordt gezien of de € 90 miljoen voldoende is voor het afdekken van de risico's van de uitgezette leningen en investeringen. Het berekende risico van alle leningen en investeringen vanuit de immunisatieportefeuille bedraagt per 31 december 2022: € 6,6 miljoen.

Bedragen in €		
Reserve Essent component	Boekwaarde	Boekwaarde
Immunisatieportefeuille /Risicoreserve Essent	31 dec. 21	31 dec. 22
Nominale waarde	179.755.000	175.375.000
Agio/disagio saldo	263.470	-122.987
<i>Boekwaarde beleggingen</i>	<i>180.018.470</i>	<i>175.252.013</i>
Langlopend via deposito's schatkist*	340.700.000	340.700.000
Uitzettingen kortlopend schatkist	184.405.412	0
Langlopende leningen aan decentrale overheden	1.408.228.419	1.699.844.418
Leningen in het kader van publieke taak	437.944.476	363.065.352
Gefinancierd uit overtollige middelen	-208.909.583	-236.402.087
	2.342.387.198	2.342.459.697

*) Uitgezet in langlopende deposito's bij de schatkist.

Component Investeringsagenda

Deze component staat ten dienste van de investeringsstrategie van de Agenda van Brabant en moet op de juiste momenten de middelen genereren voor de uitvoering van de geplande investeringen (zie ook paragraaf Treasury).

	Bedragen in €	
Reserve Essent component investeringsagenda	Boekwaarde 31 dec. 21	Boekwaarde 31 dec. 22
Nominale waarde	36.725.000	36.725.000
Agio/disagio saldo	1.098.308	448.582
<i>Boekwaarde beleggingen</i>	<i>37.823.308</i>	<i>37.173.582</i>
Belegd in deposito's		
Via rekening courant	184.447.592	135.885.476
Via leningen (o.a. fondsen) en in grond	185.448.639	197.547.338
<i>Boekwaarde deposito's</i>	<i>369.896.231</i>	<i>333.432.814</i>
	407.719.539	370.606.397

Component dividend en rentereserve

Deze component heeft tot doel om de reële waarde van de immunisatieportefeuille op peil te kunnen houden en éénmalige tegenvallers op te kunnen vangen.

Component Balansverkortng

Provinciale Staten hebben bij de Voorjaarsnota 2010 besloten tot afwaardering van de geactiveerde investeringsbijdragen aan derden (waar geen provinciaal bezit tegenover staat, zie ook [Voorjaarsnota 2010](#) blz 25/26). Hiervoor is een deel van de opbrengst verkoop Essent aangewend.

Een gedetailleerd overzicht van het verloop van de algemene reserve en de bestemmingsreserves van de provincie is opgenomen in de bijlage 4 van de bijlagenbundel.

2.1.3 Rekeningresultaat

De jaarrekening 2022 sluit met een batig saldo van € 53,6 mln. na verwerking van de hierboven (in de tabel van het eigen vermogen) vermelde stortingen en onttrekkingen.

De jaarrekening 2021 sloot met een batig saldo van € 147,4 mln., dat conform de bestendige gedragslijn is toegevoegd aan de algemene reserve.

Vreemd vermogen: Voorzieningen en vaste schulden

2.1.4 Voorzieningen

De voorzieningen zijn met uitzondering van de voorziening APPA en de risicovoorziening algemeen, gewaardeerd op het nominale bedrag van de daaraan ten grondslag liggende verplichtingen c.q. de voorziene verliezen.

De voorziening APPA en risicovoorziening algemeen zijn opgenomen tegen contante waarde.

Van de voorzieningen is het verloop als volgt weer te geven:

	Bedragen in €				
	Boekwaarde 31 dec. 21	Toevoeging in 2022	Vrijval in 2022	Onttrekking in 2022	Boekwaarde 31 dec. 22
Voorzieningen	52.974.486	14.254.222	2.128.441	6.529.768	58.570.498
	52.974.486	14.254.222	2.128.441	6.529.768	58.570.498

De jaarlijkse actuariële herberekening van de levenskansen en de rekenrente leidt tot een vrijval uit de voorziening algemene pensioenwet politieke ambtsdragers (APPA) ad € 2.128.441.

In 2022 is de voorziening spaarverlof medewerkers gevormd en is hierin een toevoeging gedaan ad € 1.536.135 op basis van opgebouwd spaarverlof.

N.B. Een aantal voorzieningen is rechtstreeks in mindering gebracht op de activa.

Het verloop hiervan is als volgt weer te geven:

					Bedragen in €
<i>Rechtstreeks op activa verrekende risicovoorzieningen voor:</i>	<i>Boekwaarde 31 dec. 21</i>	<i>Toevoeging in 2022</i>	<i>Vrijval in 2022</i>	<i>Onttrekking in 2022</i>	<i>Boekwaarde 31 dec. 22</i>
<i>Verstrekte geldleningen</i>	12.077.605	5.396.066	83.521	374.700	17.015.450
<i>Kapitaalverstrekking deelnemingen</i>	4.358.000	0	0	0	4.358.000
<i>Dubieuze debiteuren</i>	1.074.048	77.310	0	388.186	763.172
<i>Geactiveerde gronden Ontwikkelbedrijf</i>	17.543.540	2.067.000	910.354	394.859	18.305.327
<i>Risicovoorziening Ontwikkelbedrijf/grondbank</i>	8.800.000	0	390.000	0	8.410.000
Totaal risicovoorzieningen activa	43.853.193	7.540.376	1.383.875	1.157.745	48.851.949

Vrijval voorzieningen rechtstreeks in mindering gebracht op activa

Vrijval voorzieningen die rechtstreeks in mindering zijn gebracht	
Voorziening lening BOM Spin off Fonds	83.521
Voorziening Corbion	390.000
Voorziening AFC Deurne	910.354
	1.383.875
	1.383.875

Onttrekking voorzieningen rechtstreeks in mindering gebracht op activa

Onttrekking voorzieningen die rechtstreeks in mindering zijn gebracht	
Afboeking verstrekte leningen	374.700
Oninbaar verklaringen dubieuze debiteuren	388.186
Voorziening AFC Deurne	394.859
	1.157.745
	1.157.745

Een gedetailleerd overzicht van het verloop van de voorzieningen van de provincie is opgenomen in de bijlage 5 van de bijlagenbundel.

2.1.5 Vaste schulden

De vaste schulden, schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer, worden gewaardeerd tegen de nominale waarde minus de aflossingen.

					Bedragen in €
	<i>Boekwaarde 31 dec. 21</i>	<i>Vermeerdering in 2022</i>	<i>Aflossingen in 2022</i>	<i>Boekwaarde 31 dec. 22</i>	
Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen:					
BOM-lening*	2.566.666	0	0	2.566.666	
Subtotaal	2.566.666	0	0	2.566.666	
Onderhandse leningen van binnenlandse bedrijven:					
NTB lang lopende schulden	4.975.000	0	4.975.000	0	
Subtotaal	4.975.000	0	4.975.000	0	
Totaal vaste schulden	7.541.666	0	4.975.000	2.566.666	

*Betreft een schuldrelatie met het ministerie van Economische Zaken.

Een gedetailleerd overzicht van de vaste schulden is opgenomen in de bijlage 6 van de bijlagenbundel.

Vlottende passiva

2.2.1 Vlottende schuld

Netto-vlottende schuld met een rentetypische looptijd korter dan één jaar.

De netto vlottende schulden zijn onder te verdelen in

Vlottende schulden	31 dec. 21	31 dec. 22
Crediteuren	52.348.236	60.038.908
Tegoed nazorgfonds inzake schatkistbankieren	1.023.340	933.632
Tegoed BOM holding inzake schatkistbankieren	76.400.000	68.125.604
Tegoed aan GOB inzake schatkistbankieren	1.152.829	5.495.727
Tegoed aan Brabant C inzake schatkistbankieren	9.190.000	11.993.886
Tegoed aan Regiofonds Brainport v.PNB inz. Schatbnk	72.435.000	-137.782
Tegoed aan Brabant Startup Fonds v.PNB inz. Schatbnk	2.011.667	-1.336
Overige vlottende schulden	1.195	1.195
Totaal vlottende schulden	214.562.267	146.449.836

Crediteuren

Het crediteurensaldo ultimo 2022 is lager dan eind 2021. Het relatief groot aandeel van niet jaarlijks terugkerende incidentele posten (o.a. projectsubsidies) met wisselende betaalmomenten kan leiden tot grote fluctuaties in crediteurbalans-standen.

2.2.2 Overlopende passiva

Overlopende passiva	31 dec. 21	31 dec. 22
Vooruitontvangen bedragen van overheidslichamen		Bedragen in €
- Europese overheidslichamen	7.310.482	6.336.739
- Rijk	109.343.066	219.908.211
- Overige Nederlandse overheidslichamen	26.223.824	26.525.491
Subtotaal vooruitontvangen bedragen van overheidslichamen	142.877.371	252.770.442
Nog te betalen subsidies	215.005.760	172.497.868
Overige overlopende passiva		
- Afdrachten salarissen	0	12.370
- Nog te betalen / vooruitontvangen	204.872.438	204.398.443
Subtotaal overige overlopende passiva	204.872.438	204.410.813
Totaal generaal overlopende passiva	562.755.569	629.679.122

Een specificatie van de vooruitontvangen bedragen van overheidslichamen is opgenomen in bijlage 5a van de bijlagenbundel.

Nog te betalen subsidies

De post overlopende nog te betalen subsidies per ultimo boekjaar is gebaseerd op de voorlopige subsidietoekenningen. De lasten als gevolg van voorlopige subsidietoekenningen worden genomen op het moment van het beschikken (afgeven van de beschikking), tenzij:

- a. De hoogte van de subsidie expliciet is verbonden aan de te leveren prestaties (p x q subsidies), voorbeeld hiervan is een vast bedrag aan subsidie per aangelegd bushokje;
- b. De subsidie op basis van de subsidiebeschikking expliciet toe te rekenen is aan volgende begrotingsjaren (bijvoorbeeld (1) een subsidie toegekend in 2022, maar voor exploitatiejaar 2023, (2) een toekenning van een beschikking in 2021 voor een project waarvan in het projectplan expliciet staat aangegeven dat het pas in een later jaar van start zal gaan;
- c. Er sprake is van een meerjarige projectsubsidie boven het grensbedrag (€ 2,5 mln.). In dat geval zal de last worden toegerekend aan de afzonderlijke jaren waarin de prestaties worden uitgevoerd.
- d. Per balansdatum reeds een betrouwbare schatting kan worden gemaakt van de eventueel terug te vorderen subsidie (dit corrigeren op de last). Dan wordt een vordering opgenomen in de jaarverslaggeving (inclusief correctie op de lasten) indien op een betrouwbare wijze kan worden ingeschat welk deel van de toegekende subsidies zal worden ingetrokken dan wel lager zal worden vastgesteld. Indien blijkt dat dit bijvoorbeeld op basis van de afgelopen jaren geen constant beeld oplevert en derhalve geen betrouwbare inschatting gemaakt kan worden, dan wordt de vordering uit voorzichtigheid nog niet verantwoord.

Als gevolg van deze verantwoordingssystematiek bestaat er op balansdatum derhalve een onzekerheid ten aanzien van de exacte hoogte van de nog te betalen subsidies en de subsidies die 100% worden bevoorschot. Het verloop van de nog te betalen subsidies kan ingedeeld naar de verschillende programma's als volgt worden gespecificeerd:

Nog te betalen Subsidies	Bedragen in €					
	Saldo per 31-12-2021	Herschikking 1-1-2022	Saldo per 1-1-2022	Vermeerder- ingen	Verminder- ingen	Saldo per 31-12-2022
1 Bestuur en veiligheid	118.992		118.992	1.212.000	1.203.992	127.000
2 Ruimte en wonen	3.044.009		3.044.009	1.815.074	2.640.574	2.218.509
3 Water en Bodem	28.779.902		28.779.902	22.749.347	17.977.493	33.551.756
4 Natuur en milieu	94.902.916		94.902.916	43.221.251	64.790.086	73.334.081
5 Economie	20.948.297	-2.328.029	18.620.268	14.837.558	18.451.937	15.005.889
6 Energie	4.315.275		4.315.275	910.880	1.949.334	3.276.821
7 Landbouw en voedsel	4.125.522		4.125.522	5.920.397	6.320.668	3.725.250
8 Basisinfrastructuur mobiliteit	5.208.042		5.208.042	3.620.569	8.356.559	472.053
9 Mobiliteitsontwikkeling	49.513.422		49.513.422	17.193.455	28.422.931	38.283.946
10 Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed	7.388.759	2.328.029	9.716.788	6.256.131	7.557.309	8.415.610
31 Algemeen financieel beleid	0		0	0		0
Subtotaal Nog te betalen subsidies	218.345.136	0	218.345.136	117.736.661	157.670.882	178.410.915
AF: aanpassing toedeling lastneming subsidies naar jaren*	-3.339.376		-3.339.376	-6.999.654	-4.425.985	-5.913.045
Totaal Nog te betalen subsidies	215.005.760	0	215.005.760	110.737.007	153.244.897	172.497.870

* Op basis van door de commissie BBV nader geformuleerde richtlijnen kunnen projecten boven het door PS vastgestelde grensbedrag of projecten met een projectstartdatum in een ander jaar een andere lastenverdeling over jaren krijgen welke aanvullend moeten worden verwerkt. De financiële consequenties daarvan zijn hier opgenomen.

Verleende garanties en waarborgen

Buiten de balanstelling zijn aan de passiva-zijn de bedragen aan borgstellingen en garantstellingen aan natuurlijke en rechtspersonen opgenomen waarvan de specificatie als volgt is weer te geven:

	Bedragen in €	
Verleende garanties en waarborgen	31 dec. 21	31 dec. 22
Gemeenschappelijk gewaarborgd	3.393.437	2.083.437
Overige garantieverplichtingen	80.855.171	85.273.998
	84.248.608	87.357.435

De gewaarborgde geldleningen, de gemeenschappelijk gewaarborgde geldleningen en de afgegeven garanties zijn gespecificeerd opgenomen in de bijlagen 7a en 7b van de bijlagenbundel.

Gemeenschappelijk gewaarborgde geldleningen groenfonds (bijlage 7a van de bijlagenbundel)

De provincie heeft een doorbetalingsverplichting van rente en aflossingsbedragen van leningen aan het Nationaal Groenfonds. Deze leningen zijn in 1999 tot stand gekomen door een convenant tussen het Rijk en de provincies in het kader van natuurontwikkeling. De provincie Noord-Brabant heeft op 31 december 2022 een restschuld van € 2.083.437. Tot en met 2023 dient de provincie jaarlijks € 1,5 mln. aan rente en aflossing te betalen waarvoor ze in het provinciefonds volledig wordt gecompenseerd. Vanwege de financieringsconstructie is de resterende schuld niet opgenomen als langlopende schuld in de balans.

Overige garanties (bijlage 7b van de bijlagenbundel)

De provincie heeft voorts garanties verstrekt aan Havenschap Moerdijk, BNG bank, het Nationaal groenfonds, Gemeente Zundert, IPO/BNG, Energiefonds Brabant BV, Lightyear en het Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen

De maximaal in te roepen garanties belopen een totaal van € 85,3 mln.

Een specificatie van de mutaties in de garantieverplichtingen aan instellingen in 2022 is onderstaand opgenomen:

	Bedragen in €	
Mutaties garantieverplichtingen	31 dec. 21	31 dec. 22
Overige garantieverplichtingen ultimo 2021	80.855.171	
<u>Verlaging / vervallen garantieverplichtingen</u>		
IPO/BNG		-60.000
Snelfietsroute Cuijk - Nijmegen		-650.000
Lightyear		-333.000
Participatiefonds Winds A16 BV		-1.100.000
Gemeente Breda		-225.908
Nationaal Groenfonds		-42.593
<u>Verhoging / nieuwe garantieverplichtingen</u>		
Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen		6.830.328
Totaal overige garantieverplichtingen		85.273.998

Niet uit de balans blijvende gerelateerde rechten en verplichtingen

Overeenkomst Provincie Noord-Brabant en Groenontwikkelfonds Brabant (GOB)

De provincie Noord-Brabant is met het GOB een overeenkomst aangegaan over de beschikbaarstelling van gronden aan het GOB zoals vastgelegd in de Overeenkomst trekkingsrecht grond van 1 juli 2014 (aanvulling op de overeenkomst 23-1-2018). Het GOB is gerechtigd tot de positieve netto-opbrengsten welke rechtstreeks voortvloeien uit het beheer van de Gronden. Onder de netto-opbrengsten wordt verstaan de opbrengsten die voor de Provincie rechtstreeks voortvloeien uit het beheer van de gronden onder aftrek van alle kosten die voor de provincie rechtstreeks verband houden met (het beheer van) de gronden en de (economische) eigendom daarvan. Eventuele verliezen die rechtstreeks voortvloeien uit het beheer van de gronden zullen verrekend worden met de verkoopopbrengsten.

Ruimtelijke ordening

In het kader van het gewijzigd beleid m.b.t. ruimtelijke ordening loopt nog een aantal claims. Op dit moment is nog onduidelijk of dit gaat leiden tot aansprakelijkheid van de provincie Noord-Brabant. Daarnaast is het onduidelijk wat de mogelijke omvang is van deze claim. In de risicoreserve is voor deze claims een bedrag van € 1,1 mln. gereserveerd, voor het geval dat deze claims worden toegewezen.

Natuurtaken

De commissie BBV, verantwoordelijk voor het stellen van de jaarverslaggevingsregels voor decentrale overheden, heeft in 2015 een uitspraak gedaan over de verwerking van de verplichtingen, die tegelijkertijd met de overdracht van natuurtaken naar de provincies zijn overgekomen. Daarbij is de aanwijzing gegeven dat alle verplichtingen voortkomend uit beschikkingen verleend vóór 2014 nog verwerkt moeten worden op basis van het zogenaamde kasstelsel. Dit wil zeggen dat de lasten pas door de provincie worden verantwoord op het moment dat de betaling aan het RVO is gedaan.

De verplichtingen die de provincie in het kader van haar natuurtaken vanaf 2014 is aangegaan zijn volgens het baten en lastenstelsel verwerkt. Dit is daarmee in lijn met de verwerkingswijze van alle andere provinciale subsidies. Ultimo 2022 heeft de provincie Noord-Brabant € 35,1 mln. aan openstaande verplichtingen m.b.t. grondgebonden regelingen.

Uitkering provinciefonds

De realisatiecijfers uitkering provinciefonds zijn gebaseerd op de decembercirculaire 2022. Bij de mei/junicirculaire 2023 zal blijken of het uitkeringsbedrag 2023 nog naar beneden wordt bijgesteld door het Rijk. Zoals gebruikelijk wordt een lagere of hogere bijstelling verrekend met het volgende uitkeringsjaar (dus 2023). Afhankelijk van het publicatiemoment zal de verrekening worden betrokken bij de eerste of tweede bestuursrapportage 2023.

Niet uit de balans blijvende verplichtingen m.b.t. verstrekte geldleningen

Door de provincie zijn voor het vertrekken van geldleningen, overeenkomsten aangegaan met diverse partijen. Op basis van deze overeenkomsten hebben deze partijen nog trekkingsrechten per ultimo 2022:

Naam lening	Maximum o.b.v. overeenkomst	Verstrekking t/m 2021	Verstrekking 2022	Bedragen in €
				Trekkingsrecht Ultimo 2022
Lening Cleantechfonds	12.000.000	10.000.000		2.000.000
Lening Innovatiefonds	125.000.000	59.500.000		65.500.000
Lening Energiefonds	60.000.000	34.500.000		25.500.000
Lening Noordkade	3.000.000	2.500.000		500.000
Lening Start Up Fonds	10.000.000	6.250.000	1.250.000	2.500.000
Lening Europees Inv.fonds	30.000.000	1.030.000		28.970.000
Lening Stichting Europees Keramisch Werkcentrum	4.536.068	4.224.612	277.669	33.787
Lening Stichting Park Campus	2.375.000	1.225.000		1.150.000
Lening Pivotpark	10.400.000	5.100.000		5.300.000
Lening Panther	9.600.000	1.100.000	8.020.000	480.000
Lening Pivot Park (Grizzly H)	26.000.000	0	10.350.943	15.649.057
Lening Pivot Park (Grizzly A)	7.850.000	0	3.125.189	4.724.811
Lening Co-Inv. Fac. Brabant met Invest-NI	30.000.000	3.750.000	7.500.000	18.750.000
Lening Safariresort Beekse Bergen II	20.000.000	0	18.000.000	2.000.000
Lening Minitopia	500.000	181.500	188.500	130.000
Lening Vincentre	2.484.402	0	1.425.000	1.059.402
Lening Butterfly Effect	2.000.000	0	300.000	1.700.000
Lening Brabant Start up fonds	5.000.000	0	1.666.668	3.333.332
	360.745.470	129.361.112	52.103.969	179.280.389

Kunstbezit

De provincie bezit een aantal kunstwerken die niet op de balans zijn opgenomen. De verzekerde waarde van deze kunstwerken bedraagt € 5,7 mln.

Arbeidskosten gerelateerde verplichtingen

In het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is bepaald dat de arbeidskostengerelateerde verplichtingen van een jaarlijks vergelijkbaar volume onderdeel vormen van de uiteenzetting over de financiële positie in de begroting.

Deze verplichtingen zijn ook in de meerjarenraming opgenomen.

Bedragen zijn exclusief indexering (prijspeil 2022).

Ambtelijk apparaat

Spaarverlof

In de werktijdenregeling is opgenomen dat medewerkers max. 100 uur (per fulltime equivalent) aan te veel gewerkte uren (en/of niet opgenomen verlofuren) mogen meenemen naar het volgende jaar; die uren moeten binnen 12 maanden alsnog worden opgenomen.

Daarnaast kunnen medewerkers op grond van de cao verlof bijkopen. In tegenstelling tot het reguliere vakantieverlof vervalt of verjaart dat bijgekochte verlof niet. Voor dit opgespaarde verlof is per 2022 een voorziening gevormd.

Inkomensvoorziening voormalig personeel via uitkeringsinstantie (werkloosheid, gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid, suppletie)

De Provincie is eigenrisicodrager voor de WW- en de WGA-uitkeringen o.g.v. de Wet Inkomen en Arbeid. Dat geldt uiteraard ook voor het bovenwettelijk deel van de WW. De uitkeringsinstanties die deze voorzieningen uitvoeren declareren de kosten maandelijks bij de provincie.

De werkelijke uitkeringen in 2022 resp. de te verwachten uitkeringen en uitvoeringskosten in de komende jaren zijn:

Bedragen x € 1.000	2022	2023	2024	2025
uitkeringen	288	335	335	335
uitvoeringskosten	2	2	2	2

Gebeurtenissen na balansdatum

"Het BBV schrijft voor dat inzichten van belang voor de financiële positie, dienen te worden verwerkt in de jaarrekening, ook als deze inzichten zijn verkregen na 31 december, maar vóór het vaststellen van de jaarstukken.

Daarbij is het volgende van belang:

- Gebeurtenissen na balansdatum moeten in de jaarstukken worden verwerkt als ze nadere informatie geven over de nadere informatie per balansdatum;
- Indien de gebeurtenissen geen nadere informatie geven over de situatie op balansdatum worden de gebeurtenissen in het onderdeel 'gebeurtenissen na balansdatum' van de jaarrekening toegelicht.

Natuurdoelanalyse (NDA)

In maart 2023 werd duidelijk dat de kwaliteit van de natuur aanleiding is om vergunningverlening voor aanvragen met stikstofeffecten op Natura 2000-gebieden voorlopig stil te laten leggen. Dit heeft geen directe gevolgen voor de jaarrekening 2022 maar kan effect hebben op toekomstige ontwikkelingen. Via de S&V cyclus zal gerapporteerd worden indien risico's en ontwikkelingen daar aanleiding toe geven.

Verplichte bijlagen

Schatkistbankieren

In verband met verplicht schatkistbankieren dient onderstaand overzicht in de toelichting op de balans te worden opgenomen.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren (bedragen x € 1000)					
Verslagjaar 2022					
(1)	Drempelbedrag	11.212			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	1.009	421	604	28
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	10.203	10.791	10.607	11.184
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van het drempelbedrag	-	-	-	-
(1) Berekening drempelbedrag					
Verslagjaar 2022					
(4a)	Begrotingstotaal verslagjaar	1.105.914			
(4b)	Het deel van het begrotingstotaal dat kleiner of gelijk is aan € 500 miljoen	500.000			
(4c)	Het deel van het begrotingstotaal dat de € 500 miljoen te boven gaat	605.914			
(1) = (4b)*0,02 + (4c)*0,002 met een minimum van € 1.000.000	Drempelbedrag	11.212			
(2) Berekening kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen					
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(5a)	Som van de per dag buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen (negatieve bedragen tellen als nihil)	90.772	38.285	55.612	2.598
(5b)	Dagen in het kwartaal	90	91	92	92
(2) - (5a) / (5b)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	1.009	421	604	28

De volgende wijzigingen zijn per 1 juli 2021 ingegaan:

Het drempelbedrag dat is vastgelegd in artikel 7 lid 2 van de Regeling schatkistbankieren decentrale overheden² zal worden aangepast op onderstaande punten:

- een verhoging van de ondergrens van € 250.000 naar € 1 mln. euro;
- een verhoging van het percentage begrotingstotaal t/m € 500 mln. euro van 0,75% naar 2%.

Wet normering Topinkomens (WNT)

De WNT is van toepassing op Provincie Noord-Brabant. Het voor Provincie Noord-Brabant toepasselijke bezoldigingsmaximum is in 2022 € 216.000,- (het algemeen bezoldigingsmaximum).

1. Bezoldiging topfunctionarissen

1a. Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13^e maand van de functievervulling

Leidinggevende topfunctionarissen met dienstbetrekking en leidinggevende topfunctionarissen zonder dienstbetrekking vanaf de 13^e maand van de functievervulling inclusief degenen die op grond van hun voormalige functie nog 4 jaar als topfunctionaris worden aangemerkt.

Gegevens 2022							
bedragen x € 1		Dhr. M.J.A. van Bijnen		Mevr. K.A.E. ten Cate		Dhr. P.J. Buijtels	
Functiegegevens		[Provinciesecretaris/ Algemeen directeur]		[Griffier van Provinciale Staten]		[Provinciesecretaris/ Algemeen directeur]	
Aanvang en einde functievervulling in 2022		01/01 - 15/09		01/01 - 31/12		01/10 - 31/12	
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)		1,0		1,0		1,0	
Dienstbetrekking?		ja		ja		ja	
Bezoldiging							
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen		110.080		123.861		39.697	
Beloningen betaalbaar op termijn		16.321		22.453		0	
<i>Subtotaal</i>		<i>126.401</i>		<i>146.314</i>		<i>39.697</i>	
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum		152.679		216.000		54.444	
-/- Onverschuldigd betaald en nog niet terugontvangen bedrag		N.v.t.		N.v.t.		N.v.t.	
Bezoldiging		126.401		146.314		39.697	
Het bedrag van de overschrijding en de reden waarom de overschrijding al dan niet is toegestaan		N.v.t.		N.v.t.		N.v.t.	
Toelichting op de vordering wegens onverschuldigde betaling		N.v.t.		N.v.t.		N.v.t.	

Gegevens 2021		
bedragen x € 1	Dhr. M.J.A. van Bijnen	Mevr. K.A.E. ten Cate
Funcctiegegevens	[Provinciesecretaris/ Algemeen directeur]	[Griffier van Provinciale Staten]
Aanvang en einde functievervulling in 2021	01/01 - 31/12	01/01 - 31/12
Omvang dienstverband (als deeltijdfactor in fte)	1,0	1,0
Dienstbetrekking?	ja	ja
Bezoldiging		
Beloning plus belastbare onkostenvergoedingen	151.782	118.173
Beloningen betaalbaar op termijn	22.558	21.720
<i>Subtotaal</i>	<i>174.340</i>	<i>139.893</i>
Individueel toepasselijke bezoldigingsmaximum	209.000	209.000
Bezoldiging	<i>174.340</i>	<i>139.893</i>

Overzicht beleidskaders en uitvoeringsagenda's

*Daar waar data genoemd zijn in de toekomst, zijn dit geplande data voor vaststelling.

Beleidskader	Uitvoeringsagenda	Vaststelling GS	Vaststelling PS
Beleidskader Economie 2030: Visie op een toekomstbehendige economie 2021-2030			16-10-2020
	UA Dataeconomie 2021-2023	26-01-2021	
	UA Circulaire Economie 2021-2023	09-02-2021	
	UA Toekomstbehendige clusters & triple helix samenwerking 2021-2023	20-04-2021	
	UA Arbeidsmarkt 2020-2023	18-02-2020	19-06-2020
	UA Versterking campussen, stedelijke innovatiedistricten, fieldlabs en hybride leeromgevingen	20-07-2021	
Beleidskader Data 2020-2025			03-02-2020
	UA Digitale Transformatie 2021 - 2022	30-03-2021	
	UA Sensordata 2021 - 2023	N.v.t.	N.v.t
Beleidskader Mobiliteit: Koers 2030			06-11-2020
	KOPI: Kwaliteitsnota Onderhoud Provinciale Infrastructuur 2023-2027	12-07-2022	
	OV-visie 'Gedeelde mobiliteit is maatwerk'	09-10-2018	14-12-2018
	BVVP: Brabants Verkeersveiligheidsplan 2020-2024	04-11-2019	17-12-2019
	Krachten-bundeling Smart Mobility	22-10-2019	07-07-2020
Energieagenda 2019 - 2030			14-12-2018
	UA Energie 2021- 2023: haalbaar, betaalbaar en met draagvlak		09-02-2021
Beleidskader Vrije Tijd, Cultuur & Sport 2021 - 2022			Maart 2021
	UA Vrije Tijd, Cultuur & Sport	29-06-2021	
Beleidskader Erfgoed 2016-2020 (verlengd t/m 2022)			Maart 2021
	UA Erfgoed 2021 - 2022	13-07-2021	
Levendig Brabant 2023 - 2030			December 2022
Beleidskader Gezondheid 2021 - 2030. Drie gezonde levensjaren erbij voor iedere Brabander		18-05-2021	03-12-2021

Beleidskader	Uitvoeringsagenda	Vaststelling GS	Vaststelling PS
	UA Gezondheid	24 mei 2022	
Beleidskader Landbouw en Voedsel 2030			08-04-2022
	UA Landbouw & Voedsel	17 mei 2022	
	UA Mest	4 ^e kwartaal 2022	
Regionaal Water- en Bodemprogramma (RWP) 2022-2027 Combinatie van beleidskader en uitvoeringsagenda (wettelijk programma)			03-12-2021
Milieu		Sept 2022	November 2022
	UA Milieu	29-11-2022	
	UA Schone luchtakkoord 2021-2030	November 2021	
Leefomgeving		PM	1 ^e helft 2023 (volgende bestuursperiode)
Beleidskader Natuur (vervanging voor BRUG)		6 september 2022	Oktober 2022
	UA Natuur	December 2022	
Toekomstbestendig bestuur			2023 (volgende bestuursperiode)
Beleidskader interbestuurlijk toezicht 2020-2023			18-01-2020 (wordt onderdeel van toekomstbestendig bestuur in 2023)
Verbonden aan meerdere beleidskaders:			
	Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof 1.0 – UA 2020-2023	Dec 2020	
	Instrumenteel kader VTH	Mei 2018	
	UA Brede Welvaart	3 ^e kwartaal 2022	

Overige verplichte bijlagen

- De voorgeschreven bijlage met de lasten en baten ingedeeld naar taakvelden is opgenomen in de bijlagenbundel onder nummer 11a.
- De SiSa-bijlage met de verantwoordingsinformatie over de van het Rijk ontvangen specifieke uitkeringen is in de bijlagenbundel opgenomen in bijlage 11b
- De bijlage met het voorgeschreven overzicht van incidentele lasten en baten met daarbij het overzicht van structurele mutaties in de reserves, is opgenomen in de bijlagenbundel in bijlage 12.
- De voorgeschreven kengetallen over de financiële positie behorend bij de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing zijn in de bijlagenbundel opgenomen en toegelicht in bijlage 13.

Provincie Noord-Brabant
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
+31 (0)73 681 28 12
www.brabant.nl

Jaarstukken 2022 - Bijlagenbundel (PS 05/23)

Provincie Noord-Brabant

Bijlagenbundel Jaarstukken 2022 (PS 05/23)

Inhoud

Specificaties van de balans	2
1. Immateriële vaste activa	2
2. Materiële vaste activa	3
3. Financiële vaste activa	5
Bijlage 3a FVA / Kapitaalverstrekking aan deelnemingen.....	5
Deelnemingen.....	6
1 Gemeenschappelijke regelingen (GR)	6
2 Vennootschappen en coöperaties	8
3 Verenigingen en stichtingen	16
4 Overige verbonden partijen	18
Bijlage 3b FVA / Verstrekte geldleningen	25
4. Reserves	35
5. Voorzieningen.....	37
5a. Transitoria inzake uitkeringen van het Rijk en EU.....	39
5b. Verloop transitoria - Ontvangen bijdragen	40
6. Vaste Schulden.....	42
7. Borg- en garantstellingen	43
Overige bijlagen	48
8. Informatie i.v.m. ontslagregelingen personeel	48
9. Modelstaten A en B paragraaf treasury	50
10. Toelichting begrotingsrechtmatigheid.....	55
11. Bijlagen jaarrekening i.o.m. BBV art. 24 lid 3c en 3d.....	56
11a. Lasten en baten per taakveld.....	58
11b. Verdeling taakvelden over programma's.....	61
11c. Sisa bijlage doeluitkeringen.....	64
12. Overzicht van de incidentele baten en lasten.....	81
13. Uitwerking paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing	91

De in deze bijlagen vermelde financiële cijfers betreffen bedragen in hele Euro, tenzij in de desbetreffende bijlage anders is vermeld.

Navigeren door deze bijlagebundel: Door in deze inhoudsopgave op het betreffende onderdeel te klikken

Terug naar de inhoudsopgave met muisklik onderaan iedere pagina op tekst "Provincie Noord-Brabant - Bijlagebundel..." of op [pag.](#)

[\[Link naar Jaarstukken 2022\]](#)

Specificaties van de balans

1. Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa

bijlage 1

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen/ verminderingen in het dienstjaar	Desinvesteringen	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin v/h dienstjaar	Methode van de afschrijving *	Boekwaarde per 1 jan 2022	Totaal van de afschrijvingen in 2022	Boekwaarde per 31 dec 2022
Agio op obligaties	256.328.087	-371.596	417.405	255.539.086	254.973.734	Looptijd obligaties L	1.354.353	239.756	325.596
Immateriële vaste activa	256.328.087	-371.596	417.405	255.539.086	254.973.734		1.354.353	239.756	325.596

* afschrijvingsmethode

A = Annuïtair

L = Lineair

2. Materiële vaste activa

Verloop van de materiële vaste activa

bijlage 2

Omschrijving	Oorspr. bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen / verminderingen in het dienstjaar	Oorspr. bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin van het dienstjaar	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan 2022	Totaal van de afschrijvingen in 2022	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec 2022
Investerings met economisch nut											
<u>Bedrijfsgebouwen</u>											
Provinciehuis	112.627.271	1.393.950	114.021.221	84.423.616	20 jaar	L	28.203.655	4.174.016			25.423.589
Renovatie Noordbrabants Museum	28.389.384		28.389.384	8.733.336	25 jaar	L	19.656.048	837.736			18.818.312
Beveiliging	2.443.339		2.443.339	2.443.338	10 jaar	L	0	0			0
Steunpunten	10.055.012	676.932	10.731.944	5.826.566	20 jaar	L	4.228.447	220.350			4.685.029
Waterstraat 16-18	2.396.141		2.396.141	1.870.477	20 jaar	L	525.664	131.416			394.248
Busremise Breda (ontwikkeling)	86.996	1.357.075	1.444.071	0	30 jaar	L	86.996	2.900			1.441.171
<u>Machines apparaten en installaties</u>											
Brandweerauto	48.880		48.880	16.294	15 jaar	L	32.586	32.587			0
Kantoorinnovatie	908.065		908.065	842.193	10 jaar	L	65.872	44.058			21.814
Materieel Provinciale wegen	4.133.892	204.434	4.338.326	1.937.928	Diverse	L	2.195.964	274.641			2.125.757
Telefooncentrale	983.424		983.424	484.112	15 jaar	L	499.312	65.562			433.751
Laadinfrastructuur	1.057.892		1.057.892	960.294	7 jaar	L	97.598	90.997			6.601
ICT & Automatisering	3.281.870	290.272	3.572.142	2.292.947	3 jaar	L	988.923	876.355			402.840
<u>Overige materiële vaste activa</u>											
Meubilair	2.220.392		2.220.392	2.220.393	Diverse	L	0	0			0
<u>Gronden en terreinen</u>											
Busremise Breda Grond	4.950	6.464.163	6.469.113	0	Geen		4.950	0			6.469.113
Gronden ontwikkelbedrijf	43.473.429	-553.584	42.919.845	0	Geen		43.473.429	0			42.919.845
Totaal investeringen met economisch nut											
		9.833.242					100.059.445	6.750.618			103.142.069
AF: In mindering gebrachte voorziening F							-26.343.540				-26.715.327
Totaal invest. economisch nut -/- voorziening							73.715.905				76.426.741

Investerings in de openbare ruimte met maatschappelijk nut

Oud voor 2017

Grond-, weg- en waterbouwkundige werken

Uit te voeren projecten	9.662.140		9.662.140	9.662.139	15 jaar	L	0	0			0
Wegeninvesteringen	526.404.127		526.404.127	436.032.309	15 jaar	L	90.371.818	20.572.823			69.798.995
Benutten (DVM)	10.404.754		10.404.754	9.646.905	15 jaar	L	757.849	373.080			384.769
N-261	78.900.000		78.900.000	34.269.898	15 jaar	L	44.630.102	5.260.000			39.370.102

Verloop van de materiële vaste activa

bijlage 2

Omschrijving	Oorspr.bedrag vd investering aan het begin v/h dienstjaar	Vermeerderingen / verminderingen in het dienstjaar	Oorspr.bedrag vd investering aan het einde v/h dienstjaar	Totaal van de afschrijvingen begin van het dienstjaar	Methode van de afschrijving	*	Boekwaarde per 1 jan 2022	Totaal van de afschrijvingen in 2022	Afwaardering wegens duur- zame waarde- vermindering	Bijdragen van derden direct gerelateerd	Boekwaarde per 31 dec 2022
Infraprojecten in voorbereiding	11.735.191		11.735.191	7.230.811	15 jaar	L	4.504.380	782.346			3.722.034
Monitoring meetnet	543.972		543.972	543.973	15 jaar	L	0	0			0
Komomleiding	9.278.174		9.278.174	3.554.625	15 jaar	L	5.723.549	618.545			5.105.004
<u>Nieuw m.i.v. 2017</u>											
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken											
Wegeninvesteringen	322.724.785	40.522.343	363.247.128	38.599.697	15 jaar	L	284.125.087	21.486.079		4.398.936	303.161.351
N-261	144.552		144.552	27.151	15 jaar	L	117.401	9.637			107.764
Komomleiding	4.848.136	-404.056	4.444.080	1.177.669	15 jaar	L	3.670.467	323.209		404.056	2.943.202
Overige materiële vaste activa											
Tot.inv.openb.ruimte met mij nut		40.118.287					433.900.654	49.425.719			424.593.222
Totaal Materiële vaste activa		49.951.529					533.960.098	56.176.337			527.735.290
Totaal In mindering gebrachte voorzieningen							-26.343.540				-26.715.327
Totaal materiële vaste activa -/- voorzieningen							507.616.558				501.019.963

*afschrijvingsmethode

A=annuitair

L=lineair

G=geen afschrijving

3. Financiële vaste activa

Bijlage 3a FVA / Kapitaalverstrekking aan deelnemingen

Kapitaalverstrekking aan deelnemingen 2022

Bijlage 3a

	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Deelnemingen in de loop van het jaar	Verminderings in de loop van het jaar	Restant bedrag aan het einde van het dienstjaar
Aandelenkapitaal GOB	1			1
Aandelenkapitaal Ruimte voor Ruimte	110.880			110.880
BV BOM Holding	50.828.137			50.828.137
Deelneming Claim Vennootschap BV	6.166			6.166
Deelneming Aviolanda	6.488.160			6.488.160
Deelneming Green Chemistry	2.300.000			2.300.000
Deelneming Monumentenfonds	2.058.000			2.058.000
Deelneming Ruimte voor Ruimte	24.997.520			24.997.520
Deelneming Pivotpark / OLSP	6.301.805			6.301.805
Totaal	93.090.670	0	0	93.090.670
<i>In mindering gebrachte voorziening E</i>	<i>-4.358.000</i>			<i>-4.358.000</i>
Balanswaarde	88.732.670			88.732.670

Deelnemingen

1 Gemeenschappelijke regelingen (GR)

1.1 Havenschap Moerdijk

De verbonden partij Havenschap Moerdijk kent een meervoudige structuur in een GR-NV constructie. De Gemeenschappelijke Regeling vervult het aandeelhouderschap en verzorgt de financiering van de NV. De bedrijfsactiviteiten vinden plaats in de NV. Hieronder worden de gegevens met betrekking tot de GR en NV gesplitst.

Publiek belang:	De Gemeenschappelijke Regeling Havenschap Moerdijk maakt het bestaan van Havenbedrijf Moerdijk NV mogelijk door het vervullen van het aandeelhouderschap ervan en het aantrekken van de financiering. Havenbedrijf Moerdijk is van groot belang voor de versterking van de economische structuur van Brabant en voor de werkgelegenheid in de regio.
Belang provincie:	50 % (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van Havenschap Moerdijk aan de doelstellingen van de provincie?

Op het Haven- en Industrierrein Moerdijk werken ongeveer 9,5 duizend mensen en indirect biedt het nog eens bijna 9 duizend banen, waarmee het stevig bijdraagt aan diverse actieplannen voor de economische versterking van West-Brabant en de werkgelegenheid in de regio. Verder is de Haven van Moerdijk een nationaal en Europees knooppunt van multimodale vervoersstromen, dat een belangrijke positie inneemt in de Vlaams Nederlandse Delta.

De aanwezige chemie op het terrein draagt bij aan innovaties op de cross sectorale ontwikkelingen van de biobased economy. Op het gebied van energie worden ook de mogelijkheden verkend om duurzame verbindingen tot stand te brengen door het hergebruik van warmte reststromen.

Conform de in juli 2014 vastgestelde Havenstrategie is het uitgangspunt hierbij een goede balans tussen waarde creatie, duurzaamheid en een veilige en leefbare regio (3P's). De ambitie is dat Moerdijk in 2030 hét belangrijkste knooppunt is voor duurzame logistiek, duurzame chemie en procesindustrie in de Vlaams- Nederlandse Delta. Randvoorwaarde hierbij is dat groei niet ten koste mag gaan van de veiligheid en leefbaarheid in de regio.

1.2 Zuidelijke Rekenkamer (ZRK)

Publiek belang:	Door onderzoek wil de rekenkamer voor Provinciale Staten en de burgers van de provincies Noord-Brabant en Limburg zichtbaar maken hoe publiek geld wordt besteed en wat er van de beleidsvoornemens terecht komt.
Belang provincie:	50% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van de ZRK aan de doelstellingen van de provincie?

De Zuidelijke Rekenkamer onderzoekt de doeltreffendheid, de doelmatigheid en de rechtmatigheid van het gevoerde bestuur van de provincies Noord-Brabant en Limburg.

- Doeltreffendheid: levert het beleid van het provinciebestuur de gewenste resultaten op?
- Doelmatigheid: zet de provincie de juiste budgetten zo goed mogelijk in voor de gewenste resultaten?

- Rechtmatigheid: werken de provincies volgens de in de wet gestelde regels?
De Zuidelijke rekenkamer tracht met haar onderzoek inzicht te verschaffen in de bestedingen van publiek geld en de realisatie van bijbehorende beleidsvoornemens.

1.3 Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost-Brabant (KCV)

Publiek belang: Regiotaxi vervoer als vangnet voor de ov-reiziger.
Belang provincie: 14,3% (begin en eind van het jaar: samenwerking van de Provincie en 6 gemeenten)

Wat is de bijdrage van KCV aan de doelstellingen van de provincie?

Met de gemeenschappelijke regeling Kleinschalig Collectief Vervoer Noordoost Brabant wordt een kwalitatief hoogwaardig stelsel van collectief vervoer nagestreefd ter voorziening in de behoefte aan openbaar vervoer, de instandhouding en verbetering van de bereikbaarheid van kleine kernen en het aanbod van adequate vervoersvoorzieningen. KCV is een aanvulling op het OV in met name het landelijk gebied waar geen regulier OV rijdt.

1.4 Omgevingsdienst Midden- en West-Brabant (OMWB)

Publiek belang: Verbetering van de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) in midden- en West-Brabant. De maatschappelijke outcome is een betere leefomgeving.
Belang provincie: 39% (o.b.v. de begroting 2023)

Wat is de bijdrage van OMWB aan de doelstellingen van de provincie?

De OMWB draagt met grotendeels wettelijke taken, net als de andere omgevingsdiensten, bij aan de provinciale doelstellingen die betrekking hebben op de verbetering van het naleefgedrag, het voldoen aan de kwaliteitscriteria 2.2 en het instrumenteel beleidskader.

1.5 Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant (ODZOB)

Publiek belang: Verbetering van de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving in Zuidoost-Brabant. De maatschappelijke outcome is bijdrage leveren aan een betere leefomgeving.
Belang provincie: 35% (o.BV de begroting 2023)

Wat is de bijdrage van ODZOB aan de doelstellingen van de provincie?

De ODZOB draagt met grotendeels wettelijke taken, net als de andere omgevingsdiensten, bij aan de provinciale doelstellingen die betrekking hebben op de verbetering van het naleefgedrag, het voldoen aan de kwaliteitscriteria 2.2 en het instrumenteel beleidskader.

1.6 Omgevingsdienst Brabant Noord (ODBN)

Publiek belang: Verbetering van de uitvoering van vergunningverlening, toezicht en handhaving in Brabant Noord. De maatschappelijke outcome is een betere leefomgeving.
Belang provincie: 39% (o.BV de begroting 2023)

Wat is de bijdrage van ODBN aan de doelstellingen van de provincie?

De ODBN draagt met grotendeels wettelijke taken, net als de andere omgevingsdiensten, bij aan de provinciale doelstellingen die betrekking hebben op de verbetering van het naleefgedrag, het voldoen aan de kwaliteitscriteria 2.2 en het instrumenteel beleidskader.

1.7 De Hollandse Waterlinies

Publiek belang: Behoud werelderfgoed van Hollandse Waterlinies
Belang provincie: 10%

Wat is de bijdrage van De Hollandse Waterlinies aan de doelstellingen van de provincie?

Het werelderfgoedcomité van UNESCO heeft in juli 2021 besloten om de Hollandse Waterlinies aan te merken als werelderfgoed. Deze Waterlinie loopt door 4 provincies: Noord-Holland, Utrecht, Gelderland en Noord-Brabant.

De vier provincies hebben besloten om samen de verantwoordelijkheid te nemen voor de instandhouding van dit werelderfgoed. Daarvoor is door hen het Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinies opgericht, als bestuurlijke samenwerking op grond van de Wet Gemeenschappelijke Regelingen.

De kerntaken van het Gemeenschappelijk Orgaan Hollandse Waterlinies zijn bescherming van de site, verantwoording afleggen over zaken die in de site spelen en (publieks)communicatie over de site. Het Gemeenschappelijk Orgaan waarborgt op die manier dat aan de internationale verplichtingen van Nederland richting UNESCO kan worden voldaan.

2 Vennootschappen en coöperaties

2.1 Enexis NV

Publiek belang: Altijd en overal in het voorzieningsgebied van Enexis kunnen beschikken over energie, tegen aanvaardbare aansluit- en transporttarieven.
Belang provincie: 30,8% (begin en eind van het jaar), Lid, tevens voorzitterschap en secretariaat AHC; stemrecht/voordrachtsrecht lid RvC (via AHC).

Wat is de bijdrage van Enexis aan de doelstellingen van de provincie?

De rol van Enexis is bepalend voor tijdige realisatie van de Brabantse energietransitie. Enexis is dan ook een strategische partner, waarbij de alliantie tussen Enexis en provincie door zowel concrete als strategische samenwerking een belangrijk fundament biedt voor het kunnen behalen van de doelstellingen ten aanzien van broeikasgasreductie en duurzame opwek. In de Brabantse Energieagenda is dit uitgewerkt.

Sinds 2021 is er landelijk en ook in het verzorgingsgebied van Enexis sprake van fors toenemende transportschaarste en juni 2022 heeft Tennet voor Limburg en Brabant afnameschaarste afgekondigd. De provincie heeft een handelingsperspectief ontwikkeld om de gevolgen voor Brabant zoveel mogelijk te verzachten. De samenwerking met Enexis is daarin een belangrijk onderdeel.

In 2022 heeft de AvA een nieuw strategisch plan vastgesteld en heeft Enexis dochteronderneming Fudura verkocht. Enexis, Stedin en Alliander hebben met het Rijk overleg gevoerd over een

afsprakenkader voor een mogelijke toekomstige toetreding door het Rijk om te waarborgen dat in de groeiende kapitaalbehoefte als gevolg van de energietransitie zal worden voorzien.

Op 10 februari 2023 heeft Enexis (na goedkeuring door de aandeelhouders) besloten om samen met het LEF (Limburgs Energie fonds) € 78,8 mln te investeren in het warmtenet van Mijwater. Enexis verkent daarmee en bereid zich voor op een toekomstige rol in de warmtevoorziening.

2.2 CSV Amsterdam BV

Publiek belang: Afhandeling van alle rechten en plichten die zijn voortgekomen uit de verkoop van Essent en Attero (namens de verkopende aandeelhouders van Essent en Attero).

Belang van de provincie: 30,8% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van CSV Amsterdam BV aan de doelstellingen van de provincie?

CSV Amsterdam BV is een Special Purpose Vehicle, opgericht om de verkoop van Essent en Attero financieel af te wikkelen.

2.3 Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV

Publiek belang: Afhandeling van alle rechten en plichten die zijn voortgekomen uit de verkoop van Essent (namens de verkopende aandeelhouders Essent).

Belang van de provincie 30,8% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van de PBE BV aan de doelstellingen van de provincie?

Publiek Belang Elektriciteitsproductie BV is een Special Purpose Vehicle, opgericht om de verkoop van Essent en Attero financieel af te wikkelen.

2.4 Brabant Water NV

Publiek belang: Veilig, betrouwbaar en betaalbaar drinkwater voor iedereen in het verzorgingsgebied. Publiek aandeelhouderschap wettelijk bepaald in Drinkwaterwet.

Belang provincie: 31,6% (begin en eind van het jaar), stemrecht/voordrachtsrecht, lid RvC/lid en voorzitter AHC.

Wat is de bijdrage van Brabant Water NV aan de doelstellingen van de provincie?

Brabant Water NV verzorgt de drink- en industriewatervoorziening aan ruim 2,5 miljoen klanten in Noord-Brabant. Brabant Water NV zorgt voor de winning, zuivering en distributie van water, dit tegen de laagst mogelijke kosten en met een hoge leveringsbetrouwbaarheid. Op grond van de Drinkwaterwet dienen drinkwaterbedrijven in publieke handen te zijn.

Brabant Water staat voor een aantal grote opgaves: het inspelen op klimaatverandering, verdroging en een toenemende watervraag.

2.5 Eindhoven Airport NV

Publiek belang:	Een goede bereikbaarheid van Brabant via de lucht, wat eraan bijdraagt dat Brabant aantrekkelijk is als vestigingsklimaat voor bedrijven en burgers.
Belang provincie:	24,5% (begin en eind van het jaar), stemrecht/voordrachtsrecht Lid RvC.

Wat is de bijdrage van Eindhoven Airport NV aan de doelstellingen van de provincie?

Eindhoven Airport gaat voor een optimale verbondenheid van Brabant, intern en internationaal. Om de concurrentiekracht te behouden moet de kwaliteit van de Brabantse infrastructuur in alle modaliteiten (inclusief ICT) minimaal op hetzelfde niveau zijn als dat van concurrerende regio's. In dat kader past onze ondersteuning voor de regio Eindhoven als Brainport, die inmiddels op landelijk niveau als mainport is aangemerkt. Een airport is daar een onlosmakelijk onderdeel in, om de (internationale) verbinding in brede zin te faciliteren.

2.6 Brabantse Ontwikkelingsmaatschappij (BOM Holding BV)

Publiek belang:	BOM zet zich in voor de duurzame versterking van de Brabantse economie. Samen met innovatieve ondernemers en partners wordt gebouwd aan een internationaal concurrerende economie die banen creëert, maatschappelijk relevante innovaties tot stand brengt en transitie versnelt.
Belang provincie:	De provincie houdt 100% van de aandelen in BOM Holding BV. Binnen de groepsstructuur heeft het ministerie van Economische Zaken & Klimaat in twee dochtervennootschappen (BOM Business Development & Foreign Investments BV en BOM Capital I BV) een minderheidsbelang van 49,9%. De provincie heeft stemrecht/voordrachtsrecht Lid RvC.

Wat is de bijdrage van de BOM aan de doelstellingen van de provincie?

De BOM is de ontwikkelingsmaatschappij van Noord-Brabant met als doel de realisatie van een veerkrachtige economie met een duurzaam concurrentievermogen in Noord-Brabant. Daarbij worden drie kerntaken onderscheiden:

- **Ontwikkelen:** Samen met bedrijven, kennisinstellingen en overheden stimuleert BOM innovatie en ondersteunt zij startups, scale-ups en het innovatief MKB bij de ontwikkeling van toekomstbestendige verdienmodellen;
- **Investeren:** BOM levert kennis en risicokapitaal, zodat innovatieve start- en scale-ups kunnen doorgroeien naar de volgende fase in hun ontwikkeling en duurzame energieprojecten daadwerkelijk van de grond komen;
- **Internationaliseren:** BOM trekt innovatieve buitenlandse bedrijven aan en ondersteunt Brabantse ondernemers bij het realiseren van groei op kansrijke buitenlandse markten.

BOM wil daarnaast, door intensieve samenwerking tussen deze drie kerntaken, op integrale wijze transitieprocessen tot stand brengen, zoals op het vlak van de energietransitie, een duurzame agrofoodketen, de zorg economie en ook de realisatie van integrale internationaliseringsprojecten.

2.7 Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte (RvR)

Publiek belang:	De eerdere uitgaven aan de sanering van de intensieve veehouderij, de glastuinbouw, de voormalige militaire terreinen en de sloop van overbodige bebouwing terug verdienen met de verkoop van ruimte voor ruimte-kavels en daarnaast in combinatie met de ontwikkeling van ruimte voor ruimtelocaties maatschappelijke meerwaarde creëren, zoals het oplossen van knelpuntsituaties in het buitengebied en natuurontwikkeling.
Belang provincie:	BV: 100% (begin en eind van het jaar) , stemrecht / voordrachtsrecht Lid RvC. CV: 99% (begin en eind van het jaar), stemrecht / commanditair vennoot.

Wat is de bijdrage van RvR aan de doelstellingen van de provincie

Conform de statenmededeling van 18 februari 2022 wordt in deze bijlage inzicht gegeven in de actuele ontwikkelingen en prestaties van Ontwikkelingsmaatschappij Ruimte voor Ruimte:

i. Maatschappelijke meerwaarde

Sinds 2016 ligt het aandeelhouderschap van RvR volledig bij de provincie. De provincie heeft deze gewijzigde governance benut om de opdracht van RvR te verbreden. Naast de terugverdienopgave heeft RvR de opdracht gekregen om een bijdrage te leveren aan het oplossen van actuele maatschappelijke (ruimtelijke) vraagstukken van de provincie en gemeenten. Zonder dat deze nieuwe rol strak is ingekaderd (en daarmee bewust flexibel is gehouden), is aan de hand van casuïstiek de afgelopen 5 jaar een nadere precisering gegeven aan deze ambitie.

In de praktijk blijken de actuele vraagstukken vooral betrekking te hebben op het saneren van overlastlocaties, binnenstedelijke herstructurering en de ontmanteling van verloederde campings. De woningbouwontwikkeling wordt grootschaliger op specifiek aangeduide plekken in het landschap met een meer gebiedsgerichte aanpak en met meer variatie in woning typologieën. Dit past beter in de huidige inzichten op de ruimtelijke inrichting van het buitengebied en de vraag naar goedkopere en betaalbare woningen. De strategie die RvR hanteert om aan ontwikkelingen te komen is tweeledig:

- a) Stel de verbrede aanpak op maatschappelijke vraagstukken altijd ten dienste van het belang om ruimte voor ruimte-titels en daarmee de terugverdienopgave te realiseren;
- b) Wordt partner van gemeenten door gezamenlijke belangen te creëren. Op deze wijze ontstaat prioritaire aandacht bij gemeenten in de medewerking en planologische begeleiding van de locatie-ontwikkelingen.

Met deze aanpak manifesteert RvR zich meer en meer als een maatschappelijk ontwikkelaar en zijn de afgelopen 5 jaar mooie resultaten behaald.

Op de website van RvR staat meer informatie over de projecten met een maatschappelijke meerwaarde, zie <https://www.ruimtevoorruimte.com/maatschappelijk> .

ii. *Terugverdienopgave Nadere Instructie II*

RvR heeft ruimschoots voldaan aan de afspraken uit de nadere instructie voor periode 2 (2019 tot en met 2022).

Afdracht aan provincie (€ mln.)		
	Afspraak Nadere instructie II	Realisatie 2019 t/m 2022
2019	7,6	8,8
2020	9,6	9,3
2021	12,8	16,8
2022	12,6	19,5
Totaal	42,5	54,4

De nieuwe nadere instructie voor periode 3 staat gepland voor vaststelling door de AvA in februari 2023.

iii. *Terugverdienopgave totale periode*

De prognose is dat het totale bedrag dat uiteindelijk terugverdiend moet worden €291,1 miljoen bedraagt:

- €166,1 miljoen sloop stallen onder RBV regeling
- €30,1 miljoen verbrede aanpak
- €19 miljoen door provincie betaalde rente bij voorfinanciering
- €75,9 miljoen uit te keren stimuleringsbijdragen aan gemeenten, waarvan circa €33,1 miljoen geprognosticeerd.

iv. *Stand van zaken terugverdienopgave*

Ultimo 2022 moet er nog ongeveer €52,4 miljoen worden terugverdiend exclusief de toekomstige stimuleringsbijdragen. RvR ligt hiermee op schema conform de actuele aandeelhoudersinstructie (die loopt tot 31 december 2032).

Om te voldoen aan de resterende terugverdienopgave moeten er nog ongeveer 780 ruimte voor ruimte titels verkocht worden door RvR. Daarvan zijn er ongeveer 440 in ontwikkeling of liggen vast in afspraken met gemeenten. Voor de overige 340 ruimte voor ruimte-titels ligt nog een acquisitieopgave en moet nog een locatie worden gezocht.

v. *Impact omgevingsverordening*

Naar verwachting treedt 1 januari 2024 de nieuwe Omgevingswet in werking en in lijn daarmee ook de Omgevingsverordening Noord-Brabant. Vooruitlopend daarop is in april 2022 een wijziging van de Interim Omgevingsverordening doorgevoerd. Dit heeft gevolgen voor het functioneren van RvR. Het biedt namelijk meer mogelijkheden voor gemeenten en private partijen om in het landelijk gebied ontwikkelingen te realiseren die eerder grotendeels waren voorbehouden aan RvR. Door het nemen van een mix aan maatregelen is het de verwachting dat RvR aan haar taakstelling - het terugverdienen van de in het kader van Ruimte voor Ruimte gedane uitgaven - kan blijven voldoen. De maatregelen stellen RvR in staat om

- Meer strategische grondposities te verwerven om zodoende een concurrerendere positie te creëren t.o.v. reguliere ontwikkelaars. Tevens kan RvR hiermee met de betreffende gemeente het gesprek aangaan over de mogelijkheden tot verdere ontwikkeling van de grond (traditionele werkwijze voor ontwikkelaars);

- Via een residuele berekening het aantal RvR-titels binnen een project te bepalen i.p.v. een vooraf bepaalde belasting van de projecten met een aantal RvR-titels. Hiermee is er voor RvR meer ruimte om maatschappelijk te ontwikkelen;
- Maatwerktitels te gaan gebruiken. Hiermee kunnen er ook andere type kavels/woningen worden ontwikkeld door RvR.
- Maatschappelijke relevantie te verkiezen boven winstmaximalisatie door het sturen op een rendement/Internal Rate of Return (IRR) los te laten. Daarbij wordt het mogelijk om winsten te gebruiken voor het realiseren van maatschappelijke doelen. Onttrekkingen uit de winsten t.b.v. maatschappelijke projecten vinden plaats na een balans- en uitkeringstest. Daarmee blijft er sprake van een risicobuffer voor eventuele tegenvallers.

2.8 Business Park Aviolanda BV (BPA)

Publiek belang:	Vanuit het economisch belang het bevorderen van Bedrijvigheid in de sector Aerospace & Maintenance, vanuit het belang van een goede ruimtelijke ordening het scheppen van vestigingsmogelijkheden voor bedrijven op een reeds lang bestaand bedrijventerrein, waardoor verdere aantasting van de ecologische hoofdstructuur bij de vliegbasis Woensdrecht wordt voorkomen.
Belang provincie:	60% (begin en eind van het jaar), stemrecht/ voordrachtsrecht Lid RvC.

Wat is de bijdrage van BPA aan de doelstellingen van de provincie?

Het BPA draagt bij aan het verzilveren van kansen voor het topcluster Aerospace & Maintenance die ontstaan door de komst van onderhoudswerk aan de F-35 naar Woensdrecht.

Dit doet BPA door het stimuleren van de verdere uitbouw van de Brabantse topsectoren en -clusters (met nadruk op F35, smart maakindustrie), waarbij mkb'ers meer direct moeten worden betrokken. Dit gebeurt onder andere via het Maintenance & Services Programma Brabant. BPA levert een bijdrage aan het Actieplan Economische Structuurversterking West-Brabant.

2.9 Nederlandse Waterschapsbank N.V.

Publiek belang:	Efficiënte financiering publieke sector.
Belang provincie:	0,12% aandelen (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Wat is de bijdrage van de NWB aan de doelstellingen van de provincie?

De NWB Bank levert een zeer belangrijke bijdrage aan de financiering van de publieke sector in Nederland: gemeenten, provincies, waterschappen, onderwijs- en zorginstellingen, woningbouwcorporaties. De bijdragen van de NWB aan de doelstellingen van het algemeen financieel beleid blijven verder beperkt tot het door hen uitgekeerd dividend dat bijdraagt aan:

- Het waarborgen van de zelfstandige financiële positie van de provincie;
- Het handhaven van een reëel sluitende begroting op korte en middellange termijn;
- Het verzekeren van een evenwichtige inkomstenontwikkeling.

2.10 NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank)

Publiek belang: Efficiënte financiering publieke sector.
Belang provincie: 0,07% (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Wat is de bijdrage van de BNG aan de doelstellingen van de provincie?

De BNG Bank levert een zeer belangrijke bijdrage aan de financiering van de publieke sector in Nederland: gemeenten, provincies, waterschappen, onderwijs- en zorginstellingen, woningbouwcorporaties.

De deelname van de provincie in de BNG is primair ingegeven om de financiële betrokkenheid bij enkele grote financiële instellingen die zich richten op de publieke sector tot uitdrukking te brengen. De deelname van de provincie is gering, ongeveer 0,07% van de aandelen.

De bijdragen van de NWB aan de doelstellingen van het algemeen financieel beleid blijven verder beperkt tot het door hen uitgekeerd dividend dat bijdraagt aan:

- Het waarborgen van de zelfstandige financiële positie van de provincie;
- Het handhaven van een reëel sluitende begroting op korte en middellange termijn;
- Het verzekeren van een evenwichtige inkomstenontwikkeling.

2.11 PZEM NV

Publiek belang: Activiteiten vooral gericht op Zeeland. Energienetwerkbedrijf Enduris, Energie centrales en trade. Het belang voor Brabant is zeer gering.
Belang provincie: 0,05% (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Wat is de bijdrage van PZEM NV aan de doelstellingen van de provincie?

PZEM NV is hoofdzakelijk georiënteerd op Zeeland met haar activiteiten. Het belang voor Brabant is historisch ontstaan en zeer gering. Aangezien het werkingsgebied van PZEM NV zich in Zeeland bevindt en er geen gezamenlijke projecten zijn is er geen bijdrage van PZEM NV aan de Brabantse beleidsprogramma's. PZEM is mede-aandeelhouders van KCB. (Tim?)

2.12 Pivotpark Holding BV

Publiek belang: Bijdragen aan de campusorganisatie die op een rendabele wijze de campus exploiteert, zodat het park zal uitgroeien tot een volwaardige open innovatie campus voor Life Sciences & Health met een focus op vroege medicijnontwikkeling in Brabant.
Belang provincie: 70,73% (begin en eind van het jaar), stemrecht.
Voordrachtsrecht voor twee leden van de RvC (uit voorgedragen leden door PNB wordt de voorzitter gekozen)

Wat is de bijdrage van Pivot Park aan de doelstellingen van de provincie?

Pivot Park als open innovatie campus draagt als bij aan de ontwikkeling van de topsector Lifesciences & Health. Pivot Park wordt doorontwikkeld naar een innovatief pharma ecosysteem met als belangrijke pijlers het innovatieprogramma en vastgoedontwikkeling, waarbij de provincie als financier een belangrijke rol vervult.

2.13 Green Chemistry Campus BV (GCC)

Publiek belang:	Versterken economische structuur van West-Brabant in het vervangen van fossiele in biograndstoffen en bevorderen van werkgelegenheid in de biobased economy.
Belang provincie:	60% (begin en eind van het jaar), stemrecht/ voordrachtsrecht Lid RvC.

Wat is de bijdrage van de GCC aan de doelstellingen van de provincie?

In zowel de Omgevingsvisie, Beleidskader Economie 2030 als in de uitvoeringsagenda Circulaire Economie 2021-2023 zijn beleidsdoelstellingen opgenomen met betrekking tot het vervangen van fossiele- met bio-grandstoffen. De GCC werkt aan een ondernemingsplan dat bijdraagt aan de grondstoffentransitie en zorgt voor continuïteit van de onderneming. Dit lukt als projecten van de GCC in aanmerking komen voor bijvoorbeeld het Just Transition Fund, als cofinanciering van deze projecten is geregeld en als JTF-projectaanvragers de GCC als landingsplaats kiezen.

2.14 Groen Ontwikkelfonds Brabant BV (GOB)

Publiek belang:	Het in de provincie Noord-Brabant versterken van de ontwikkeling en de realisatie van het Natuur Netwerk Brabant.
Belang provincie:	100 % (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Wat is de bijdrage van GOB aan de doelstellingen van de provincie?

Het GOB is verantwoordelijk voor het Natuur Netwerk Brabant en de Ecologische verbindingzones, hetgeen de basis vormt voor de doelstelling uit het bestuursakkoord 2020-2023 *Samen, Slagvaardig en Slim: Ons Brabant'* en het addendum op het bestuursakkoord *Samen bouwen aan de kwaliteit van Brabant*, namelijk het komen tot een hoogwaardige kwaliteit van de omgeving/water, Natuur, Milieu.

2.15 NV Monumenten Beheer Brabant

Publiek belang:	Behoud provinciaal erfgoed
Belang provincie:	72% (begin en eind van het jaar), stemrecht.

Wat is de bijdrage van Monumenten Beheer Brabant aan de doelstellingen van de provincie?

NV Monumenten Beheer Brabant zorgt voor de instandhouding van monumentaal Erfgoed in de provincie Noord-Brabant dat in bezit is van de NV. Momenteel zijn 10 monumentale panden in eigendom van NV Monumenten Beheer, die zo veel mogelijk worden verhuurd, zodat met de huurinkomsten kan worden gezorgd voor instandhouding van deze monumenten. In 2022 en 2023 vindt er een oriëntatie plaats op de activiteiten van NV Monumenten Beheer Brabant.

2.16 Brabant StartupFonds BV (BSF)

Publiek belang:	Sluitende financieringsketen voor innovatief MKB en ontwikkeling van innovaties financieel mogelijk maken.
Belang provincie:	100% (begin en eind van het jaar)

Wat is de bijdrage van Brabant Startup Fonds BV aan de doelstellingen van de provincie?

Sinds 2018 kent Brabant één gecentraliseerd valorisatiefonds: Brabant Startup Fonds B.V (BSF). Dit fonds is opgericht ter stimulering van de economische groei en ter versterking van de concurrentiekracht

van de Brabantse economie. Het BSF heeft een fondsvermogen van circa 30 miljoen euro en het ondersteunt innovatieve startups middels twee fondsdelen in de preseed en proof-of-concept fase (PoC) met converteerbare leningen, voor het ondersteunen van respectievelijk een marktintroductie dan wel de technische en commerciële haalbaarheid/validatie. Het PoC fondsdeel is mede gefinancierd door het Rijk (Ministerie van Economische Zaken en Klimaat) en dit is een close end fund terwijl het andere fondsdeel revolverend is. Het beleid van BSF is gericht op het verstrekken van converteerbare leningen aan startups waarvan minimaal 90% van de financieringen gedaan wordt binnen de innovatie-coalities of crossovers van innovatie-coalities conform het beleidskader economie 2030 'Visie op een toekomstbehoudende economie voor Brabant'.

3 Verenigingen en stichtingen

3.1 Inter Provinciaal Overleg (IPO) en BIJ12

Publiek belang:	Overheid
Belang provincie:	IPO: 9,63 % (begin en eind van het jaar), Lid van het bestuur. Bij12: 10,60% (begin en eind van het jaar), Lid van het bestuur

Wat is de bijdrage van het IPO aan de doelstellingen van de provincie?

Het Interprovinciaal Overleg zet zich in voor een slagvaardig en resultaatgericht provinciaal bestuur. Het IPO is in 1986 opgericht en is de belangenbehartiger van en voor de provincies in 'Den Haag' en 'Brussel'. Ook is het IPO het platform van de provincies voor innovatie en kennisuitwisseling.

Voor ondersteuning op het gebied van vitaal platteland en de fysieke leefomgeving is door het IPO in 2014 Bij12 opgericht. BIJ12 doet het werk voor de provincies vanuit de volgende units:

- Natuurinformatie en Natuurbeheer
- Faunazaken
- Adviescommissie Schade Grondwater
- Subsidierегeling opruiming drugsafval
- Gemeenschappelijke Beheerorganisatie Provincies
- Stikstof en Natura 2000

3.2 Huis van de Nederlandse Provincies

Publiek belang:	Belangenbehartiging voor Nederlandse provincies bij EU instellingen in Brussel.
Belang provincie:	8,33 % (begin en eind van het jaar), lid van het bestuur.

Wat is de bijdrage van het HNP aan de doelstellingen van de provincie?

Het HNP vervult als vooruitgeschoven post een signalerende functie en is een platform voor de gezamenlijke belangenbehartiging van de provincies en het IPO in Brussel. Provincies moeten voldoen aan de wet- en regelgeving die zijn oorsprong vindt in Brussel en zijn verantwoordelijk voor de uitvoering en handhaving van veel Europese regels en beleid. Het is belangrijk om bij de ontwikkeling van provinciaal beleid rekening te houden met Europese wet- en regelgeving en beleidskaders.

3.3 Stichting Brabant C Fonds

Publiek belang:

Versterken en vergroten en kunst- en cultuuraanbod in Brabant van nationaal en internationaal niveau om daarmee de nationale en internationale aantrekkingskracht van Brabant te vergroten en bijdragen aan vernieuwing van financiering in cultuur.

Belang provincie:

100% (begin en eind van het jaar), benoeming schorsing en ontslag leden RvT.

Wat is de bijdrage van Brabant C Fonds aan de doelstellingen van de provincie?

De missie van Brabant C is kunst en cultuur van (inter)nationaal niveau in Brabant mogelijk te maken en tevens het cultuursysteem van Brabant te versterken door op een vernieuwende manier te investeren. Brabant C bouwt aan netwerken, gaat actief op zoek naar projecten (scouten en aanjagen) en kiest voor de gevraagde (co)financiering een bij dat project passende vorm. Dat kan een participatie, een garantstelling, een lening of een subsidie zijn.

Brabant C heeft in 2022 de stap gezet richting het vergroten van de maatschappelijke impact van de financieringen door een regeling te openen die is gericht op verbinding met andere maatschappelijke opgaven.

3.4 Stichting Beheer Museumkwartier

Publiek belang:

Exploiteren en beheren van het vastgoed en de installaties in het museumkwartier.

Belang provincie:

75% (begin en eind van het jaar), benoeming schorsing en ontslag leden RvT.

Wat is de bijdrage van Museumkwartier aan de doelstellingen van de provincie?

Het Museumkwartier is in eigendom van de gemeente Den Bosch en de provincie. Het gedeelde eigendom is de reden om een beheersstichting op te richten.

3.5 Stichting Leisure Ontwikkel Fonds Noord-Brabant (LOF)

Publiek belang:

Creëren van aantrekkelijke locaties/parken om vrije tijd te besteden.

Belang provincie:

50% (begin en eind van het jaar), lid van de raad van deelnemers.

Wat is de bijdrage van LOF aan de doelstellingen van de provincie?

Het LOF verstrekt marktconforme geldleningen aan innovatieve leisure-projecten. Doelen zijn meer bezoekers aan te trekken die langer in Brabant verblijven en met hun bestedingen bijdragen aan de Brabantse economie én het leefklimaat voor de Brabanders met een kwalitatief goed bezoekbaar leisure-aanbod te versterken.

In 2022 heeft er een evaluatie en een update van de financieringsinstrumentarium plaatsgevonden.

3.6 Stichting La Vuelta Holanda

Publiek belang:	Het topsportevenement inspireert en verbindt Brabanders op cultureel, economisch en sportief vlak.
Belang provincie:	15% (begin en eind van het jaar), lid van de stuurgroep.

Wat is de bijdrage van de Stg. La Vuelta Holanda aan de doelstellingen van de provincie?

Sport als doel met het realiseren van de start van de Vuelta in Nederland met als inspirerende waarde voor de burgers in Nederland. Sport als middel met sociaal maatschappelijk en economisch effect voor de burgers in Nederland/Noord-Brabant.

Door in de aanloop naar het event het activeren van side events (ca 200) op het gebied van mobiliteit, cultuur, erfgoed en economie draagt zij bij aan de doelstellingen van de provincie op deze werkvelden.

4 Overige verbonden partijen

4.1 Fonds Nazorg Gesloten Stortplaatsen provincie Noord-Brabant

Publiek belang:	Beheer vermogen voor nazorg gesloten stortplaatsen.
Belang provincie:	100% (begin en eind van het jaar), GS vormen AB, twee gedeputeerde vormen DB

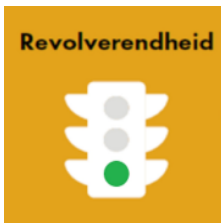
Wat is de bijdrage van het Nazorgfonds aan de doelstellingen van de provincie?

Het Nazorgfonds draagt bij aan de wettelijke taak van de provincie om eeuwigdurende nazorg uit te voeren op de gesloten stortplaatsen om daarmee het milieu te beschermen.

		Fonds-in-fonds	Directe investeringen	Subfondsen
Doel	Startbedrag + €10 mln COL	€ 37.925.000	€ 33.825.000	€ 40.750.000
	Uitzettingen	€ 63.102.000	€ 53.894.000	€ 27.440.000
	Uitgroeifonds	€ 25.177.000	€ 20.069.000	€ -13.310.000

*Waarvan €11,3 miljoen in ontwikkelfonds, €9,3 miljoen in F2F ecosysteem en €1,1 miljoen i.v.m. COVID

KPI: Het fonds heeft aan het einde van de looptijd dezelfde nominale waarde als bij aanvang

Norm: De verwacht eindwaarde is in 2037 gelijk aan € 125 miljoen. Nominale instandhouding van EUR 125 miljoen fondsomvang d.w.z. TVPI = 1.

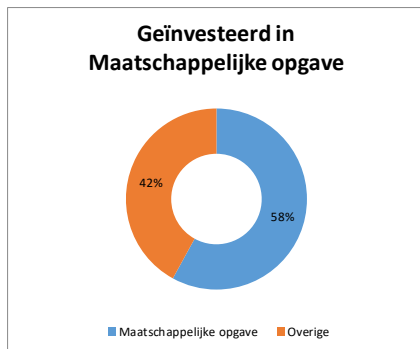
Waar staan we nu?
Huidige TVPI = 1,86
De waardeontwikkeling van de IFB-portefeuille is positief, met een TVPI van 1,86 zitten we qua waardeontwikkeling ruim boven cumulatieve investeringen en kosten.

KPI: Het innovatiefonds verleidt andere financiers om zo veel mogelijk geld beschikbaar te krijgen voor innovatieve MKB-bedrijven in Noord-Brabant.

Norm: Met de oorspronkelijke €125 miljoen aan in het fonds gestorte middelen mobiliseert het innovatiefonds minimaal €250 miljoen aan middelen van andere financiers - dit komt neer op een multiplier van 3.

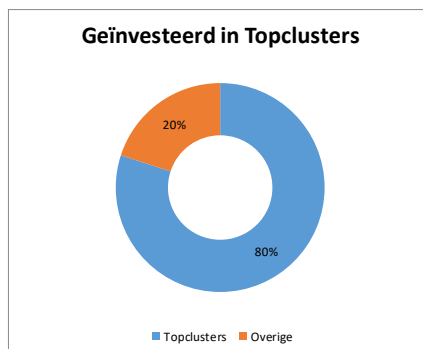
Waar staan we nu?
Bij alle investeringslijnen is de multiplier met 5 ruim groter dan 3.

KPI: Bijdragen aan nieuwe oplossingen voor maatschappelijke opgaven middels innovaties in bijvoorbeeld duurzame agro-foodketens, gezond ouder worden, slimme mobiliteit en duurzame energie.

Norm: De totale investeringsportefeuille van het Innovatiefonds bestaat voor 40-50% uit bedrijven die zich richten op maatschappelijke opgaven.

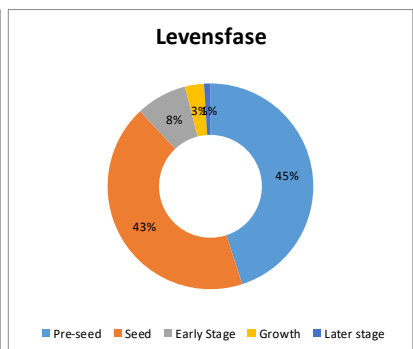
Waar staan we nu?
Het aandeel van de participaties met een bijdrage aan een van de vier maatschappelijke opgaves (duurzame agrofoodketen, gezond ouder worden, slimme mobiliteit en duurzame energie) ligt met 58% van het geïnvesteerd vermogen boven het gestelde doel.

KPI: Het innovatiefonds versterkt de Brabantse economie en bevordert de werkgelegenheid door ondersteuning van innovatieve MKB-bedrijven in de (cross-overs van) topclusters van Brabant: hightech systems & materialen, life sciences, biobased economy, agrofood, logistiek en maintenance en de hiermee samenhangende sectoren.

Norm: De totale investeringsportefeuille van het Innovatiefonds bestaat voor 50-60% uit bedrijven uit (cross-overs van) topclusters.

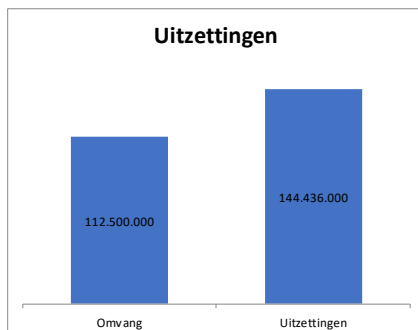
Waar staan we nu?
Zowel in geïnvesteerde bedragen als in aantallen investeringen ligt IFB met een realisatie van meer dan 80% ruim boven de doelstelling uit het IFB fondsplan.

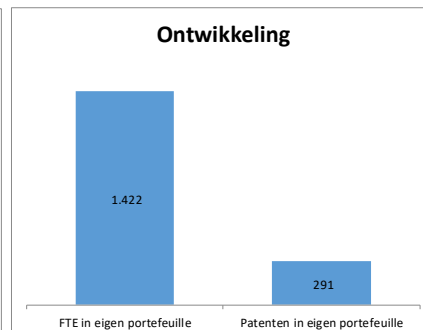
KPI: Sluiten van de keten van financieringsmogelijkheden voor innovatieve MKB-bedrijven in de topclusters van Noord-Brabant. Met name in de (Pre-)Seed, Early stage en Growth fasen van bedrijfsontwikkeling is het marktfaal het meest prominent is.

NORM: De totale investeringsportefeuille van het Innovatiefonds Brabant bestaat voor minimaal 60% uit bedrijven in de (Pre-)Seed, Early Stage en Growth fasen van innovatieve MKB-bedrijven en consortia.

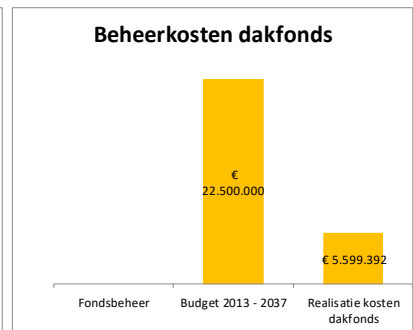
Waar staan we nu?
Bij de huidige investeringen is dit 90% en voldoet daarmee ruim aan de norm.

Waar staan we nu?
Het bedrag dat is uitgezet, in participaties en toezeggingen (gecommitteerd), ontwikkelt zich goed, zowel bij Direct Investments als bij F2F en F2F ecosysteem. Het ontwikkelfonds blijft enigszins achter in deze ontwikkeling. Daarmee houden we de ruimte voor kleine vroege fase tickets beschikbaar. De focus ligt nog meer op participaties in de vroege fase, waarmee we tevens via Venture Building de aanvragen naar een hogere kwaliteit tillen.
Het bedrag dat is uitgezet is hoger dan het startvermogen, dankzij de positieve exits.
Eind 2021 is €10 mln uit het Biobased Fund toegevoegd aan het

Waar staan we nu?
Het aantal FTE van de bedrijven in eigen portefeuille 1.422 (t.o.v. 1.327 vorig jaar) en er zijn 291 patenten aangevraagd (t.o.v. 125 vorig jaar). Deze stijging van het aantal patenten is te verklaren door toename van het aantal patent "families", dus niet enkel individuele patenten.

Waar staan we nu?
De beheerkosten van het dakfonds over de periode 2013 - 2021 liggen onder het geïmprognoseerde bedrag. De totale cumulatieve kosten lagen eind 2021 bijna €1 miljoen boven de prognose uit 2013. Dat wordt met name verklaard door het duidelijk hogere investeringstempo dan verwacht.

Brabant C Fonds

Provincie Noord-Brabant

Doel:
Brabant C versterkt en vergroot het kunst en cultuuraanbod van Brabant om daarmee de nationale en internationale aantrekkingskracht van Brabant te vergroten. Brabant C versterkt het cultuursysteem en draagt bij aan vernieuwing van financiering in cultuur.

Brabant C fonds	
Fondsomvang	€ 36.300.000
Verplichting	€ 29.600.000
Restant	€ 6.700.000

Revolverendheid

KPI:
Over revolverendheid zijn geen afspraken gemaakt in relatie tot het totale fonds. In plaats daarvan zijn afspraken gemaakt over het te realiseren aandeel leningen in enig jaar. Zie hieronder 'aandeel leningen'.

Norm: -

Waar staan we nu?
-

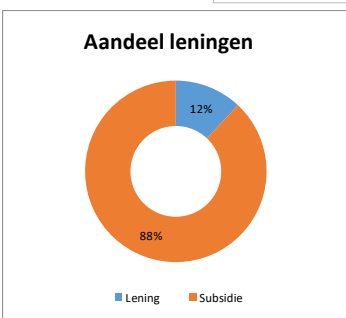
Multiplier

KPI:
Het Brabant C Fonds realiseert een multiplier van minimaal 3.

Norm: ≥ 3

Waar staan we nu?

In 2022 is een multiplier van 3,3 gerealiseerd.

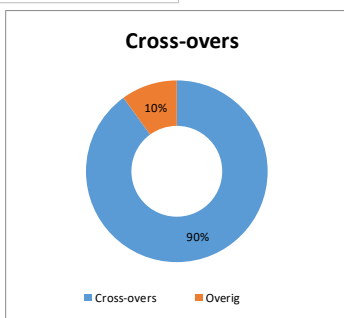

KPI: Het aandeel leningen van de jaarlijks uitgezette middelen stijgt vanaf 2017 met gemiddeld 4% per jaar, met een middellange termijn perspectief van minimaal 15% in 2017 naar tenminste 35% eind 2022.

NORM: voor 2022 35%

Waar staan we nu?

In 2022 is 12% van de middelen in de vorm van leningen of garantstelling beschikbaar. Dit is ruim lager dan de beoogde 35%. In 2022 is in totaal € 705.448 aan middelen verstrekt, waarvan € 82.147 als lening. In 2022 krabbelde de culturele sector langzaam weer op na corona. Gevolg is dat er relatief veel ontwikkelprojecten zijn aangevraagd, die geen leningcomponent kennen. Daarnaast is in 2022 de pilot regeling matching impactprojecten ingevoerd, die eveneens geen lening component kent. Eind 2022 komt de stroom grote aanvragen met lening component weer op gang. In 2022 heeft Brabant C € 65.100,- aan aflossing ontvangen.

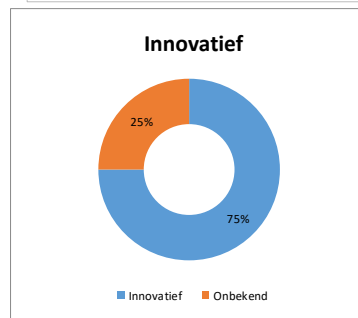

KPI: Het percentage gerealiseerde projecten waarin wordt samengewerkt met partijen buiten de culturele sector (te meten in gerealiseerde cross-overs en samenwerkingen)

NORM: Minimaal 70%

Waar staan we nu?

Het percentage projecten dat cross-overs heeft gerealiseerd en dat samenwerkt met andere partijen buiten de sector is 90%. Daarmee is deze KPI behaald.

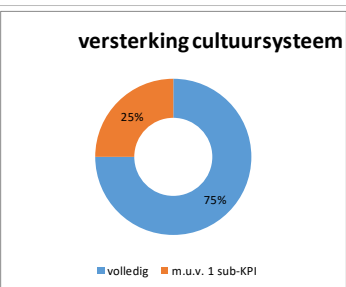

KPI: Percentage gerealiseerde projecten dat vernieuwend en innovatief is (te meten in associaties innovatief en onderscheidend)

NORM: Minimaal 50%

Waar staan we nu?

Deze doelstelling wordt gemeten aan de hand van het innovatieve en onderscheidende karakter van de projecten (publieksmeting). Het percentage projecten dat als vernieuwend en innovatief wordt beschouwd is 75%, daarmee voldoet Brabant C aan de norm van minimaal 50%. Deze KPI is behaald.

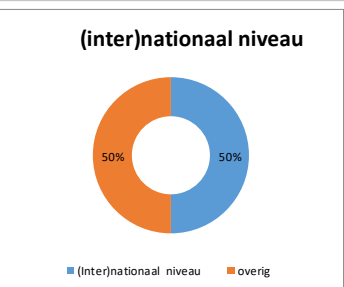

KPI: Percentage gerealiseerde projecten dat het cultuursysteem versterkt (te meten in duurzaamheid en publieksbeleving)

NORM: Minimaal 60%

Waar staan we nu?

Op basis van de onderliggende KPI's (aantal projecten waarvan verwacht wordt dat voorzetting is gewaarborgd; aantal projecten dat de doelstellingen behaalt met betrekking tot de gewenste doelgroepen; NPS (Net Promoter Score) en kwaliteit; bijdragen aan een positieve attitude ten opzichte van kunst & cultuur in het algemeen en het aanzetten tot bezoek aan andere kunst en cultuurvormen) stellen we vast dat de doelstelling van Brabant C is behaald. 75% van de projecten scoort een voldoende of hoger als het gaat om aanzetten tot het bezoeken van van kunst en cultuur. 100% van de projecten scoort op de vier andere onderliggende KPI's voldoende of hoger.

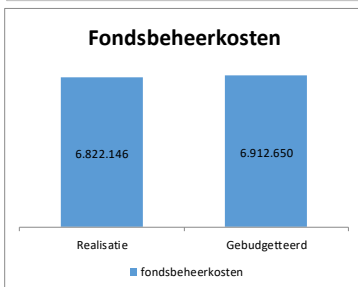

KPI: Percentage gerealiseerde projecten van aantoonbaar (inter)nationaal niveau (te meten in aandeel (inter)nationale bezoekers, aantal publicaties en nominaties/awards van (inter)nationaal niveau)

NORM: Minimaal 60%

Waar staan we nu?

Op basis van de onderliggende KPI's is vastgesteld dat de doelstelling van Brabant C gedeeltelijk is behaald. Het aandeel (inter)regionale bezoekers is voor alle projecten op een redelijk niveau, echter het aandeel internationale bezoekers is bij bijna alle projecten te weinig. Dit is te verklaren door de invloed van Covid-19. Het aandeel projecten met media exposure in landelijke en/of internationale pers/media is 75% en het aandeel projecten met (inter)nationale nominaties en awards staat op 50%. Twee van de drie sub-KPI's komen daarmee niet boven de 60%, daarmee is deze KPI gedeeltelijk behaald.

Waar staan we nu?

De totale fondsbeheerkosten liggen binnen het gebudgetteerde niveau. De gerealiseerde beheerskosten 2015-2022 bedragen € 6.822.146,-

Brabant Startup Fonds

Doel: Het Brabant Startup Fonds financiert kansrijke startende ondernemingen in Noord-Brabant die innovatief en kennisintensief zijn. Het fonds helpt hen om van idee tot product-marktfit te komen en (vervolg)investeerd aan te trekken. Zo zorgen we voor blijvende impact voor de provincie Noord-Brabant.

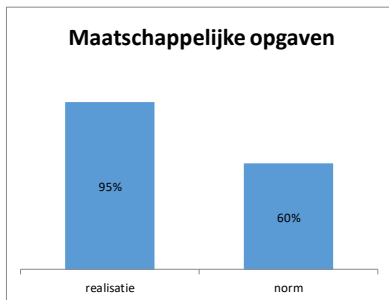
	PNB fonds		VFF-fonds
Fondsomvang	€ 10.000.000		€ 10.000.000
Verplichtingen (t/m 31 dec.)	€ 8.120.000		€ 5.267.000
Aanwendbaar	€ 1.880.000	A	€ 4.733.000
Aanwendbaar PNB revolverend	€ 434.794	B	
Valorisatiemiddelen	€ 9.868.696		
Verplichtingen	€ 7.168.767		
Aanwendbaar Valorisatiemiddelen	€ 2.699.929	C	
Af: verplichting tbv fondsexploitatie VFF			€ -1.700.000
Aanwendbaar voor toekenning	€ 5.014.723	A+B+C	€ 3.033.000

KPI: Start van de financieringsketen.
Norm: De verwachte revolverendheid van het fonds is 50% op de uitzettingen.
Waar staan we nu?
 De leningen hebben een looptijd van 6 jaar, daarom kan pas omstreeks 2025 een eerste indicatie worden gegeven over de mate van revolverendheid. In 2021 is de eerste lening ad € 350.000 in het PNB fonds 2018 terugbetaald. Er staan nu een aantal leningen op het punt om terug te betalen. Verder is er 1 lening in 2021 ad € 200.000 afgeboekt en nu zijn er meer leningen die op afboeking staan, hetgeen volgens het karakter van het fonds en de daarmee verbonden revolverendheid is.

KPI: Verleiden van andere financiers.
Norm:
PNB fonds 2018
 Met € 10 miljoen mobiliseert het Brabant Startup Fonds minimaal € 20 miljoen aan middelen van andere financiers. Een multiplier van 3.0
VFF:
 Met € 10 miljoen mobiliseert het Brabant Startup Fonds minimaal € 40 miljoen aan middelen van andere financiers. Een multiplier van 5.0
Waar staan we nu?
PNB fonds 2018:
 Op basis van cofinanciering bedrijven, cofinanciering op fondsniveau en herinvesteringen bedraagt de multiplier 9.1 (t/m 31 december 2022).
VFF:
 € 5,2 mio co-financiering en vervolfinanciering per ultimo 2022 [0.5]

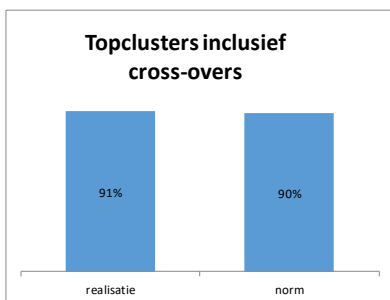

KPI: Bijdragen aan maatschappelijke opgaven:

- Duurzame Agro & Food ketens
- Gezonder ouder worden
- Slimme mobiliteit
- Duurzame energie

NORM: 60% van de financieringen wordt gedaan op het gebied van de ontwikkeling van nieuwe oplossingen voor maatschappelijke opgaven

Waar staan we nu?
 In 4,5 jaar van het fonds (1 juli 2018 - 31 december 2022) zijn 61 leningen gecommitteerd, waarvan 58 aan bedrijven die werken aan een maatschappelijke opgave. Daardoor staat de realisatie voor bSF totaal op 95%.

KPI: Versterken van innovatieve groei in Brabant door leningen te verstrekken aan bedrijven in sleuteltechnologieën en versnellingsopgaven:

- High-tech Systems & Materials
- Life Sciences & Medische Technologie
- (Agro)food
- Biobased Economy
- Maintenance
- Logistiek

NORM: Percentage gerealiseerde leningen aan startups die actief zijn in één van de sleuteltechnologieën
 De ambitie sleuteltechnologieën is 90%

Waar staan we nu?
 In de 4,5 jaar (1 juli 2018 - 31 december 2022) zijn 61 leningen gecommitteerd, waarvan 56 leningen onder de sleuteltechnologieën vallen of direct gelieerd zijn. Daardoor staat de realisatie voor bSF totaal op 91%.

Fondsbeheerkosten + fondsomvang

Fondsbeheerkosten
 De exploitatiekosten voor een fonds dat zich richt op startups in vroege fase van innovatie liggen normaal gesproken tussen de 1,5% en 2,5 %. De fondsbeheerkosten bij het Brabant Startup Fonds lagen in 2022 op circa € 350k en blijven daarmee onder de minimale norm obv werkelijke AuM i.a.d.: 1,21% en relatief laag. Vanwege het feit dat het Brabant Startup Fonds laag revolverend is, worden de kosten voor het fondsmanagement PNB fonds 2018 niet ten laste gebracht van het fonds, maar als aparte exploitatiekosten opgenomen. Vanuit het VFF fondsmiddelen worden wel exploitatiekosten gefinancierd.

Uitbreiding fondsomvang
 In het 2e halfjaar van 2022 is de derde overname, portfolio van Ondernemerslift+ on hold gezet. Over de overname van de portfolio van Ondernemerslift+ zal tussen de Provincie en Ondernemerslift+ opnieuw ambtelijke en bestuurlijke overeenstemming moeten gaan komen.

De Vroege Fase Financiering is in 2021 / begin 2022 toegekend en RvO en Provincie voegen ieder € 5 miljoen aan het fondsvermogen toe, zodat ook in de komende jaren nog leningen verstrekt kunnen worden aan startups. Met uitzettingen VFF gaat het hard.

Doel:
Het aanjagen en versnellen van energiebesparing en opwekking van duurzame energie in Brabant door bij te dragen aan de financiering van bewezen duurzame energie technieken.
Inzetten op grootschalige uitrol van bewezen en beproefde technieken voor max. CO₂ reductie. Overbrugging om energieprojecten in de exploitatiefase te krijgen.

Gebaseerd op
jaarrapportage 2022 met
peildatum 31-12-2022

	Energiefonds
Fondsomvang	€ 60.000.000
Geïnvesteed	€ 27.989.686
Toegezegd	€ 11.948.314

Revolverendheid

KPI: Het fonds heeft aan het einde van de looptijd dezelfde nominale waarde als bij aanvang.
De naar investering gewogen gemiddelde looptijd van de investeringen.

- Norm:**
- De verwachte eindwaarde is in 2037 gelijk aan € 60 miljoen.
 - De verwachte eindwaarde van het fonds is na 3 jaar en elk opvolgend jaar groter of gelijk aan de initiële.
 - De gewogen gemiddelde looptijd is < 12 jaar.

Waar staan we nu?
De revolverendheidsratio van het fonds is 1,5. Als de ratio op minimaal 1 ligt, betekent het dat verwacht mag worden dat de waarde van het fonds aan het einde van de looptijd minimaal € 60 miljoen bedraagt.

Multiplier

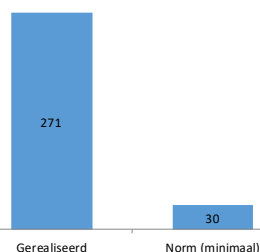

KPI: Het Energiefonds verleidt andere financiers om zo veel mogelijk geld beschikbaar te krijgen voor energieprojecten in Noord-Brabant.

Norm: Met € 60 miljoen aan middelen mobiliseert het energiefonds minimaal € 240 miljoen aan middelen van andere financiers, een multiplier van minimaal 4. (multiplier van 2 voor het ontwikkelingsfonds multiplier van 4 voor het warehousefonds)

Waar staan we nu?
De Financieringsmultiplier Warehousefonds komt uit op 13,6 ruim boven het minimum van 4 (gebaseerd op het maximum van 25% financiering).

Kg CO₂ reductie per geïnvesteerde euro

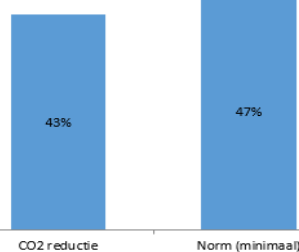

KPI: De minimale CO₂ reductie per geïnvesteerde euro.

Norm: > 30 kg CO₂ besparing per 1 euro investering.

Waar staan we nu?
De realisatie ligt ruim boven de norm voor de portefeuille van 30kg.

CO₂ reductie en ingezet fondsvermogen

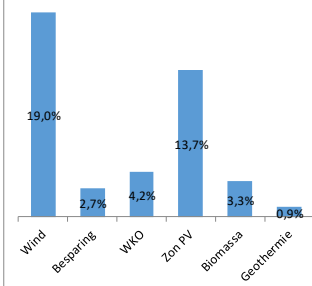

KPI: De gerealiseerde grootheden van de maatschappelijke opgave in aantallen en vermogen (CO₂ reductie en ingezet fondsvermogen).

Norm:
Lineair oplopend: ieder jaar 4% van de doelstelling. Totaal 17.200 (voorheen 3.600) kton over de gehele looptijd.

Waar staan we nu?
De KPI betreft de hoeveelheid gerealiseerde CO₂-reductie als percentage van de totale doelstelling van het fonds over haar levensduur. Aan de doelstelling is net niet voldaan; cumulatieve besparing 7.337 kton CO₂, dat is gelijk aan 42,7% van 17.200 kton (bijgesteld n.a.v. evaluatie 2021).

Technologieaandeel

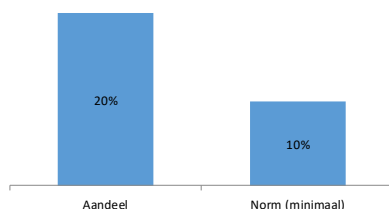
KPI: De maxima van de gerealiseerde grootheden van de maatschappelijke opgave over het fondsvermogen.

NORM:
A Maximaal 33% per technologie.
B Aantoonbare inspanning in financiering van kleinschalige projecten.

Waar staan we nu?

- De gerapporteerde KPI betreft altijd het aandeel van de technologie waarin het meeste is geïnvesteerd.
- Aandeel kleinschalige projecten in portfolio is 20,4%

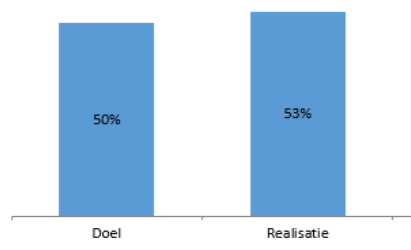
Aandeel kleinschalige projecten

Norm:
Minimaal 10%

Waar staan we nu?
Het kleinschaligheidsaandeel is een minimum dat wordt gesteld aan de inspanning om ook kleinschalige projecten te realiseren door middel van bundeling ervan binnen het partnershipconcept. Hiertoe berekenen we het aandeel kleinschalige projecten vanaf het moment dat een indicatief aanbod is uitgestuurd. Deze KPI ligt ruimschoots boven het minimum van 10%. Verder mag het aandeel van een project nooit hoger zijn dan 10% van de fondsgrootte, dit is een absoluut maximum van € 6.000.000 per investering.

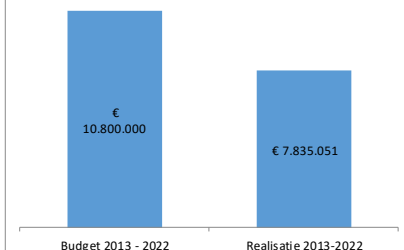
Projectaandeel Burgerparticipatie

Norm:
Minimaal 50%

Waar staan we nu?
Het doel is om vanuit EFB ook oog te hebben voor lokale groepen van burgers en bedrijven. Het EFB ziet dat zij steeds vaker ook grote initiatieven ontplooiën. Om deze reden is ook het aandeel burgerparticipatie inzichtelijk gemaakt, deze bedraagt 53%

Fondsbeheerkosten

Waar staan we nu?
De totale kosten liggen lager dan begubudgetteerd. De huidige kostenstructuur biedt ruimte om het team uit te breiden met capaciteit voor management van de investeringsportefeuille. Naar aanleiding van de evaluatie in 2021 is het fondskostenplafond aangepast van gemiddeld 2% naar 3%.

Groen Ontwikkelfonds Brabant

Provincie Noord-Brabant

Doel:

Het Groen Ontwikkelfonds Brabant BV (GOB) heeft als doelstelling het realiseren van het volledige Natuur Netwerk Brabant. Het GOB is opgericht op 1 mei 2014 en het fonds loopt door tot en met 2027.

Het GOB gaat het provinciale- en Rijksdeel van het Natuurnetwerk Brabant (NNB) realiseren. Het provinciale deel wordt gefinancierd met provinciale middelen en het Rijksdeel met Rijksmiddelen in de vorm van geld of grond.

	in €	in grond
Fondsvomvang	€ 218.441.172	64.943.966
Verplichting	€ 150.568.390	2.229.217
Restant	€ 67.872.782	67.173.183

Revolverendheid

KPI: Geen of nauwelijks revolverendheid

Norm: -

Waar staan we nu?

Multiplier

KPI: De totale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C versus de provinciale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C.

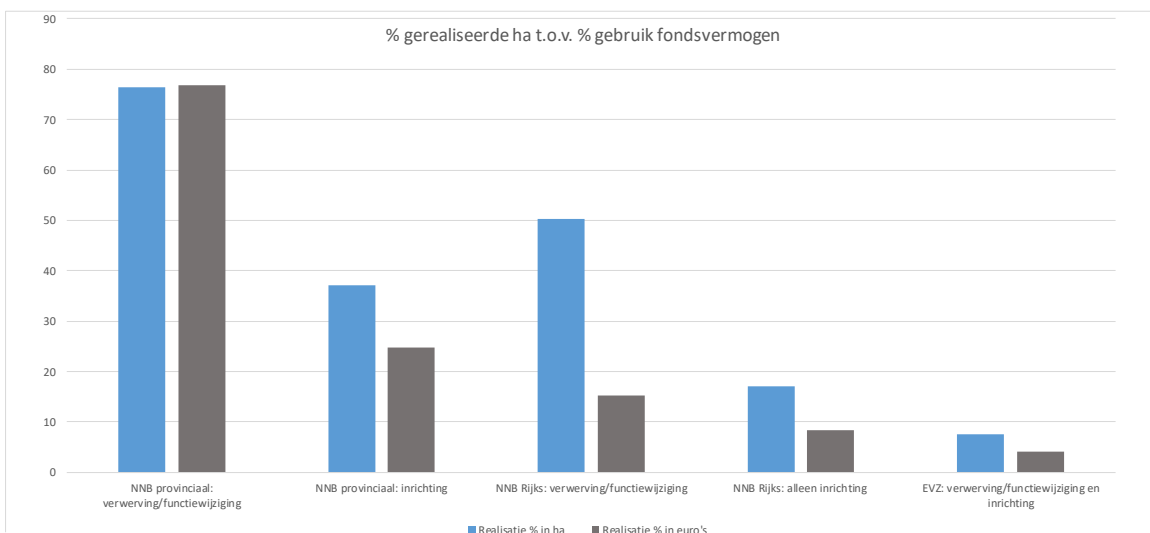
Norm: De multiplier ≥ 2 voor het provinciale deel van het NNB.

Waar staan we nu?

De multiplier is 2 (over de periode 2014- 1-7-2022).

Omschrijving KPI's	Normen	Toelichting voortgang
1. Het aantal gerealiseerde ha per jaar voor verwerving en inrichting in het rijksdeel, het provinciale deel en de EVZ.	Aantal hectares per jaar.	239 ha verworven provinciaal en Rijksdeel, 24 ha ingericht provinciaal en Rijksdeel, 23 ha EVZ gerealiseerd (in de periode 1-1-
2. De mate van uitputting van het fonds. Het nog beschikbare vrije fondsvermogen is groot genoeg om de nog te realiseren maatschappelijke opgave binnen de gestelde kaders waar te maken.	Percentage gerealiseerde maatschappelijke opgave ten opzichte van het procentueel gebruik van het fondsvermogen.	Ja. Zie tabel "Percentage gerealiseerde maatschappelijke opgave ten opzichte van het procentueel gebruik van het fondsvermogen".
3. De omvang van categorie C is minstens even groot als de omvang van categorie A in de provinciale EHS.	Categorie C \geq categorie A. In categorie B is de multiplier altijd 2.	Tot op heden zijn er geen projecten gehonoreerd in categorie C of categorie A.
4. De multiplier. De totale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C versus de provinciale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B en C.	De multiplier ≥ 2 voor het provinciale deel van het NNB.	De multiplier is 2 (afgerond, exact 2,01 over de periode 2014- 1-7- 2022).
5. De multiplier. De totale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B versus de provinciale inbreng aan middelen en grond in categorie A, B in de EVZ.	De multiplier is ≥ 2 (50% subsidie) voor 1.275 ha en $\geq 1,33$ (75% subsidie) voor 500 ha. De indicator is omgezet van km naar ha om uniformiteit met het Investeringsreglement GOB te creëren.	De multiplier is respectievelijk 2,15 en 1,33 (over de periode 2014- 1-7-2022).
5. De verhouding tussen de waarde aan beschikbare ruilgrond en de waarde aan gerealiseerde natuur in categorieën A, B en C in het rijksdeel NNB.	De verhouding moet kleiner of gelijk aan 1 zijn.	De verhouding is 0,93 (over de periode 2014- 1-7- 2022).
7. De gerealiseerde prestatie in grootheden van de maatschappelijke opgave per jaar in aantallen, inbreng aan middelen en grond.	In ha versus €, jaar 1 +2 is 5%, jaar 3 en volgende zijn gemiddeld 7,5%.	2,72 %.
8. De totale bijdrage aan cofinanciering per jaar voor verwerving en inrichting in het Rijksdeel, het provinciale deel en de EVZ.	Middelen per jaar.	€ 46.594.721 (over de periode 2014 - 1-7- 2022).
9. De bijdrage van de Manifestpartners aan de maatschappelijke opgave per jaar voor verwerving en inrichting in het Rijksdeel, het provinciale deel en de EVZ.	Middelen en ha.	€ 15.557.016 en 1.093 ha (over de periode 2014 - 1-7-2022).

Percentage gerealiseerde maatschappelijke opgave ten opzichte van het procentueel gebruik van het fondsvermogen.

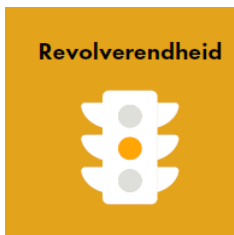
Leisure Ontwikkel Fonds Noord-Brabant

Provincie Noord-Brabant

Doel:
 Het Leisure Ontwikkel Fonds Noord-Brabant (LOF Brabant) verstrekt marktconforme leningen aan ondernemers met een innovatief en kwalitatief onderscheidend plan voor de Brabantse vrijetijdssector. Zo stimuleert het LOF Brabant de ontwikkeling van nieuw vrijetijdsaanbod in Brabant, waarbij het de doelstelling is om structureel meer bezoekers van verder weg naar Brabant te trekken, die langer blijven en meer besteden. Dit moet leiden tot meer inkomsten en groei van de werkgelegenheid. Daarnaast draagt meer vrijetijdsaanbod bij aan een beter leefklimaat voor inwoners van Brabant.

Beoogd fondsomvang	€	10.000.000
Huidige fondsomvang	€	5.340.000
Verstreekte leningen	€	790.000

Revolverendheid

KPI: Het fonds heeft aan het einde van de looptijd een kleinere nominale waarde dan bij aanvang.

Verwachting: 33-66%

Waar staan we nu?
 -

Multiplier

KPI: Het LOF Brabant verleidt andere financiers om zo veel mogelijk geld beschikbaar te krijgen voor investeringen in de Brabantse vrijetijdssector.

Norm: 2

Waar staan we nu?
 Het fonds heeft een multiplier van 2

Er is gestart met een beperkt aantal prestatie indicatoren zoals de mate van revolverendheid. Er is op voorhand uitgegaan van een revolverendheid van 33-66%, maximale overheadkosten etc. In 2021 zijn er geen nieuwe leningen verstrekt. In 2021 heeft een evaluatie van het fonds plaatsgevonden door een onafhankelijk bureau. Naar aanleiding van dit evaluatie-onderzoek is het investeringsreglement aangepast, zodat meer projecten in aanmerking kunnen komen voor een lening uit het fonds.

Het fonds financiert voor maximaal 50% van de investering en wordt voor de helft gefinancierd door de Provincie.

Bijlage 3b FVA / Verstrekte geldleningen

Naam van de lening	Rente Percentage	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Bedrag van de rente	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag aan het einde van het dienstjaar
A Leningen aan deelnemingen							
Lening BOM (spinn-off)	3,780%	3.635.032	28.249	28.249	516.190		3.147.091
Lening Pivotpark	0,000%	5.100.000					5.100.000
Lening NV Monumentenfonds	3,000%	2.424.722		72.742			2.424.722
Lening OLSP (hypotheclair)	2,000%	10.000.000		200.000			10.000.000
Lening OLSP (Ex BHB lening)	0,000%	2.500.000					2.500.000
Lening Aviolanda	Div.	1.572.927		42.732			1.572.927
Lenining NWB	3,100%	50.000.000		1.550.000			50.000.000
Hybride lening BNG	Div.	149.800.000		3.199.785	100.000.000		49.800.000
Lening High Tech XL	0,000%	750.000					750.000
Lening Rockstart	0,000%	300.000					300.000
Lening Stichting Monumentenfonds	1,490%	4.550.041	68.251	68.251			4.618.292
Lening Brabant Startup fonds	0,000%	6.250.000	1.250.000				7.500.000
Lening BSF Starterslift	0,000%	450.000					450.000
Lening BSF Bright Move	0,000%	1.500.000					1.500.000
Lening Enexis Tranche A	2,150%	154.140.895		3.360.057			154.140.895
Lening Enexis Tranche B	1,400%	5.349.485		75.933			5.349.485
Lening Nieuw Prinsenland	0,000%	1.084.752					1.084.752
Lening Pivotpark (Panther)	3,400%	1.100.000	8.020.000	200.568			9.120.000
Lening Pivotpark (Grizzly H)	2,500%	0	10.350.943	153.365			10.350.943
Lening Pivotpark (Grizzly A)	5,500%	0	3.125.189	101.870			3.125.189
Lening Brabant Start UP	0,000%	0	1.666.668				1.666.668
Lening Pivotpark (Panther Bouw)	3,400%	0	1.500.000	8.104			1.500.000
<i>A Totaal leningen aan deelnemingen</i>		400.507.853	26.009.300	9.061.655	100.516.190	0	326.000.963
<i>In mindering gebrachte voorziening A</i>		-3.401.171					-3.317.651
<i>Balanswaarde A</i>		397.106.682					322.683.312

Naam van de lening	Rente Percentage	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Bedrag van de rente	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag aan het einde van het dienstjaar
B Leningen aan overige verbonden partijen							
Life Science & Health Fund	0,000%	3.909.279					3.909.279
Lening Bio-connection	0,000%	361.258					361.258
Lening Cleantechfonds	0,000%	10.000.000					10.000.000
Lening Innovatiefonds	0,000%	58.308.556					58.308.556
Lening Energiefonds	0,000%	34.500.000					34.500.000
<i>B Totaal leningen aan overige verbonden partijen</i>		107.079.094	0	0	0	0	107.079.094
<i>In mindering gebrachte voorziening B</i>		0					0
<i>Balanswaarde B</i>		107.079.094					107.079.094

Naam van de lening	Rente Percentage	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Bedrag van de rente	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag aan het einde van het dienstjaar
C-1 Overige leningen							
<i>Publieke lichamen</i>							
Lening MKB-bedrijven	Div.	791.364				374.700	416.664
Lening het Groene Woud	0,000%	950.000					950.000
Energieleningen part. Woningeigenaren	1,500%	7.659			7.659		0
Startersleningen	Div.	5.569.366		264.515	1.240.577		4.328.789
Lening RedMedTech Discovery Fund	0,000%	1.125.000					1.125.000
Lening Go-cartridge	4,500%	500.000					500.000
Lening 5 sterren regio NO (Has)	0,000%	1.000.000					1.000.000
Lening Manege Heijligers	0,000%	260.000			40.000		220.000
Lening Visit Brabant	0,000%	650.000			650.000		0
Lening Collectieven	0,000%	352.175			352.175		0
Lening Paardensportcentrum den Goubergh	0,000%	418.000					418.000
Lening Krediet Unie Brabant	0,000%	100.000					100.000
Lening CHV Veghel	3,500%	1.975.000		69.125	75.000		1.900.000
Lening Nieuwstraat Breda	3,200%	4.400.000		134.400	400.000		4.000.000
Lening Efteling	1,745%	6.000.000		97.284	1.500.000		4.500.000

Naam van de lening	Rente Percentage	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Bedrag van de rente	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag aan het einde van het dienstjaar
Lening Catharinadal	1,500%	2.740.841		13.704			2.740.841
Lening Ondernemerslift	0,000%	300.000					300.000
Lening KVL (Boei)	2,500%	1.272.943		31.824	24.766		1.248.177
Lening Safariresort Beekse Bergen	2,790%	35.275.000		962.165	2.075.000		33.200.000
Lening Krediet Unie Tilburg	0,000%	50.000			5.000		45.000
Lening Brouwhuis	2,700%	1.090.292		28.436	68.500		1.021.792
Lening Elzeneindhuis	Div.	1.859.893		41.404	99.671		1.760.223
Lening Krediet Unie Noord-Oost	0,000%	26.142					26.142
Lening Onelogistics	6,320%	0					0
Lening Klein paradijs	1,500%	850.000					850.000
Lening Stichting Noord-Brabants Museum	1,000%	1.350.000		13.226	50.000		1.300.000
Lening Howlogy	4,000%	28.747	1.150	1.150			29.897
Lening Bosgroep Zuid-Nederland	0,000%	0					0
Lening Krediet Unie West-Brabant	0,000%	7.000					7.000
Lening Solarge	4,500%	200.000		8.975	200.000		0
Lening Breedband Tilburg	4,000%	0					0
Lening Europees Inv.fonds	0,000%	1.030.000			2.521		1.027.479
Lening Stichting Groenfonds	0,000%	0					0
Lening Woonconnect	0,000%	543.238					543.238
Lening Itom	5,000%	247.520	11.325	11.325	258.845		0
Lening Ytec Lasers	5,000%	625.442	31.272	31.272			656.714
Lening Effect Photonics	5,000%	898.432	44.922	44.922			943.353
Lening Smart Photonics	5,000%	504.183	25.209	25.209			529.392
Lening Kempentoren	1,000%	310.250		3.103	18.250		292.000
Lening Ministerie van Defensie	1,410%	21.988.948	310.044	310.044			22.298.992
Lening Agrifood Global	0,000%	0					0
Lening Min. EZ	6,500%	1.616.372	83.932	83.932	500.000		1.200.304
Lening Stichting Park Campus	0,000%	1.225.000		24.500			1.225.000
Lening St. Eur.Ker.Centrum	0,900%	4.224.612	277.669	39.350			4.502.282
Lening Big Developments	4,000%	608.221	24.329	24.329			632.550
Lening Brainport	3,000%	150.000		4.500			150.000
Lening Deel Auto	4,000%	27.161	1.086	1.086			28.248

Naam van de lening	Rente Percentage	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Bedrag van de rente	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag aan het einde van het dienstjaar
Lening Ildiz en Meijers (vrachtauto Zonnepanelen)	4,000%	27.138	1.086	1.086			28.223
Lening Peazy	4,000%	26.975	1.079	1.079			28.054
Lening Evoltify	4,000%	26.946	1.078	1.078			28.024
Lening PPS Photodelta	0,000%	9.291.975					9.291.975
Lening Woonconnect (Renovatie)	2,020%	656.762		13.267			656.762
Lening Fiberbuiten	2,000%	293.644		5.612	34.544		259.100
Lening Kempenglas	3,000%	2.592.000		75.584	192.000		2.400.000
Lening Brainport Moonshot	2,000%	794.925	15.899	15.899			810.824
Lening Arriva (Bussen)	2,000%	2.493.082		49.862	291.981		2.201.101
Lening Brab. Scale Ups (INV-NL) Protix	4,000%	3.750.000	264.486	264.486			4.014.486
Lening Pixelfarming	3,000%	1.427.856	43.430	43.430			1.471.285
Lening Minitopia	2,500%	181.500	188.500	7.638			370.000
Lening Klaverspoor	2,250%	973.534	4.903.726	70.179			5.877.260
Lening Safariresort Beekse Bergen II	1,710%	0	18.000.000	66.901			18.000.000
Lening Round one	0,000%	0	35.925		925		35.000
Lening Vincentre van Gogh	1,500%	0	427.500	1.113			427.500
Lening Vincentre Bullet	2,000%	0	997.500	3.720			997.500
Lening Stichting Werklocaties	0,000%	0	1.250.000				1.250.000
Lening Butterfly ORO	2,500%	0	100.000	82			100.000
Lening Butterfly Prisma	2,500%	0	200.000	164			200.000
Lening Brab. Scale Ups (INV-NL) Lightyear	6,000%	0	7.645.479	145.479			7.645.479
<i>C-1 Totaal overige leningen</i>		125.685.136	34.886.626	3.036.438	8.087.412	374.700	152.109.650
<i>In mindering gebrachte voorziening C-1</i>		-4.724.382					-9.502.961
<i>Balanswaarde C-1</i>		120.960.754					142.606.688

Naam van de lening	Rente Percentage	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Bedrag van de rente	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag aan het einde van het dienstjaar
--------------------	---------------------	---	---	------------------------	-----------	-----------------------	--

C-2 Overige leningen, verstrekt door mandaatinstellingen

Brabant C	0,000%	802.310	51.250				853.560
-----------	--------	---------	--------	--	--	--	---------

Naam van de lening	Rente Percentage	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Bedrag van de rente	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag aan het einde van het dienstjaar
<i>C-2 Totaal overige leningen</i>		802.310	51.250	0	0	0	853.560
<i>In mindering gebrachte voorziening C-2</i>		-252.051					-344.838
<i>Balanswaarde C-2</i>		550.259					508.722

Naam van de lening	Rente Percentage	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Bedrag van de rente	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag aan het einde van het dienstjaar
--------------------	---------------------	---	---	------------------------	-----------	-----------------------	--

D Leningen aan decentrale overheden in Noord-Brabant

Lening Havestrategie Moerdijk*	2,500%	11.335.217	54.276	54.276	3.600.000		7.789.493
Nuenen*	0,000%	2.112.870					2.112.870
Tilburg*	0,000%	3.085.911		0	68.751		3.017.160
Helmond*	0,000%	2.500.000		0			2.500.000
Geertruidenberg*	0,000%	1.500.000		0			1.500.000
Son en Breugel*	1,130%	824.912		8.800	64.574		760.338
Geldrop-Mierlo*	1,130%	985.011		10.508	77.107		907.904
Cranendonck*	1,130%	1.057.227		11.278	82.760		974.467
Waalre*	1,130%	1.002.532		10.694	78.478		924.053
Gemert-Bakel*	1,130%	1.085.691		11.582	84.988		1.000.703
Eindhoven*	1,130%	4.879.510		52.052	381.969		4.497.541
Eindhoven*	1,180%	3.662.207		37.715	2.180.934		1.481.273
Son en Breugel*	1,180%	619.119		7.184	48.330		570.789
Son en Breugel*	1,280%	445.005		5.406	31.680		413.324
Geldrop-Mierlo*	1,180%	74.958		870	5.851		69.106
Geldrop-Mierlo*	1,280%	531.371		6.455	37.829		493.542
Son en Breugel*	1,330%	222.605		2.916	15.799		206.806
<i>D Totaal decentrale overheden in Noord-Brabant</i>		35.924.146	54.276	219.734	6.759.051	0	29.219.371
<i>In mindering gebrachte voorziening D</i>		-3.700.000					-3.850.000
<i>Balanswaarde D</i>		32.224.146					25.369.371

Naam van de lening	Rente Percentage	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Bedrag van de rente	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag aan het einde van het dienstjaar
E Leningen aan decentrale overheden buiten Noord-Brabant							
Emmen	2,130%	15.000.000		319.500			15.000.000
Oldambt	2,170%	7.666.669		164.544	333.333		7.333.336
Heerde	1,120%	2.250.000		23.451	750.000		1.500.000
Alphen aan de Rijn	2,250%	25.000.000		562.500			25.000.000
Groningen	1,770%	10.000.000		177.000			10.000.000
Schouwen-Duivenland	1,530%	3.250.000		49.191	250.000		3.000.000
Capelle	1,790%	3.833.333		68.380	166.667		3.666.666
Amsterdam	1,189%	50.000.000		594.500			50.000.000
Amsterdam	1,419%	50.000.000		709.500			50.000.000
Rotterdam	1,229%	75.000.000		921.750			75.000.000
Nijmegen	0,590%	20.000.000		9.699	20.000.000		0
Katwijk	1,000%	7.000.000		65.726	500.000		6.500.000
Hendrik Ido Ambacht	0,500%	10.000.000		11.781	10.000.000		0
Waterschap Vallei en Veluwe	1,530%	9.750.000		147.886	750.000		9.000.000
Maastricht	1,260%	20.721.745		254.023	744.816		19.976.929
Amsterdam	0,548%	100.000.000		548.000			100.000.000
Zwolle	1,000%	10.000.000		100.000			10.000.000
Groningen	1,435%	50.000.000		717.500			50.000.000
Drents overijsselse Delta	0,990%	5.000.000		49.500			5.000.000
Drents overijsselse Delta	1,030%	5.000.000		51.500			5.000.000
Drents overijsselse Delta	1,600%	5.000.000		80.000			5.000.000
Drents overijsselse Delta	1,670%	5.000.000		83.500			5.000.000
Schiedam	1,600%	15.000.000		240.000			15.000.000
Drents overijsselse Delta	1,580%	10.000.000		158.000			10.000.000
Schiedam	1,340%	5.500.000		73.700			5.500.000
Groningen	1,695%	30.000.000		508.500			30.000.000
Schiedam	1,390%	5.500.000		76.450			5.500.000
Arnhem	1,345%	50.000.000		672.500			50.000.000
Apeldoorn	1,020%	15.000.000		153.000			15.000.000

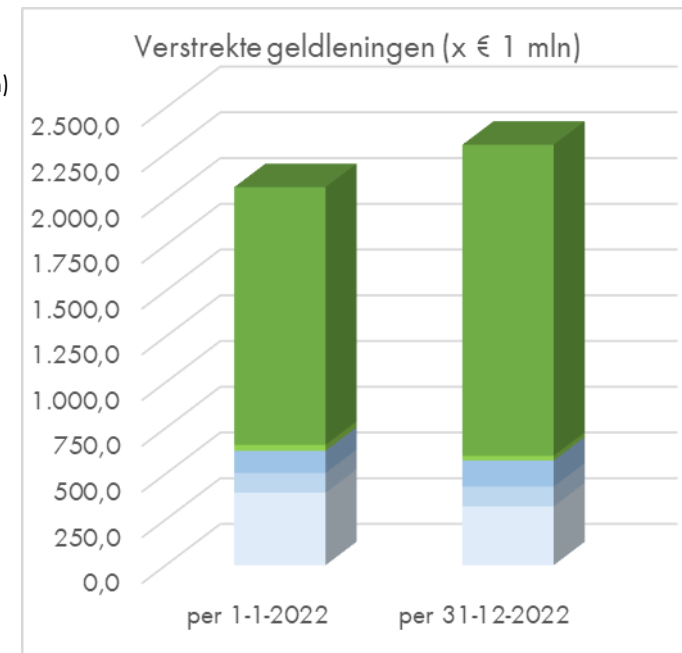
Naam van de lening	Rente Percentage	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Bedrag van de rente	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag aan het einde van het dienstjaar
Groningen	1,440%	20.000.000		288.000			20.000.000
Barendrecht	1,250%	8.000.000		96.301	500.000		7.500.000
Zwolle	1,195%	10.000.000		119.500			10.000.000
Papendrecht	1,500%	8.396.671		123.853	275.852		8.120.819
Maastricht	1,310%	25.200.000		322.152	1.200.000		24.000.000
Zutphen	1,520%	8.666.668		130.304	333.333		8.333.335
Sittard-Geleen	1,245%	13.200.000		158.384	600.000		12.600.000
Vlaardingen	0,950%	10.000.000		95.000			10.000.000
Hoogeveen	1,265%	8.400.000		105.872	400.000		8.000.000
Groningen	1,255%	30.000.000		376.500			30.000.000
Drents overijsselse Delta	1,520%	5.000.000		76.000			5.000.000
Drents overijsselse Delta	1,540%	5.000.000		77.000			5.000.000
Urk	1,320%	22.500.000		286.030	833.333		21.666.667
Velsen	1,380%	10.000.000		138.000			10.000.000
Amstel, Gooi en Vecht	1,285%	17.333.333		222.475	666.667		16.666.667
Hilversum	1,255%	10.560.000		128.006	480.000		10.080.000
Nijmegen	0,890%	25.000.000		222.500			25.000.000
Arnhem	1,540%	20.000.000		308.000			20.000.000
Sittard-Geleen	1,320%	8.800.000		112.298	400.000		8.400.000
Maasgouw	1,425%	8.100.000		111.431	300.000		7.800.000
Overbetuwe	1,290%	8.500.000		104.084	500.000		8.000.000
Wijdmeren	1,500%	6.300.000		91.489	233.333		6.066.667
Drents overijsselse Delta	1,640%	5.000.000		82.000			5.000.000
Drents overijsselse Delta	1,600%	5.000.000		80.000			5.000.000
Arnhem	1,730%	30.000.000		519.000			30.000.000
Amstel, Gooi en Vecht	1,550%	27.000.000		405.421	1.000.000		26.000.000
Nijmegen	1,360%	10.000.000		136.000			10.000.000
Gooise Meren	1,370%	8.500.000		110.670	500.000		8.000.000
Zaanstad	1,490%	17.600.000		252.377	800.000		16.800.000
Krimpen aan de IJssel	1,500%	13.200.000		190.627	600.000		12.600.000
Zevenaar	1,330%	8.500.000		107.675	500.000		8.000.000
Renkum	1,350%	6.800.000		87.643	400.000		6.400.000

Naam van de lening	Rente Percentage	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Bedrag van de rente	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag aan het einde van het dienstjaar
Assen	1,335%	12.750.000		162.559	750.000		12.000.000
Barendrecht	1,300%	8.500.000		105.532	500.000		8.000.000
Maassluis	1,440%	8.800.000		122.948	400.000		8.400.000
Groningen	1,430%	30.000.000		429.000			30.000.000
Drents overijsselse Delta	1,600%	5.000.000		80.000			5.000.000
Arnhem	1,650%	20.000.000		330.000			20.000.000
Drents overijsselse Delta	1,500%	5.000.000		75.000			5.000.000
Velsen	1,590%	5.000.000		79.500			5.000.000
Kampen	1,360%	11.000.000		148.613	500.000		10.500.000
Amsterdam	1,450%	50.000.000		725.000			50.000.000
Sittard-Geleen	1,400%	9.200.000		125.179	400.000		8.800.000
Winterswijk	1,700%	10.000.000		169.944			10.000.000
Groningen	1,450%	25.000.000		363.463			25.000.000
Drents overijsselse Delta	0,680%	10.000.000		68.000			10.000.000
Leiden	0,560%	42.750.000		230.356	2.250.000		40.500.000
Goes	0,550%	19.200.000		102.610	800.000		18.400.000
Groningen	0,340%	10.000.000		34.000			10.000.000
Zaanstad	0,440%	10.000.000		44.000			10.000.000
Maassluis	0,350%	10.000.000		34.271	400.000		9.600.000
Texel	0,250%	12.000.000		29.244	600.000		11.400.000
Barendrecht	0,300%	20.000.000		58.644	1.000.000		19.000.000
Katwijk	0,470%	10.000.000		46.588	400.000		9.600.000
Rhenen	0,400%	8.000.000		31.953	266.667		7.733.333
De Bilt	0,400%	15.000.000		59.941	600.000		14.400.000
Schiedam	0,860%	0	15.000.000	113.449			15.000.000
Emmen	0,740%	0	10.000.000	64.674			10.000.000
Hilversum	0,920%	0	15.000.000	120.230			15.000.000
Nieuwegein	1,000%	0	17.500.000	150.068			17.500.000
Utrecht	0,950%	0	30.000.000	239.712			30.000.000
Wijdmeren	1,010%	0	10.000.000	84.951			10.000.000
Aalsmeer	1,010%	0	10.000.000	84.951			10.000.000
Zeist	1,020%	0	10.000.000	81.321			10.000.000

Naam van de lening	Rente Percentage	Restant bedrag aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het jaar verstrekte leningen	Bedrag van de rente	Aflossing	Oninbaar / Dubieus	Restantbedrag aan het einde van het dienstjaar
Katwijk	1,120%	0	20.000.000	177.359			20.000.000
Leiden	1,300%	0	45.000.000	440.753			45.000.000
Groningen	1,940%	0	20.000.000	244.493			20.000.000
Groningen	1,940%	0	30.000.000	299.770			30.000.000
Horst aan de Maas	2,190%	0	15.000.000	179.100			15.000.000
Goes	1,800%	0	15.000.000	105.041			15.000.000
Zwijndrecht	2,380%	0	17.000.000	126.368			17.000.000
Alblasserdam	2,570%	0	15.000.000	99.279			15.000.000
Montferland	3,200%	0	15.000.000	80.219			15.000.000
Nijkerk	3,060%	0	15.000.000	75.452			15.000.000
Hendrik Ido Ambacht	2,800%	0	10.000.000	25.315			10.000.000
Culemborg	2,500%	0	10.000.000	12.329			10.000.000
<i>E Totaal overige leningen Decentrale overheden buiten Noord-Brabant</i>		1.408.228.419	344.500.000	19.717.352	52.884.000	0	1.699.844.419
<i>In mindering gebrachte voorziening E</i>		0					0
<i>Balanswaarde E</i>		1.408.228.419					1.699.844.419
Totaal verstrekte leningen (A+B+C+D+E)		2.078.226.957	405.501.451	32.035.180	168.246.652	374.700	2.315.107.056
Totaal in mindering gebrachte voorzieningen		-12.077.605					-17.015.450
Totaal balanswaarde verstrekte geldleningen		2.066.149.353					2.298.091.606

Verstekte geldleningen ingedeeld naar publieke taak (blauw) en decentrale overheden buiten Noord-Brabant (groen)

	bedragen x € 1 mln	
	per 1-1-2022	per 31-12-2022
A Leningen aan deelnemingen	397,1	322,7
B Leningen aan overige verbonden partijen	107,1	107,1
C-1 Overige leningen	121,0	142,6
C-2 Overige leningen, verstrekt door mandaatinstellingen	0,6	0,5
D Leningen aan decentrale overheden in Noord-Brabant	32,2	25,4
Totaal verstekte leningen in kader publieke taak (A+B+C+D)	657,9	598,2
E Leningen aan decentrale overheden buiten Noord-Brabant	1.408,2	1.699,8
Totaal verstekte geldleningen	2.066,1	2.298,1

4. Reserves

Verloop reserves

bijlage 4

Reserves	Saldo per 01-01-22	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-22
		bijbeschrijving	overige	overige	i.v.m.	
		rente	toevoegingen	onttrekkingen	afschrijving	

Centrale reserves

Algemene reserve (centrale reserve)

- overheveling	25.000			25.000		0
- doorgeschoven ruimte	261.978.094		184.813.497	264.465.370		182.326.221
- Risicoreserve	122.594.777		6.038.175	9.951.964		118.680.988
- BA middelen 2015-2019	176.204		71.843	71.843		176.204
Totaal algemene reserve	384.774.075	0	190.923.515	274.514.177	0	301.183.412

Bestemmingsreserve Essent

- Immunisatieportefeuille	2.342.387.197		68.032	90.068.032		2.252.387.197
- Investeringsagenda	407.719.539		1.541.119	38.654.264		370.606.394
- Dividend- en rentereserve	252.268.303		112.947	32.510.589		219.870.661
- Balansverkorting	-264.681.369		30.000.000			-234.681.369
- Risicoreserve Essent	0		90.072.500			90.072.500
Totaal bestemmingsreserve Essent	2.737.693.670	0	121.794.598	161.232.885	0	2.698.255.383

Overige bestemmingsreserves

Res.Co-financiering Europese programma's	19.412.046		15.450.375	20.288.286		14.574.135
Res.instandhouding onroerend erfgoed	6.509.219		4.606.767	4.565.088		6.550.898
Reserve Natuur & Landschapsbeleid	29.830.232		15.466.666	9.697.653		35.599.245
Reserve Ontwikkelbedrijf	47.928.639		4.927.159	4.879.996		47.975.802

Verloop reserves

bijlage 4

Reserves	Saldo per 01-01-22	Vermeerderingen		Verminderingen		Saldo per 31-12-22
		bijschrijving	overige	overige	i.v.m.	
		rente	toevoegingen	onttrekkingen	afschrijving	
Reserve Natuurbeheer & Ontwikkeling	121.317.027		75.130.037	99.461.304		96.985.760
Reserve DU; Verkeer en Vervoer / SIF	493.984.648		244.196.615	16.766.235	39.523.446	681.891.582
Risicoreserve grondport. de Kempen	317.443		74.555	129.804		262.193
Reserve Bodem; DU Bodem	30.145.418		490.611	2.615.399		28.020.631
Reserve PMWP	69.176.258			66.838.632		2.337.625
Reserve POB (Opleidingen)	1.876.136		1.119.911	1.321.000		1.675.047
Reserve VTH Omgevingsdiensten	7.366.751		27.010.519	25.573.267		8.804.003
Reserve Werklocaties	19.287.957		2.871.631	2.010.948		20.148.640
Reserve Organisatie ontwikkeling	3.498.531		1.646.843	1.654.800		3.490.574
Reserve Regionaal Waterprogramma	23.331.673		83.094.161	17.872.851		88.552.983
Reserve Beleidskader Economie 2030	64.737.230			18.921.550		45.815.680
Reserve Ontwikkeling Bedrijfsvoering	8.999.176		5.237.612	2.784.700	63.135	11.388.953
Reserve Europese Programma's 2022-2027	0		24.282.500	666.449		23.616.051
Totaal overige bestemmingsreserves	947.718.383	0	505.605.962	296.047.961	39.586.581	1.117.689.804
Totaal Reserves	4.070.186.128	0	818.324.075	731.795.023	39.586.581	4.117.128.599

5. Voorzieningen

Verloop van de voorzieningen

bijlage 5

Overzicht van voorzieningen	Saldo per 01-01-22	Toevoegingen	Verminderen door:		Saldo per 31-12-22
			vrijval	aanwending	
Voorziening APPA	12.782.098		2.128.441		10.653.657
Voorziening Grondwaterheffing	33.481.967	4.082.789		5.525.999	32.038.758
Voorziening Museumkwartier	1.109.914	352.118		506.908	955.124
Voorziening Onderhoud Prov.gebouwen	2.583.857	1.253.180		490.000	3.347.037
Voorziening Sanering Steunpunten	3.016.649			6.861	3.009.788
Voorziening Nazorg Stortplaatsen	0	6.830.000			6.830.000
Voorziening Busremise Breda	0	200.000			200.000
Voorziening Spaarverlof	0	1.536.135			1.536.135
Totaal Voorzieningen	52.974.486	14.254.222	2.128.441	6.529.768	58.570.498

Verloop van voorzieningen die rechtstreeks in mindering zijn gebracht op de activa

Overzicht van voorzieningen	Saldo per 1-1-2022	Toevoegingen	Verminderen door:		Saldo per 31-12-2022
			vrijval	aanwending	
Voorziening Dubieuze Debiteuren	1.074.048	77.310		388.186	763.172
Voorziening leningen aan deelnemingen	3.401.171		83.521		3.317.651
Voorziening overige leningen	4.724.382	5.153.279		374.700	9.502.961
Voorziening Kap.verstrekking aan deelnemingen	4.358.000				4.358.000
Voorziening Leningen overig verbonden partijen	0				0
Risicovoorziening algemeen*	0				0
Voorziening Grondexploitaties	8.800.000		390.000		8.410.000
Risicovoorziening Ontwikkelbedrijf/grondbank	17.543.540	2.067.000	910.354	394.859	18.305.327
Voorziening Leningen Openbare Lichamen	3.700.000	150.000			3.850.000
Voorziening Brabant C	252.051	92.787			344.838
Totaal Voorzieningen in mindering op activa	43.853.193	7.540.376	1.383.875	1.157.745	48.851.949
Totaal Voorzieningen	96.827.678	21.794.598	3.512.316	7.687.513	107.422.447

5a. Transitoria inzake uitkeringen van het Rijk en EU

Verloop transitoria - nog te ontvangen				bijlage 5a
	Saldo per 01-01-22	Vermeerderingen	Verminderingsen	Saldo per 31-12-22
EU				
Nog te ontvangen Europese Commissie	68.348.626	30.891.049	45.150.434	54.089.241
Nog te ontvangen TB OP zuid EC	1.467.897	18.807.250	10.965.007	9.310.140
Totaal nog te ontvangen bijdragen van de EU	69.816.523	49.698.298	56.115.441	63.399.381
Rijk				
Nog te ontvangen bedragen van het Rijk	23.220.471	23.335.270	23.220.471	23.335.270
Nog te ontvangen rente deposito PNB	2.590.718	11.902.629	9.201.290	5.292.057
Nog te ontvangen rente leningen Openbare Lichamen	8.354.184	20.519.805	18.026.761	10.847.228
SPUK BVOV	2.745.260		2.745.260	0
SPUK MIT-regeling	2.879.139	1.713.136	2.146.313	2.445.962
SPUK MIT 2022	0	4.500.017	2.615.556	1.884.461
Totaal nog te ontvangen bijdragen van het Rijk	39.789.772	61.970.856	57.955.651	43.804.977
Overige overheid				
Nog te ontvangen bedragen van overige overheden	167.030	3.446.592	334.060	3.279.562
Vooruitbetaald aan Stimulus ihkv Europese progr.	3.293.159	72.434.100	75.518.767	208.493
Nog te ontvangen TB provincies	594.557	15.668.589	8.305.008	7.958.138
SPUK laadinfrastructureur Provincie Limburg	250.219	0	250.219	0
Totaal nog te ontvangen bijdragen van overige overheid	4.304.965	91.549.281	84.408.054	11.446.193
Totaal nog te ontvangen bijdragen	113.911.260	203.218.436	198.479.145	118.650.551

5b. Verloop transitoria – Ontvangen bijdragen

Verloop transitoria				bijlage 5b
	Saldo per 01-01-22	Vermeerderingen	Verminderingsen	Saldo per 31-12-22
EU				
Doeluitkering OP Zuid	7.157.611	0	933.074	6.224.539
Nog te ontvangen Interreg	152.871	20.003	60.674	112.201
Totaal doeluitkering EU	7.310.482	20.003	993.747	6.336.739
Rijk				
Doeluitkering Externe Veiligheid	54.990	0	244	54.746
Doeluitkering SPUK N-wegen	1.160.850	869.724	505.861	1.524.713
SPUK N65	32.149.027	25.917.484	2.042.775	56.023.735
SPUK laadinfrastructuur 2020-2023	1.433.723	0	114.241	1.319.481
SPUK snelfietsroutes	1.475.198	0	38.648	1.436.550
SPUK bijdr. rijk tbv Zuidoostelijke zandgronden	4.518.017	0	2.855.000	1.663.017
SPUK Brabantse Bodem	1.801.786	0	1.676.682	125.104
SPUK Amandement Hoogland	0	0	0	0
SPUK Veilig, Doelmatig en Duurzaam	1.345.659	1.297.677	920.051	1.723.285
SPUK BVOV	0	-4.270.940	-5.109.600	838.660
SPUK Kademuren	0	603.400	0	603.400
SPUK ontzorgingsloket	1.950.173	0	441.908	1.508.265
SPUK SmartwayZ.NL	19.065.216	5.659.878	19.850.574	4.874.520
SPUK Coronasteun Cultuur	167.246	0	167.246	0
SPUK stimulering verkeersveiligheid	1.987.376	385.041	102.500	2.269.917
SPUK flexpool	2.358.978	0	951.155	1.407.823
SPUK Leadpartnership truckparking	27.376	0	7.870	19.506
Dumpen drugsafval	222.135	0	0	222.135
Spuk Schone Lucht Akkoord 2021	421.814	52.000	229.483	244.331
SPUK Landelijk programma natuur	20.855.978	26.581.827	11.056.039	36.381.766
SPUK bodem overbr.	2.194.115	0	18.285	2.175.830
SPUK Design Thinking Peelvenen	0	150.000	92.374	57.626
SPUK C99 Verzameluitkering BZK	34.165	0	0	34.165
SPUK Verstedelijkingsstrategie	25.300	0	25.300	0
SPUK Ruimte voor de Maas bij Oeffelt	0	1.544.215	1.235.239	308.976
SPUK Opkoopregeling piekbelasters	16.093.944	0	0	16.093.944
SPUK ZE-bussen	0	1.384.519	0	1.384.519
SPUK Regionale Woondeals	0	475.000	0	475.000
SPUK Bodem 2022	0	3.062.352	5.000	3.057.352
SPUK provinciale versnellingsvoorstellen	0	64.865.785	304.066	64.561.720
SPUK Meanderende Maas	0	2.000.000	2.000.000	0
SPUK Uitvoeringskosten NPLG	0	1.165.289	179.766	985.523
2e tranche Flexpool Wonen	0	5.145.198	0	5.145.198
Bodemsan. 2022 (drugsafv.)	0	2.340.000	0	2.340.000
SPUK ontzorgingsloket 2e tr.	0	2.123.429	0	2.123.429
2e fase Deltaprogramma zoetwater	0	8.740.480	0	8.740.480
SINFONICA gelden	0	183.493	0	183.493
Subsidie drugsafval	0	0	0	0
Totaal doeluitkering Rijk	109.343.066	150.275.851	39.710.706	219.908.211
Overige overheid				
Doeluitkering IPO-BOOG	4.544	126.940	0	131.484
Brab. Healt Deal	127.110	50.000	64.420	112.690
Regiobijdrage N65	26.092.170	0	0	26.092.170

Verloop transitoria

bijlage 5b

	Saldo per 01-01-22	Vermeerderingen	Verminderingen	Saldo per 31-12-22
SPUK laadinfrastructuur Provincie Limburg	0	214.170	25.023	189.147
Bedragen Stika	0	0	0	0
Totaal doeluitkering overige overheid	26.223.824	391.110	89.443	26.525.491
Totaal doeluitkeringen	142.877.371	150.686.964	40.793.896	252.770.442

6. Vaste Schulden

Vaste schulden

bijlage 6

Lening	Oorspronkelijk bedrag van de geldlening	Rente-percentage	Restantbedrag van de lening aan het begin van het dienstjaar	Bedrag van de in de loop van het dienstjaar opgenomen leningen	Bedrag van de rente of het rentebestanddeel	Bedrag van de aflossing of het aflossingsbestanddeel	Restantbedrag van de lening aan het einde van het dienstjaar
Onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen							
BOM-lening*	2.566.666		2.566.666	0	0	0	2.566.666
Subtotaal	2.566.666		2.566.666	0	0	0	2.566.666
Onderhandse leningen van binnenlandse bedrijven							
NTB lang lopende schulden			4.975.000	0	0	4.975.000	0
Subtotaal	0		4.975.000	0	0	4.975.000	0
Totaal	2.566.666		7.541.666	0	0	4.975.000	2.566.666

* = *Schuldrelatie met het Ministerie van Economische Zaken*

7. Borg- en garantstellingen

Overzicht van gemeenschappelijk gewaarborgde geldleningen (en risico-afdekking)

Bijlage 7a

Nr	Oorspronkelijk bedrag	Door wie de lening is aangegaan	Gevallen van gemeenschappelijke waarborging van de lening				Datum van besluit	Restant per 1 januari	Opname	Aflossing	Restant per 31 december
			Namen van andere lichamen die waarborgen	Deel dat door de provincie is gewaarborgd	PS c.q. GS	van de goedkeuring					
a.	2.500.000	Nationaal Groenfonds	Overige provincies	13,10%	PS 207694	3-12-1998	2.500.000		2.500.000	0	Aflossing op 01-06-2022
b.	7.500.000	Nationaal Groenfonds	Overige provincies	13,10%	PS 207694	3-12-1998	7.500.000		7.500.000	0	Aflossing op 15-12-2022
c.	15.000.000	Nationaal Groenfonds	Overige provincies	13,10%	PS 207694	3-12-1998	15.000.000		0	15.000.000	Aflossing op 31-03-2023
d.		Nationaal Groenfonds	Overige provincies	13,10%	PS 207694	3-12-1998	904.099	10.000.000	10.000.000	904.099	Saldo van de door het Nationaal Groenfonds aangetrokken kortlopende leningen
Totaal	25.000.000						25.904.099	10.000.000	20.000.000	15.904.099	
Aandeel Noord-Brabant							3.393.437			2.083.437	13,1%

Overzicht van andere garantieverplichtingen (en risicoafdekking)

Bijlage 7b

Rechts- persoon en maatregel	Garantieverplichting	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in risico- reserve / voorziening	Afdekking in reserve/ voorziening ontw.bedrijf	Toelichting
Havenschap Moerdijk	Geldleningen Havenschap	0	-	-	-	T.a.v. de door het Havenschap te sluiten geldleningen staat elk der deelnemers naar rato in (provincie en gemeente Moerdijk ieder voor 50%) voor de betaling van rente en aflossingen, zonder dat daarvoor een afzonderlijk besluit is vereist. In de PS-vergadering van 2 juli 2016 is ingestemd met de nieuwe governance van het Havenbedrijf en het Havenschap. Daarbij is ook ingestemd met de wijze waarop het Havenbedrijf zal worden gefinancierd. De financiering van het Havenbedrijf gebeurt door het Havenschap. De leningen die het Havenschap aantrekt worden direct doorgezet naar het Havenbedrijf. Daartoe is een kredietovereenkomst opgesteld waarin een kredietplafond is vastgesteld van € 280 miljoen. Jaarlijks wordt door het bestuur van het Havenschap een kredietlimiet vastgesteld die niet mag uitstijgen boven het kredietplafond. De kredietlimiet voor 2023 is op 9 januari 2023 bepaald op € 253,8 miljoen. In 2023 is de financieringsbehoefte van het Havenbedrijf licht afgenomen. Ter beperking van het risico heeft het Havenschap zekerheidsrecht op alle bezittingen van het Havenbedrijf (hypotheekrecht op alle vastgoed en pandrecht op alle vorderingen). Bij de vaststelling van de Havenstrategie Moerdijk 2013 t.b.v. kern Moerdijk is door PS op 4 juli 2014 (Statenbesluit 29/14) ingestemd met een mogelijke garantstelling voor eventuele aanvullende financiering van max. € 12,5 mln. Op 9 december 2014 is door GS besloten om een incidentele subsidie te verlenen van € 22.500.000 in de vorm van een geldlening (€ 10.000.000) en in de vorm van een garantstelling (€ 12.500.000) aan de gemeente Moerdijk voor de uitvoering van de waarborgregeling Kern Moerdijk voor de periode tot 1 januari 2030 in het kader van de Algemene subsidieverordening Noord-Brabant. Per 1 januari 2030 draagt de gemeente Moerdijk de waarborgregeling over aan Havenbedrijf Moerdijk. In 2020 heeft een tussentijdse evaluatie plaats gevonden van de waarborgregeling. Op basis van de uitkomsten van deze evaluatie is met de gemeente Moerdijk en het Havenbedrijf besproken op welke wijze de financieringslasten van de waarborgregeling kunnen worden verminderd. Dat heeft geleid tot verlaging van de rentelasten per 1-1-2021 en een deel van de lening is tussentijds afgelost, maar kan naar behoefte worden opgenomen. De beschikbare weerstandscapaciteit bedraagt per ultimo 2022 € 127,4 miljoen voor winstbestemming. Het weerstandsvermogen van het Havenbedrijf wordt daarmee voldoende groot geacht om (on)voorzien tegenvallers op te vangen.

Overzicht van andere garantieverplichtingen (en risicoafdekking)

Bijlage 7b

Rechts- persoon en maatregel	Garantieverplichting	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in risico- reserve / voorziening	Afdekking in reserve/ voorziening ontw.bedrijf	Toelichting
BNG Bank	Financiering van RvR CV's	50.000.000	-	4.804.988	-	In 2002 is besloten tot een 2e tranche van maximaal € 155,0 mln. Het uiteindelijke programma inclusief rente t/m 2011, sanering glastuinbouwlocaties en MOB-complexen heeft een omvang van € 131,0 mln. Ultimo 2021 staat hiervan € 63,4 mln. open. De ORR moet dit bedrag terugverdienen. De provincie is 100% eigenaar van Ruimte voor Ruimte Beheer BV en voor 99% van de CV. Deze overname was gebaseerd op een positieve businesscase met bijbehorende risico-analyse. Jaarlijks wordt de businesscase geupdate. De laatste versie is GREX 2021Q3 en deze sluit op een positief resultaat van € 13,0 miljoen in 2032. In 2018 is de achtergestelde lening van € 15 miljoen omgezet in een agiostorting. Voor de externe financiering is in januari 2016 een lening van maximaal € 50 miljoen aangetrokken bij de BNG Bank. De provincie heeft zich hiervoor borg gesteld, maar daarvoor in de plaats heeft de provincie de mogelijkheid om hypotheek te vestigen op de gronden van de RvR CV. In 2022 is € 40.958 (1,5%) aan borgstellingsvergoeding ontvangen van RvR CV. <u>Per eind 2022 bedraagt de uitstaande kredietfaciliteit - volgens opgave van de ORR BV en de BNG nihil</u>
Nationaal Groenfonds	Garantstellingen in het kader van de voorfinanciering subsidieregeling particulier natuurbeheer Noord-Brabant	23.136.300	-	-	-	Aan het Groenfonds zijn twee garantstellingen afgegeven voor de voorfinanciering van de provinciale subsidieregeling particulier natuurbeheer. De eerste garantstelling betreft de betalingsverplichtingen die voortvloeien uit de leningen die Groenfonds aantrekt. De tweede garantstelling betreft het geval de subsidiegrondslag vervalft. Bij elkaar genomen gaat het om maximaal € 23,1 mln. De garanties lopen door tot 2042 PS(29/08).
Gemeente Zundert	Garantie om financiële claims inzake Fort Oranje af te kunnen dekken.	1.500.000	100%		1.500.000	De provincie heeft besloten de gemeente Zundert financieel te ondersteunen in de kosten die zij heeft gemaakt voor de aanpak van de problemen op Fort Oranje en het Fort in stand te houden en te ontwikkelen voor o.a. herhuisvesting van mensen met zorgindicatie. De provincie stelt een financiële bijdrage in het vooruitzicht bij medewerking aan 'ruimte voor ruimte' projecten in de gemeente en verstrekt een voorfinanciering. Daarnaast geeft de provincie een garantstelling om mogelijke financiële claims af te dekken.

Overzicht van andere garantieverplichtingen (en risicoafdekking)

Bijlage 7b

Rechts- persoon en maatregel	Garantieverplichting	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in risico- reserve / voorziening	Afdekking in reserve/ voorziening ontw.bedrijf	Toelichting
IPO/BNG	Borgstelling op een lening die het IPO is aangegaan bij de BNG Bank.	120.000	0%			- Het Interprovinciaal Overleg (IPO) heeft besloten tot (herhuisvesting) van het IPO-Bureau naar een nieuwe kantoorlocatie. De benodigde financiering (€ 1.200.000) wordt verstrekt door de BNG. De BNG vraagt hiervoor een borgstelling. De provincie Noord-Brabant en een andere provincie hebben zich bereid verklaard om borg te staan. De provincie Noord-Brabant stelt zich garant voor een bedrag van € 600.000. De looptijd van de lening is 10 jaar. De kosten van de verhuizing komen ten laste van de IPO begroting. Voor de dekking van de begroting van het IPO dragen alle provincies jaarlijks een bijdrage af aan het IPO. De provincie Noord-Brabant heeft als aanvullende voorwaarde gesteld dat indien er aanspraak op de borgstelling wordt gemaakt, de provincie Noord-Brabant bevoegd is om de aanspraak te verrekenen met de reguliere bijdragen die de provincie doet aan het IPO. Naar verwachting zal de borgstelling niet ingeroepen worden. Er zal dan ook geen beslag worden gelegd op een reserve. De restant hoofdsom bedraagt per 31 december 2022 € 240.000,-. Het maximale risico voor de provincie Noord-Brabant is per 31 december 2022 € 120.000,-
Energiefonds Brabant BV	Garantie om risico's tot en met de eerste boring van de projecten af te dekken. EFB participeert voor € 3,5 mln. in Geothermie BV.	3.500.000	100%	-	-	- Het genoemde bedrag is een maximum subsidiebedrag. Voor zover noodzakelijk en adequaat in relatie tot het doel van de subsidie komt het waardeverlies van het geïnvesteerde vermogen in de activiteiten tot en met de eerste boring inclusief projectontwikkeling, bodemonderzoek en booractiviteiten ten behoeve van 5 aardwarmteprojecten in aanmerking voor de subsidie. De omschrijving van deze activiteiten is gebaseerd op de aanvraag. Er zijn drie scenario's: 1. Er is sprake van een misboring die leidt tot een uitkering van de Regeling Nationale EZ-subsidies (RNES) en stopzetting van het betreffende aardwarmteproject; 2. Er is sprake van een boring waarbij de RNES-verzekering niet uitkeert, maar de reservoir-capaciteit zodanig is dat een waardevermindering optreedt van de investering; 3. Het project wordt gedurende de ontwikkelingsperiode, maar voordat de eerste boring plaatsvindt, stopgezet vanwege gegronde redenen.

Overzicht van andere garantieverplichtingen (en risicoafdekking)

Bijlage 7b

Rechts- persoon en maatregel	Garantieverplichting	Maximum risico voor provincie	Percentage af te dekken	Afdekking in risico- reserve / voorziening	Afdekking in reserve/ voorziening ontw.bedrijf	Toelichting
Lightyear	Garantstelling door provincie aan Lightyear voor overbrugging van het verschil tussen wat een start up bedrijf aan huurprijs en huurgarantie kan bieden en wat een ontwikkelaar aan zekerheid nodig heeft	67.000			67.000	De provincie heeft een projectsubsidie van € 100.000,00 en een garantstelling van € 400.000,00, aan Lightyear, de bedenker en maker van een duurzame gezinsauto op zonne-energie. Deze bijdrage in de huisvestingskosten maakt de bouw van een productiefaciliteit op de Automotive Campus in Helmond (mede) mogelijk, waar de Lightyear gezinsauto in productie wordt genomen. De komst van deze productiefaciliteit draagt bij aan werkgelegenheid en heeft bovendien een belangrijke toegevoegde waarde voor de aantrekkelijkheid van de campus voor snelgroeiende bedrijven en voor de innovatie- en concurrentiekracht van Brabant op het gebied van automotive en high tech. Het risico t.a.v. de garantstelling is bepaald op € 67.000,00. De garantstelling is via het Ontwikkelbedrijf beschikbaar gesteld. Ter dekking van het risico is er een voorziening getroffen van € 67.000,00 binnen het Ontwikkelbedrijf, omdat naar verwachting voor dit bedrag de garantstelling zal worden opgevraagd.
Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen	Garantstelling dekking negatieve egaliseringsreserve Fonds Nazorg gesloten stortplaatsen.	6.830.328		6.830.328		De provincie staat garant voor een eventueel negatieve egaliseringsreserve bij de gesloten stortplaatsen. Uit de concept Jaarrekening 2022 van het Nazorgfonds blijkt dat de egaliseringsreserve van het Nazorgfonds per 31 december 2022 negatief is. De redenen hiervoor zijn dat eind 2021 de egaliseringsreserve nog slechts een beperkte omvang had (positief € 5.902), in 2022 het netto resultaat van de belegde voorziening gesloten stortplaatsen in het Nazorgfonds negatief is en de voorziening gesloten stortplaatsen jaarlijks verplicht dient te worden opgerent met 5,06%. De waarde van de egaliseringsreserve per 31 december 2022 bedraagt negatief € 6.830.328. De voorziening van de provincie wordt jaarlijks per 31 december geactualiseerd op basis van de meest recente informatie.
Nationaal Groenfonds	Garantstelling lening aan Mts. Habraken	120.370		0		- Per 1 januari 2021 hebben de provincie Noord-Brabant en het Nationaal Groenfonds (NGF) besloten om het in 2018 opgerichte Transitiefonds Veehouderijen te beëindigen. Het NGF heeft het ingelegde bedrag na aftrek van de kosten aan de provincie terugbetaald. Er was 1 lening verstrekt. De provincie heeft voor haar deel (2/3e) een garantie afgegeven, mocht de debiteur in gebreke blijven bij terugbetaling. Er is geen afdekking voorzien.
Afdekking garanties		85.273.998		11.635.316	1.567.000	

Overige bijlagen

8. Informatie i.v.m. ontslagregelingen personeel

In deze bijlage treft u informatie aan ten aanzien van de uitdiensttredingen in 2022, alsmede in de categorisering van de loonkosten.

UITDIENSTTREDINGEN

(aantal uitdiensttredingen)

Schaal	Einde tijdelijke aanstelling	Ontslag door wg in proeftijd	Ontslag door wg om dring.reden	Ontslag op eigen verzoek	Ontslag wederz.goedv op ini wg	Ouderdoms pensioen	Overlijden	Eindtotaal
4	1			1				2
6	1			2		3		6
7				2		2		4
8	1			4		2		7
9				3	1			4
10			1	9		3	1	14
11		1		19	1	7		28
12	1	1		23		4		29
13				12		4		16
14				3	1	2		6
15				2		1		3
18				1				1
Eindtotaal	4	2	1	81	3	28	1	120

MAATWERKAFSPRAKEN BIJ BEËINDIGING DIENSTVERBAND

In het kader van de gewenste flexibilisering en vitalisering van de organisatie hebben GS in 2017 ingestemd met een totaalpakket met de volgende maatregelen gericht op mobiliteitsbevordering:

- levensfaseregeling (Deze regeling is inmiddels gesloten voor deelname.) Met deze regeling wordt beoogd aan de ene kant kennis en kunde van oudere werknemers te behouden, en tegelijkertijd ruimte te creëren voor de instroom van nieuwe talenten. Daartoe zijn medewerkers van 60 jaar en ouder eenmalig in de gelegenheid gesteld om vrijwillig minder te gaan werken met een gedeeltelijke salariscompensatie en een gegarandeerde pensioenopbouw, in 3 varianten:
 - 60% blijven werken tegen 78% loon en 100% pensioenopbouw;
 - 70% blijven werken tegen 83,5% loon en 100% pensioenopbouw;
 - 80% blijven werken tegen 89% loon en 100% pensioenopbouw.

De hiermee gemoeide kosten (garantiesalaris en -pensioenopbouw, mobiliteitskosten) komen voor het verslagjaar en de komende jaren neer op:

	LEVENSFASE- regeling *)
2023	158.000
2024	65.000
2025	0
	<u>221.000</u>

*) Deze bedragen zijn indicatief, berekend op de volgende uitgangspunten:

- o deelname aan de regeling op 1 januari 2023, resp. 2024;
- o oorspronkelijk berekende salariskosten vermenigvuldigd met de gemiddelde loonstijgingen (2017 = 100)

FINANCIËLE VERANTWOORDING LOONKOSTEN

<i>(bedragen x € 1.000)</i>	ACTIEF PERSONEEL	VOORMALIG PERSONEEL	TOTAAL
<u>werkelijke salarislasten</u>	115.080	0	115.080
<u>incidentele betalingen, anders dan gratificaties</u>	0	0	00
<u>overige afkoopsommen / loonkosten- vergoedingen e.d. ¹⁾</u>	0	0	0
<u>wachtgeld- / werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen</u>		274	274
TOTAAL	115.080	27474	115.354

¹⁾ *Afkoopsommen en loonkostenvergoedingen*

Dit betreft in 2022 uitbetaalde afkoopsommen bij 0 vaststellingsovereenkomsten

9. Modelstaten A en B paragraaf treasury

Modelstaat A

- Liquiditeitspositie over het 1ste kwartaal van het jaar 2022
- Van de decentrale overheid: Provincie Noord-Brabant

Toelichting: liquiditeitspositie in relatie tot kasgeldlimiet

De modelstaten A over de kwartalen van het voorafgaande jaar worden normaliter eenmaal per jaar als onderdeel van de financieringsparagraaf bij de begroting en het jaarverslag naar de toezichthouder verzonden. De liquiditeitspositie heeft betrekking op de financiering met een rentetypische looptijd van korter dan een jaar. Een derivaat kan daarbij de looptijd van de financiering veranderen. Zo kan een derivaat vaste schuld omzetten in een korte schuld met variabele rente. De liquiditeitspositie is het saldo van (a) de vlottende of korte schulden, zoals schulden in rekening-courant en in bewaring zijnde kasgelden van derden en (b) de vlottende middelen zoals kasgelden en tegoeden in rekening-courant. De liquiditeitspositie heeft betrekking op het gehele openbaar lichaam, alsmede op de gemeentelijke kredietbank en op diensten zoals het grondbedrijf, exclusief interne schuldverhoudingen. De gemiddelde liquiditeitspositie van de drie kwartaal maanden wordt getoetst aan het bedrag van de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet heeft betrekking op het totaal van de begroting van het lopende jaar naar de stand van 1 januari. Als de gemiddelde liquiditeitspositie van drie achtereenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet overschrijdt, dan dient de betrokken decentrale overheid de drie kwartaalrapportages toe te zenden aan de toezichthouder, met daarbij een plan om weer te voldoen aan de kasgeldlimiet.

Berekening (bedragen x € 1.000)

Stappen (1-4)	(1) Vlottende schuld	(2) Vlottende middelen	(3) Netto vlottend (+) of Overschot middelen (-)
(1) - (2) = (3)			
ultimo maand 1	0	1.350.825	-1.350.825
ultimo maand 2	0	1.198.086	-1.198.086
ultimo maand 3	0	1.176.800	-1.176.800
(4) gemiddelde van (3)			-1.241.904

Stappen (5-9)	Variabelen	Bedragen
(5)	kasgeldlimiet	77.414
(6a) = (5 > 4)	ruimte onder de kasgeldlimiet	1.319.318
(6b) = (4 > 5)	overschrijding van de kasgeldlimiet	

Berekening kasgeldlimiet (5)

(7)	Begrotingstotaal	1.105.914
(8)	Percentage regeling	7
(5) = (7) x (8) / 100	Kasgeldlimiet	77.414

Modelstaat A

- Liquiditeitspositie over het 2de kwartaal van het jaar 2022
- Van de decentrale overheid: Provincie Noord-Brabant

Toelichting: liquiditeitspositie in relatie tot kasgeldlimiet

De modelstaten A over de kwartalen van het voorafgaande jaar worden normaliter eenmaal per jaar als onderdeel van de financieringsparagraaf bij de begroting en het jaarverslag naar de toezichthouder verzonden. De liquiditeitspositie heeft betrekking op de financiering met een rentetypische looptijd van korter dan een jaar. Een derivaat kan daarbij de looptijd van de financiering veranderen. Zo kan een derivaat vaste schuld omzetten in een korte schuld met variabele rente. De liquiditeitspositie is het saldo van (a) de vlottende of korte schulden, zoals schulden in rekening-courant en in bewaring zijnde kasgelden van derden en (b) de vlottende middelen zoals kasgelden en tegoeden in rekening-courant. De liquiditeitspositie heeft betrekking op het gehele openbaar lichaam, alsmede op de gemeentelijke kredietbank en op diensten zoals het grondbedrijf, exclusief interne schuldverhoudingen. De gemiddelde liquiditeitspositie van de drie kwartaal maanden wordt getoetst aan het bedrag van de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet heeft betrekking op het totaal van de begroting van het lopende jaar naar de stand van 1 januari. Als de gemiddelde liquiditeitspositie van drie achtereenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet overschrijdt, dan dient de betrokken decentrale overheid de drie kwartaalrapportages toe te zenden aan de toezichthouder, met daarbij een plan om weer te voldoen aan de kasgeldlimiet.

Berekening (bedragen x € 1.000)

Stappen (1-4)	(1) Vlottende schuld	(2) Vlottende middelen	(3) Netto vlottend (+) of Overschot middelen (-)
(1) - (2) = (3)			
ultimo maand 4	0	1.165.638	-1.165.638
ultimo maand 5	0	1.241.604	-1.241.604
ultimo maand 6	0	1.250.187	-1.250.187
(4) gemiddelde van (3)			-1.219.143
Stappen (5-9)	Variabelen		Bedragen
(5)	kasgeldlimiet		77.414
(6a) = (5>4)	ruimte onder de kasgeldlimiet		1.296.557
(6b) = (4>5)	overschrijding van de kasgeldlimiet		
Berekening kasgeldlimiet (5)			
(7)	Begrotingstotaal		1.105.914
(8)	Percentage regeling		7
(5) = (7) x (8) / 100	Kasgeldlimiet		77.414

Modelstaat A

- Liquiditeitspositie over het 3de kwartaal van het jaar 2022
- Van de decentrale overheid: Provincie Noord-Brabant

Toelichting: liquiditeitspositie in relatie tot kasgeldlimiet

De modelstaten A over de kwartalen van het voorafgaande jaar worden normaliter eenmaal per jaar als onderdeel van de financieringsparagraaf bij de begroting en het jaarverslag naar de toezichthouder verzonden. De liquiditeitspositie heeft betrekking op de financiering met een rentetypische looptijd van korter dan een jaar. Een derivaat kan daarbij de looptijd van de financiering veranderen. Zo kan een derivaat vaste schuld omzetten in een korte schuld met variabele rente. De liquiditeitspositie is het saldo van (a) de vlottende of korte schulden, zoals schulden in rekening-courant en in bewaring zijnde kasgelden van derden en (b) de vlottende middelen zoals kasgelden en tegoeden in rekening-courant. De liquiditeitspositie heeft betrekking op het gehele openbaar lichaam, alsmede op de gemeentelijke kredietbank en op diensten zoals het grondbedrijf, exclusief interne schuldverhoudingen. De gemiddelde liquiditeitspositie van de drie kwartaal maanden wordt getoetst aan het bedrag van de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet heeft betrekking op het totaal van de begroting van het lopende jaar naar de stand van 1 januari. Als de gemiddelde liquiditeitspositie van drie achtereenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet overschrijdt, dan dient de betrokken decentrale overheid de drie kwartaalrapportages toe te zenden aan de toezichthouder, met daarbij een plan om weer te voldoen aan de kasgeldlimiet.

Berekening (bedragen x € 1.000)

Stappen (1-4)	(1) Vlottende schuld	(2) Vlottende middelen	(3) Netto vlottend (+) of Overschot middelen (-)
(1) - (2) = (3)			
ultimo maand 7	0	1.254.303	-1.254.303
ultimo maand 8	0	1.227.444	-1.227.444
ultimo maand 9	0	1.211.886	-1.211.886
(4) gemiddelde van (3)			-1.231.211

Stappen (5-9)	Variabelen	Bedragen
(5)	kasgeldlimiet	77.414
(6a) = (5>4)	ruimte onder de kasgeldlimiet	1.308.625
(6b) = (4>5)	overschrijding van de kasgeldlimiet	

Berekening kasgeldlimiet (5)

(7)	Begrotingstotaal	1.105.914
(8)	Percentage regeling	7
(5) = (7) x (8) / 100	Kasgeldlimiet	77.414

Modelstaat A

- Liquiditeitspositie over het 4de kwartaal van het jaar 2022
- Van de decentrale overheid: Provincie Noord-Brabant

Toelichting: liquiditeitspositie in relatie tot kasgeldlimiet

De modelstaten A over de kwartalen van het voorafgaande jaar worden normaliter eenmaal per jaar als onderdeel van de financieringsparagraaf bij de begroting en het jaarverslag naar de toezichthouder verzonden. De liquiditeitspositie heeft betrekking op de financiering met een rentetypische looptijd van korter dan een jaar. Een derivaat kan daarbij de looptijd van de financiering veranderen. Zo kan een derivaat vaste schuld omzetten in een korte schuld met variabele rente. De liquiditeitspositie is het saldo van (a) de vlottende of korte schulden, zoals schulden in rekening-courant en in bewaring zijnde kasgelden van derden en (b) de vlottende middelen zoals kasgelden en tegoeden in rekening-courant. De liquiditeitspositie heeft betrekking op het gehele openbaar lichaam, alsmede op de gemeentelijke kredietbank en op diensten zoals het grondbedrijf, exclusief interne schuldverhoudingen. De gemiddelde liquiditeitspositie van de drie kwartaal maanden wordt getoetst aan het bedrag van de kasgeldlimiet. De kasgeldlimiet heeft betrekking op het totaal van de begroting van het lopende jaar naar de stand van 1 januari. Als de gemiddelde liquiditeitspositie van drie achtereenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet overschrijdt, dan dient de betrokken decentrale overheid de drie kwartaalrapportages toe te zenden aan de toezichthouder, met daarbij een plan om weer te voldoen aan de kasgeldlimiet.

Berekening (bedragen x € 1.000)

Stappen (1-4)	(1) Vlottende schuld	(2) Vlottende middelen	(3) Netto vlottend (+) of Overschot middelen (-)
(1) - (2) = (3)			
ultimo maand 10	0	1.235.581	-1.235.581
ultimo maand 11	0	1.203.525	-1.203.525
ultimo maand 12	0	1.282.181	-1.282.181
(4) gemiddelde van (3)			-1.240.429

Stappen (5-9)	Variabelen	Bedragen
(5)	kasgeldlimiet	77.414
(6a) = (5>4)	ruimte onder de kasgeldlimiet	1.317.843
(6b) = (4>5)	overschrijding van de kasgeldlimiet	

Berekening kasgeldlimiet (5)

(7)	Begrotingstotaal	1.105.914
(8)	Percentage regeling	7
(5) = (7) x (8) / 100	Kasgeldlimiet	77.414

Modelstaat B

- Renterisico vaste schuld over de jaren 2023-2026
- Van de decentrale overheid: Provincie Noord-Brabant

Toelichting: renterisico vaste schuld in relatie tot renterisiconorm

Modelstaat B wordt eenmaal per jaar als onderdeel van de financierings-paragraaf bij de begroting en het jaarverslag naar de toezichthouder verzonden. Op deze staat wordt over het renterisico van de komende vier jaren gerapporteerd. Het renterisico heeft betrekking op de vaste schuld en op het bedrag waarover renterisico wordt gelopen. Naast de renteherzieningen zijn hiervoor ook de aflossingen van belang, want het renterisico wordt verkleind door aflossingen in de tijd te spreiden. Het renterisico heeft betrekking op het gehele openbaar lichaam, op de gemeentelijke kredietbank en op diensten zoals het grondbedrijf. Het renterisico wordt getoetst aan het bedrag van de renterisiconorm. De renterisiconorm heeft betrekking op het totaal van de begroting van uitsluitend het komende jaar. Het komende jaar is jaar T in de tabel hierna.

Berekening (bedragen x € 1.000)

Stap	Variabelen Renterisico(norm)	Jaar 2023:	Jaar 2024:	Jaar 2025:	Jaar 2026:
(1)	Renteherzieningen	0	0	0	0
(2)	Aflossingen	0	0	0	0
(3)	Renterisico (1+2)	0	0	0	0
(4)	Renterisiconorm	242.974	242.974	242.974	242.974
(5a) = (4>3)	Ruimte onder renterisiconorm	242.974	242.974	242.974	242.974
(5b) = (3>4)	Overschrijding renterisiconorm	0	0	0	0

Renterisiconorm

Berekening

(4a)	Begrotingstotaal jaar 2023 (T)	1.214.871
(4b)	Percentage	20
	Renterisiconorm (van alleen jaar T)	242.974

**(4) = (4a x
4b/100)**

10. Toelichting begrotingsrechtmatigheid

Begrotingsrechtmatigheid

Bijlage 10

In deze bijlage zijn de kostenoverschrijdingen > € 50.000 op programmaniveau toegelicht.

Afwijking t.o.v. begroting	(bedragen x €1.000)		
	lasten	baten	saldo
<u>Algemeen financieel beleid</u>			
Een overschrijding van € 887.038 op de gerealiseerde lasten ten opzichte van de begroting na wijziging, die gecompenseerd wordt door extra opbrengsten aan de batenkant.	887 N	46.767 V	45.880 V
<u>Overhead</u>	1.972 N	0	1.972 N
Een overschrijding van €1.971.907 op de gerealiseerde overhead ten opzichte van de begroting na wijziging. Deze kosten vallen binnen het programma Algemeen financieel beleid en worden gecompenseerd door extra opbrengsten aan de batenkant.			
<u>Toerekening organisatiekosten op programmaniveau</u>			
De toegerekende organisatiekosten op de programma's 01, 05, 08 en 9 laten een overschrijding op de lasten zien van de raming na begrotingswijzigingen:			
01 Programma Bestuur en Veiligheid	497 N	307 V	190 N
05 Programma Economie, Kennis en Talentontwikkeling	1.530 N	1.024 V	506 N
08 Basis infrastructuur Mobiliteit	136 N	433 V	296 V
09 Programma Mobiliteitsontwikkeling	2.191 N	1.970 V	222 N

De toerekening van de organisatiekosten vindt plaats op basis van geplande en gerealiseerde uren inzet per programma.

De werkelijke uren-inzet per programma is pas na afloop van het jaar bekend.

11. Bijlagen jaarrekening i.o.m. BBV art. 24 lid 3c en 3d

In artikel 24 van het besluit begroting en verantwoording provincies en gemeenten is bepaald dat de jaarrekening twee verplichte bijlagen dient te bevatten.

Bijlage 11 a bevat de uitvoeringsinformatie met het voorgeschreven overzicht van lasten en baten per taakveld.

Daarvan is in het BBV in artikel 66 het volgende bepaald:

1. De door gedeputeerde staten onderscheidenlijk het college van burgemeester en wethouders vast te stellen uitvoeringsinformatie bestaat:
 - a. uit een totaaloverzicht van de geraamde baten en lasten per taakveld, ten tijde van de begroting;
 - b. uit een totaaloverzicht van de gerealiseerde baten en lasten per taakveld, ten tijde van de jaarstukken;
 - c. het verdelingsprincipe waarmee de taakvelden over de programma's zijn verdeeld.
2. De raming onderscheidenlijk realisatie van het totaaloverzicht van de baten en lasten per taakveld is integraal en omvat dezelfde totaalbedragen als de begroting onderscheidenlijk de jaarstukken.
3. Voor het overzicht met de gerealiseerde baten en lasten worden hetzelfde verdelingsprincipe en dezelfde indeling gebruikt als voor het overzicht met de ramingen.
4. De voor de uitvoeringsinformatie te gebruiken taakvelden worden bij ministeriële regeling vastgesteld.

Zoals in artikel 66 lid 4 is aangegeven is de indeling van de taakvelden die in de uitvoeringsinformatie wordt opgenomen, uniform voor alle provincies bij ministeriële regeling vastgesteld.

Deze indeling is bepalend voor het op te nemen overzicht zoals bedoeld in artikel 66 lid 1 b (zie bijlage 11a).

De indeling naar taakvelden wijkt af van de programma-indeling die de provincie in de begroting en de jaarstukken hanteert.

De totalen van de gerealiseerde lasten en baten in het overzicht naar taakvelden sluiten volledig aan bij de totalen van het overzicht van gerealiseerde lasten en baten ingedeeld naar programma's in de programmaverantwoording (zie bijlage 11b).

Bijlage 11 c bevat de verantwoordingsinformatie over specifieke uitkeringen die van het rijk door de provincie zijn ontvangen.

Dit betreft de door het rijk voorgeschreven SiSa-bijlage. (SiSa: Single information - Single Audit).

Single information, single audit (SiSa) betekent eenmalige informatieverstrekking, eenmalige accountantscontrole, die voor alle belanghebbenden bruikbaar is. SiSa is de manier waarop medeoverheden (provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen) aan het Rijk of in enkele gevallen aan de provincie of aan gemeenten verantwoorden of en hoe ze de specifieke uitkeringen of het provinciaal middel hebben besteed.

In deze Sisa-bijlage moet - volgens het voorgeschreven model - de verantwoordingsinformatie over de door het rijk verstrekte specifieke uitkeringen worden opgenomen.

De in deze bijlage opgenomen verantwoordinginformatie betreft de volgende van het rijk ontvangen specifieke uitkeringen:

Nummer	Omschrijving specifieke uitkering
BZK C13	Regeling specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed
BZK C210	Regeling specifieke uitkering flexibele inzet ondersteuning woningbouw tweede tranche
BZK C41	Specifieke uitkering Regeling flexibele inzet woningbouw
BZK C54	Verstedelijkingsstrategie Stedelijk Brabant 2021
BZK C81	Regeling specifieke uitkering ten behoeve van het opstellen en uitvoeren van woondeals
BZK C86	Specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed tweede tranche
lenW E10	Snelfietsroutes
lenW E12	Bermbeveiliging / N-wegen
lenW E12	Regeling SPUK N-wegen
lenW E15	laadinfrastructuur
lenW E20	Regeling stimulering verkeersveiligheid ((KVM)

Nummer	Omschrijving specifieke uitkering
lenW E24	N65
lenW E27	BDU verkeer en vervoer
lenW E32	SmartwayZ.NL
lenW E35	Motie Hoogland
lenW E38	Veilig, Doelmatig en Duurzaam
lenW E40	Leadpartnership truckparking
lenW E52	BVOV
lenW E53	SLA/luchtwassers
lenW E53	SLA
lenW E53	SLA/gemeentes
lenW E53	Schone Lucht Akkoord Beheer & Onderhoud
lenW E53	Schone Lucht Akkoord Walstroom
lenW E53	SLA/gemeentes
lenW E56	Regeling doelmatig en duurzaam gebruik verkeersinfrastructuur
lenW E57	ZE-bussen Zuidoost
lenW E57	ZE-bussen Oost
lenW E58	bodem (overbrugging)
lenW E63	Kademuren
lenW E77	Incidentele specifieke uitkering Ruimte voor de Maas bij Oeffelt
lenW E83	Tijdelijke spuk bodemopgaven 2022
lenW E83	spuk bodem hist. Spoedopgaven
lenW E84	Stimulering verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023
lenW E87	2e fase Deltaprogramma zoetwater
lenW E91	Meanderende Maas - Planfase deelgebieden Ossekamp en De Waarden
EZK F12	Eenmalige specifieke uitkering voor de uitvoering van regionale MIT-regeling 2018-2023
EZK F14	Regeling specifieke uitkering MIT 2021
EZK F14	Regeling specifieke uitkering MIT 2021
EZK F25	MIT-regeling
LNV L7	Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland /ZO Zandgronden
LNV L7	Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland /Van Gogh /Brabants Bodem
LNV L8	Regeling provinciale aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden
LNV L16	Eenmalige specifieke uitkering Uitvoeringsprogramma Natuur
LNV L17	Vervolgfase Design Thinking Peelvenen
LNV L24	Regeling specifieke uitkering voorbereidingskosten landelijk gebied, versnellingsvoorstellen en PAS-melders
LNV L25	Regeling specifieke uitkering provinciale versnellingsvoorstellen transitie landelijk gebied

Op de volgende pagina's is die verantwoording opgenomen overeenkomstig het door het rijk voorgeschreven verantwoordingsmodel.

11a. Lasten en baten per taakveld

Uitvoeringsinformatie (art 66 lid 1a en b)

Bijlage 11a

Uitvoeringsinformatie: Taakvelden (bedragen x € 1.000)		Begroting, oorspronkelijk			Begroting na wijziging			Realisatie jaarrekening		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
0	Algemene dekkingsmiddelen	422.205	1.041.673	619.468 V	901.881	1.518.038	616.158 V	811.403	1.414.186	602.783 V
0.1	Uitkering provinciefonds	-	277.780	277.780 V	-	330.457	330.457 V	-	329.343	329.343 V
0.2	Opbrengst provinciale belastingen	-	273.861	273.861 V	-	277.861	277.861 V	-	278.895	278.895 V
0.3	Geldleningen en uitzettingen	724	40.215	39.491 V	727	41.283	40.556 V	647	40.192	39.545 V
0.4	Deelnemingen	52	15.481	15.429 V	84	30.759	30.675 V	146	30.883	30.737 V
0.5	Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	43.642	170	43.472 N	2.727	7.080	4.353 V	152	53.491	53.340 V
0.6	Overhead	76.120	-	76.120 N	80.163	-	80.163 N	82.135	1	82.134 N
0.8	Mutaties reserves	301.668	434.166	132.499 V	818.180	830.599	12.419 V	728.324	681.382	46.942 N
0.9	Resultaat	-	-	-	-	-	-	-	-	-
1	Bestuur	22.756	2	22.753 N	24.977	2	24.975 N	20.127	371	19.757 N
1.1	Provinciale Staten	3.325	-	3.325 N	3.589	-	3.589 N	3.574	-	3.574 N
1.2	Gedeputeerde Staten	2.362	2	2.359 N	2.632	2	2.629 N	186	2	184 N
1.3	Kabinetszaken	1.922	-	1.922 N	2.335	-	2.335 N	2.815	-	2.815 N
1.4	Bestuurlijke organisatie	2.843	-	2.843 N	3.119	-	3.119 N	2.932	369	2.563 N
1.5	Interbestuurlijk toezicht op de regio	1.255	-	1.255 N	1.488	-	1.488 N	1.675	-	1.675 N
1.6	Openbare orde en veiligheid	121	-	121 N	121	-	121 N	109	-	109 N
1.9	Bestuur, overige baten en lasten	10.927	-	10.927 N	11.694	-	11.694 N	8.837	-	8.837 N
2	Verkeer en vervoer	327.257	48.712	278.546 N	265.463	34.277	231.186 N	224.943	29.204	195.739 N
2.1	Landwegen	147.791	37.967	109.823 N	102.988	13.046	89.942 N	96.213	9.052	87.161 N
2.2	Waterwegen	3.900	218	3.682 N	2.982	805	2.178 N	2.176	-1	2.178 N
2.3	Openbaar vervoer	111.351	-	111.351 N	104.355	850	103.505 N	95.891	-2.684	98.575 N
2.9	Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	64.215	10.526	53.689 N	55.138	19.577	35.561 N	30.662	22.837	7.825 N
3	Water	34.632	5.671	28.961 N	27.064	9.080	17.984 N	23.914	9.762	14.152 N
3.1	Waterkeringen	4.643	-	4.643 N	3.962	-	3.962 N	3.022	1.298	1.724 N
3.2	Kwantiteit oppervlaktewater	2.892	-	2.892 N	1.670	-	1.670 N	978	-	978 N
3.3	Kwantiteit grondwater	7.164	3.984	3.180 N	6.843	3.966	2.876 N	7.565	4.301	3.264 N

Uitvoeringsinformatie: Taakvelden (bedragen x € 1.000)		Begroting, oorspronkelijk			Begroting na wijziging			Realisatie jaarrekening		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
3.4	Kwaliteit oppervlaktewater	10.230	597	9.633 N	5.049	630	4.419 N	4.655	590	4.065 N
3.5	Kwaliteit grondwater	165	-	165 N	221	293	72 V	199	327	129 V
3.9	Water, overige baten en lasten	9.538	1.090	8.448 N	9.318	4.190	5.128 N	7.495	3.246	4.250 N
4	Milieu	53.787	5.694	48.093 N	66.758	7.656	59.102 N	59.793	5.272	54.521 N
4.1	Bodembescherming	4.086	-	4.086 N	14.351	1.059	13.292 N	13.212	576	12.636 N
4.2	Luchtverontreiniging	1.022	-	1.022 N	1.392	-	1.392 N	1.310	-	1.310 N
4.3	Geluidhinder	460	15	445 N	30	33	3 V	14	15	1 V
4.4	Vergunningverlening en handhaving	31.894	4.740	27.154 N	35.553	4.498	31.055 N	31.672	2.940	28.731 N
4.5	Ontgronding	-	278	278 V	-	290	290 V	-	380	380 V
4.6	Duurzaamheid	14.347	181	14.165 N	12.807	1.240	11.567 N	10.913	1.006	9.907 N
4.9	Milieu, overige baten en lasten	1.978	479	1.499 N	2.624	536	2.089 N	2.672	354	2.317 N
5	Natuur	99.682	1.064	98.618 N	171.353	23.151	148.202 N	160.663	19.569	141.094 N
5.1	Natuurontwikkeling	29.535	-	29.535 N	72.628	3.941	68.687 N	67.364	5.573	61.791 N
5.2	Beheer natuurgebieden	57.760	1.064	56.696 N	82.290	15.828	66.461 N	80.805	12.589	68.216 N
5.3	Beheer flora en fauna	8.942	-	8.942 N	8.947	-	8.947 N	7.670	-	7.670 N
5.9	Natuur, overige baten en lasten	3.445	-	3.445 N	7.488	3.382	4.106 N	4.824	1.408	3.416 N
6	Regionale economie	55.333	1.531	53.802 N	83.529	23.852	59.677 N	76.112	21.281	54.831 N
6.1	Agrarische aangelegenheden	8.568	953	7.616 N	18.281	5.247	13.034 N	15.182	4.999	10.182 N
6.2	Logistiek	408	-	408 N	258	-	258 N	151	-	151 N
6.3	Kennis en innovatie	9.497	475	9.022 N	25.730	8.502	17.227 N	19.716	6.682	13.034 N
6.4	Recreatie en toerisme	2.347	-	2.347 N	3.881	-	3.881 N	3.917	-	3.917 N
6.9	Regionale economie, overige baten en lasten	34.512	103	34.409 N	35.379	10.103	25.276 N	37.146	9.600	27.546 N
7	Cultuur en maatschappij	58.470	651	57.819 N	50.960	651	50.309 N	49.745	705	49.039 N
7.1	Cultuur	47.135	651	46.484 N	39.990	651	39.339 N	39.114	657	38.457 N
7.2	Maatschappij	8.248	-	8.248 N	7.530	-	7.530 N	7.409	-	7.409 N
7.9	Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	3.087	-	3.087 N	3.440	-	3.440 N	3.221	48	3.173 N

Uitvoeringsinformatie: Taakvelden (bedragen x € 1.000)		Begroting, oorspronkelijk			Begroting na wijziging			Realisatie jaarrekening		
		Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo	Lasten	Baten	Saldo
8	Ruimte	31.792	916	30.876 N	44.400	19.676	24.724 N	24.898	4.807	20.091 N
	8.1 Ruimtelijke ordening	30.241	916	29.325 N	25.360	1.055	24.304 N	23.049	3.856	19.193 N
	8.2 Volkshuisvesting	1.551	-	1.551 N	2.057	1.871	187 N	1.639	951	688 N
	8.3 Stedelijke vernieuwing	-	-	-	-	-	-	1	-	1 N
	8.9 Ruimte, overige baten en lasten	-	-	-	16.983	16.750	233 N	209	-	209 N
Eindtotaal		1.105.914	1.105.914	-	1.636.384	1.636.384	-	1.451.598	1.505.157	53.559 V

11b. Verdeling taakvelden over programma's

Uitvoeringsinformatie (art 66 lid 1c)

bijlage 11b

Verdeling taakvelden over programma's (bedragen x € 1.000)		Jaarrekening 2022	
	Lasten	Baten	Saldo
1. Bestuur en veiligheid	19.918	435	19.483 N
1.1 Provinciale Staten	3.574		3.574 N
1.2 Gedeputeerde Staten	186	2	184 N
1.3 Kabinetszaken	2.815		2.815 N
1.4 Bestuurlijke organisatie	1.591	369	1.223 N
1.5 Interbestuurlijk toezicht op de regio	1.675		1.675 N
1.6 Openbare orde en veiligheid	109		109 N
1.9 Bestuur, overige baten en lasten	8.837		8.837 N
4.1 Bodembescherming	380		380 N
4.4 Vergunningverlening en handhaving	225		225 N
4.6 Duurzaamheid	318		318 N
4.9 Milieu, overige baten en lasten	64	64	-
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	143		143 N
2. Ruimte en wonen	19.161	1.379	17.782 N
4.1 Bodembescherming	1.161		1.161 N
5.1 Natuurontwikkeling	78		78 N
5.9 Natuur, overige baten en lasten	324	360	36 V
6.1 Agrarische aangelegenheden	1.267	68	1.199 N
6.3 Kennis en innovatie	1		1 N
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	1.287		1.287 N
8.1 Ruimtelijke ordening	13.194		13.194 N
8.2 Volkshuisvesting	1.639	951	688 N
8.9 Ruimte, overige baten en lasten	209		209 N
3. Water en Bodem	32.801	10.193	22.608 N
2.2 Waterwegen	2.178		2.178 N
3.1 Waterkeringen	3.022	1.298	1.724 N
3.2 Kwantiteit oppervlaktewater	978		978 N
3.3 Kwantiteit grondwater	7.565	4.057	3.508 N
3.4 Kwaliteit oppervlaktewater	4.655	590	4.065 N
3.5 Kwaliteit grondwater	199	327	129 V
3.9 Water, overige baten en lasten	7.495	3.153	4.342 N
4.1 Bodembescherming	4.027	576	3.451 N
4.6 Duurzaamheid	98		98 N
4.9 Milieu, overige baten en lasten	324	192	132 N
5.1 Natuurontwikkeling	2.260		2.260 N
8.3 Stedelijke vernieuwing	1		1 N
4. Natuur en milieu	201.929	22.967	178.963 N
3.3 Kwantiteit grondwater		244	244 V
3.9 Water, overige baten en lasten		92	92 V

Verdeling taakvelden over programma's (bedragen x € 1.000)		Jaarrekening 2022	
	Lasten	Baten	Saldo
4.1 Bodembescherming	7.643		7.643 N
4.2 Luchtverontreiniging	1.310		1.310 N
4.3 Geluidhinder	14	15	1 V
4.4 Vergunningverlening en handhaving	31.447	2.940	28.506 N
4.5 Ontgronding		380	380 V
4.6 Duurzaamheid	113		113 N
4.9 Milieu, overige baten en lasten	2.283	98	2.185 N
5.1 Natuurontwikkeling	65.026	5.573	59.453 N
5.2 Beheer natuurgebieden	80.805	12.589	68.216 N
5.3 Beheer flora en fauna	7.670		7.670 N
5.9 Natuur, overige baten en lasten	4.500	1.036	3.464 N
8.1 Ruimtelijke ordening	1.117		1.117 N
5. Economie	54.040	16.223	37.817 N
1.4 Bestuurlijke organisatie	1.341		1.341 N
4.6 Duurzaamheid	860		860 N
6.1 Agrarische aangelegenheden	1.788		1.788 N
6.3 Kennis en innovatie	19.489	6.624	12.866 N
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	30.562	9.600	20.963 N
6. Energie	8.511	1.065	7.446 N
4.6 Duurzaamheid	8.453	1.006	7.446 N
6.3 Kennis en innovatie	59	59	-
7. Landbouw en voedsel	13.364	4.931	8.433 N
4.6 Duurzaamheid	1.071		1.071 N
6.1 Agrarische aangelegenheden	12.126	4.931	7.195 N
6.3 Kennis en innovatie	167		167 N
8. Basisinfrastructuur mobiliteit	178.555	2.697	175.858 N
2.1 Landwegen	79.883	3.761	76.122 N
2.3 Openbaar vervoer	95.262	-2.684	97.946 N
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	3.410	1.620	1.790 N
9. Mobiliteitsontwikkeling	49.117	27.915	21.202 N
2.1 Landwegen	16.330	5.291	11.039 N
2.2 Waterwegen	-1	-1	-
2.3 Openbaar vervoer	630		630 N
2.9 Verkeer en vervoer, overige baten en lasten	27.251	21.217	6.034 N
6.2 Logistiek	151		151 N
8.1 Ruimtelijke ordening	4.756	1.408	3.349 N
10. Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed	53.662	705	52.957 N
6.4 Recreatie en toerisme	3.917		3.917 N

Verdeling taakvelden over programma's (bedragen x € 1.000)		Jaarrekening 2022	
	Lasten	Baten	Saldo
7.1 Cultuur	39.114	657	38.457 N
7.2 Maatschappij	7.409		7.409 N
7.9 Cultuur en maatschappij, overige baten en lasten	3.221	48	3.173 N
Algemeen financieel beleid	92.214	735.265	643.051 V
Algemene dekkingsmiddelen	10.001	735.264	725.263 V
0.1 Uitkering provinciefonds		329.343	329.343 V
0.2 Opbrengst provinciale belastingen		278.895	278.895 V
0.3 Geldleningen en uitzettingen	647	40.192	39.545 V
0.4 Deelnemingen	146	30.883	30.737 V
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	74	53.491	53.417 V
5.9 Natuur, overige baten en lasten		12	12 V
6.9 Regionale economie, overige baten en lasten	5.153		5.153 N
8.1 Ruimtelijke ordening	3.981	2.448	1.533 N
Overhead, Vpb en stelposten	82.212	1	82.211 N
0.5 Algemene dekkingsmiddelen, overige baten en lasten	77		77 N
0.6 Overhead	82.135	1	82.134 N
Mutaties reserves	728.324	681.382	46.942 N
0.8 Mutaties reserves	728.324	681.382	46.942 N
Eindtotaal	1.451.598	1.505.157	53.559 V

11c. Sisa bijlage doeluitkeringen

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023								
Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
BZK	C13	Regeling specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed Provincies	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen (inclusief uitvoering door derden)	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is gestart	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is doorlopen tot aan het moment van aanbesteding van maatregelen om vastgoed te verduurzamen	Aantal gebouwde onroerende zaken dat hiermee wordt bereikt door het provinciaal ontzorgingsprogramma	Is binnen het provinciaal ontzorgingsprogramma uitvoering gegeven aan het stimuleren van vraagbundeling bij kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren bij de verduurzaming van hun maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt)
			<i>Aard controle R Indicator: C13/01</i>	<i>Aard controle n.v.t Indicator: C13/02</i>	<i>Aard controle n.v.t Indicator: C13/03</i>	<i>Aard controle n.v.t Indicator: C13/04</i>	<i>Aard controle n.v.t Indicator: C13/05</i>	<i>Aard controle n.v.t Indicator: C13/06</i>
			€ 441.907	€ 476.662	51	10	144	Ja
		Is de opgedane regionale kennis en ervaring gedeeld met het Kennis- en innovatieplatform verduurzaming maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt)	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1) ten laste van Rijksmiddelen ivm SiSa tussen medeoverheden (alleen van toepassing bij SiSa tussen medeoverheden)				
		<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C13/07</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C13/08</i>	<i>Aard controle R Indicator: C13/09</i>				
		Ja	Nee	€ 0				
BZK	C41	Regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw Provincies	Besteding (jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise Vanaf SiSa 2021 inclusief uitvoering door derden	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T)	Aantal projecten dat in (jaar T) is geholpen met middelen	Aantal projecten dat cumulatief (t/m jaar T) is geholpen met middelen	Cumulatief aantal (t/m jaar T) woningen dat in deze projecten wordt gerealiseerd
			<i>Aard controle R Indicator: C41/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: C41/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: C41/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C41/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C41/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: C41/06</i>
		€ 951.155	€ 2.350.441	€ 0	33	56	9.786	

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
			Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C41/07</i>	Eindverantwoording (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C41/08</i>				
			Nee	Nee				
BZK	C54	Verstedelijkingsstrategie Stedelijk Brabant 2021	Projectnaam/nummer <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C54/01</i>	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: C54/02</i>	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C54/03</i>	Project afgerond (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C54/04</i>	Besteding (jaar T) (gedeeltelijk) verantwoord o.b.v. voorlopige toekenningen? (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: D54/05</i>	Toelichting op niet afgeronde projecten <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C54/06</i>
		1	<i>Verstedelijkingsstrategie</i>	€ 25.300	€ 70.000	Ja	Nee	
BZK	C81	Specifieke uitkering aan provincies ten behoeve van de financiering van (tijdelijke) capaciteit of externe expertise voor het opstellen en uitvoeren van de woondeals	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: C81/01</i>	Aantal woondeals dat is tot stand gekomen met hulp van deze middelen <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C81/02</i>	Zelfstandige uitvoering: Ja/Nee <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C81/03</i>	Eindverantwoording (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C81/04</i>		
			€ 0	0	Ja	Nee		
BZK	C86	Specifieke uitkering ontzorgingsprogramma maatschappelijk vastgoed tweede tranche	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: C86/01</i>	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C86/02</i>	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is gestart <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C86/03</i>	Aantal kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren waarmee een ontzorgingstraject is doorlopen tot aan het moment van aanbesteding van maatregelen om vastgoed te verduurzamen <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C86/04</i>	Aantal gebouwde onroerende zaken dat hiermee wordt bereikt door het provinciaal ontzorgingsprogramma <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C86/05</i>	Is de opgedane regionale kennis en ervaring gedeeld met het Kennis- en innovatieplatform verduurzaming maatschappelijk vastgoed? (Ja/Nee/Nvt) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C86/06</i>
		Provincies	€ 0	€ 0	0	0	0	Nee

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
			Worden kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren begeleid bij het opstellen van portefeuilleroutekaarten die richting geven aan het realiseren van de klimaatdoelstellingen in 2030 en 2050 (Ja/Nee/Nvt) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C86/07</i>	Worden kleine maatschappelijk vastgoedeigenaren begeleid bij het aanvragen van subsidies voor verduurzamingsmaatregelen en het opstellen van relevante (advies-)documenten om te voldoen aan de voorwaarden voor subsidieverlening (Ja/Nee/Nvt) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C86/08</i>	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C86/09</i>	Eventuele toelichting <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C86/10</i>		
			Nee	Nee	Nee			
BZK	C210	Meerjarige regeling specifieke uitkering flexibele inzet woningbouw Provincies	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan flexibele ondersteuning capaciteit en expertise <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: C210/01</i> € 0	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: C210/02</i> € 0	Aantal projecten dat in (jaar T) is geholpen met middelen <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C210/03</i> 0	Cumulatief aantal (t/m jaar T) woningen dat in deze projecten wordt gerealiseerd <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C210/04</i> 0	Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C210/05</i> Ja	Eindverantwoording (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: C210/06</i> Nee
lenW	E10	Regeling specifieke uitkering snelfietsroutes Provincies	Projectnaam/nummer <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E10/01</i>	Besteding (jaar T) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E10/02</i>	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E10/03</i>	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E10/04</i>	Besteding (jaar T) (gedeeltelijk verantwoord o.b.v. voorlopige toekenningen? (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E10/05</i>	Toelichting op niet-afgeronde projecten <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E10/06</i>
		1	Snelfietsroute N282 Tilburg - Breda Kopie projectnaam/nummer	€ 38.648 Grote scope wijzigingen? (Ja/Nee)	€ 98.279 Ernstige vertragingen? (Ja/Nee)	Nee Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Nee Correctie besteding (jaar T-1) per project ivm aan andere medeoverheden overgeboekte middelen	uitvoering is gestart

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E10/07</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E10/08</i>	<i>Aard controle D1</i> <i>Indicator: E10/09</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E10/10</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E10/11</i>	
		1 Snelfietsroute N282 Tilburg - Breda	Nee	Nee	Ja			
IenW	E12	Regeling specifieke uitkeringen N-wegen Provincies	Totale besteding (jaar T)	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T (inclusief 2018))	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T (inclusief 2018))	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E12/01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E12/02</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E12/03</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E12/04</i>		
			€ 505.861	€ 969.986	€ 2.909.960	Nee		
			Projectnaam/nummer	Project wijkt meer dan 10% af (Ja/Nee)	Totale omvang per type maatregel	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E12/05</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E12/06</i>	<i>Aard controle D1</i> <i>Indicator: E12/07</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E12/08</i>		
			1 N270 geleiderail	Nee	4700	Ja		
			2 N270 bermverharding	Nee	4700	Ja		
			3 N279 geleiderail	Nee	10200	Ja		
4 N279 bermverharding	Nee	10200	Ja					
5 N395 geleiderail	Nee	13300	Ja					
6 N395 bermverharding	Nee	13300	Ja					
IenW	E15	Regeling Specifieke uitkering Regionale Aanpak Laadinfrastructuur 2020-2023 Provincies en gemeenten	Projectnaam/nummer	Regionaal Plan van Aanpak Laadinfrastructuur conform Samenwerkingsovereenkomst (Ja/Nee)	Cofinanciering ten behoeve van het regionaal Plan van Aanpak Laadinfrastructuur (jaar T)	Cumulatieve cofinanciering ten behoeve van regionaal Plan van Aanpak Laadinfrastructuur (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Correctie cofinanciering besteding (jaar T-1) ivm aan andere medeoverheden overgeboekte middelen
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E15/01</i>	<i>Aard controle D1</i> <i>Indicator: E15/02</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E15/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E15/04</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E15/05</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E15/06</i>
			1 C2266353/4727325	Ja	€ 114.241	€ 1.189.659	Nee	€ 0
		Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)						

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering	Juridische grondslag	Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
					<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E15/07</i>					
				Ja						
lenW	E20	Regeling stimulering verkeersmaatregelen 2020-2021								
		Provincies en Gemeenten			Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Cumulatieve cofinanciering (t/m jaar T)	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) (Ja/Nee)		
					<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E20/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E20/02</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E20/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E20/04</i>		
					€ 102.500	€ 899.477	€ 899.477	Nee		
					Naam/nummer per maatregel	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheidsmaatregelen per type maatregel (stuks, meters)	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk		
					<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E20/05</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E20/06</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E20/07</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E20/08</i>		
				1	126 Aanleggen van veilige berm 80 km/u - Geleiderail aantal in meters	Ja	24	N69		
				2	126 Aanleggen van veilige berm 80 km/u - Geleiderail aantal in meters	Ja	92	N269		
				3	126 Aanleggen van veilige berm 80 km/u - Geleiderail aantal in meters	Ja	2.861	N279		
lenW	E24	Project N65 Vught-Haaren								
		Provincie Noord-Brabant			Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Afgeronde werkzaamheden met opleveringsbevestiging van Rijkswaterstaat (letteraanduiding werkzaamheden A t/m U)	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
					<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E24/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E24/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E24/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E24/04</i>		
					€ 2.042.775	€ 8.326.198	n.v.t.	Nee		

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
IenW	E27	Brede doeluitkering verkeer en vervoer Wet BDU Verkeer en Vervoer (art. 10) Provincies	Eindsaldo/-reservering (jaar T-1)	Terugbetaling door derden vanuit BDU-bijdrage verstrekte middelen in (jaar T)	Besteding (jaar T)	Correctie over besteding (T-1)	Eindsaldo/-reservering (jaar T)	
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E27/01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E27/02</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E27/03</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E27/04</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E27/05</i>	
			€ 256.943	€ 0	€ 42.939	€ 0	€ 214.004	
IenW	E32	Incidentele specifieke uitkering Smartwayz Provincie Noord-Brabant	Besteding (jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1) aan projectkosten voor het totale project ivm aan andere medeoverheden overgeboekte middelen	
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E32/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E32/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E32/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E32/04</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E32/05</i>	
			€ 19.850.574	€ 27.114.746	Nee	Nee	€ 0	
IenW	E35	Incidentele specifieke uitkering motie Hoogland Provincie Noord-Brabant	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) - inclusief uitvoering door derden vanaf SiSa 2021	Project afgerond (Ja/Nee)	Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1) ivm aan andere medeoverheden overgeboekte middelen	
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E35/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E35/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E35/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E35/04</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E35/05</i>	
			€ 0	€ 1.066.959	Ja	Nee	€ 0	
IenW	E38	Tijdelijke stimuleringsregeling veilig, doelmatig en duurzaam gebruik verkeersinfrastructuur 2020	Besteding (jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Volledige zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Eindverantwoording totale project (Ja/Nee)		
			Zelfstandige uitvoering	Inclusief uitvoering door derden				
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E38/01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E38/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E38/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E38/04</i>		
			€ 920.050	€ 4.297.276	Ja	Nee		

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
			Projectnaam/nummer per project <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E38/05</i>	Project afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee) - per project <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E38/06</i>				
			1 <i>Data krachtenbundeling</i>	Nee				
			2 <i>Onderwijsaanpak</i>	Nee				
			3 <i>Fietsstimulering</i>	Nee				
			4 <i>Werkgeversaanpak</i>	Nee				
			5 <i>Clean Energy Hubs</i>	Nee				
			6 <i>NTF</i>	Ja				
IenW	E40	Truckparking lead partnership	Besteding (jaar T) aan projectkosten voor het totale project <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E40/01</i>	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan projectkosten voor het totale project <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E40/02</i>	Eindverantwoording totale project (Ja/Nee) <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E40/03</i>			
			€ 7.870	€ 30.494	Nee			
IenW	E52	Regeling specifieke uitkering beschikbaarheidsvergoeding regionale OV-concessies 2021	Naam per concessie zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E52/01</i>	Naam concessiehouder zoals gedefinieerd in artikel 1 en benoemd in bijlage 1 van de regeling <i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E52/02</i>	Besteding (jaar T-2 (2019)) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E52/03</i>	Besteding (jaar T) <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E52/04</i>	Specifieke kosten van de concessiehouder in de periode van 1 januari 2021 tot en met 31 december 2021 ter voorkoming van verdere verspreiding van het virus dat COVID-19 veroorzaakt <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E52/05</i>	Totaal bedrag verstrekte subsidies concessieverlener conform concessie (jaar 2021) - zoals in de bijlage 3 van de regeling is opgenomen verleend <i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E52/06</i>
			1 Zuidoost-Brabant	Hermes Openbaar (Bravo)	€ 61.613.000	€ 64.244.000	€ 305.000	€ 20.830.000
			2 West-Brabant	Arriva Personenvervoer Nederland B.V.	€ 56.990.000	€ 59.540.000	€ 43.000	€ 28.695.000
			3 Oost-Brabant	Arriva Personenvervoer Nederland B.V.	€ 68.816.000	€ 71.881.000	€ 56.000	€ 34.996.000

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
			Kopie naam concessie <i>Aard controle n.v.t. Indicator: E52/07</i>	Totale opbrengstenconform bijlage 3 (5A OCW-contract studentenkaart) van de regeling <i>Aard controle R Indicator: E52/08</i>	Totale opbrengstenconform bijlage 3 (5B opbrengsten van reizigers) van de regeling <i>Aard controle R Indicator: E52/09</i>	Totale Opbrengsten conform bijlage 3 (5C Andere opbrengsten) van de regeling <i>Aard controle R Indicator: E52/10</i>	Komt de concessiehouder voor deze concessie in aanmerking voor de 2% extra vergoeding (Ja/Nee) <i>Aard controle R Indicator: E52/11</i>	
			1 Zuidooost-Brabant	€ 13.640.000	€ 12.449.000	€ 110.000	Ja	
			2 West-Brabant	€ 15.627.000	€ 9.840.000	€ 0	Nee	
			3 Oost-Brabant	€ 19.015.000	€ 11.144.000	€ 0	Ja	
IenW	E53	Regeling specifieke uitkering Schone Lucht Akkoord	Beschikingsnummer / naam <i>Aard controle n.v.t. Indicator: E53/01</i>	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen <i>Aard controle R Indicator: E53/02</i>	Cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie <i>Aard controle n.v.t. Indicator: E53/03</i>	Daadwerkelijke startdatum van het project (dd/mm/jj) <i>Aard controle n.v.t. Indicator: E53/04</i>	Daadwerkelijke einddatum van het project (dd/mm/jj) <i>Aard controle n.v.t. Indicator: E53/05</i>	Ervaringen binnen 3 maanden na afronding project gedeeld (ja/nee) <i>Aard controle n.v.t. Indicator: E53/06</i>
			1 Meerjarig onderhoud SPUKSLA-21-01252274	€ 11.713	€ 13.116	15-11-2021	nog niet bekend	Nee
			2 Walstroom Moerdijk SPUKSLA-21-01253852	-€ 1.221	€ 216.779	subsidie verstrekt in 2021; gerealiseerd in 2022	binnen 3 jaar	Nee
			3 Combiluchtwassers SPUKSLA-21-01249776	€ 174.891	€ 174.891	7-7-2021	nog niet bekend	Nee
			4 Grote oogst SPUKSLA-21-01252263	€ 0	€ 0	12-11-2021	nog niet bekend	Nee
			5 Meetpunten SPUKSLA-21-01249787	€ 44.100	€ 216.600	12-7-2021	31-12-2026	Nee
			6 Gemeentes SPUKSLA-22-03204585	€ 0	€ 0	nog niet gestart	nog niet bekend	Nee
			Kopie beschikingsnummer /naam <i>Aard controle n.v.t. Indicator: E53/07</i>	Jaar waarin het project is opgenomen in een decentraal uitvoeringsplan <i>Aard controle n.v.t. Indicator: E53/08</i>				

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering	Juridische grondslag	Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
					1 Meerjarig onderhoud SPUKSLA-21-01252274	NVT				
					2 Walstroom Moerdijk SPUKSLA-21-01253852	NVT				
					3 Combiluchtwassers SPUKSLA-21-01249776	NVT				
					4 Grote oogst SPUKSLA-21-01252263	NVT				
					5 Meetpunten SPUKSLA-21-01249787	NVT				
					6 Gemeentes SPUKSLA-22-03204585	NVT				
					Eindverantwoording (Ja/Nee)					
					<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E53/09</i>					
					Nee					
lenW	E56	Regeling specifieke uitkering doelmatig en duurzaam gebruik verkeersinfrastructuur 2021			Besteding (jaar T-1) aan projectkosten voor het totale project	Besteding (jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) aan projectkosten voor het totale project	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1) aan projectkosten voor het totale project	Eindverantwoording (Ja/Nee)
					<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E56/01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E56/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E56/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E56/04</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E56/05</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E56/06</i>
				1	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	€ 0	Nee
				2	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	€ 0	Nee
				3	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	€ 0	Nee
				4	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	€ 0	Nee
				5	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	€ 0	Nee
				6	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	€ 0	Nee
					Projectnaam / nummer	Project afgerond (Ja/Nee)				
					<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E56/07</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E56/08</i>				

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicators							
			Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator		
			1 Data krachtenbundeling	Nee						
			2 Onderwijsaanpak	Nee						
			3 Fietsstimulering	Nee						
			4 Werkgeversaanpak	Nee						
			5 Clean Energy Hubs	Nee						
			6 NTF	Ja						
IenW	E57	Tijdelijk Regeling Specifieke uitkering Zero Emissie Bus 2022-2024	Beschikkingnaam / nummer	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Het aantal gerealiseerde niet-gelede ZE-bussen met batterij-elektrische aandrijving	De som van het totaal aantal gerealiseerde gelede ZE-bussen met batterij-elektrische aandrijving, ZE-touringcars en ZE-bussen met waterstof-elektrische aandrijving	Zijn de bussen binnen twee jaar ingezet in de dienstregeling?	Is voldaan aan het kilometervereiste (Ja/ Nee) (zie invulwijzer)?		
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E57/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E57/02</i>	<i>Aard controle R Indicator: E57/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: E57/04</i>	<i>Aard controle R Indicator: E57/05</i>	<i>Aard controle R Indicator: E57/06</i>		
			BUS2200001/ BUS2200005	Nee	0	0	Nee	Nee		
			Zijn de bussen minimaal drie jaar ingezet in de dienstregeling waar de aanvraag betrekking op heeft of voor de uitvoering van de concessie die op die concessie volgt? (Ja/Nee)							
			<i>Aard controle R Indicator: E57/07</i>							
			Nee							
IenW	E58	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem overbruggingsjaar 2021	Projectnaam / nummer	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie besteding (jaar T-1)	Project afgerond (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E58/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: E58/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E58/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E58/04</i>	<i>Aard controle R Indicator: E58/05</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: E58/06</i>		

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
		1	IENW/BSK-2021/286006	€ 18.285	€ 18.285	Ja	€ 0	Nee
			Eindverantwoording (Ja/Nee)					
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E58/07</i>					
			Nee					
IenW	E63	Kademureninitiatief Goederencorridors Oost en Zuidoost 2022-2026	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E63/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E63/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E63/03</i>	De prestatie moet zijn geleverd voor de indicator op ja gezet kan worden		
			€ 0	€ 0	Nee			
IenW	E77	Incidentele specifieke uitkering Ruimte voor de Maas bij Oeffelt	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Afspraken uit bestuursovereenkomst nagekomen? (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)		
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E77/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E77/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E77/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E77/04</i>		
			€ 1.235.239	€ 1.235.239	Ja	Nee		
IenW	E83	Tijdelijke regeling specifieke uitkering bodem 2022	Projectnaam / nummer	Besteding (jaar T) per project	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Correctie Jaar T-1 per project ivm SiSa tussen medeoverheden (Jaar T-1)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per project	
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E83/01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E83/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E83/03</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E83/04</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E83/05</i>	
		1	IENW/BSK-2022/222741	€ 5.000	Ja	€ 0	€ 5.000	
		2	IENW/BSK-2022/276573	€ 0	Ja	€ 0	€ 0	
			Kopie projectnaam / nummer	Uitvoering is volgens aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee), zo nee geef in indicator 08 de reden aan.	Optionele toelichting. Verplicht als bij 07 nee is ingevuld	Project afgerond (Ja/Nee)		

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering	Juridische grondslag	Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
					Aard controle n.v.t. Indicator: E83/06	Aard controle n.v.t. Indicator: E83/07	Aard controle n.v.t. Indicator: E83/08	Aard controle n.v.t. Indicator: E83/09		
				1	IENW/BSK-2022/222741	Ja		Nee		
				2	IENW/BSK-2022/276573	Nee	Nog niet met uitvoering gestart	Nee		
					Eindverantwoording (Ja/Nee)					
					Aard controle n.v.t. Indicator: E83/10					
					Nee					
IenW	E84	Regeling stimulerings verkeersveiligheidsmaatregelen 2022-2023			Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Cumulatieve eigen bijdrage en externe financiering (t/m jaar T)	Project afgerond (alle maatregelen) in (jaar T) (Ja/Nee)		
		Provincies en Gemeenten			Aard controle R Indicator: E84/01	Aard controle n.v.t. Indicator: E84/02	Aard controle R Indicator: E84/03	Aard controle n.v.t. Indicator: E84/04		
					€ 0	€ 0	€ 0	Nee		
					Naam/nummer per maatregel	Per maatregel, maatregel afgerond in (jaar T)? (Ja/Nee)	De hoeveelheid opgeleverde verkeersveiligheidsmaatregelen per type maatregel (stuks, meters)	Eventuele toelichting, mits noodzakelijk		
					Aard controle n.v.t. Indicator: E84/05	Aard controle n.v.t. Indicator: E84/06	Aard controle n.v.t. Indicator: E84/07	Aard controle n.v.t. Indicator: E84/08		
				1	NVT	Nee	0			
IenW	E87	Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater			Beschikingsnaam/nummer	Totale besteding (jaar T)	Cumulatieve totale besteding (t/m jaar T)	Totale eigen bijdrage en bijdrage van derden (jaar T)	Cumulatieve eigen bijdrage en bijdrage van derden (t/m jaar T)	Volledige zelfstandige uitvoering ? (Ja/Nee)
					Aard controle n.v.t. Indicator: E87/01	Aard controle R Indicator: E87/02	Aard controle n.v.t. Indicator: E87/03	Aard controle R Indicator: E87/04	Aard controle n.v.t. Indicator: E87/05	Aard controle R Indicator: E87/06

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering	Juridische grondslag	Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
				1	Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater - IENW/BSK-2022/304502	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	Nee
					Kopie beschikkingsnaam/nummer	Correctie besteding (jaar T-1)	Eindverantwoording (Ja/Nee)			
					<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E87/07</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E87/08</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E87/09</i>			
				1	Tijdelijke regeling stimuleren maatregelen tweede fase Deltaprogramma zoetwater - IENW/BSK-2022/304502	€ 0		Nee		
IenW	E91	Incidentele specifieke uitkering project Meanderende Maas – Planfase deelgebieden Ossekamp en De Waarden			Cumulatieve besteding (t/m jaar T)		Eindverantwoording (Ja/Nee)			
					<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E91/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E91/02</i>				
					€ 2.000.000	Nee				
IenW	E94	Incidentele specifieke uitkering (water)bodemsanering 2022			Projectnaam / nummer	Besteding (jaar T) per project	Cumulatieve besteding (t/m jaar T) per project	Uitvoering is volgens aanvraag uitgevoerd (Ja/Nee) <i>Zo nee, geef bij 05 verplicht de reden aan</i>	Toelichting <i>Verplicht als bij 04 'Nee' is ingevuld</i>	Project afgerond in (jaar T) (Ja/Nee)
					<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E94/01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: E94/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E94/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E94/04</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E94/05</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E94/06</i>
				1	IENW/BS K-2022/281737	€ 0	€ 0	Nee	project is opgestart maar uitvoering nog niet afgerond	Nee
					Eindverantwoording (Ja/Nee)					
					<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: E94/07</i>					
					Nee					

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
EZK	F12	Eenmalige specifieke uitkering voor de uitvoering van regionale MIT-regeling 2018-2023	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Eventuele toelichting		
			<i>Aard controle R Indicator: F12/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: F12/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F12/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F12/04</i>		
			€ 0	€ 3.050.000	Ja	In 2020 reeds eindverantw. Op ja		
EZK	F14	Regeling specifieke uitkering MIT 2021	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T) Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Eventuele toelichting		
			<i>Aard controle R Indicator: F14/01</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F14/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F14/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F14/04</i>		
			€ 1.713.135	€ 6.979.023	Nee			
EZK	F25	Regeling specifieke uitkering MIT	Beschikingsnummer	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen	Totale cumulatieve besteding ten laste van Rijksmiddelen (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Eventuele toelichting	
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F25/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: F25/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F25/03</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F25/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: F25/05</i>	
		1	DGBH&K/22432013	€ 4.500.017	€ 4.500.017	Nee		
LNV	L7	Regeling specifieke uitkering IBP-Vitaal Platteland	Gebiedsnaam/nummer	Totale besteding (jaar T) Zelfstandige uitvoering	Totale Cumulatieve besteding (t/m jaar T) Inclusief uitvoering door derde vanaf SiSa 2021	Volledig zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)	Eindverantwoording (Ja/Nee)	Toelichting Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen
			<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle R</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i>

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering	Juridische grondslag	Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator		
					<i>Indicator: L7/01</i>	<i>Indicator: L7/02</i>	<i>Indicator: L7/03</i>	<i>Indicator: L7/04</i>	<i>Indicator: L7/05</i>	<i>Indicator: L7/06</i>		
				1	Van Gogh NP i.o. onderdeel Brabants Bodem/20239387	€ 1.676.682	€ 4.075.966	Ja	Nee			
				2	Zuidoostelijke Zandgronden / 140001 1234	€ 2.855.000	€ 5.213.483	Nee	Nee			
LNV	L8	Regeling provinciale aankoop veehouderijen nabij natuurgebieden		Beschikingsnummer/naam	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)						
					Aard controle n.v.t. Indicator: L8/01	Aard controle n.v.t. Indicator: L8/02	Aard controle n.v.t. Indicator: L8/03					
				L8/ SUOV121100	€ 0	Nee						
				Naam/nummer overeenkomstig koopovereenkomst	Betreft dit een financiering uit deel A of deel B?	Indien deel A:	Indien deel B:	Besteding (jaar T) ten laste van Rijksmiddelen per overeenkomst	Totale cumulatieve besteding (t/m jaar T) ten laste van Rijksmiddelen per overeenkomst			
				Aard controle n.v.t. Indicator: L8/04	Als A indicator 06 verplicht, als B indicator 07 verplicht.	is sprake geweest van de verwerving van vermogensbestanddelen die voor de provincie hebben geleid tot vermogensvorming w.o. opbrengsten; zo ja, welk bedrag betreft het?	is sprake geweest van de verwerving van vermogensbestanddelen die voor de provincie restwaarde zouden opleveren; zo ja, welk bedrag betreft het?	Aard controle D1 Indicator: L8/07	Aard controle R Indicator: L8/08	Aard controle n.v.t. Indicator: L8/09		
	1	NVT	NVT			€ 0	€ 0					
				Kopie naam/nummer overeenkomstig koopovereenkomst	Is de aankoop som gebaseerd op een taxatie door een onafhankelijke taxateur cf marktwaarde en komt de overeengekomen koopsom met die taxatie overeen? (Ja/Nee/N.v.t.)	Toelichting	Hier eventueel opmerkingen of toelichtingen. Verplicht als bij L8/11, "Nee" is ingevuld.					
					Aard controle n.v.t.	Aard controle D1	Aard controle n.v.t.					

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	
			<i>Indicator: L8/10</i>	<i>Indicator: L8/11</i>	<i>Indicator: L8/12</i>				
		1	NVT	N.v.t.					
LNV	L16	Eenmalige specifieke uitkering Provinciaal Uitvoeringsprogramma Natuur	Naam Uitvoeringsprogramma	Besteding (jaar T) per uitvoeringsprogramma - exclusief uitvoering door derden	Cumulatieve besteding (t/m jaar T). Vanaf SiSa 2022 inclusief uitvoering door derden	Cumulatieve besteding apparaatskosten (t/m jaar T) per uitvoeringsprogramma	Uitvoeringsprogramma volgens uitvoeringsplan uitgevoerd (Ja/Nee)	Uitvoeringsprogramma afgerond (Ja/Nee)	
			<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L16/01</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L16/02</i>	<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L16/03</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L16/04</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L16/05</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L16/06</i>	
			1	Provinciaal Uitvoeringsprogramma Noord-Brabant	€ 0	€ 0	€ 0	Ja	Nee
				Kopie Uitvoeringsprogramma	Toelichting	Zelfstandige uitvoering (Ja/Nee)			
		<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L16/07</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L16/08</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L16/09</i>					
		1	<i>Provinciaal Uitvoeringsprogramma Noord-Brabant</i>		Nee				
LNV	L17	Vervolgfase Design Thinking Peelvenen	Besteding (jaar T)	Cumulatieve besteding (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)				
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L17/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L17/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L17/03</i>				
			€ 92.374	€ 92.374	Nee				
LNV	L24	Regeling specifieke uitkering voorbereidingskosten landelijk gebied, versnellingsvoorstellen en PAS-melders	Besteding (jaar T)	Totale cumulatieve bestedingen (t/m jaar T)	Eindverantwoording (Ja/Nee)?				
			<i>Aard controle R</i> <i>Indicator: L24/01</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L24/02</i>	<i>Aard controle n.v.t.</i> <i>Indicator: L24/03</i>				
			€ 179.766	€ 179.766	Nee				

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2022 op grond van artikel 3 van de Regeling informatieverstrekking sisa - d.d. 9-3-2023

Verstrekker	Uitkeringscode	Specifieke uitkering Juridische grondslag Ontvanger	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator	Indicator
LNV	L25	Regeling specifieke uitkering provinciale versnellingsvoorstellen transitie landelijk gebied	Naam versnellingsvoorstel	Besteding (jaar T)	Totale cumulatieve bestedingen (t/m jaar T)	Baten (jaar T) vermogensvorming	Totale cumulatieve baten vermogensvorming (t/m jaar T)	
			<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L25/01</i>	<i>Aard controle R Indicator: L25/02</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L25/03</i>	<i>Aard controle R Indicator: L25/04</i>	<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L25/05</i>	
			1 Innovatie en stimuleren natuurinclusieve landbouw.					
			2 Aankoop en afwaardering gebouwen in het kader van grondverwerving buitengebied.					
			3 Faciliteren planvormingsproces: Kennisontwikkeling/onderzoek binnen gebiedsvisie	€ 102.284	€ 102.284	€ 0	€ 0	
			4 Opschalen BodemUp en BBWP	€ 201.782	€ 201.782	€ 0	€ 0	
Eindverantwoording (Ja/Nee)?								
<i>Aard controle n.v.t. Indicator: L25/06</i>								
Nee								

12. Overzicht van de incidentele baten en lasten

De regelgeving van het BBV schrijft voor dat inzicht moet worden gegeven in de incidentele lasten en baten per programma (BBV art 28c) en in de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves (BBV art 28d). Dit is vastgelegd in de 'Notitie structurele en incidentele baten en lasten' die de commissie BBV op 30 augustus 2018 heeft gepubliceerd. De notitie vormt een aanvulling op de artikelen 28 c en 28 d van het BBV zoals die bij de jaarrekening van kracht zijn. In afwijking van de aanbeveling van de commissie BBV is ervoor gekozen om de tabel - inzake de presentatie van het structureel begrotingssaldo - anders op te nemen dan in de voornoemde notitie van de commissie BBV op blz 8 is uitgewerkt. Dit om vermenging van lasten/baten enerzijds en toevoegingen/onttrekkingen aan reserves anderzijds, te voorkomen. De op basis van de BBV-notitie te presenteren tabel is - rekening houdend met de hierboven aangegeven aanpassing - als volgt te presenteren:

Presentatie van het structureel begrotingssaldo (bedragen x € 1.000)

	Jaarrekening jaar 2022	Begroting jaar 2023	Begroting jaar 2024	Begroting jaar 2025	Begroting jaar 2026
A) Lasten	723.273	1.004.839	895.281	846.433	760.556
B) Baten	823.775	893.421	811.460	714.935	717.412
Saldo van lasten en baten (B-A)	100.502	-111.418	-83.821	-131.497	-43.144
C) Toevoegingen aan reserves	728.324	407.210	316.303	281.920	278.606
D) Onttrekkingen aan reserves	681.382	518.628	400.124	413.418	321.750
(Geraamd) resultaat (B-A+D-C)	53.559	0	0	0	0
E) Incidentele lasten + Inc. toev. reserves	940.326	860.177	662.615	530.483	434.643
F) Incidentele baten + Inc. ontr. reserves	807.407	708.565	508.193	414.204	321.750
Incidenteel saldo (F-E)	-132.919	-151.612	-154.423	-116.279	-112.893
G) Structurele lasten + Struc. toev. reserves (A+C-E)	511.272	551.872	548.969	597.870	604.518
H) Structurele baten + Struc. ontr. Reserves (B+D-F)	697.750	703.485	703.391	714.149	717.412
Structureel saldo (H-G)	186.479	151.612	154.423	116.279	112.893

voetnoot: de provincie merkt alle reservemutaties aan als incidentele mutaties

In bovenstaande tabel is ervoor gekozen om in afwijking van de notitie van de commissie BBV de term "Begrotingssaldo na bestemming" te vervangen door "(Geraamd) resultaat". Dit om aansluiting te blijven houden met de terminologie die ook in het BBV artikel 17 en artikel 27 is opgenomen. Uit bovenstaande tabel blijkt dat sprake is van een meerjarig positief saldo van de begroting. Omdat de toevoegingen en onttrekkingen aan reserves allemaal als incidenteel zijn aangemerkt, is geen sprake van structurele toevoegingen en of structurele onttrekkingen aan reserves.

De specificatie per programma van de incidentele lasten en baten uit de jaarrekening zoals voorgeschreven in BBV art 28c is in onderstaande tabel opgenomen, waarbij op begrotingspostniveau is bezien of de last c.q. bate van de jaarrekening 2022 ook in de begroting 2023 en meerjarenraming (2024 en verder) voor komt. Het criterium voor incidenteel is bepaald op korter dan vier jaar.

Komt een last of bate in de jaarrekening op een begrotingspost voor en is op diezelfde begrotingspost ook in de vier jaren 2023 t/m 2026 een raming > € 0 opgenomen in niet meer dan twee van de vier jaarschijven, dan is de last of bate uit de jaarrekening aangemerkt als incidenteel. Komt een last of een bate op een begrotingspost gedurende de periode 2022 t/m 2026 in meer dan drie jaar voor dan is de desbetreffende post als structureel aangemerkt.

Onderaan in de tabel is inzichtelijk gemaakt dat er sprake is van structureel evenwicht. Met andere woorden de structurele baten komen hoger uit dan de structurele lasten.

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2022	Incidentele baten 2022
1. Bestuur en veiligheid	1.821.863	126.502
Bijdragen partners programma Brabantstad		62.082
Dumpen Drugsafval	380.455	
inkomst Brab. Health Deal		64.420
Majeure projecten West-Brabant	143.423	
Ontwbudg veiligheid	2.997.410	
Toev voorz APPA (Pensioenwet Ambtsdr.)	-2.128.441	
uitgave Brab. Health Deal	64.420	
Vorbereidingskrediet Gezondh. BA 20/23	318.496	
Werkagenda Brabantstad	46.100	
2. Ruimte en wonen	5.218.863	1.198.861
Aanpak Stikstof	1.160.743	
Arbeidsmigratie	1.496	
Exploitatielasten de Pielis	78.068	
Flexpool Wonen	951.155	
Inkomsten Wonen, Werken en Leefomgevin		67.940
Nimby	-0	
Oostelijke Langstraat (aandeel PNB)	1.843.065	
Rijksbijdrage Flexpool Wonen		951.155
Ruimtelijke kwaliteit Kleine Beerze	255	
Stikstofloket	59.647	
Streeknetwerken	2.118	
Transformatie stedelijk en landelijk geb	792.770	
Verlies grond opkoopregeling piekbelast	149.780	
SPUK Uitvoeringskosten 2022-2023 NPLG	179.766	
SPUK Uitvoeringskn NPLG onttrekking		179.766
3. Water en Bodem	14.886.470	4.323.545
Bodem	1.412.094	
Bodemsanering Chemie Pack	234.965	
Decentralisatie-uitkering Bodem		77.714
DP-DHZ (Rijk)	14.771	
Duurzame benutting ondergrond (DUB)	28.500	
Geopark Schelde Delta	50.623	
Inkomst. Kennispilots Bodem en ondergr.		85.000
inkomst. SPUK bodem overbr. 2021		18.285
Inkomsten derden bodem (T)		949
inkomsten DP Maas		62.500
Interim-bedrijvenregeling	372.200	-
Overeenkomst Waterpoort (Ink.)		90.000
Overeenkomst Waterpoort (Uitg)	205.662	
POP3 bijdragen Water	2.260.000	
SPUK Rivierverruimingsproj Oeffelt (ink)		1.235.239
SPUK Rivierverruimingsproject Oeffelt	1.235.239	
Uitgaven bodemsanering tlv ISV-3	500	
uitgaven Kennispilots Bodem en ondergr.	35.285	
uitgaven SPUK bodem overbr. 2021	18.285	
Uitvoer.kstn Wett.taken (app.kstn).	214.289	

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2022	Incidentele baten 2022
Venherstel	806.055	
Vitale bodem	28.672	
Vitale Bodem (dub)	-282	
Wijstherstel	880.337	
Waterkwaliteit Schoon Water voor Brabant	937.319	327.283
Inrichting Waterkwaliteit MOKs	230.309	
Klimaatadaptatie DPRA - PMWP	123.700	
Inrichting Waterkwaliteit MOKs RWP	2.049.506	
Ondergrondmodellen	186.400	
DP-Veilig/Rivieren: Oeffelt	818.750	
Evaluatie toestandsrapportage Basisopgav	7.210	
DAWZ Delta Aanpak Waterkwaliteit Zoetwat	529.301	
Tijd. Regel. SPUK Bodem 2022	5.000	
SPUK prov. versnelling Bodem UP+BBWP	201.782	201.782
SPUK Meanderende Maas (uitg)	2.000.000	
Inkomsten ZWD		127.789
Inkomsten Klimaatadaptatie		92.003
inkomst. SPUK bodem overbr. 2022		5.000
SPUK I&W Meanderende Maas (ink)		2.000.000
4. Natuur en milieu	90.052.215	18.603.286
"BrUG; uitwerking Natuur + Samenleving"		350.000
BA: transitie veehouderij	241.209	
Bijdr. Agrarisch Beheer Waterschappen		1.235.407
Bijdrage uitvoeringskosten nazorg		148.726
Bijdrage voor Natuurcompensatie T		319.238
Biodiversiteit (prov)	4.735.122	
Decentralisatie-uitkering Ext.Veiligheid		244
Duurzaamheid A	1.940	
Externe veiligheid	244	
Gebiedsgerichte aanpak groenblauw	1.308.313	
Gebiedsimpuls N69 tlv SIF	1.117.412	
Gezonde leefomgeving milieu A	201.311	
GOB Inrichting Prov EHS	1.877.230	
GOB Inrichting Rijks EHS	1.441.535	
GOB verwerving Prov. EHS	11.558.885	
Grensoverschrijdende juridische kn Nbw	45.891	
Groene groei milieu A	9.396	
Impuls omgevingsveiligheid	146.461	
Ink. spuk uitgave SLA E53/ meetpunten		44.100
Inkomsten LPN spuk Natuur		11.056.039
Inkomsten / verkopen Rijks-EHS		1.165.544
Inkomsten / winst prov EHS		1.156.682
Inkomsten Handhaving		484
Inkomsten IOV		53.769
Inkomsten tbv Lenteakkordproject		55.607
Kosten (verwerv./doorlev.) rijks EHS	1.591.712	
Kosten repressieve handhaving acties	357.772	
Kosten uitvoering nazorg	115.092	

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2022	Incidentele baten 2022
Lente-akkoord middelen (23 mln)	1.458	
LPN Bossencompensatie spuk	1.520.966	
LPN Capaciteit Partners spuk	449.205	
LPN herstel Maatregel Natuur (spuk)	8.152.457	
Lucht, geluid, geur A	214.011	
Natuur overig	2.494.642	-
Ontwikkelopgave rijks NNB	23.786.110	
Pas		98.155
POP3 bijdragen Natuur	1.151.751	
Regionale uitvoeringsdiensten	-3.700	
Samenwerken milieu A	54.473	
Spuk Design Thinking Peelvenen (Ink)		92.374
Spuk Design Thinking Peelvenen (Uitg)	92.374	
SPUK uitgave SLA E53/ roul. meetpunten	44.100	
Stimuleringsregeling Landschap	1.540.413	863.225
Toev. Voorziening nazorg stortplaatsen	6.830.000	
Transitie DLG projecten (res ILG)	63	-
Uitbesteding vth omgevingsdienst verzoek	39.080	
Uitgaven natuurcompensatie (T)	319.238	
Veilige leefomgeving milieu A	15.988	
verlies en winst ruilgrond GOB (revol.)	369.285	547.096
verlies en winst verwerven van gebouwen	152.190	-
verlies grond in bezit GOB (prov.)	1.938.653	
Verlies grond in bezit GOB (rijks)	1.476.220	
Verlies grond in bezit van PAS	8.903.650	
Verlies NNB provinciale gronden	1.200.971	
winst grond in bezit GOB (prov.)		233.934
Winst grond in bezit GOB (rijks)		905
Winst gronden PAS		988.569
Natuur voor en door Brabanders	1.500.126	
programmabudget realisatie LPN	933.411	
N2000 beheerplannen en Vo stikstof	2.023.276	
SPUK ProvVersn Kennisontw. Gebiedsvisie	102.284	102.284
Inkomsten GGA		90.903
5. Economie	33.601.162	15.199.411
Arbeidsmarkt voor de kenniseconomie	1.883.081	
Bijdr. uitvoeringskosten Europese Progr.		392.250
Circulaire Economie	46.693	
Co-financiering Interreg V	-119.434	
Co-financiering OP-Zuid 2014-2020	-951.007	
Cofinanciering PNB MIT	3.540.086	
EFRO bijdrage OP Zuid	7.538.805	7.538.805
Impuls breder MKB en startups	1.179.291	
Inkomsten algemeen economisch beleid		102.680
Inkomsten Internationalisering		1.220
Inkomsten SPUK MIT 2021		1.713.136
inkomsten tbv arbeidsmarkt		18.231
Innovatie met Topsectoren	-500.000	

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2022	Incidentele baten 2022
Maintenance & Services Brabant 2017-2020	74.770	
MIT (Invest.agenda 3e tr.)	-810.087	
ontt tran OP zuid		933.073
Ontwikkelkrediet Digitalisering	577.195	
opwerken investeringsbenadering Corona	374.797	
Passport4work	115.343	
TB 2 Zeeën	12.829	
UA campus, sted.Innov., fieldl, hybr.lr.	980.526	
UA Circulaire Economie 2021-2023	812.981	
UA DataEconomie 2021-2023	3.959.592	
UA toek Clusters/Triple Helix	3.368.260	
uitgave SPUK MIT 2021	1.713.136	
Uitgaven transitoria OP Zuid	933.073	
Uitvoeringskosten Interreg	13.139	
Uitvoeringskosten OP 2014-2020	589.206	
Uitvoeringskosten POP	1.788.038	
uitgave SPUK MIT 2022	4.500.017	
impuls Beleidskader Economie 2030	1.314.383	
Uitvoeringskosten '22-'27/ GLB	74.997	
Uitvoeringskosten '22-'27/ JTF	84.355	
Uitvoer.kstn '22-'27 - Interreg VL-NL	218.694	
Uitvoeringskosten '22-'27 - OPZuid	288.402	
inkomsten SPUK MIT 2022		4.500.017
6. Energie	4.384.028	1.065.014
Brabant Geeft Energie (subs)	194.095	
Elektrisch rijden & slimme netwerken	102.483	
Energie Algemeen (nieuw BA 2020-2023)	540.922	
Energieke landschappen - IA	25.935	
Energieneutrale industrie - IA	2.505	
inkomsten Energie Verbindt (expl.)		21.604
inkomsten Energie Verbindt (IA)		267.179
Inkomsten Laadinfrastructuur		136.414
Laadinfrastructuur elektrisch rijden	-35	
Labfaciliteiten Solliance	-4.800	
Monitoring	40.950	
Ontr. Inkomst. Rijk laadinfra		114.241
Ontr. inkomsten prov. Limburg laadinfra		25.023
onttrek. SPUK ontzorgingsloket		441.908
Onttrekking tlv. Enexis		58.645
Regie RES en Proces (nieuw BA 2020-2023)	387.386	
Smart and Green Mobility - IA	-17.330	
Trs pad Electr_Energieke Landsch. (IA)	381.367	
Trs pad Elektriciteit algemeen	100.628	
Trs pad Gebouwde Omgeving (IA)	1.359.361	
Trs pad Industrie (IA)	318.151	
Trs pad Sociale innovatie	49.167	
uitg. trans ZuidLimb._Laadinfra	25.023	
uitgave SPUK ontzorgingsloket	441.908	

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2022	Incidentele baten 2022
uitgaven tlv. Enexis	58.645	
Uitgaven trans. Rijk laadinfra	114.241	
Tech Inno / netcapaciteit (IA)	263.426	
7. Landbouw en voedsel	10.657.077	4.931.361
Brabantse Bodem	2.040.432	
Circulaire Economie	511.343	
Combiwassers tlv Rijksbijdrage	174.891	
EU proj. LIFE All4Biodiversity	0	-
Ink agrofood UBA alg		200.412
Lasten natuurinclusieve landbouw	1.348	
Natuurinclusieve landbouw	489.329	
OM Natuurinclusieve landbouw	160.676	
Ondersteuning transitie stad-platteland	-19.895	
Onttrekking TP Brabants Bodem		1.676.682
Onttrekking TP ZO zandgronden		2.855.000
Pachtinkomsten natuurinclusieve landbouw		24.375
PMJP: V.I.V. (od, pnb)	6.604	
POP3 bijdr.Agrofood Landbouw	1.120.670	
Rijksbijdrage tbv combiwassers		174.891
UBA 4.5 Internationalisering agrofood	7.505	
UBA 6.2 Sanering Knelpunten	-8.762	
UBA4.4 Stuurgroep LIB	481.460	
Zuidoostelijke Zandgronden	2.855.500	
Programmamanagement	1.071.232	
Innovatie landbouw	166.812	
Verbinden en aanjagen	183.320	
Agrofood plantaardig	7.366	
Innovatieve Stallen	1.234.555	
Ondersteuningsnetwerken	172.692	
8. Basisinfrastructuur mobiliteit	538.621	407.745
Aanvullende exploitatie onderhoud	695.738	
Bijdrage ITS-bureau en VM		265.000
Bijdragen derden OV-concessies BDU		1.958.460
Incidenten en calamiteiten	1.024.206	
Indusa	187.040	
Inkomsten gladheidsbestrijding		20.130
Inkomsten verkeersveiligheid		8.070
Inzet stakingsgelden OV	265.330	
ITS programmabureau	731.793	
KB Data implementatieplan	1.066.811	
onttrekking transitorium PPS-A59		1.263.288
Ontwikkelteam OV Regio's		370.850
Programma Vernieuwing OV	482.008	
SPUK BVOV		-5.109.600
SPUK Schone Lucht Akkoord		11.713
SPUK VDD: Data & digitalisering		838.209
Uitg tlv SPUK VDD: Data & digitalisering	838.209	
Uitgaven Life+ tlv subsidie	737	

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2022	Incidentele baten 2022
Uitgaven tlv SPUK BVOV	-5.109.600	
uitgaven tlv SPUK Schone Lucht Akkoord	11.713	
Werkbudget infrastructurele projecten	21.823	
Werkbudget Verkeer en Vervoer		781.626
Ziekten en plagen	322.813	
9. Mobiliteitsontwikkeling	36.597.128	22.960.294
A2 Deil - 's-Hertogenbosch	384.837	
Bereikbaarheid Zuidoost Brabant (SRE)	1.945.287	
C-ITS Mobility MoveZ.NL	932.473	
Fiets in de versnelling res.VenV	528.599	
Inkomsten Integraal mobiliteitsbeleid		105.000
Inkomsten Intercor		255.293
Inkomsten SmartwayZ		-22.726
KB SM Minder Hinder	26.197	
KB SM Werkgeversbenadering	39.503	
KB SM Werkgeversbenadering inkomsten		640.886
MIRT A50 Paalgraven - Bankhoef	74.515	
MIRT onderzoek wegennet Eindhoven	499.805	
N279 Smart Mobility	108.712	
N65 t.l.v. BDU	-0	
Ontwikkeling regionale luchtvaart	114.095	
Pilot Waterstofbussen	15.401	
Regionale maatregelen res.VenV	3.731.707	
Rijksbijdrage N65		2.042.775
Snelfietsroutes	1.677.500	
SPUK Schone Lucht Akkoord Walstroom		-1.221
SPUK SmartwayZ.NL		19.850.574
SPUK Truckparking		7.870
SPUK VDD: fiets		81.842
SRE Mobiliteitsbeleid	-0	
Truckparking leadpartnership	31.480	
uitg tlv SPUK SWZ.NL: A2 randw. Eindh KT	1.652.893	
uitg tlv SPUK SWZ.NL: A2 Weert-Eindh B C	36.315	
uitg tlv SPUK SWZ.NL: De Run	5.902.000	
uitg tlv SPUK SWZ.NL: deelopg Smart Mob	10.992.162	
Uitg tlv SPUK VDD: fiets	81.842	
Uitgaven Rijksbijdrage N65	2.042.775	
uitgaven tlv SPUK SLA Walstroom	-1.221	
uitgaven tlv SPUK SWZ.NL: werkbudget	596.857	
Uitgaven tlv SPUK Truckparking	7.870	
UP Spoor, HOV en Knooppunten	28.647	
Uitg tlv SPUK SmartwayZ.NL: SM A67	670.348	
RMP HvB 2022	1.607.700	
RMP NO 2022	257.878	
RMP West 2022	217.010	
RMP ZO 2022	2.393.943	
10. Vrije tijd, Cultuur, Sport en Erfgoed	6.984.264	50.453
Brabant C	1.502.809	

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2022	Incidentele baten 2022
Futurelab	250.000	
Herontwikkeling erfgoedcomplexen	99.271	
Impactmonitoring en kennisontwikkeling	4.700	
Inkomsten Erfgoedbeleid		2.250
Interreg: ITHACA project	48.203	48.203
Leren in en van en versterking van concr	2.210.035	
Symphonische muziekvoorziening	1.500.000	
Toev. voorziening leningen Brabant C	92.787	
Verbeeldingskracht Erfgoed	1.276.459	
Algemeen financieel beleid	7.260.071	57.158.487
Bijdr.aandeelhouders in secr.kstn.deeln.		32.547
Boekwinst op verkoop Obligaties		-5.690.314
Correctie verliezen OB	-394.859	
Decentralisatieuitk. in het prov.fonds		4.954.325
Dividend Oikocredit		2.139
Financieringsresultaat	-	156.373
Ink. tlv risicores. grondport. de Kempen		74.548
onderzoeksbudg. Nieuwe invest.mogelijkh.	74.278	
Onttrekking vrijval voorzieningen		83.521
Rente opgenomen kasgeld	2.645	
Rente van belegd kasgeld		2.977.144
Renteopbr.overige verstrekte kasgeldlen.		7.778
Secretariatskosten comm.deelnemingen	421	
Toev. voorz leningen Openbare Lichamen	150.000	
Toev. voorz. grdb/Ontw.bedr. tlv fin res	2.067.000	
Toev.aan de voorz.dubieuze debiteuren	77.310	
Toevoeging voorziening overige Leningen	5.153.279	
Uitg. tlv risicores. grondport.De Kempen	129.997	
voordelige afwikkeling sub. Vorig dnstj		53.247.603
Vrijval overlopende passiva (tussenrek.)		12.470
Vrijval voorz. OB/risico grondb. Deurne		910.354
Vrijval voorziening OB/Grondexploitaties		390.000
Mutaties reserves	728.324.075	681.381.604
"Onttr.res. N&L; Natuur en Samenleving"		1.750.126
"Onttr.res. N&O; programma budget NNB"		702.308
"Onttr.res.DU V&V;kapitaallasten"		6.081.907
"Onttr.res.N&L; Gr-blauw dienst		2.518.510
"Onttr.res.N&O; Faunabeheer/Natuurwet"		1.636.211
"Onttr.res.N&O; Ontwikkelopgave"		33.880.902
"Onttr.res.N&O; Pas natura 2000"		32.038.478
"Onttr.res.N&O; SNL-beheer"		28.148.700
"Onttr.res.SIF;kapitaallasten"		5.284.737
"Onttrek.res.N&L; Verbinding en Landscha		693.896
"Onttrekking AR; BA-middelen 2015-2019"		71.843
"Onttrekking reserve N&L; Biodiversiteit		4.735.122
"Toev. res. N&L; Natuur en Samenleving"	1.500.000	
"Toev. res. N&L; Verbinding en Landschap	3.100.338	
"Toev. res. N&O; programma budget NNB"	980.793	

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2022	Incidentele baten 2022
"Toev.res.N&L;Gr-blauw dienst"	4.529.062	
"Toev.res.N&O ; Pas natura 2000"	17.898.309	
"Toev.res.N&O; Faunabeheer/Natuurwet"	815.519	
"Toev.res.N&O; Ontwikkelopgave"	21.793.518	
"Toev.res.N&O; SNL-beheer"	32.357.495	
"Toevoeging AR; BA-middelen 2015-2019"	71.843	
"Toevoeging reserve N&L; Biodiversiteit"	6.337.266	
"Toevoeging reserve N&O; EVZ GOB"	1.284.403	
ontf res EP/overige europese projecten		115.343
Ontr AR Inv.agenda breedbandfonds 2e Tr		3.377.675
Ontr AR inv.agenda ec.struct.ver. 3e tr		4.243.974
Ontr AR Inv.agenda Energie agenda 1e Tr		97.683
Ontr AR Inv.agenda Groenontw.fnds 2e Tr		17.714.287
Ontr AR Inv.agenda Hist. Erfcompl.1e Tr		99.271
Ontr AR Inv.agenda Landschap All(1e Tr)		2.221.185
Ontr. AR Inv.agenda Brab. C (1e Tr)		84.000
Ontr. AR inv.agenda C&S 3e Tranche		631.922
Ontr. Inv.agenda Ecologische st.ver.		8.499.999
Ontr. Inv.agenda Energietransitie		205.205
Ontr. Inv.agenda Transitie agrofood		1.271.647
Ontr. Res. Beleids.Econom 2030/ BA-mid		13.961.958
Ontr. Res. Beleids.Econom 2030/ IA-mid		4.959.592
Ontr. res. EP/OP-zuid 2014-2020		-951.007
Ontr. Res. N&O Natuur overig		3.054.705
Ontr. Res. Ontw. Bedr.voering (Afschr)		63.135
Ontr. Res. Spaar- en Investeringsfonds		3.885.506
Ontr. reserve Verkeer en Vervoer		12.880.729
Ontr. risicores. grondport. De Kempen		129.804
Onttrek res Regionaal prog Water & Bodem		17.872.851
Onttrek. AR inv.agenda App.kstn (2e Tr)		207.417
Onttrekking AR Immunisatieportefeuille		68.032
Onttrekking egalisereserve OB		25.690
Onttrekking Res De Beerze (grdbank)		78.323
Onttrekking Res Ontwikkelbedr. (grdbank)		3.908.323
Onttrekking res. EP / Interreg V		9.880.566
Onttrekking res. EP / Uitvoeringskosten		6.710.963
Onttrekking res. OB Verkenningen		867.660
Onttrekking res. VTH omgevingsdiensten		25.573.267
Onttrekking reserve Bodem		2.615.399
Onttrekking reserve EP / POP3		4.532.422
Onttrekking reserve Ontw bedrijfsvoering		2.784.700
Onttrekking reserve opleidingen (POB)		1.321.000
Onttrekking Reserve Organontwikkeling		1.654.800
Onttrekking reserve PMWP Algemeen		27.486.546
Onttrekking reserve PMWP deltaprogramma		39.352.086
Onttrekking reserve Werklocaties		2.010.948
Onttrekking Risicoreserve		9.951.964
Onttrekking uit AR Doorgeschoven ruimte		264.465.370

Overzicht van incidentele lasten en baten (bedragen x € 1)	Incidentele lasten 2022	Incidentele baten 2022
Onttrekking uit AR Overhevelingen		25.000
OnttRes Instandhouding onr erfgoed071101		4.565.088
toe. IA Energie Agenda 1e tr.	191.816	
Toe AR Inv.agenda breedbandfonds	574.441	
Toe. AR (310401) doorgeschoven ruimte	184.813.497	
Toe. res. IA 3e TR C&S	588.125	
Toe. Res. Ontw. Bedr.voering (Afschr)	3.300.000	
Toe. reserve spaar-&investeringsfonds	158.245.228	
Toe. risicoreserve grondport. De Kempen	74.555	
Toe.Res.Instandh.onr.erfgoed(prov)	2.281.112	
Toe.res.instandh.onr.erfgoed(rijk)	2.325.655	
Toevoeging reserve opleidingen (POB)	1.119.911	
Toevoeging AR Balansverkorting	30.000.000	
Toevoeging AR Immunisatieportefeuille	68.032	
Toevoeging AR Investeringsagenda	186.737	
Toevoeging egalisatiereserve OB	83.540	
Toevoeging Res Ontwikkelbedrijf (grdbank	2.590.563	
Toevoeging res Reg. prog Water & Bodem	83.094.161	
Toevoeging res. EP / Uitvoeringskosten	426.355	
Toevoeging res. OB Verkenningen	2.253.056	
Toevoeging res. VTH omgevingsdiensten	27.010.519	
Toevoeging reserve Bodem	490.611	
Toevoeging reserve EP / POP3	5.024.020	
Toevoeging reserve Ontw bedrijfsvoering	1.038.356	
Toevoeging Reserve Organontwikkeling	1.646.843	
Toevoeging reserve Verkeer en vervoer	54.894.585	
Toevoeging reserve Werklocaties	2.871.631	
Toevoeging risicoreserve	6.038.175	
toevoeging basis reserve onderhoud wegen	28.900.000	
toevoeging incidenteel res onderh wegen	2.156.802	
toev. Res EP 2022-2027/GLB-NSP	3.765.000	
toev. Res EP 2022-2027/Interreg	3.557.500	
toev. Res EP 2022-2027/JTF	1.610.000	
toev. Res EP 2022-2027/Uitvoeringskosten	4.700.000	
toev. Res EP 2022-2027/OPZuid	10.650.000	
toev. Res EP/Risicobuffer	10.000.000	
Toevoeging risicoreserve Essent	72.500	
Toe. Dividend-/renteres. Egalisatie	112.947	
Toe Res Bedrijfsv egalisatie OKB	899.256	
onttrekking reserve onderhoud wegen		28.156.802
ontr. Res EP 2022-2027/Uitvoeringskosten		666.449
Ontr. Dividend-/renteres. Buffer		8.146.738
Ontr. Dividend-/renteres. Egalisatie		24.363.851
Eindtotaal	940.325.837	807.406.561

13. Uitwerking paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing

Risico-inventarisatie en -afdekking

bedragen x € 1.000		Risico-aandeel provincie	Percentage af te dekken	Benodigde dekking	Aanwezige dekking begroting	Restrisico binnen grondbedrijf (incl. voorziening)	Restrisico binnen Risicores.	totaalrisico	Toelichting
1.	Financieel belang en risico's i.r.t. verbonden partijen								Zie paragraaf 6 Verbonden partijen
1.1	balanswaarde deelnemingen / aandelen (bijlage 9a)	93.091	divers	63.901	4.358	6.488	53.055	59.543	Risico-aandeel provincie betreft de bruto balanswaarde excl. getroffen voorzieningen. De getroffen voorzieningen bedragen ca. €4,4 mln. Daarnaast wordt het risico voor ca. € 6,5 mln afgedekt in de reserve ontwikkelbedrijf Lening van het Rijk, i.v.m. overname aandelen BOM met gesloten beurs betreft € 556.000 Eindhoven Airport en € 14.000 NV Waterschapsbank
1.2	niet volgestort aandelenkapitaal	570	100%	570	0		570	570	
2.	Leningen en overige kapitaalverstrekkingen								
2.1	leningen aan deelnemingen en overige verbonden partijen (bijlage 9c)	433.080	divers	416.368	368.893	2.500	44.975	47.475	zie bijlage verstrekte geldleningen, dekking in de begroting betreft: de voorziening leningen, de reserve investeringsagenda voor de gevormde fondsen en de immunisatieportefeuille.
2.2	overige leningen publieke lichamen (bijlage 9c)	153.360	divers	111.244	95.394	11.339	4.511	15.849	zie bijlage verstrekte geldleningen, dekking in de begroting betreft: de voorziening leningen, de reserve investeringsagenda voor de gevormde fondsen en de immunisatieportefeuille
2.3	overige leningen decentrale overheden (bijlage 9c)	1.729.064	divers	1.729.064	1.724.697	1.350	3.017	4.367	leningen vormen onderdeel van de treasuryactiviteiten en worden voornamelijk afgedekt binnen de immunisatieportefeuille en een voorziening
3.	Waarborgen en garanties								
3.1	gewaarborgde geldleningen aan groenfondsen (bijlage 13a)	2.083	10%	208	208		0	0	totaal gemeenschappelijke leningen € 15,9 mln. per 31-12-2023 w.v. aandeel Brabant 13,1%
3.2	overige garantieverplichtingen (bijlage 13c)	85.274	divers	13.202	0	1.567	11.635	13.202	zie toelichtingen bijlage 13c

bedragen x € 1.000		Risico-aandeel provincie	Percentage af te dekken	Benodigde dekking	Aanwezige dekking begroting	Restrisico binnen grondbedrijf (incl. voorziening)	Restrisico binnen Risicores.	totaalrisico	Toelichting
4. Majeure projecten									Zie desbetreffende programma's
a	claims rond beleidswijzigingen ruimtelijke ordening	1.122	100%	1.122	0		1.122	1.122	Benodigde dekking is inclusief de getroffen voorziening
b	projecten/beleidsrisico's ontwikkelbedrijf	38.927	100%	38.927	38.927	38.927	0	38.927	zie paragraaf grondbeleid/ontwikkelbedrijf
c	overige krediet ontwikkelbedrijf	15.919	100%	15.919	15.919	15.919	0	15.919	zie paragraaf grondbeleid/ontwikkelbedrijf
d	nog af te dekken risico's economisch programma (economisch programma Brabant (PS 18/12),		100%	2.000	0		2.000	2.000	toevoeging voor de verder uitwerking van het economische programma Brabant
e	hogere verwervingskosten natuur ivm N2000-verplichtingen						pm	pm	Bij de realisatie van de N2000-herstelmaatregelen kan een financieel tekort ontstaan. Met name als gevolg van grondprijsstijgingen, mogelijke schadeclaims en meerkosten in de 2e N2000-periode (2021 - 2027). Het risico is ingeschat op een bedrag van € 20 - 25 miljoen.
5. Bedrijfsrisico's									
	juridische en procesrisico's (3%-norm)	18.907	100%	18.907,2	0		18.907	18.907	buffer 3% netto structurele begrotingsomvang wordt gereserveerd voor bedrijfsrisico's
	totaal (rest-)risico's	-	-	2.413.999	2.250.962	78.090	139.792	217.882	

Kengetallen en uiteenzetting financiële positie

Gelet op BBV art.1 1 tweede lid (en de wijziging van het BBV van 15 mei 2015 en de Regeling van de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties van 9 juli 2015 nr. 2015-0000387198 gepubliceerd in de Staatscourant 17 juli 2015 nr. 20619) behoren in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing zes kengetallen te worden vermeld.

Het opnemen van de kengetallen in begroting en jaarstukken past in het streven naar meer transparantie. Tevens wordt beoogd provinciale staten in staat te stellen gemakkelijker inzicht te krijgen in de financiële positie met het oog op hun kaderstellende en controlerende rol.

Daarnaast wordt met de invoering van de kengetallen een verbetering van de onderlinge vergelijkbaarheid en de signaalfunctie beoogd.

De voorgeschreven kengetallen betreffen:

- 1a Netto schuldquote
- 1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen
- 2 Solvabiliteitsratio
- 3 Grondexploitatie
- 4 Structurele exploitatieruimte
- 5 Belastingcapaciteit

Ad 1a) Netto schuldquote

Hoe hoger de schuld, hoe hoger de netto schuldquote. De netto schuld weerspiegelt het niveau van de schuldenlast van de provincie ten opzichte van de eigen middelen. De netto schuldquote geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en de aflossingen op de exploitatie.

Netto schuldquote ultimo jaar	Bedragen x € 1.000		
Ultimo jaar	jaarrek. 2021	begr. 2022	jaarrek. 2022
A Vaste schulden (BBV art. 46)	2.567	2.567	2.567
B Netto vlottende schuld (BBV art. 48)	214.562	215.617	146.450
C Overlopende passiva (BBV art. 49)	562.756	507.716	629.679
D Uitzettingen > 1 jr (BBV art.36 lid d,e,f)	-559.680	-583.680	-555.300
E Uitzettingen < 1 jr (BBV art.39)	-1.266.718	-916.630	-1.126.963
F Liquide middelen (BBV art.40)	-7	-49	-21
G Overlopende activa (BBV art 40a)	-228.842	-149.599	-253.158
Netto schuld (A+B+C-D-E-F-G)	-1.275.363	-924.058	-1.156.747
Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	861.659	671.748	823.775
<i>Netto schuldquote</i>	<i>-148,0%</i>	<i>-137,6%</i>	<i>-140,4%</i>

De provincie Noord-Brabant heeft een negatieve schuldquote, en dat is gunstig. Bij een negatieve schuldquote is er geen sprake van een netto schuldenlast ofwel de vorderingen zijn hoger dan de schulden. De provincie Noord-Brabant heeft vanwege de verkoop van de aandelen Essent voldoende middelen beschikbaar en hoeft geen leningen aan te gaan.

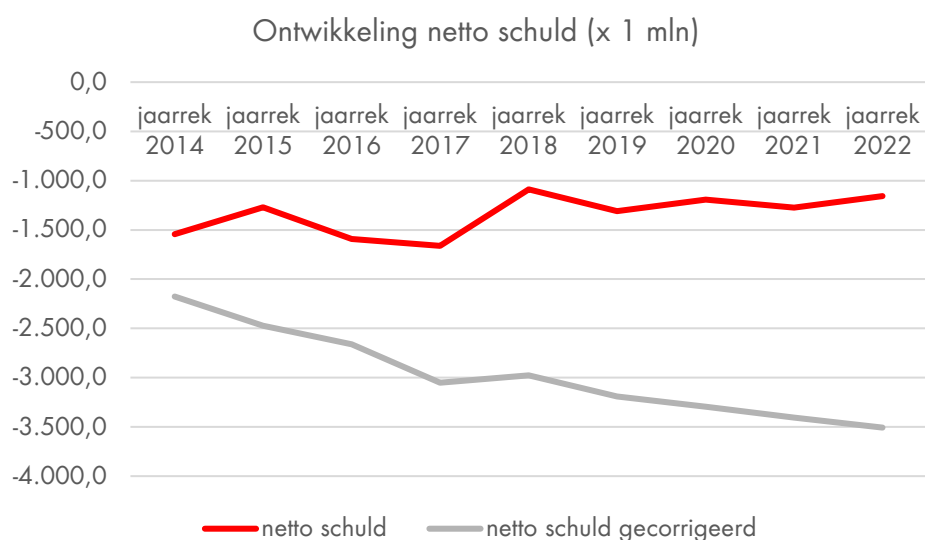
Ad 1b) Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen

De gecorrigeerde netto schuldquote geeft inzicht in het effect van de verstrekte geldleningen op de schuldquote. (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Hiermee wordt in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

Netto schuldquote gecorrigeerd		Bedragen x € 1.000		
Ultimo jaar	jaarrek. 2021	begr. 2022	jaarrek. 2022	
A Vaste schulden (BBV art. 46)	2.567	2.567	2.567	2.567
B Netto vlottende schuld (BBV art. 48)	214.562	215.617	146.450	146.450
C Overlopende passiva (BBV art. 49)	562.756	507.716	629.679	629.679
D Financiële vaste activa excl. kapitaalverstrekking (BBV art.36 lid b,c,d,e,f)	-2.689.221	-2.510.631	-2.905.543	-2.905.543
E Uitzettingen < 1 jr (BBV art.39)	-1.266.718	-916.630	-1.126.963	-1.126.963
F Liquide middelen (BBV art.40)	-7	-49	-21	-21
G Overlopende activa (BBV art 40a)	-228.842	-149.599	-253.158	-253.158
NETTO SCHULD (A+B+C-D-E-F-G)	-3.404.903	-2.851.009	-3.506.990	-3.506.990
Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	861.659	671.748	823.775	823.775
<i>Netto schuldquote gecorrigeerd</i>		<i>-395,2%</i>	<i>-424,4%</i>	<i>-425,7%</i>

Het verschil tussen 1a de netto schuldquote en 1b de gecorrigeerde netto schuldquote wordt veroorzaakt door het effect van de door de provincie verstrekte leningen (zie bijlage 3b Verstrekte geldleningen). Het verschil met 1a Netto schuldquote is zichtbaar op regel D. Logischerwijze wordt de netto schuld lager als ook de door de provincie verstrekte leningen worden meegenomen in de berekening.

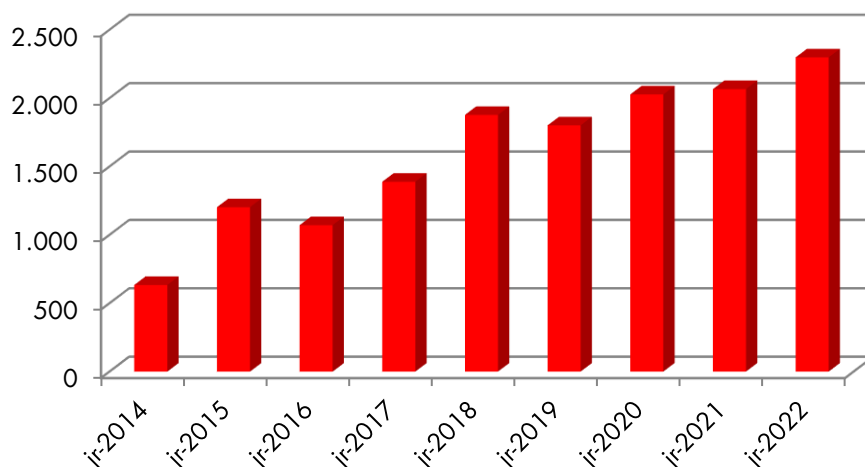
Van de ontwikkeling van de netto schuld in de afgelopen jaren is het volgende beeld te geven:

Het verschil in verloop tussen netto schuld en gecorrigeerde netto schuld wordt veroorzaakt door de door de provincie verstrekte geldleningen.

Van het verloop van de verstrekte geldleningen kan het volgende beeld worden gegeven:

Verstrekte geldleningen (x € 1 mln)

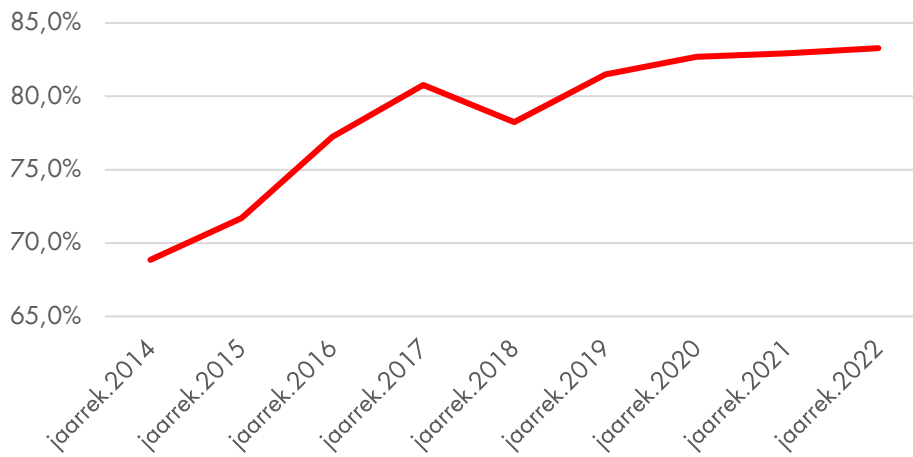
Ad2) Solvabiliteitsratio

Dit kengetal geeft inzicht in de mate waarin de provincie in staat is aan haar financiële verplichtingen te voldoen. De solvabiliteit is de verhouding van het eigen vermogen ten opzichte van het totale vermogen, uitgedrukt in een percentage. Het eigen vermogen bestaat uit de reserves van de provincie inclusief het batig rekeningresultaat 2022. Hoe hoger de solvabiliteitsratio hoe groter het deel van de activa dat is gefinancierd met eigen middelen en hoe groter de financiële weerbaarheid van de provincie.

Solvabiliteitsratio	Bedragen x € 1.000		
Ultimo jaar	jaarrek. 2021	begr. 2022	jaarrek. 2022
Eigen vermogen (BBV art.42)	4.070.186	3.692.959	4.170.688
Totaal vermogen (BBV art.32)	4.908.020	4.464.000	5.007.954
<i>Solvabiliteitsratio</i>	<i>82,9%</i>	<i>82,7%</i>	<i>83,3%</i>

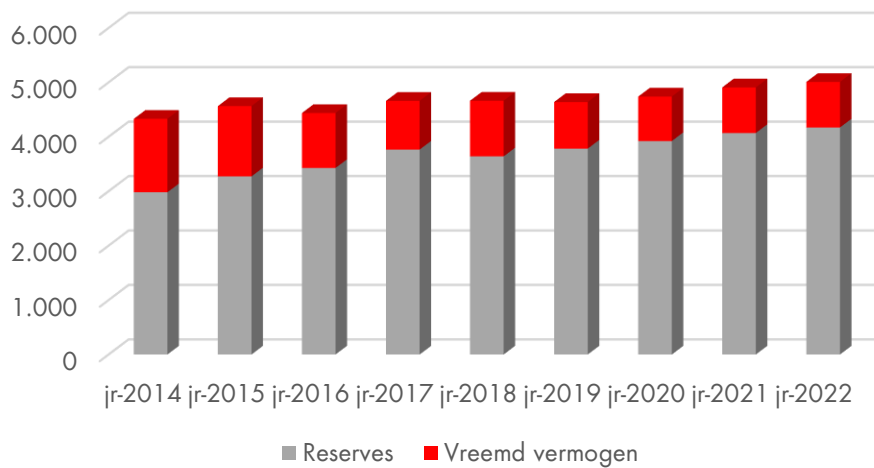
Met een solvabiliteitspercentage van 83,1 % komt de provincie uit op een gezonde vermogenspositie.

Ontwikkeling solvabiliteit uitgedrukt als % van eigen vermogen i.r.t. totale vermogen

De verhouding tussen het eigen vermogen (reserves + batig rekeningresultaat) en het vreemde vermogen is in onderstaand staafdiagram aangegeven.

Vermogen Noord-Brabant (x € 1 mln)

Ad 3) Kengetal grondexploitatie

Kengetal grondexploitatie	Bedragen x € 1.000		
Ultimo jaar	jaarrek. 2021	begr. 2022	jaarrek. 2022
Bouwgronden in exploitatie (BBV art.38 lid b)	10.702	1.761	5.715
Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	861.659	671.748	823.775
<i>Kengetal grondexploitatie</i>	<i>1,2%</i>	<i>0,3%</i>	<i>0,7%</i>

In het kengetal voor grondexploitatie dienen gronden te worden opgenomen die als bouwgronden in exploitatie op de balans zijn opgenomen. Dit om inzicht te geven in de terug te verdienen boekwaarde van de gronden bij verkoop of exploitatie. Voor de berekening van dit kengetal wordt de bouwgrond in exploitatie gedeeld door de totale baten uit de programmabegroting of jaarstukken en uitgedrukt in een percentage.

Ad4) Structurele exploitatieruimte

De structurele exploitatieruimte wordt bepaald door het saldo van de structurele baten en lasten gedeeld door de totale baten en uitgedrukt in een percentage.

Bij incidentele lasten of baten gaat het om eenmalige zaken die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Voorbeelden van structurele baten zijn de algemene uitkering uit het provinciefonds en de inkomsten uit de motorrijtuigenbelasting. Bij structurele lasten gaat het om de lasten die worden gemaakt voor het uitvoeren van structureel beleid, om bedrijfsvoeringlasten en kapitaallasten.

Noord-Brabant merkt alle mutaties in de reserves als incidenteel aan.

Structurele exploitatieruimte (BBV art.19 lid c/art.28 lid c)	Bedragen x € 1.000		
Ultimo jaar	jaarrek. 2021	begr. 2022	jaarrek. 2022
Structurele lasten	505.940	555.140	511.272
Structurele baten	631.393	635.898	697.750
Structurele stortingen in reserves	0	0	0
Structurele onttrekkingen aan reserves	0	0	0
Structureel batig saldo	125.454	80.758	186.479
Totaal baten (BBV art.17 lid a,b / art.27 lid a,b)	861.659	671.748	823.775
<i>Structurele exploitatieruimte</i>	<i>14,6%</i>	<i>12,0%</i>	<i>22,6%</i>

Als de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten bevordert dat de wendbaarheid (flexibiliteit) van de begroting. Een positief percentage betekent dat de structurele baten toereikend zijn om de structurele lasten te dekken. Dit is voor alle gepresenteerde jaren het geval.

Ad 5) Belastingcapaciteit

Voor de provincies wordt de belastingcapaciteit gerelateerd aan de hoogte van het gemiddelde landelijke gehanteerde tarief voor de opcenten. Hoewel bij de provincies het opcententarief op de motorrijtuigenbelasting wettelijk is gemaximeerd, is door het ministerie van BZK omwille van eenheid van de systematiek, de belastingcapaciteit van een provincie gerelateerd aan het gemiddelde landelijk tarief.

Elke provincie heeft de mogelijkheid om het aantal opcenten te verhogen tot het maximaal aantal te heffen opcenten zoals dat door het Rijk wordt bepaald. Geen van de provincies maakt gebruik van dit maximale tarief (maximaal tarief 2021: 116,8 en maximaal tarief 2022: 118,4).

De belastingcapaciteit van provincies wordt met dit voorgeschreven kengetal, berekend door het aantal opcenten in jaar t te vergelijken met het gemiddelde van het aantal opcenten van alle provincies in jaar t-1 en uit te drukken in een percentage. Dat is wat anders dan de feitelijke onbenutte belastingcapaciteit. Dit is namelijk het verschil tussen het tarief dat de provincie Noord-Brabant heft en het door het Rijk wettelijk bepaalde maximum. Het (ongewogen) landelijk gemiddelde van het aantal opcenten in 2022 bedraagt 83,7 en in 2021 was dat 83,6.

Belastingcapaciteit	jaarrek. 2021	begr. 2022	jaarrek. 2022
Opcententarief Noord-Brabant	78,4	79,6	79,6
Landelijk gemiddelde aantal opcenten in jaar er voor	83,6	83,6	83,7
<i>Benutte belastingcapaciteit</i>	<i>93,8%</i>	<i>95,2%</i>	<i>95,1%</i>

Samen met de rentebaten uit de financieringsfunctie en met de rijksuitkeringen (algemene uitkering uit provinciefonds, specifieke uitkeringen en de decentralisatieuitkeringen) en de dividenden, vormen de belastingopbrengsten die de provincie ontvangt uit opcenten op de motorrijtuigenbelasting ca 75% van de baten en zijn daarmee belangrijke pijlers onder de sluitende begroting.

De groei van de inkomsten uit de financieringsfunctie staat door de lage rente al een aantal jaren onder druk. De groei van de belastingopbrengsten moet bij gelijkblijvend opcententarief uit de groei van het wagenpark komen. Maar met de komst van steeds meer elektrische auto's en gelet op de ontwikkelingen bij de vrijstelling voor de motorrijtuigenbelasting van deze auto's is de belastingopbrengst uit de opcenten MRB aan steeds meer onzekerheden onderhevig.

De onbenutte belastingcapaciteit van Noord-Brabant t.o.v. het maximale tarief dat door het Rijk is bepaald op 118,4 opcenten, bedraagt uitgedrukt in potentiële extra opbrengsten uit de opcenten MRB ruim € 135,9 mln.

Conclusie

De mate waarin een tegenvaller kan worden bijgestuurd, wordt ook wel de wendbaarheid van de begroting genoemd. Wanneer een provincie te maken heeft met een hoge schuld en de structurele lasten zijn hoger dan de structurele baten en de opcenten zijn al relatief hoog, dan is er minder ruimte om te kunnen bijsturen.

Provincie Noord-Brabant
Postbus 90151
5200 MC 's-Hertogenbosch
+31 (0)73 681 28 12
www.brabant.nl